МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
СОЦІОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА РАДА
РЯЗАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ С.А. ЕСЕНИНА
ТЮМЕНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ПРОЕКТ ЄС-ПРООН «МІСЦЕВИЙ РОЗВИТОК, ОРІЄНТОВАНИЙ НА ГРОМАДУ – ІІ»
ТЮМЕНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної наукової конференції
«СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ СИТУАЦІЙ ТА ПРОЦЕСІВ»
1-2 березня 2012 року

Запоріжжя
2012

УДК 101.8.001.8 (063)
ББК Ю63лО
С 255

С 255 Соціальне прогнозування та проектування політичних ситуацій та процесів. Матеріали Міжнародної наукової конференції 1-2 березня 2012 року. – Запоріжжя: КСК-Альянс, 2012. – 194 с.

ISBN 978-966-96965-8-8

До збірника увійшли доповіді на пленарному засіданні, тези виступів на засіданні секцій, присвячені різним аспектам соціального прогнозування та проектування в сфері політики. Збірник розрахований на суспільствознавців, викладачів вищих навчальних закладів, студентів, магістрів, держслужбовців, всіх, хто цікавиться розвитком суспільствознавчого знання.

Редакційна колегія:

Лепський Максим Анатольович – доктор філософських наук, доцент (голова редколегії)
Гугнін Едуард Анатолійович – кандидат соціологічних наук наук, доцент
Кудінов Ігор Олексійович – кандидат філософських наук, доцент кафедри (відповідальний секретар)

Технічна редакція:

Кудінов Ігор Олексійович – кандидат філософських наук, доцент кафедри

ISBN 978-966-96965-8-8

© Автори статей, 2012
© КСК-Альянс, 2012

Наукове видання
(українською, російською, англійською мовами)

СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ СИТУАЦІЙ ТА ПРОЦЕСІВ

Матеріали Міжнародної наукової конференції
1-2 березня 2012 року

Редактор *Е.А. Гугнін*
Технічний редактор *І.О. Кудінов*

Відповідальний за випуск *Кудінов І.О.*
Підписано до друку 29.02.2012.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 300 прим. Зам. №29/02-2.
Віддруковано з оригіналів.

ТОВ «КСК-Альянс»
Свідоцтво серія ДК № 3068 від 24.12.2007 р.

пр. Леніна, 91/77, м. Запоріжжя, 69095
+38 (095) 601-33-99
ksk-alliance@ukr.net

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «СОЦІОЛОГІЯ ПОЛІТИКИ: ДІАГНОСТИКА, ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ СИТУАЦІЙ ТА ПРОЦЕСІВ»

Лепський М.А.
Політичний процес як цілісність ... 8
Ядранський Д.М.
Формування політичних еліт в умовах декларативної демократії ... 13
Агарков О.А.
Критерії ефективності реалізації соціально-політичного маркетингу ... 15
Бондаренко О.В.
Методологічні підходи щодо аналізу соціокультурного розвитку українського суспільства ... 17
Гнипа О.В.
Типізація іміджевих образів в політичному просторі україни ... 19
Горпинич О.В.
Современные социальные изменения: проектирование и прогнозирование ... 22
Городецька О.Г.
Виборчі системи в сучасній Україні: спроба соціологічного аналізу ... 25
Гугнін Е.А.
Тенденції розвитку політичних партій в Україні ... 27
Зоська Я.В.
Механізми формування значень зовнішніх ефектів у технології символічної інтеракції суб'єктів ... 29
Катаев С.Л.
Проблемное поле социологии насилия ... 31
Кулик М.А.
Образ в соціальній пам'яті ... 34
Левада С.В.
Феномен соціальної події у дослідженні політичних процесів ... 36
Орлова О.І.
Культурна дифузія як важлива ознака сучасної культурної глобалізації ... 39
Павленко І.О.
Визначення поняття «соціальний світ» ... 42
Пенькова Н.Ю.
Демократичні цінності: випробування кризою (крізь призму показників запорізького регіону) ... 45
Серга Т.О.
Модель соціальної політики в управлінні соціальною сферою сучасного українського суспільства ... 47
Чепак В.В.
Глобалізація в соціологічному дискурсі: обмін, трансформація чи перевага? ... 49

СЕКЦІЯ. «ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ»

Воловик В.И.
Политический процесс: сущность феномена и содержание обозначающего его понятия 51
Бутченко Т.І.
Перспективи розвитку соціально-політичного проектування в сучасній Україні 58
Абаніна Н.С.
Функциональная целостность социального сопротивления как фактор социального прогнозирования 60
Аксьонова В.І., Скловський І.З.
Футорологія – філософія прогнозування політичного майбутнього України (культурно-комунікативний аспект) 62
Бобровський М.І.
Принципи соціально-філософського аналізу державотворення 68
Бойко Г.В.
Консультативна робота, спрямована на вирішення проблеми працевлаштування клієнта 70
Воронова Г.В.
Звилісті шляхи до демократії 73
Галушко О.С.
Конструктивістська парадигма у прогнозуванні соціальних процесів 76
Ємельяненко Є.О.
Суперечливість глоблізаційного феномену як методологічна проблема 78
Каприцын И.И.
Историко-эволюционный подход к прогнозированию развития религиозных феноменов 80
Ключник Р.М.
Прогнозування політичних криз 82
Кудінов І.О.
Комплімент як фактор успішного спілкування 84
Масюк О.П.
Втрата часу життя як перешкода у формуванні особистої перспективи 86
Терешкун О.Ф.
Новоєвропейська наука, техніка і економіка як проекти ліберальної стратегії 87
Скворець В.О.
Цивілізаційна природа народу як чинник розвитку суспільства 90
Скорик К.Ю.
Соціальна справедливість в філософії класичного лібералізму 95

мнению философа, для того, чтобы иметь нравственный базис, необходима вера. По нашему мнению, в любом современном обществе в основу культуры должны включаться духовные ценности. Они могут составлять большую либо меньшую часть от их общего количества. Таким образом, мы можем сделать вывод о том, что значение религии в жизни нашего общества уменьшается, а ценности, которые она постулирует, нивелируются.

Литература

1. Илларион, Епископ Венский и Австрийский, Представитель Русской Православной Церкви при европейских международных организациях, доктор богословия, доктор философии. Христианство перед вызовом воинствующего секуляризма. / Выступление на международной конференции "Социальное учение Православия в современном обществе". Москва (Россия). См.: http://www.religare.ru/article8763.htm
2. Маркс К. Экономическо-философский рукописи 1844года /Маркс К., Энгельс Ф./- Соч.2-е изд.,Т.42.
3. Орлов В.С. История философии. - СПб.:Питер,2008.-192с.
4. Сумерки богов / Сост. и общ. ред. А. А. Яковлева: Перевод – М.: Политиздат, 1990.-398 с.-(Б-ка атеист. лит.)
5. Данные лаборатории социологических исследований «Социо» Таврического государственного агротехнологического университета.

свое максимальное проявление во всем. Однако в эпоху Возрождения начинает формироваться мировоззрение, основными ценностями, которые вошли в его базис были человек и его «бытие в мире». Оно получило название гуманизма (от лат. homo – человек, humanis – человеческий). Следует отметить, что основа была заложена еще в античные времена, в частности Протагором и его «человеком как мерой всех вещей». Таким образом, постепенно такие ценности как свобода человека, чувства, эмоции, т.е то, что составляет его экзистенцию, постепенно начинают превалировать над религиозными ценностями в общественном мировоззрении. В дальнейшем религия и различные проявления общественной жизни еще больше дистанцировались. Это привело к тому, что часть философов, например К. Маркс, Ф. Энгельс, Ж.-П. Сартр, А. Камю стали на позиции атеизма. Например, К. Маркс, Ф. Энгельс выступали против веры в Бога. В своих работах они указывают: «Чем больше вкладывает человек в бога, тем меньше остается в нем самом» [2, 88]. Следует отметить, что Ф. Ницше вообще высказал следующий тезис: «Я осуждаю христианство…» [4, 92]. Часть цивилизации разделило их взгляды, например СССР. Это привело к разрушению храмов, святынь, гонениям на служителей церкви. Что касается стран капиталистического мира, то в них процесс нивелирования влияния религии проходил не столь явно и не имел таких трагических последствий для священнослужителей, однако, по нашему мнению, его воздействие на человеческую цивилизацию будет не менее разрушительным.

Последствия процесса секуляризации можно наблюдать и в ценностном базисе украинского социума. Основная цель существования, которую ставит перед собой молодежь - финансовое благополучие. Согласно полученным данным исследований, стать богатым человеком мечтают 68 % респондентов, основной критерий выбора будущей профессии у 71 % - высокий заработок. «Избранность» в понимании молодых людей – это деньги и власть. С точки зрения автора, в настоящее время религиозные нормы не являются регулятором процессов, которые происходят в украинском обществе. Духовные ценности молодым поколением не востребованы. Наши исследования, проведенные среди молодежи, показывают, что быть сострадательными и гуманными считают возможным для себя только 11 % респондентов, строго придерживаться своих моральных принципов, вопреки достижению личных целей, согласны 8 %, а быть бескорыстными стремятся только 2,2 %. Для того, чтобы преуспеть в этом мире, 18 % от общего числа респондентов, участвовавших в опросе, согласны поступиться некоторыми нормами морали. Сознательно использовать ложь в личных целях готовы 47 % участников, а 14,5 % - отнесутся к этому как к обыденному явлению. Мы считаем, что религия должна являться составляющей культуры, для того, чтобы гармонизировать ее развитие. Многие известные философы считали, что человеку необходима вера в Бога. Например, И. Кант высказывал тезис о том, что в Бога необходимо верить, «морально признавать бытие божье». По

Хапілова В.П.
Технологія творчої підготовки фахівців у ВНЗ ... 97
Цапліна І.С.
Сталий розвиток як постнекласична ідеологія ... 100
Широбокова О.О.
Генезис осмислення поняття «новація» ... 102

СЕКЦІЯ. «ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ ТА СИТУАЦІЇ В ГЛОБАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ»

Николаева Т.Е.
Сущность политического центризма ... 106
Кіндратець О.М.
Особливості формування глобального суспільства ... 108
Вагіна О.М.
Гуманізація політики в умовах сучасних глобалізаційних процесів ... 110
Горло Н.В.
Вплив глобалізації на регіональний політичний розвиток ... 112
Кальцева С.І.
Політична культура як фактор модернізації політичної системи ... 114
Ковалів І.І.
Єдність політичних та глобалізаційних процесів ... 117
Кучера І.В.
Політична культура: концептуальний аспект ... 119
Леощенко Д.І.
Україна в системі сучасних глобалізаційних процесів ... 121
Лепська Н.В.
Специфіка професіоналізації політичної сфери діяльності у проектно-технологічному етапі розвитку суспільства ... 123
Мальована Ю.Г.
Інформаційна природа політичних символів ... 127
Михайленко І.І.
Соціальна відповідальність суб'єктів політичних процесів ... 129
Панченко А.В.
Перспективи оптимізації та розвитку політичної еліти в Україні ... 131
Пашков В.О.
Політичне виховання як інструмент соціального проектування ... 133
Хорішко Л.С.
Когнітивний аспект дослідження політичного лідерства ... 135
Філіповський В.С.
Перспективи реформування та оптимізації інституту політичної опозиції в Україні ... 137
Фісун А.О.
Особливості механізму інформаційних війн в сучасному глобальному суспільстві ... 139

СЕКЦІЯ. «ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ СИТУАЦІЙ ТА ПРОЦЕСІВ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ ТА МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ»

Краснокутський О.В.
Ідеологія державотворення як чинник суспільно-політичного розвитку України 142
Діденко Д.С.
Контент-аналіз виступів суб'єктів української політики у часовій модальності соціокультурного розвитку суспільства 144
Зубченко О.С.
Участь громадськості в управлінні державними справами: регіональний аспект 145
Лаврік В.А.
Якість життя як вимір соціального розвитку міста 147
Марутян Р.Р.
Державно-управлінські рішення у сфері національної безпеки як об'єкт наукового прогнозування 150
Орлов В.В.
Професіоналізація діяльності виборчих комісій як напрям удосконалення механізмів державного управління виборчим процесом 152
Пономарева А.Г.
Проблема консолидации демократии в Украине 154
Радчук Я.В.
Громадське суспільство як фактор оптимізації розвитку феномена республіки в українському суспільстві 156

СЕКЦІЯ. «СТАЛИЙ ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК ОЧИМА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ТА СТУДЕНТІВ»

Чайка І.Ю.
Проблема соціальної складової сталого розвитку в країнах ЄС 159
Бірюкова Т.Ф.
Освіта як напрям сталого людського розвитку 161
Бытко А.
Политический текст как элемент политической коммуникации 164
Горідько А.В.
Особливості використання інтернет-ресурсів у виборчих кампаніях 166
Горпинич А.А.
Вплив іранської ядерної програми на політичну стабільність в регіоні 169
Карпенко Г.В.
Особливості культурного розвитку молоді в контексті соціокультурних змін 171
Кодацька Н.О.
Напрямки розвитку сучасної жінки: професійна та сімейна сфери 173

завдання провідних інститутів ЄС та національних урядів країн-членів – прораховувати ризики потрапляння в таку позицію, розробляти шляхи виходу, максимально пом'якшувати перебування в ній.

Розуміння ЄС як простору дає пояснення ще одній важливій проблемі – проблемі євроінтеграції, формування ЄС як єдиного цілого та європейської ідентичності в громадян. Ця ідея викликає невдоволення в європейців і побоювання щодо збереження національної культури. Гострота даної проблеми могла б бути меншою, якщо б ЄС не уявлявся як єдина система, подібна державній, що уніфікує свої елементи. Простір робить можливим умови фрагментарності та мультикультурності. Як зазначав Е. Гідденс, на зміну соціальному порядку приходить хаос та відсутність форм, і проблема в тому, щоб визначити, як в цих нових соціальних відносинах проявляються форми. В умовах простору культурні форми можуть бути різноманітними, повністю відповідати девізу ЄС «Єдність у різноманітті».

Таким чином, просторовий і системний підхід мають неоднакові можливості в сфері пояснення і аналізу основних проблем утворення, а також прогнозування його подальшого розвитку. В умовах фрагментарності та невизначеності Євросоюзу доцільніше використовувати просторовий підхід.

Щербакова Н.В.
преподаватель кафедры философии и социологии
Таврический государственный агротехнологический університет (Мелитополь)

ВЛИЯНИЕ ПРОЦЕССА СЕКУЛЯРИЗАЦИИ НА ФОРМИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

Молодое поколение – это особая социальная общность, находящаяся в стадии становления, формирования структуры ценностной системы, уровень развития которой непосредственно влияет на состояние украинского общества в настоящий момент, и на перспективы его развития в дальнейшем.

В настоящее время в мире происходит процесс секуляризации (от лат. saecularis – светский). Феномен секуляризации выражается в следующем: религиозные ценности искусственно изолируются и изымаются из решетки морально – этических норм социума. Епископ Венский и Австрийский Илларион в своем докладе указывает на то, что «…воинствующий секуляризм…заявляет о себе как о единственной легитимной мировоззренческой системе, на основе которой должен строиться новый мировой порядок - как в Европе, так и за ее пределами» [1]. Проявление данного феномена наблюдается, в том числе, и в Украине, что в свою очередь, по нашему мнению, обусловлено процессом глобализации, а также историческими особенностями развития страны. Исторически, развитие религии привело к тому, что в Средневековье она заняла доминирующее положение в культуре, обществе. Философия, в свою очередь, превратилась в «служанку богословия» [3, 63]. Таким образом, религия, ее постулаты находят

також не відкриває можливостей реального пояснення та вирішення сучасних проблем ЄС.

Сучасна форма існування Європейського Союзу вимагає іншого підходу до його аналізу. Представлення ЄС як певного соціального простору має дещо більші пояснювальні можливості, аніж уявлення його як системи. Просторовий підхід, зберігаючи деякі системні якості ЄС, висвітлює специфічні властивості утворення, такі як фрагментарність, варіаційність, наявність певних полів, позицій та локусів. Соціальний простір робить можливим пояснення єдності країн, різноманітних в економічному, політичному і культурному планах. Для просторового представлення ЄС цілком характерна рухливість кордонів та відсутність географічної сталості, що, навпаки, важко пояснити з точки зору системи.

Також просторовий підхід має можливості пояснення економічної гетерогенності ЄС. В просторі існують позиції, що є природними і в різні відрізки часу обіймають різні країни та групи країн. Це так звані домінантні та залежні позиції. До перших відносяться позиції провідної країни чи групи країн, позиції розвинених країн тощо. До других - маргінальні позиції, позиції відчуження тощо.

Наприклад, країна-член ЄС може потрапити в позицію економічної, культурної або політичної маргінальності. Для ілюстрації позиції маргінальності в економічному полі соціального простору Євросоюзу можна навести наступний приклад. Однією з проблем, яка потребує негайного вирішення, є економічне становище деяких проблемних країн ЄС, зокрема Греції. Згідно даним прес-релізу «Євростата» 167/201 від 15 листопада 2011 року, ВВП Греції за третій квартал порівняно з тим же кварталом 2010 року складає відсоткове змінення Q3=-5,2%. В цілому, ВВП Греції поступово знижувався з 2008 року (-0,2) і досяг максимально низького значення у 2011 році (-5,5%).

Якщо розглядати становище Греції, як системну проблему, то вона повинна мати чітке рішення, яке дозволить повністю вирішити ситуацію, що виникла. Проте, навіть за умови значних фінансових вливань, покращення ситуації в Греції і вихід її з позиції маргінальності, не вирішує проблеми. Справа в тому, що фінансові дотації для Греції можуть здійснити негативний економічний вплив на інші країни, що на даному етапі економічно вразливі, внаслідок чого в зоні маргінальності опиняться вже вони. Це, насамперед, Португалія, Кіпр, Італія, Іспанія, економічні показники яких також низькі. (зростання ВВП з 2008 по 2001 рік в Португалії від 0,0 до -1,9; в Іспанії від 0,9 до 0,7; на Кіпрі від 3,6 до 0,3; в Італії від -1,2 до 0,5). Аналізуючи економічні дані за попередні роки, можна зробити висновок, що значна кількість країн раніше перебувала в позиції маргінальності або була близькою до неї.

Постійне існування такої позиції означає, що у великому і різноманітному просторі ЄС завжди існують країни, які з тієї або іншої причини ризикують отримати маргінальний економічний, політичний або культурний статус. Тому

Козленко А.О.
Професійна капіталізація соціолога в українському суспільстві *175*
Ломакина В.В.
Процесс политической социализации в Украине *177*
Ломова Г.С.
Прокрастинація як соціальне явище *179*
Назаренко М.
Есхатологія в дзеркалі часу. Модус майбутнього *181*
Приймакова О.І.
Шахи як відображення політики *183*
Романець А.Ю.
Політична реклама як спосіб самопрезентації *185*
Фролова Н.В.
Засоби масової інформації як фактор розвитку політичної діяльності *187*
Шевелєва О.
До питання дослідження Європейського союзу: аналіз підходів *189*
Щербакова Н.В.
Влияние процесса секуляризации на формирование развития ценностных ориентаций современной молодежи *191*

СЕКЦІЯ
«СОЦІОЛОГІЯ ПОЛІТИКИ: ДІАГНОСТИКА, ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ СИТУАЦІЙ ТА ПРОЦЕСІВ»

Лепський М.А.
д.філос.н., доцент, завідуючий кафедрою соціології
Запорізький національний університет

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС ЯК ЦІЛІСНІСТЬ

Дослідження політичного процесу як цілісності потребує вирішення щонайменше таких важливих методологічних питань: по-перше, з'ясування сутності того, що відображено поняттями «процес» та «політичний процес», по-друге, визначення того, чи є можливим політичний процес цілісності, чи то він є фрагментарним, випадковим, по-третє, вивчення закономірностей політичного процесу.

Семантичне поле сутності процесу відображає його етимологія. Процес (лат. processus – просування) – 1) хід якогось явища, послідовна зміна станів, стадій розвитку і т.д.; 2) сукупність послідовних дій для досягнення якогось результату, напр. виробничий процес; 3) судова справа; порядок здійснення діяльності слідчих, адміністративних та судових органів [1, С. 417]. У етимологічному значенні «процес» відображає, перш за все, «*послідовну зміну станів, та стадій розвитку*», яке є проявленим «*у течії, ході*». Але звуження лише до явища визначає нібито незмінність сутності, однак вона може також мати зміни від сутності першого порядку до другого і так далі. Проте у цій сутності повинно зберігатися щось внутрішньо важливе, інтегруюче, незмінне, яке може ідентифікуватись та визначати самототожність, втрата або зміна якої визначає іншу сутність. Багатоманітність процесів потребує відбиття саме їх сутнісних характеристик, за допомогою яких з'ясовується зміст, напрям та логіка послідовної зміни станів.

Я. Щепанський визначає процеси як «відносно однорідні серії явищ, які пов'язані взаємними причинними або структурно-функціональними залежностями» [2, С. 193-194].

Не називаючи сутнісні характеристики, він визначає через «серії явищ» - їх «вісь», та два суттєвих процесуальних *механізми причинно-наслідковий та структурно-функціональний*. На наш погляд, недоцільно процес характеризувати лише через «явища», навіть з метою емпіричного дослідження, оскільки втрата сутнісної визначеності, дозволяє виявити лише кореляції та формальні характеристики, а зміст залишиться «у тіні». Саме пошук сутності процесу визначає каузальні (причинні) та структурно-функціональні відносини. До того ж структурно-функціональний механізм визначає *просторово-часову цілісність носія сутності*, тобто не будь-яка змінювана

оперативного інформування людей про реальні події, так і для дезінформації та маніпулювання свідомістю мас. Основними напрямками впливу ЗМІ на політичну діяльність є формування суспільної думки щодо певної політичної сили, лідера, подій, фактів дійсності та перспектив розвитку; маніпуляція людьми і їх голосами, думками; вплив на політичну діяльність громадян із метою зміни вектора її напрямку або забарвленості; зміна сприйняття політики, прищеплення певних норм, цінностей і принципів політики і ЗМІ.

Література

1. Вершинин М.С. Политическая коммуникация в информационном обществе/ М.С. Вершинин - М.: Издательство Михайлова, 2001. – 77с.
2. Политические коммуникации: Учеб. пособие для студентов вузов / [Петрунин Ю. Ю. и др.]; под ред. А. И. Соловьева. - М.: Аспект Пресс, 2004. - 332 с.

Шевелєва О.
студентка факультету соціології та управління
Запорізький національний університет

ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: АНАЛІЗ ПІДХОДІВ

Європейський Союз – складне та неоднозначне політико-економічне об'єднання країн, що за роки свого існування неодноразово зазнавало якісних та кількісних змін. Аналіз даного утворення та основних його проблем, розробка шляхів їх вирішення, прогнозування варіантів розвитку та вироблення нового уявлення Євросоюзу – нагальна потреба сучасності.

Традиційно ЄС сприймається як певна цілісність, система на кшталт державної, яку доцільно досліджувати за допомогою системного підходу. Протягом свого розвитку Євросоюз дійсно тяжів до створення цілісного утворення, з спільною економічною(а згодом політичною і культурною) системою, з інститутами та органами, що керували б діяльністю всього об'єднання; з соціальними спільнотами та індивідами, чия діяльність була б складно організована та спрямована на підтримання та відтворення загальноприйнятих зразків поведінки, а також на відтворення цілісності ЄС.

Розгляд ЄС в рамках системного підходу дозволив проаналізувати утворення за основними ознаками системи(синергічністю, неаддитивністю, мультиплікативністю, цілісністю, відособленістю, адаптивністю тощо), а також виділити основні проблеми ЄС на сучасному етапі – статусну невизначеність, тенденцію до підвищення складності, економічну гетерогенність, соціальну напруженість. Проте вирішення цих проблем з точки зору системи вимагає радикальних змін ЄС, зрушень в його законодавстві та устрої. Це, в свою чергу, може призвести до глобальних змін в складі ЄС і поставити під питання його існування в цілому.

Системний підхід до пояснення ЄС має деякі обмеження. Він не пояснює такі специфічні особливості ЄС, як відсутність внутрішньої цілісності, географічної єдності, внутрішньої неоднозначності та фрагментарності, а

різноманітних груп і верств населення ЗМІ стали ведучим інструментом в системі соціального представництва інтересів громадян.

У сучасному світі доступ до ЗМІ є необхідною умовою формування впливової опозиції. Не маючи такого доступу опозиційні сили приречені на ізоляцію та нездатні отримати масову підтримку.

Під дією об'єктивних змін в політичному процесі і специфіки сучасних ЗМІ виборчі кампанії виливаються в популярні спектаклі або навіть своєрідні спортивні репортажі із власними переможцями на п'єдесталах, переможеними, напруженими моментами гри, без яких глядачі (споживачі політичної продукції) просто втрачають інтерес до політики взагалі.

Основною причиною завоювання ЗМІ такого вагомого місця в політичному житті і діяльності сучасного суспільства є те, що із їх допомогою держава та інші політичні суб'єкти можуть не лише інформувати населення про цілі та цінності своєї політики , але і моделювати ті відносини із громадськістю, які стосуються формування представницьких органів влади і правлячих еліт, підтримки авторитету влади відповідними цілями, діями, традиціями і стереотипами. ЗМІ стали важливим інструментом цілеспрямованого конструювання політичного порядку, засобом побудови необхідних владі відносин із суспільством. При всіх політичних режимах ведеться боротьба за контроль над ЗМІ. При авторитарних і тоталітарних режимах державна влада встановлює жорсткий контроль над ЗМІ, перетворюючи їх в орган офіційної пропаганди, що спрямована на посилення позицій правлячих кіл. В умовах демократії ЗМІ виражають інтереси різних соціальних груп і політичних сил.

Варто зауважити, що існують проблеми функціонування ЗМІ в процесі впливу на політичну діяльність. Існує проблема економічної самостійності та незалежності ЗМІ. Як правило, вони розділяються на державні та приватні (комерційні). Із політичної точки зору ЗМІ можна класифікувати як провладні, опозиційні та незалежні. Така структура забезпечує відсутність монополії в інформаційному просторі і визначає наявність сил, які можуть займати позиції, відмінні від офіційної влади. Але потрібно відзначити, що часто існує проблема впливу на опозиційні ЗМІ державних органів влади, адміністративних санкцій, які не дають можливості для функціонування певного ЗМІ .

Важливим фактором для існування ЗМІ є цензура матеріалів. З одного боку, законодавством демократичних держав цензура заборонена . З іншого - існують проблеми забезпечення державної і суспільної безпеки, які передбачають певний відбір, селекцію матеріалів. До того ж діяльність багатьох ЗМІ передбачає в основному «викриваючу» журналістику і доведення до суспільства відомостей про приховане життя політиків, часто порушуючи при цьому норми суспільної моралі.

Роль ЗМІ в політичній діяльності неможливо оцінювати однозначно. Залежності від цілей їх можна використовувати для об'єктивного і

сутність визначає цілісність процесу, тому Я. Щепанський визначає серії явищ – змінюваних складових процесу. Ця позиція спрямовує й обґрунтування специфіки соціальних процесів.

Соціальними процесами він називає «серію явищ взаємодії людей між ними, або серію явищ, що відбуваються в організації і структурі груп, що змінюють стосунки між людьми або відносини між складовими елементами спільноти. Подібно до того як позірне незлічене багатство дій людей відносно одне до одного можна звести до декількох десятків головних зразків, що постійно повторюються знову і знову з невеликими індивідуальними відхиленнями, так і сукупність процесів, що відбуваються в спільнотах і в суспільних відносинах, можна звести до кількох десятків основних процесів. Серія соціальних явищ може бути зрозуміла як процес, якщо вона зберігає ідентичність у часі, що дозволяє виділити її з інших серій, якщо попередні явища обумовлюють хоча б частково наступні за ними явища і якщо вони викликають певне однорідне становище речей» [2, С.193-194].

Відбувається підміна сутності ідентичністю, самототожністю, подібністю з тим, що суб'єктно ототожнюється у процесі осмислення. Але ідентифікація - це процес відображення якихось характеристик (ідентичностей), які можуть бути суттєвими та несуттєвими. Підхід Я. Щепанського продовжив П. Штомпка, але він вже акцентував увагу на тому, що процес є переходом станів системи, відмежовуючи процес від зміни.

У П. Штомпки «соціальне зміна - це одиничний епізод, перехід з одного стану системи в інший. Але очевидно, що зміни пов'язані одна з одною, і одна тягне за собою іншу. Поняття процес служить для опису ходу тих, що наступають послідовно одна за одною і взаємно обумовлених змін системи (в цьому випадку ми називаємо їх фазами або етапами). Щоб можна було говорити про єдиний процес, система поряд з цими змінами і незважаючи на них повинна зберігати свою основну ідентичність. Цікавим різновидом соціальних процесів є спрямовані процеси. Вони відрізняються, по-перше, тим, що жодна фаза такого процесу не співпадає з іншою, не може бути їй ідентична (тобто процес є незворотнім); по-друге, тим, що кожна пізніша за часом фаза наближає стан системи до певного обраного зразку - переважного, бажаного або, навпаки, негативного (тобто до якоїсь певної мети, до стандарту даного напрямку - до прекрасного ідеалу або, навпаки, неминучого фатального кінця)» [3, С.455-456].

У П. Штомпки, на відміну від Я. Щепанського, акцент зміщується зі структурно-функціональних у системні відносини. При цьому, якщо структурно-функціональний підхід визначає структурну та функціональну динаміку, то система ще обумовлена цілісністю процесу розвитку, послідовністю його етапів.

Але абсолютизація системи, часто-густо, визначає не *розрізнення об'єктивної цілісності, так званої «органічної системи», та системи як наукової редукції, смислового модельного концепту*, який відображає

закономірності цілісності, тобто є гносеологічним засобом дослідження, і саме тому потребує визначення конкретної сутності «органічної системи», її системоутворюючих характеристик, за якими відбувається ідентифікація цілісності, її самототожність.

Цей аналіз системної методології є необхідним оскільки у політичних дослідженнях невизначеність органічної цілісності та гносеологічної системи іноді відіграє негативну, стримуючу перспективу дослідження політичного процесу. Іноді, замість органічної цілісності (предмету дослідження) у політичному вимірі надається метафора «політична система», що дозволяє відійти від інтегративних, системоутворюючих її характеристик, та абсолютизувати один організаційний процес – наприклад, прийняття політичних рішень (як це було зроблено за системною аналогією з «кібернетичним», «чорним ящиком» у Т. Парсонса та у Д. Істона), або одразу перейти до рівнів політичного процесу, залишивши сутність політичного процесу за межами дослідження.

Сучасні дослідження політичного процесу, який вже має усталену проблематику, пов'язані з минулим рефлексуванням об'єктивних та суб'єктивних процесів, буденної та теоретичної свідомості. І це дає можливість спиратися лише на авторитет попередніх дослідників та свідомо або несвідомо уникати від визначення цілісного об'єкта дослідження політичних відносин, об'єктивних закономірностей та процесів, залишаючи лише когнітивно-пізнавальні кліше та концепти.

Так, у дійсно ґрунтовному «класичному» підручнику Е. Хейвуда, « поняття «політичний процес» відноситься до механізмів, за допомогою яких «робиться» публічна (державна, урядова) політика. Про відпрацювання політики як процесу ми говоримо у двох смислах. По-перше, тут має місце зв'язана послідовність дій та заходів. Цей ланцюжок починається із зародження тієї або іншої ідеї та її первісного оформлення, продовжується її обговоренням з подальшим її здійсненням через визначені раніше продумані дії. По-друге, про відпрацювання політики як процесу ми говоримо для того, щоб сфокусуватися саме на механізмах прийняття рішень, абстрагуючись від їх змісту» [4, С.489.]. Інше кажучи, політичний процес зводиться лише до дій та заходів, або до лише одного організаційного процесу – прийняття рішень (втрачається комунікативний, регламентний та інші процеси), також втрачаються процеси самоорганізації та зміст процесу в цілому, залишається лише його форма.

Системний підхід як пізнавальний концепт відображає певні закономірності цілісності, що об'єктивно потребує з'ясування не лише сфери життєдіяльності цілісності (у нашому випадку політичної), а й визначення власне цієї цілісності – суспільства. У цьому контексті політична сфера відображає підсистему, яка визначає цілісність навколо окремих функцій структури (частини цієї цілісності) та лише за структурно-функціональним змістом відокремлена від інших підсистем або сфер. До того ж політична

Література

1. Джон Р. Росситер, Ларри Перси. Реклама и продвижение товаров. - 2-е изд. - СПб.: Питер, 2002. - 656 с.
2. Имиджелогия. Как нравиться людям. - М., 2002. - 576 с.
3. Шпортько О. Особливості політичної реклами як елемента комунікативного процесу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=79&c=1907
4. Почепцов Г.Г. Психологические войны.– М.: Рефл-бук,– К.: Ваклер, 2001. – 573 с.

Фролова Н.В.

студентка факультету соціології та управління

Запорізький національний університет

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Із розвитком інформатизації ЗМІ починають здійснювати більш відчутий вплив на різноманітні сфери життя соціуму, особливо на політичну свідомість і поведінку населення, що здійснює вплив на політичну діяльність у суспільстві.

ЗМІ як система впливу на свідомість відіграють різні соціально-політичні ролі і в залежності від певної кількості типових соціально-політичних ситуацій отримують особливо вагоме суспільне значення. Це може бути роль організатора і консолідатора суспільства, просвітителя в політичній сфері або вони можуть бути дезінтегратором, роз'єднуючи маси.

Інформація виступає як особливий політичний ресурс. Актори, які нею володіють, отримують переваги при завоюванні або перерозподілі влади. Від наявності або відсутності відповідної інформації залежать можливості суб'єкта отримати або втратити владу, реалізувати свої інтереси в політичній сфері. Нерозвиненість обміну і взаємозв'язку між ЗМІ та акторами політичної діяльності ослаблює державну владу, веде до зниження адаптації її інститутів до соціальних змін і сприяє дестабілізації влади і суспільства.

ЗМІ можуть пролити світло на приховані механізми політики правлячих кіл, звернути увагу на найбільш одіозні сторони їх діяльності. ЗМІ задають тон в публічних дискусіях і суперечках, доводять до відома громадськості найбільш актуальну інформацію про проблеми, скандали і афери. Критика мас-медіа вміщує не лише юридичну або політичну, але і моральну оцінку певним фактам, подіям і людям. Вони проводять свої власні журналістські розслідування, після публікацій яких, за необхідністю, створюються спеціальні парламентські комісії, порушуються кримінальні справи або приймаються важливі політичні рішення.

Будучи посередником між владою і суспільством, ЗМІ не лише критикують недоліки в політиці і суспільстві, але і виконують конструктивну функцію артикуляції різноманітних суспільних інтересів. Внаслідок певної відкритості та завдяки своїм можливостям у відображенні інтересів і зусиль

найважливіших напрямків рекламної індустрії. Конкурентна боротьба політичних акторів під час виборчих кампаній в багатьох країнах є динамічним та яскравим процесом, учасники якого вибирають дедалі більш витончені стратегії та методи впливу на електорат. Вдалий рекламний проект презентації того чи іншого лідера або партії здатен підвищити рейтинги політика, що наблизить його до перемоги на виборах. Головною умовою виступає вдале поєднання креативних рішень і нових технік з реальним іміджем рекламованого продукту. Принаймні так прийнято ставитися в політичному середовищі до цього питання, тому що продуктом такої реклами виступає не товар (марка, бренд), а, як правило, конкретна людина. Навіть якщо рекламується політичний блок чи партія, головна асоціація йде із першою особою – персоніфікація політики є відмінною рисою української політичної реклами.

Треба бути дуже уважними до найменших дрібниць заради успіху рекламної кампанії. Необхідно знати тонкощі суспільного сприйняття та психології, уміти привертати увагу громади та залучати її до необхідних процесів, мотивувати до різного роду дій. Бо створення та сприйняття суспільством бажаного образу – найкращий показник якісно проведеної роботи.

Сучасний соціум звик до стандартів та конформізму. Через це виникає питання, яким чином можлива самореалізація особистості в світі? Твердження цінності індивідуальної самореалізації, з одного боку, і процеси стандартизації умов життя, з іншого боку, роблять це питання актуальним. Необхідно відзначити, що при всій множині соціокультурних ефектів політичної реклами, її роль у сучасній культурі та суспільному житті оцінюється неоднозначно. Тому треба ставитись обережно до реклами, як до способу самопрезентації. Однак, інтерес до даного феномену, активна розробка різних інформаційних технологій свідчать про соціальну затребуваність та значимість політичної реклами.

Існує широке коло можливостей застосовування реклами як способу самопрезентації. Можна одну і ту ж саму людину виставити у зовсім різних іпостасях. Описати одну і ту ж саму акцію, або подію за участю політичного лідера з різних точок зору. В цьому і полягає особливість реклами, як способу самопрезентації. За допомогою різних технологій та професіоналів, таких наприклад, як спіндоктор - висвітлення у позитивному світлі компаній або політичних структур в засобах масової інформації [4], можна інтерпретувати свідчення у будь-якому світлі, все залежатиме лише від побажань замовника. Сполучення політичної реклами з моделюванням соціальних комунікацій дає можливість політичному діячу презентувати себе у вигідному ракурсі, використовуючи технології переконання і впливу.

сфера визначає взаємозв'язки з іншими сферами, що відображено у поняттях соціальна, економічна, культурна, технічна та інша політика, за об'єктом політики.

Виникає питання про *відокремлення понять «політичний процес» та «процеси у політиці»*. «Політичний процес» як поняття визначає послідовність зміни станів цілісності суспільства у політичних відносинах. Смисловий акцент дискурсу цього поняття відображає динаміку цілісності суспільства, у тому рахунку зміни складових, суб'єктів, соціальних організмів відносно політичної визначеності цієї цілісності, що відображено у визначенні послідовності зміни станів політичної системи. Можливість використання понять «політичний процес» з визначенням цілісності соціального організму – особистості, соціальної групи, партії, інституту та іншого, визначає взаємодію соціального організму з іншими у цілісності суспільства.

У цьому контексті можливо солідаризуватись з визначеннями «політичного стану» та «політичного процесу» В. Воловика. Він під політичним станом розуміє «сукупність властивостей, притаманних соціальному організму – суспільству, класу, більш дрібній соціальній групі, окремій особистості – в конкретний період його становлення і розвитку, у якій знаходить свій вираз стан відносин до існуючої системи державного устрою, державної влади, що склалися в ньому. Якщо говорити про політичний стан суспільства, то слід мати на увазі, що кількісна і якісна характеристика його не може бути повною без урахування таких складових, як політичний стан владних структур держави, класів і наших соціальних груп, політичних партій і рухів. Вона не може бути повною і у випадку, коли аналіз політичного стану суспільства обмежується розглядом якоїсь однієї або кількох із цих складових» [5, С.86-87].

Не задовольняє холістичний цілісний підхід до політичного процесу істонівське визначення, де акцентується увага на спонтанний та випадковий характер процесу – у поведінці, відносинах, ідеях сфер суспільства, але важливим є єдність його з раціональним, усвідомленим і діяльнісним – суб'єктним та інтерсуб'єктним характером політичного процесу. Цей підхід розвинув Г. Алмонд, але він не уникнув також абсолютизації процесу прийняття політичних рішень та випадкового характеру політичного процесу.

До того ж необхідно підкреслити те, що не будь-яка взаємодія суб'єктів визначає цілісність, суспільство. У цьому питанні важливим є уточнення А. Токвіля про те, що державний розвиток є розвитком загального, загальних потреб та інтересів, суспільного, а громадянське суспільство, його розвиток визначений окремим, індивідуальним, є об'єднанням заради здійснення власних індивідуальних інтересів за допомогою соціального об'єднання.

Не менш важливим є уточнення О. Зіновьєва про державу як орган цілісності. «Тут – центральний пункт розуміння держави, а саме – поняття цілісності та інтересів цілого. Інтереси цілого і інтереси цілісності не є інтересами більшості. Це особливі інтереси. Вони можуть іноді вступати у

конфлікт якихось груп громадян, більшості і навіть усіх. Іноді ці інтереси може виражати та захищати лише одна людина. Іноді вони взагалі не усвідомлюються та відстоюються їх супротивниками навіть проти їх власних інтересів. Тому думка більшості населення країни ще не є показником інтересів країни. Будь-якого роду голосування та референдум далеко не завжди є суть вища справедливість. Часто-густо думка більшості не співпадає з інтересами цілісності, оскільки ця думка диктується умонастроєм хвилини, а інтереси цілого іноді охоплюють десятиріччя та століття, якщо не всю історію цієї людської спільноти» [6, С.196].

До того ж відносини з суспільством як цілісністю не зводяться до відносин з державою, оскільки держава може не виконувати функції цілісності, якщо підкорена особистим або груповим інтересам, тоталітарним (як абсолютизації окремого у тотальності), олігархічним (влади небагатьох, наприклад, фінансово-промислових кланів) або охлократичним (влади натовпу).

«Політичний процес» іноді визначають як «процеси у політиці», як політичну діяльність суб'єктів, взаємодію суб'єктів у суб'єкт – об'єкт – суб'єктних відносинах. Тому і серед системоутворюючих ознак політики О. Мелешкіна визначає *по-перше, реалізацію владних інтересів, по-друге, цілепокладання, а це є ознаки саме діяльності політичних суб'єктів*. [7, С.5-6]. Але не будь-яка реалізація владних інтересів та ціледосягнення характеризує політичний процес, оскільки він характеризує зміни станів суспільства, у політичному вимірі сукупності відносин.

Коли визначається «процес у політиці» йдеться про цілісний суб'єкт діяльності, наприклад, «політика особистості (політичного лідера)», «політика організації (партії, ТНК, інше)», «політика інституту (наприклад, держави)». Практично не використовується визначення «політика суспільства», оскільки «політика» є ознакою діяльності суб'єкта, а політичний процес відображається не тільки у діяльності суб'єктів, що переслідують власні інтереси, а й у процесах самоорганізації цілісності.

Поняття «процеси в політиці суб'єкта» відображає процеси, які відбивають політичну діяльність та супроводжують її (наприклад, неусвідомлена поведінка, що супроводжує діяльність у політичній активності). Процеси у політиці суб'єкту відображають цілісність самого суб'єкта, характеризують її спрямованість у владних відносинах, політичну автономію суб'єкта.

До того ж необхідно визначити відносини цілісного політичного процесу суспільства та різних соціальних цілісностей, соціальних організмів, особистості, соціальної групи, класу, держави та інших суб'єктів, які мають політичний характер та можуть визначатися не у соціальному, в широкому смислі, а й політичному, вузькому смислі. У цьому смислі політичний процес, наприклад, особистості, як суб'єкта, є узгодженням процесів політичної соціалізації та ресоціалізації, політичного розвитку, політичної діяльності та

Романець А.Ю.
студентка факультету соціології та управління
Запорізький національний університет

ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА ЯК СПОСІБ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ

Все що стосується реклами та пов'язано з нею – актуально для суспільства, яке живе в епоху інформаційних технологій. Реклама – це інформація, що розповсюджується будь-яким способом та направлена на привертання уваги до об'єкту рекламування [1]. В умовах конкурентної боротьби політична реклама здатна чинити сильний вплив на соціум, змінювати суспільні установки, орієнтири, спонукати до потрібних дій та мобілізувати на досягнення значимих результатів. Через це виникає багато нових наукових проблем та задач, що пов'язані із силою, способами, наслідками та можливостями використання політичної реклами.

Дослідженням різних проблем політичного рекламування займалися такі російські вчені як Е.В. Єгорова-Гантман, К.В. Плешаков, Г.Г. Почепцов, Д.В. Ольшанський. Конкретніше психологічні аспекти рекламної діяльності розглядали в своїх роботах А.В. Коноваленко, Р.І. Мокшанцев та А.Н. Лєбєдєв-Любімов Проте цікавим та малодослідженим залишається питання визначення реклами як способу самопрезентації політичного суб'єкту, тому що вона здатна впливати на враження, сприйняття оточуючого світу і себе в ньому.

Самопрезентація - є невід'ємною частиною людської натури. Люди вдаються до самопрезентації з метою отримання від інших бажаних їм ресурсів, отже, самопрезентація відіграє функцію стратегічного засобу контролю власного життя, збільшення власних переваг і зведення до мінімуму недоліків [2]. Політичне рекламування стало способом, за допомогою якого можна розповісти про себе, дати зрозуміти свою позицію з вирішення ключових питань, проявити ідеологічні смаки та вподобання. По суті воно відображає прагнення та побажання різних соціальних верств населення, подаючи їм інформацію у тому світі, в якому легше всього вона сприймається. В свою чергу, самопрезентація через рекламні засоби збільшує особистісний капітал політика, впливає на соціальну активність – це спосіб формування позитивного іміджу політика й спонукання до політичної дії визначеної спрямованості.

Політична реклама виступає одним із засобів особистісного розвитку, самореалізації та ідентифікації. Вона впливає на суб'єктивний компонент соціальної стратифікації, формує уявлення про статус та положення особистості, що впливає на успішність комунікативного зв'язку між політичним діячем та електоратом. Успішна самопрезентація свідчить про те, що особа вдало представила себе, її будуть сприймати в бажаному світлі.

Політична реклама – це заходи та способи формування думки виборців шляхом подання інформації, що переконує у перевагах певного кандидата чи політичної організації [3]. Закономірно, що самопрезентація - це один із

протиборство агентів політики, дії яких підпорядковано заздалегідь визначеним правилам і законам.

Будь-яка стратегічна гра є поєднанням трьох складових:

1. Списку гравців. У політичному полі гравцями є активно діючі агенти політики між якими в конкурентній боротьбі продукується політична продукція: політичні партії, концепції, програми, коментарі, думки, події. Позиція будь-якого агента в рамках політичного поля визначається сукупністю його відносин з іншими агентами. Як і шахова фігура, агент політики не може займати дві абсолютно різні позиції одночасно, хоча змінити свою позицію може.

2. Список стратегій. Для кожного гравця задається список (множина) стратегій. Стратегія – це створення унікальної і вигідної позиції, що включає ряд напрямків діяльності. У шахах головне – отримати в ході кожної партії перевагу перед супротивником або у кількості забраних фігур, або у захопленому просторі на полі. В політиці ж стратегія формується як загальна мета руху і загальні принципи та способи її досягнення і реалізується через ідеологічні теорії, маніфести, загальні програми політичних партій та еліт.

3. Виграш. Для кожного профілю стратегій є відповідний профіль платежів (виграшів) гравців. Виграш у шахах відбувається в наступних випадках: 1) якщо поставлено мат; 2) якщо один із гравців здався; 3) якщо фіксується технічна перемога. Майже однакові профілі виграшів в політичних іграх: політичного агента може бути видалено (мат), політичний агент може погодитися з умовами сумісної діяльності (здача) чи дочекатися результатів підрахунків (технічна перемога).

Метою будь якої політичної гри є отримання переваг у владі, а точніше, у капіталі. У полі політики композиція видів капіталу визначає співвідношення сил між агентами. П. Бурдьє використовує капітал як спосіб вимірювання влади та конкуренції. Соціальний капітал – це ресурси, пов'язані з приналежністю до групи: мережа мобілізуючих зв'язків, якими можна скористатись лише через певну групу. Культурний капітал – це, в першу чергу, освіта (загальна, професійна, спеціальна) і відповідний диплом, а також той культурний рівень індивіда, який йому дістався у спадок від його родини і засвоєний в процесі соціалізації. Символічний капітал пов'язаний з володінням авторитету, репутації, престижу. Економічний капітал - володіння матеріальними благами, що допомагають зайняти вагоме місце в поле, а також будь-який товар в широкому розумінні цього слова. Політичний капітал постає у вигляді влади, тобто здатності контролювати поведінку інших та підпорядковувати її власним інтересам. Зазначені види капіталу є у грі і ставками, і умовами входження в гру, і її виграшем.

Отже, можна зробити висновок – для того, щоб досягти успіхів в політиці, кожний поважаючий себе політик повинен вміти грати у шахи, адже саме вони надають можливість тренуватись та підтримувати свої стратегічні здібності у бойовій готовності.

політичної взаємодії у цілісності суспільства, як діалектичній єдності політичної автономії та гетерономії як протиріччя політичного розвитку суспільства.

Література

1. Словарь иностранных слов. – 18-е изд., стер. – М.: Рус. яз., 1989. – 624 с.
2. Щепаньский Я. Элементарные понятия социологии /Пер. с польск. М.М.Гуренко, Под общ. ред. и послеслов. акад. А.М.Румянцева. – М.: Прогресс. - 1969. – 240 с.
3. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества: Пер. с польск.С.М. Червонной. — М.: Логос, 2005. — 664 с.
4. Хейвуд Э. Политология: Учебник для студентов вузов / Пер. с англ. под ред. Г.Г. Водолазова, В.Ю. Вельского. /Э. Хейвуд. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. — 544 с.
5. Воловик В.І. Політична філософія: Навчальний посібник. – Запоріжжя: КСК-Альянс, 2011. – 184 с.
6. Зиновьев А.А. Запад. – М.: Изд-во Алгоритм, Изд-во Эксмо, 2007. – 512с.
7. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа: Сборник учебных материалов / Под. ред. Мелешкиной Е.Ю. — М.: Издательский Дом «ИНФРА-М», Издательство «Весь Мир», 2001. — 304 с.

Ядранський Д.М.

д.соц.н., професор, завідувач кафедрою соціології та соціальної роботи
Класичний приватний університет (Запоріжжя)

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ В УМОВАХ ДЕКЛАРАТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

В сучасній соціологічній літературі питання елітогенезу є досить поширеним. Більшість дослідників сходяться на думці про існування в Україні національної моделі політичних еліт. Однак функціонування сучасної політичної еліти, на наш погляд, потребує існування реальної демократії, якої на сьогодні в Україні поки немає.

Досвід посткомуністичного переходу країн пострадянського простору дозволив визначити основні причини, які заважають успішності демократизації. Серед перехідних проблем слід виділити: відсутність демократичних, ринкових, правових інститутів і громадянського суспільства. Принципово гострою проблемою є відсутність компетентних, підготовлених та відповідальних політичних еліт, які здатні забезпечувати розвиток перерахованих соціальних інститутів. Представники посткомуністичної еліти протягом певного часу виконували функцію псевдо-демократичної еліти імітуючи демократичні процеси в свідомості населення. Однак через вік можливості політичного впливу цих представників політичних сил практично вичерпані. На зміну ним приходять представники комуністичної партії СРСР які не були свого часу елітою та не мають відповідного культурно-управлінського рівня та представники бізнес кіл. За обох умов ці представники не готові, а часто неспроможні реалізовувати демократичні зрушення навіть у декларативній формі. На нашу думку, така ситуація і призводить до системної

політичної кризи, а по суті до політичного колапсу. Єдиним дієвим шагом, в цьому контексті, може бути тільки формування нової еліти одночасно із відбудовою демократичних принципів. При цьому відповідні процеси мають здійснюватися одночасно (та, очевидно, штучно).

Можна констатувати, що сам процес демократизації не залежить від наявності в суспільстві конкретної елітної групи, і є в більшій мірі змістом трансформації (модернізації) політичної системи. При цьому в умовах відсутності політичної волі даної групи модернізаційний процес бачиться нам проблематичним. Сама демократія набуває в момент трансформації соціальної та політичної системи нового змісту. Цю новизну вчені пов'язують з ідейним та організаційним плюралізмом, технологіями запобігання та розв'язання суспільних конфліктів, раціональним співвідношенням вертикального і горизонтального вимірів політики. При цьмоу відкритим для України питанням є визначення тієї сили яка візьме на себе тягар такої штучної демократизації та, якщо завгодно, елітизації. Процес штучної «елітизації» поряд із політичною волею вимагає також тривалий час знаходження при владі певної політичної сили для того, щоб в системі взаємодії з нею (як в середині неї, так і в опозиції до неї) сформувалась нова політична еліта.

В умовах політичної та економічної нестабільності в якій перебуває Україна утримати тривалий час демократичним шляхом виглядає саме по собі досить проблематичним. Однак за умов тоталітаризму як перехідного періоду до демократії неможливо виховати демократичну еліту. Відповідно приходимо до складної суперечки, яка вимагає не лише політологічного. Соціологічного але навіть і філософського опрацювання.

Розуміння демократії формується в результаті наукових дискусій з приводу її реалізації в сучасному суспільстві. У сучасній науці відбувається ревізія традиційних теорій демократії, які раніше акцентувалися на максимальній участі всіх громадян в управлінні суспільством. Доцільність подібного кроку прокоментував американський вчений Г. Алмонд: «... якщо б інтереси, знання і постійна участь мас були нашим критерієм [демократії], ми повинні були б відкинути все історично існуючі демократії як щось недемократичне» [Цит. по: Малюк А. Оцінка громадянами стану демократії в Україні, Моніторинг-2007: с. 51].

Вместе с тем именно демократическая политическая система имеет большой потенциал успешной адаптации к общественным изменениям и новациям. Этот потенциал обусловлен такими демократическими принципами, как плюрализм, демократическое соучастие, оппозиция, периодическая выборность власти. Плюрализм обеспечивает разнообразие социальных альтернатив, которые, в свою очередь, расширяют диапазон политического выбора и достоверность определения оптимального варианта развития. Периодическая выборность власти обеспечивает своевременное исправление ошибок, гибкое корректирование политического курса. Однак все це можливо за умов адекватності еліт зазначеним процесам.

конфесійності як у підході. Така есхатологія завжди знаходиться в межах певного релігійного або ідеологічного напрямку, і з цього випливає відсутність єдності у поглядах та неможливість претендувати на об’єктивність та «загальнолюдськість» подібних поглядів на майбутнє.

Варто зазначити, що Олександр Дугін абсолютизував футурологію, фактично ототожнивши її з есхатологією. Ми можемо погодитись з ним лише в тих випадках, де есхатологія виявляє себе у пророцтвах чогось ще не здійсненного, тобто того, що гряде. Але як бути з тими часовими модусами есхатології про які ми писали раніше – зверненістю у минуле, акценті на есхатологізмі сучасності? Тому ми б не зводили всю есхатологію до футурології, зазначивши, що футурологія може бути лише певним аспектом, певною формою есхатології, яка набирає швидкої популярності. Тим більше, ми би не зводили всю футурологію до есхатології (як зазначено в назві статті О. Дугіна), зважаючи якраз на те, що вона як мінімум є світською та релігійною і окрім конфесійності має й інші ознаки відмінностей та неможливості утворити цілісне вчення.

Література

1. Дугин А.Футурология как эсхатология / А. Дугин // Конец Света (эсхатология и традиция): Альманах «Милый Ангел»: Учеб. пособие по истории религий / Александр Дугин (сост.). – М.: Арктогея, 1998. – С. 5-10.
2. Релігієзнавчий словник / За ред. професорів А. Колодного і Б. Лобовика. – К.: Четверта хвиля, 1996. – 392 с.
3. Эсхатологическое измерение богослужения [електронний ресурс]. Режим доступу: http://pastoronline.org.ua/ru/resursi/biblioteki/pastorski-knigi/162-eskhatologicheskoje-izmerenije-bogosluzhenija (12.02.2012)

Приймакова О.І.

студентка факультету соціології та управління

Запорізький національний університет

ШАХИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ПОЛІТИКИ

Будь-яка сфера суспільного життя передбачає наявність об’єктів та суб’єктів, які грають певні ролі, і, є при цьому учасниками гри (можливо, навіть не однієї). Політика, як і шахи, є грою.

В класичному розумінні гра – це діяльність двох або більше сторін, що проходить за певними правилами, які встановлюють обмеження на дії цих сторін, та між якими існує протиборство, мета якого є досягнення домінантного положення. Гра в шахи – це не лише засіб для приємного проведення часу, а й водночас модель для прийняття стратегічних рішень, що враховує можливі варіанти поведінки суперника.

Політику у приблизному вигляді можна порівняти з шахами. Як і в шахах, в сфері політики виділяють політичне поле, зміст якого наповнює нескінченне

російський філософ О. Дугін в своїй статті «Футурологія як есхатологія». Насамперед Дугін зазначає наступне: «Коли ми прагнемо зачепити тему футурології, майбутнього, бажаного або вірогідного, ми повинні насамперед уточнити – хто ми? Яких позицій ми притримуємось? Яку віру сповідуємо? Якій традиції належимо? Які цінності захищаємо? ...Навіть промови пророків розшифровувались в залежності від шкіл та містичних організацій [1, с. 5]».

В межах лінійної концепції історії Дугін виділяє два основних підходи або дві системи координат. Перший з них – песимістичний. По суті це є теорія деградації, згідно з якою все в історії погіршується, діє закон ентропії. Реальність тільки стигне і в результаті все закінчиться «тепловою смертю цивілізації». Єдина різниця між циклічним підходом та теорією дегенерації полягає в тому, що перша передбачає можливість духовного шляху навіть в темні фази циклу, тоді як друга розглядає «зникнення буття» як тотально незворотній процес. Другий підхід – еволюціоністський. Він є достатньо поширеним в сучасній цивілізації, яка нібито «зрослась» з таким розумінням історії. Еволюціоністський підхід в свою чергу має два різновиди: технократичний і неоспірітуалістський. Технократи бачать сутність розвитку цивілізації у розвитку технологій, зокрема інформаційних. На їхню думку, людство прямує до раціоналізації та оптимізації всіх сфер власного буття. Неоспірітуалістська футурологія, яка носить ще й іншу назву – «ера Водолія». «Ера Водолія» передбачає, що технічний прогрес буде дублюватись прогресом духовним, тобто людство розширить свої психологічні та інтелектуальні здібності та можливості, довівши їх до досконалості. Такий погляд на футурологію властивий для релігій «нью ейдж», руського космізму, теософії, спіритизму і т.д.

Окремо Дугін виділяє християнську футурологію, яка не лежить ні в песимістичній системі координат циклічного або лінійного погляду, ні тим більше в оптимістичній еволюціоністській парадигмі. Як відмічає філософ, хоч християнство і перейняло іудейську єдиноспрямованість часу, ідею історичної деградації, тим не менше християнський хід історії має свій особливий історичний присмак, свій сенс. Цей сенс полягає у Втіленні, народженні Сина Божого в людському обличчі. Те, що здавалось навіки втраченим, знову повертається, прагнення та добрі вчинки виявляються не даремними. «В такий перспективі немає ні жахливого песимізму іудейського підходу, ні стоїчного ставлення до Духу, властивого циклічним релігіям…Це дещо третє. Однак і християнське уявлення про історію немає нічого спільного з еволюціоністською доктриною, оскільки на зовнішньому плані мова йде про визнання дегенерації космосу (як і в іудаїзмі), на яку, однак, накладається парадоксальний і «надрозумний» процес спасіння вибраних через акт волі Божественної благодаті і крізь напружений драматичний шлях внутрішньої боротьби. Ніякого вдосконалення людства, ніякого прогресу [1, с. 8]».

Найголовніша складність, з якою зіштовхується конфесійна футурологія, на думку Дугіна, яка виступає варіативною есхатологією, якраз і полягає у

На сьогодні ми вважаємо, що продовження безсистемного будівництва демократії призвело в пострадянських країнах до виникнення певної підміни понять та заміщення багатьох політичних процесів зокрема політичного елітогенезу - економічними. Також підміна стосується соціального самопочуття в якому за поліпшення демократичності видаються поліпшення економічних умов (і навпаки). В даному контексті мова йде про трансформацію самих принципів елітарності та демократичності, що робить недоцільним їх закріплення та розвиток їх у вигляді стійких практик.

Європейська модель розвитку еліти (і демократії) еволюційним шляхом також бачиться нам малоймовірною в умовах українських реалій. На нашу думку, сучасне українське суспільство може вирішити зазначену модель лише шляхом партійного будівництва в межах якого формуватиметься нове покоління – покоління професійних політиків які, принаймні з метою збереження власного робочого місця змушені будуть відповідати партійним цінностям, у тому числі цінностям демократії. Будь які спроби переорієнтовувати людей з іншими соціальним досвідом (особливо виробничим) приречені на невдачу, адже у практиках інших (окрім політичної) сфер діяльності демократичні принципи є контр продуктивними.

Агарков О.А.
к.соц.н., доцент, зав. кафедри «Соціальна робота»
Запорізький національний технічний університет

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО МАРКЕТИНГУ

Якісні зрушення в сучасному українському суспільстві викликали трансформацію багатьох базових соціальних інститутів (економічних, політичних, соціокультурних), а також зміни в соціальній структурі, суспільній свідомості, розповсюджених моделях поведінки та найсуттєвіших соціальних відносинах, у тому числі і відносинах між носіями влади та суспільством. Особливої актуальності набуває використання соціально-політичного маркетингу в якості соціально-політичної та практичної концепції і, водночас, політичної та соціокультурної діяльності. Основною метою такої діяльності в умовах нових соціальних відносин може стати оптимізація взаємодії між суб'єктами соціально-політичної дії, у тому числі між органами державного управління і різними соціальними спільнотами.

Сучасною технологією управління і державотворення виступає соціально-політичний маркетинг, різні аспекти якого досліджувалися в працях як вітчизняних, так і закордонних авторів: А.Ковлера, Є.Морозової, Г.Ділігенського, Д.Гончарова, Є.Онуфрієва, М.Хомської, Т.Лебедєвої З.Зотової, О.Кудінова, Г.Шипілова, В.Тихомірова, Г.Атаманчука, В.Бебика, О.Вишняка, Є.Головахи, О.Донченко, О.Князєвої, О.Куценко, Н.Лисиці,

С.Макеєва, Н.Паніної, А.Петрова, В.Пилипенка, Г.Почепцова, В.Полохало, В.Полторака, Л.Хижняк, В.Хмелька та інших [1].

На сьогодні існують окремі наукові праці щодо використання соціально-політичного маркетингу в різних сферах суспільного життя, однак не існує інтегрального підходу в контексті соціополітичного дискурсу до аналізу критеріїв його ефективності. Визначення критеріїв ефективності соціально-політичного маркетингу може здійснена, виходячи з виявлення його специфіки, яка містить соціальну та політичну складову.

Для подальшого дослідження розглянемо значення поняття «критерій ефективності». Поняття «ефективність» широко використовується різними науками - філософією, економікою, соціологією, педагогікою тощо. В цілому, ефективність - досить широке поняття, яке важко піддається однозначному визначенню. Відомо, що чим багатше явище, тим більше воно допускає визначень, які розкривають його суть. Нас цікавить ефективність цілеспрямованих керованих процесів, які протікають у суспільстві. У цьому випадку під ефективністю розуміється ступінь відповідності результатів процесу актуальним цілям, які задані заздалегідь. Чим більш розвинутий процес, тим вище його дієвість, ефект, тим більше можливостей скласти наукове уявлення про нього, охоплюючи його від цілі, засобів, взаємодії, основних компонентів аж до результатів, до їх оцінки. Не випадково категорія «ефективність» до останнього часу найчастіше використовувалась у зв'язку з характеристикою виробничих, економічних процесів [2].

Виходячи з цього поняття «критерій ефективності» можна визначити як оцінку відповідності результатів процесу актуальним цілям, тобто критерій ефективності характеризується співвідношенням цілі і результату, адекватністю засобів, форми і змісту цілям.

Таким чином, до критеріїв ефективності реалізації соціально-політичного маркетингу можна віднести:

1) критерій соціальної результативності або соціальної стабільності, який полягає в прогнозуванні позитивного соціального ефекту, загальний зміст якого полягає в розвитку соціальної держави, зростанні добробуту населення і якості життя, у формуванні сталих соціальних відносин, в дієвості соціальної політики держави;

2) критерій якості соціальних послуг пов'язаний з розвиненістю соціальної інфраструктури, доступності системи соціального обслуговування, професіоналізмом в наданні соціальних послуг;

3) критерій трансакційності витрат – це оптимізація витрат на забезпечення функціонування системи соціально-політичного маркетингу і витрат часу на вирішення управлінських питань; створення ефективної системи норм і правил, що прояснюють соціальні взаємодії;

4) критерій соціальної справедливості відтворює методологічну основу соціально-політичного маркетингу в політичній сфері (права і свободи), економічні сфері (справедлива оплата праці за єдиним принципом,

Причинами цього можуть бути стрес, який існує в сучасному світі, відсутність мотивації, страх перед відповідальністю та інші. А тому ця проблема є більш актуальною в сучасному світі.

Отже, прокрастинацію можна назвати соціальною проблемою, адже в умовах постійного збільшення обсягу діяльності та загострення соціально-економічних негараздів відбувається збільшення навантаження на кожну людину, що стає головним фактором розвитку прокрастинації як засобу відходу від наявних проблем життя.

Література

1. Гаранян Н.Г. Перфекционизм, депрессия и тревога / Н.Г. Гаранян, А.Б. Холмогорова, Т.Ю. Юдеева // Московский психотерапевтический журнал. – 2001. – № 4. – С. 18-49.
2. Ильин Е.П. Работа и личность. Трудоголизм, перфекционизм, лень. – М.: Питер. 2011. – 224 с.

Назаренко М.

асистент кафедри філософії

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ЕСХАТОЛОГІЯ В ДЗЕРКАЛІ ЧАСУ. МОДУС МАЙБУТНЬОГО

Що ми маємо на увазі, коли говоримо про есхатологію у дзеркалі часу? І чи має есхатологія взагалі відображатись в ньому, адже передбачає кінець часів, тобто стан «коли часу більше не буде»? Есхатологія, як і інші утворення людської свідомості, адже говорити про неї як явище (тобто те, що себе являє) ми не можемо, оскільки людство не мало жодного досвіду тотального кінця, тим не менше, як концепція постає перед нами у всіх трьох часових модусах – минулому, теперішньому і майбутньому. У світлі минулого вона постає в школі «реалізованої есхатології» Чарльза Додда. Він вважав, що Царство Боже вже настало при житті Ісуса і нічого нового нам очікувати не варто [3]. В якості теперішнього есхатологія проявляється в концепції постісторії, яка незважаючи на префікс «-пост» (тобто щось після історії), тим не менше ототожнює цей період з сьогоденням, і наприклад постмодерну ситуацію (тобто, власне, те, що актуально) називає постісторією як такою. Тут ми можемо згадати Джанні Ваттімо, або Дельоза і Гваттарі з їхнім «Капіталізмом і шизофренією». І, нарешті, есхатологія постає в модусі майбутнього, і єдине з чим ми можемо погодитись, що це найпопулярніший напрямок з яким прийнято ототожнювати есхатологію, саме з причини відсутності досвіду есхатології, що відсилає нас до певного мріяння, вибудовування концепції щодо *прийдешнього* – або утопічної, або апокаліптичної.

Саме тому есхатологія перебуває у прямому відношенні до *релігійної футурології*. В релігієзнавчому словнику [2, с. 110], зокрема, зазначено, що сучасна есхатологія є однією з *провідних* тем конфесійної футурології і включає прогнозування конечності цивілізаційного розвитку, демографію, соціальні і екологічні катаклізми тощо. Подібної думки дотримується і

В 1992 році в роботі Ноаха Мілграма «Прокрастинація: хвороба сучасності» (Procrastination: A Malady of Modern Time) вперше був зроблений історичний аналіз феномена прокрастинації, а широкі наукові дискусії про даний феномен почалися двадцятьма роками раніше. Проте згадки про прокрастинацію і опису цього явища можна зустріти набагато раніше, в тому числі в роботах часів розквіту індустріальної революції в середині XVIII століття, і в Оксфордському словнику 1548 року.

Але навіть більш глибокі історичні дослідження показали, що прокрастинація існувала ще раніше. Ще римський консул Марк Туллій Цицерон в 40 році до н. е. скаржився на прояви прокрастинації у вищих колах влади; 400 роками раніше Фукідід, афінський полководець, який виступав проти спартанців, говорив, що прокрастинація – риса характеру, корисна тільки у випадку вичікування початку війни; Гесіод в 800 році до н. е.. пише про «тих, що відкладають на завтра». Є подібні згадки і в «Бхагавад-гіті» (V століття до н. е..) – класичному тексті індуїзму.

Прокрастинація як феномен досліджується в рамках концепції перфекціонізму. Перфекціонізм – це риса особистості, яка виявляється у повсякденній практиці, пред'явлення до себе вимог більш високої якості виконання діяльності, чим того потребують обставини [1].

Це явище пояснює такі негативні аспекти професійної діяльності, як трудоголізм, дедлайн, прокрастинація, вигоряння та інші прояви професійної деформації.

Враховуючи, що основний доробок у питанні перфекціонізму належить психології, то наші пошуки були зосереджені саме на працях зарубіжних вчених-психологів (Д. Хамачек, Д. Бернс, М. Холлендер, Л. Сільверман, А. Патч, Р. Фрост, П. Хьюїт, Г. Флейт) та вітчизняних науковців (Н.Г. Гаранян, І.А. Гуляс, С.В. Волікова, А.Б. Холмогорова, Т.Ю. Юдеєва, В.О. Ясная).

Прокрастинація пояснюється наявністю у людини ряду суб'єктивних причин: нерішучості, страху невдачі і несхвалення з боку оточуючих, невпевненості в собі, перфекціонізму.

В тій чи іншій мірі це стан знайомий більшості людей і до певного рівня він вважається нормою. Але прокрастинація стає проблемою, коли перетворюється в «нормальний» робочий стан, в якому людина проводить більшу частину часу. Така людина відкладає все важливе «на потім», а коли виявляється, що всі терміни вже пройшли, або просто відмовляється від запланованого, або намагається зробити все відкладене «ривком», за нереально короткий проміжок часу. В результаті справи або не виконуються, або виконуються неякісно, з запізненням і не в повному обсязі, що призводить до відповідних негативних ефектів у вигляді неприємностей по службі, втрачених можливостей, фінансових втрат, погіршення відносин з колегами та керівництвом і так далі.

порівняльно-невисокий рівень диференціації доходів населення) і соціальній сфері (забезпечення для всіх членів суспільства соціальних гарантій, передбачених конституціями й законами);

5) критерій соціальної відповідальності, що пов'язаний з ефективністю діяльності суб'єктів соціально-політичного маркетингу (на об'єктивному рівні як система і на суб'єктивному - як діяльність посадових осіб, політичної еліти)

Література

1. Бебик В.М. Політологія для політика і громадянина: [Монографія] / Бебик В.М. – К.: МАУП, 2003. – 424 с.
2. Рубан Л. Высший состав государственных служащих в процессе становления / Л. Рубан // Государственная служба. Вопросы совершенствования работы с кадрами. Зарубежный опыт. – 1995. – Вып. 7. – С. 18-21.

Бондаренко О.В.

аспірант кафедри соціології

Запорізький національний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО АНАЛІЗУ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасна епоха постмодерну визначає загальний соціокультурний контекст розвитку українського суспільства та надає можливість з'ясувати причини сучасних соціальних проблем та визначити шляхи їх подолання. Необхідно визначити, яка соціальна структура вибудовується: або соціальна структура, яка існує за рахунок жорсткого силового домінування одних соціальних груп над іншими, або соціальна структура, яка базується на принципах соціальної відповідальності представників різних соціальних груп, яка також має відповідні соціокультурні норми. Тобто, за визначенням А.Маслоу, або ми розбудовуємо культуру «воронкового» типу (гроші до грошей, багаті багатіють за рахунок зубожіння бідних), або «сифонного» типу (багатство людини сприяє зростанню багатства суспільного загалу). [1, 98]

Людський розвиток відбувається шляхом трансформації культури, яка є умовою та результатом діяльності людини [2]. Соціокультурні трансформації апріорі не детермінуються під час культурного вибуху, наслідки якого є поліваріантними [3]. Власне, культурний вибух корелює з ціннісними орієнтаціями, які так само формуються внаслідок соціальної напруги, соціогрупового протистояння та зіткнення соціальних акторів, носіїв певних ідеологій. Дослідники[4] вказують на відсутність соціокультурної пам'яті в українському суспільстві, яка б мала позитивні форми ліберальних буржуазних культурних норм. Як один з наслідків цього є активна дія посттоталітарної суспільної свідомості, соціальна аномія, співіснування протилежних ціннісно-нормативних правил поведінки, аморальність та соціальний егоїзм. Небезпека аномії полягає в незбалансованості моральних, економічних, політичних, культурних цінностей та поведінкових орієнтацій, в наслідок чого суспільство

не визнає солідарності, консолідації, довіри один до одного, відкритого діалогу тощо. Наявність спадної та обмеження шляхів щодо зростаючої соціальної мобільності сприяють домінуванню у суспільстві групового егоїзму та зростанню девіантної поведінки в усіх її проявах [1, 48]. За даними українських соціологічних досліджень, поведінкові стратегії трудової діяльності населення є несумісними з розвитком соціально-відповідальних економічних стосунків, а соціальне партнерство викликає в суспільстві недовіру [5, 165].

Актуальною є проблема валідності інструментарію досліджень соціокультурних трансформацій. Вербальні практики, на відміну від габітус них, не відбивають адекватно реальний зміст трансформаційних процесів. Саме тому, для визначення цього змісту доречно або шукати його відбиття в символічному середовищі або не займати позицію стороннього спостерігача та активно приймати участь у соціокультурних трансформаційних процесах: перемагати ризики, миттєво відшуковувати практичний зміст цілісної картини та виробляти прогностичні стратегії щодо розвитку. [1, 65-66]

Враховуючи синергетичну парадигму Прігожин А.І. [6] використовує для визначення небезпечних соціокультурних трансформацій поняття «дезорганізація». Якщо порядок визначається наявністю системи елементів зі сталими зв'язками між собою (ієрархія, розподіл функцій, узгодженість цілей), а хаос, це стихія за відсутності порядку, яка має тенденцію до самоорганізації, то дезінтеграція виступає як порушення правил (стандартні вимоги до всіх соціальних акторів) соціального порядку. Соціальний порядок, за Прігожиним А.І., має зовнішній та внутрішній контур. Зовнішній визначається управлінською діяльністю на рівні державних структур, внутрішній стосується здатності соціальних акторів досягати порозуміння на засадах соціального компромісу. Загалом умови існування сучасних соціальних організацій визначаються наявністю дезорганізаційних соціокультурних процесів. Ознаками вищенаведених процесів є ціннісно-нормативні патології на рівні загального соціокультурного контексту та на рівні корпоративного середовища.

Детермінантою соціокультурних трансформацій Прігожин А.І. визначає етос як соціальний генотип нації та її особистість. Етос це відносно самостійна частина культури, яка складається з головних суспільних цінностей, норм та переконань. Етос має ознаки системності, його складові елементи обумовлюють один одного та пов'язані між собою. Ідеали та ідеологеми етосу виступають відповідно, як абсолютні та прикладні цінності. Переконання корелюють з ними та детермінують діяльність соціального актора та його ставлення до соціальних фактів. Норми виконують функцію соціогрупового регулятора поведінки соціального актора в соціальному середовищі.

Етос, як соціокультурний феномен, має велику інерційність, здатність до саморозвитку, присутність в будь-яких діях людини в контексті детермінації соціокультурних трансформацій, рефлексії щодо внутрішніх та зовнішніх культурних впливів. Саме це обумовлює потенційну можливість його

позволяет ей стать катализатором формирования и развития нового демократичного современного общества [1, 47].

Следовательно, можно сказать, что политическая социализация в Украине усложнена, поскольку в нашем государстве отсутствует единая система ценностей и идеалов, свобода СМИ, как фактора содействия формирования ценностных ориентаций для общества, а также апатия и не доверие населения к власти и низкий уровень жизни.

Література

1. Богуславська В.Г. Політична соціалізація в сучасній Україні // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. 2009. – 3 (77). – С. 46-49.
2. Чорнобаєв В.І. Деякі проблеми політичної соціалізації особистості у сучаснійУкраїні // Гуманітарний журнал. – 2010. – №1-2. – С. 123-126.
3. Малетин С.С. Политология // http://politics.ellib.org.ua/pages-57.html.

Ломова Г.С.

студентка факультету соціології та управління

Запорізький національний університет

ПРОКРАСТИНАЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Прокрастинація – це психологічний стан, сутність якого полягає в тому, що індивід відволікає свою увагу на «побутові» дріб'язки – читання новин, прибирання робочого місця й т.д., ухиляючись тим самим від суспільно-корисних справ та своїх посадових обов'язків. Прокрастинацію можна назвати «нормальним» робочим станом, що знайомий майже кожному з нас.

Будь-яка людина хоча б раз у житті відмовлялася від термінових дій і відкладала їх, особливо коли треба було робити що-небудь під примусом або ж коли були сумніви в потрібності і корисності задуманого. Але при прокрастинації людина зволікає навіть тоді, коли на 100% впевнена в необхідності дій. І в неї немає ніяких сумнівів в тому, що це потрібно, корисно, необхідно і задумане мало бути зроблено «ще вчора». Проте вона свідомо відкладає намічену справу, незважаючи на те, що це спричинить за собою певні проблеми і ускладнення [2, 174].

Явище прокрастинації переслідує людство майже не з перших днів його існування. Але звернули увагу на нього тільки в останні десятиліття. Це може пояснюватись тим, що нині, в часи економічного спаду, люди стають більш підвладні стресам, депресіям, що призводить до прокрастинації.

В науковий обіг термін «прокрастинація» ввів в 1977 році П. Рінгенбах в книзі «Прокрастинація в житті людини». В цьому ж році була опублікована книга А. Елліса та В. Кнауса «Подолання прокрастинації», в основу якої покладено клінічні спостереження. Потім з'явилася науково-популярна книга Дж. Бурка і Л. Юен «Прокрастинація: що це таке і як з нею боротися». Нарешті, в середині 1980-х років почав здійснюватися науково-академічний аналіз феномена прокрастинації [2, 175].

системное использование социальной информации с целью утверждения в общественном сознании фундаментальных (по определению правящих элит) ценностей путем воздействия на аксиологические ориентации, оценки, представления людей. Таким образом, через СМИ корректируются существующие в обществе ценности, которые сложились на протяжении нескольких десятилетий. Феномен ценностей - это фундаментальные образы, абстрактные идеалы, существующие персональные ориентиры, с которыми отдельные личности или социальные группы позиционируют себя в обществе.

Для нашего общества характерны процессы «вестернизации» - насаждение западных демократических ценностей, «деверстернизации» – сохранение национальной идентичности и самобытности. Именно поэтому украинское общество не может реформироваться и развиваться, поскольку базируется на противоположных ценностях.

Процесс политической социализации украинского общества представляет собой достаточно сложное, многоплановое и неравномерное явление, имеющее следующие особенности:

– В силу исторических событий базовой основой для формирования современной политической социализации является политический опыт общества Украинской ССР. Для формирования новых политических ценностей и образцов поведения необходимо существенное историческое время. Для того чтобы создать механизм эффективной политической социализации необходимо учитывать данную особенность политической социализации в современной Украине.

– На основе политических традиций прошлых поколений и современного влияния власти на государство наблюдаются как негативные - массовое отстранение от политики, недоверие к власти и отказ от участия в политической жизни страны, так и позитивные процессы - активизация электорального поведения, интерес к инновационным изменениям и политическим правам, ответственное отношение к политическим обязанностям.

– Непринятие гражданами политических нововведений и реформ. Объяснением этому является недоверие граждан к власти и восприятие социальной справедливости как нереального понятия. Такое отношение обуславливается недостаточным обеспечением жизненных потребностей населения.

– Развитие демократических тенденций в украинском обществе и в мире привносит в процесс политической социализации индивидуальный характер, вследствие чего необходимо изучение эффективности действия механизма политической социализации на уровне индивида.

– Особенное место в развитии современного процесса политической социализации занимает молодежь, как носитель новой системы политических ценностей, образцов поведения, норм, ориентаций. Отличительной чертой молодежи является ее свобода от политического опыта прошлого, что

вдосконалення за допомогою соціальних технологій на різному організаційному рівні.

Література

1. Бевзенко Л.Д. Стили жизни переходного общества/ Л.Д. Бевзенко. - К.: Институт социологии НАН Украины, 2008. – 144с.
2. Каган М.С. Философская теория ценности/ М.С. Каган. - СПб., 1997.-205 с.
3. Лотман Ю. М. Семиосфера/ Ю.М. Лотман. — С.-Петербург: «Искусство—СПБ», 2000. — 704 с.
4. Петрушенко Ю.М. Вплив національних особливостей корпоративної культури на розвиток економічних відносин / Ю.М. Петрушенко, Т.А. Голець //Вісник Сум ДУ. Серія Економіка. - 2007.- №1. – С.75-84.
5. Суименко Е.И. Homo economicus современной Украины. Поведенческий аспект/ Е.И. Суименко, Т.О. Ефременко. - К.: Институт социологии НАН Украины, 2004. – 294с.
6. Пригожин А. И. Дезорганизация: Причины, виды, преодоление / А. И. Пригожин. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. — 402 с. — (Серия «Синергичная организация»)

Гнипа О.В.

магістр соціології, спеціаліст програмно-методичного сектору
КП «Обласний центр патріотичного виховання молоді»
Запорізької обласної ради

ТИПІЗАЦІЯ ІМІДЖЕВИХ ОБРАЗІВ В ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Сьогодні політика, як показує практика виборчого процесу в Україні, все більше набуває символічного, іміджевого виміру. Імідж політика викликаний необхідністю його позиціонування на політичній сцені, оскільки це його публічний образ, котрий формується в суспільній думці. Імідж і особистість політика перебувають у складних взаємостосунках.

Образ або імідж (с англ. image - образ) – є стрижнем на який нанизуються висловлювання, виступи, усі події до яких політичний актор має відношення. Окрім того, образ, який створює політичний актор цілеспрямовано, або такий, що створюється без його активної участі впливає на ставлення громадян до нього.

За роки реформ Україна набула значного досвіду у формуванні відносин політичного представництва. Вибори стали одним із основних механізмів формування владних структур. Політик є суб'єктом політичного процесу.

Політичний імідж сприймається як цілеспрямовано сформований образ політика, покликаний емоційно, психологічно впливати на певну соціальну спільноту. Це не просто психічний образ свідомості як відображення реальності. Це спеціально змодельоване цілеспрямоване відображення, тобто відображення образу, уже створеного професіоналами, так званими іміджмейкерами, на основі певної реальності.

Кожен сучасний політик є частиною політичної партії. Саме політичні партії становлять основу політичного простору, є стрижневим елементом

громадянського суспільства. Їхня діяльність та формування громадянської свідомості населення надають нового імпульсу розвиткові суспільства.

Першим, хто здійснив комплексний аналіз політичного простору був провідний представник сучасної соціологічної науки – П. Бурдьє.

Політичний простір, за П.Бурдьє, не є сталим, а являє собою динамічну еластичну субстанцію, основними структурними елементами якого є: агенти політичного простору, система позицій та диспозицій, habitus, а також капітали, що дозволяють агентам займати більш вигідні позиції у політичному просторі.

Метою будь-якого агента чи групи поля політики, у першу чергу, є влада і все, що з нею пов'язане (проблеми здобуття, утримання і перерозподілу влади в одних агентів і проблеми підтримки чи протидії владі – у інших).

Існують чотири основні проблеми технологізації політичного простору:

1. Взаємодія мас та еліт.

Недостатньо сформовані відносини між електоратом та політичною елітою. Відсутній необхідний взаємообмін між масами та політичною елітою, що призводить до спотворення отримуваної інформації електоратом.

2. Відсутність ротації політичних еліт.

Тобто, відсутнє послідовне та поступове переміщення елементів структури політичної еліти.

3. Відсутність рекрутирізації політичних лідерів та еліт.

Принциповим питанням для забезпечення життєдіяльності будь-якої системи влади є питання відбору та формування складу правлячих еліт і лідерів. Причому навіть закриті еліти так чи інакше оновлюються під впливом соціально-економічних зрушень, формування нових груп впливу, переміщення багатства з одних рук в інші і т.д.

Відбір елітарних кіл і лідерів зазвичай проходить в гострій конкурентній боротьбі представників різних сил, що прагнуть завоювати підтримку населення.

Існує два класи способів рекрутування (відбору) лідерів та еліт – гільдійський і антрепренерський.

Перший з них, гільдійський, характеризує систему в основному закритого від громадськості способу відбору керівних кадрів, в якій найважливішу роль грають заздалегідь визначені критерії, правила і процедури відбору. Наприклад, в радянській системі весь відбір кадрів був саме таким.

Другий метод, антрепренерський, є по перевазі спосіб демократичного відбору еліт, при якому оцінка якостей претендентів залежить від громадської думки і виконання відомих процедур (виборів). При цьому статусні властивості людей не грають тут особливої ролі.

4. Проблеми з віртуалізацією політичного простору.

Відбувається підміна освітлення діяльності реальних акторів політичного простору символічними (віртуальними) фігурами («борця», «господарника», «бізнесмена»). Таким чином політичний простір стає середовищем не боротьби

зміни професійних цінностей у сучасному суспільстві: на зміну монопрофесіоналізму приходить поліпрофесіоналізм. Професійний світ потребує професійно мобільних спеціалістів, здатних успішно та ефективно реалізовувати себе в соціально-економічних умовах, що змінюються у зв'язку з плануванням та устаткуванням власного професійного життя.

Отже, можна стверджувати, що професійна капіталізація соціолога протікає в різних формах. Професійна капіталізація здійснюється об'єктивно, шляхом включення людини в соціальні процеси, пов'язані з соціально-професійною структурою суспільства, тобто, іншими словами відбувається формування професійних якостей.

Ломакина В.В.
студентка факультету соціології та управління
Запорізький національний університет

ПРОЦЕСС ПОЛИТИЧЕСКОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

В результате трансформаций, которые претерпела за последнее время Украина, выделились некоторые наиболее острые и актуальные социальные проблемы. Одной из таких проблем является политическая социализация. Политическая социализация, эффективно осуществляемая в обществе - залог стабильной жизни страны.

В научной литературе не существует единого подхода к включению личности в политическую жизнь. Однако можно выделить два общих направления, по которым осуществляется процесс политической социализации. Первое направление - это передача новым поколениям традиционных образцов политического поведения, иными словами передача политической социализации может носить консервативный характер, поскольку молодому поколению навязывают нормы, образцы поведения, ценности, присущие старшим. В качестве основных агентов политической социализации выступают такие социальные институты как семья, школа, учебные заведения, церковь и др.

Второе направление политической социализации связано с получением личностью новых, ранее неизвестных политических знаний, осознание нового политического опыта. Все это происходит в процессе участия личности в политической жизни государства, а также под влиянием различных факторов.

Оба эти пути политической социализации существенно переплетаются, дополняют друг друга, обеспечивая стабильность политической системы в целом [2, 124]. Из-за демократизации современного украинского общества одним из главных направлений является второе направление – формирование новых политических норм, ценностей, образцов поведения и адаптация их к современной политической жизни.

В условиях развития информационных технологий просматривается усиление роли СМИ как основной, базовой структуры, которая обеспечивает

реаліями професії, оскільки більшість з них не володіють необхідним досвідом роботи і не застосовували до випуску з ВНЗ свої знання на практиці. Тому особливої уваги набуває професійна капіталізація соціолога в українському суспільстві.

Професійна капіталізація соціолога – це соціальний процес оволодіння необхідними професійними знаннями, вміннями та навички, а також адаптація до професійного середовища впродовж всього життя та професійної діяльності в галузі соціології, то доцільно також було б розглядати професійну капіталізацію соціолога в українському суспільстві, виділивши первинну та вторинну професійну капіталізацію. Первинна професійна капіталізація соціолога є процесом становлення спеціаліста у галузі соціології. Вона включає в себе набуття професійних навичок, необхідних для вдалого початку професійної діяльності, тобто здобуття спеціальності.

Специфіка первинної професійної капіталізації полягає у тому, що в її процесі особистість стає справжнім суб'єктом професійної діяльності та професійних відносин, набуває професійного статусу і, таким чином, отримує можливість активної та функціональної участі у соціальних процесах.

В сучасних умовах соціолог як представник професійної спільноти повинний нести особисту моральну відповідальність за взаємовідносини з різними суб'єктами, з якими необхідно вступати в контакти при здійсненні професійної діяльності. Соціологія має свою специфіку, яка висуває додаткові вимоги до моральної регламентації: колективний характер праці, співставлення результатів, конфіденційність проблем дослідження, ділові відносини, соціально-політична та громадянська значимість результатів.

Вторинна ж професійна капіталізація соціолога має на меті перетворення спеціаліста в професіонала, тобто психологічний, соціальний та світоглядний розвиток особистості, формування особливої професійної майстерності, творчого підходу до професійної діяльності та широкого професійного світогляду, включає в себе духовно-моральну складову. Вторинна професійна капіталізація є процесом становлення та розвитку професіоналізму особистості у ході трудової діяльності на основі накопичення та використання професійного досвіду, професійної активності людини та широкого світоглядного підходу до вирішення професійних завдань.

Таким чином, з одного боку, процес професійної капіталізації соціолога сягає певної міри завершеності при досягненні особистістю професійної зрілості, що характеризується набуттям високої професійної майстерності та статусу. З іншого боку, професійна капіталізація продовжується протягом всього життя людини, оскільки удосконалення професійної майстерності та розвиток професіоналізму необмежений будь-якими часовими межами.

Професійна капіталізація соціолога є неперервним процесом лише тоді, коли вона здійснюється в межах цього виду професійної діяльності. Проте, сучасне суспільство є мобільною та динамічною системою. А процеси диференціації професійної діяльності наскільки інтенсивні, що потребують

реальних індивідів (їх ідей, дій) між собою за владу або утримання цієї влади, а боротьба іміджей, деяких віртуальних конструктів, які спираються на невизначені характери та стереотипи, що нав'язуються ЗМІ або масовою культурою.

Основною метою віртуалізації політичного простору є створення певної штучної реальності, яка своєю яскравістю, епатажем чи драматургією приховує справжню політичну боротьбу і політичну реальність, привертаючи увагу суспільства до ефектних, але таких, які не надають фундаментального впливу на розвиток держави явищам.

Відомо, що провідними фахівцями, в галузі створення та аналізу специфіки іміджу, вважаються американські дослідники Дж. Наполітан, Мет Різ, Тоні Шварц, Т.Грінберг ; французький вчений Жак Сегела; англійський — Гордон Ріс; німецький дослідник — Герд Бехер. В працях таких західних дослідників як М. Спілейна, Р. Фішера здебільшого мова йде про шляхи побудови позитивного іміджу лідера.

Серед вітчизняних дослідників – А. Максимов, В. Оссовський, В. Полторак, Г. Почепцов, В. Королько та ін.

Побудова вдалого іміджевого образу політичного лідера головним чином залежить від наступних умов: від знання і розуміння настроїв, вимог та настанов своїх майбутніх або справжніх послідовників і вміння показати, що політик – саме той, хто повністю відповідає потребам публіки. Одна з найбільш дієвих стратегій для завоювання довіри публіки – показати політику, що він схожий на них, що в нього однакові з ними турботи і проблеми, що він - «один з них».

Базовими складовими образу політика є: зовнішність (стиль одягу покликаний підкреслити візуальний образ політика зблизити його з певними групами населення, обличчя, фігура, манери, жести, хода, красномовство), біографія (як первісна візитна картка кандидата), поведінка (яка дозволяє продемонструвати риси характеру) та програма (заяви в яких відображені основні ідеї політика).

Сучасний «оптимальний іміджевий образ політичного лідера» повинен синтетично поєднувати в собі якості попередніх типажів з високим професіоналізмом, моральністю і патріотичною відповідальністю перед своїм народом, здатністю об'єднати зусилля мільйонів для кардинального поліпшення як внутрішнього, так зовнішнього становища країни.

В масовій свідомості кожного народу існує певний ідеальний стереотипізований іміджевий образ політичного лідера з набором «потрібних» характеристик у кожній конкретній політичній ситуації. Такий ідеальний еталон формується в різних соціальних групах і відображає звички, пріоритети, потреби і, зрештою, зумовлює груповий вибір того чи іншого політика. Це важливо враховувати під час просування політика у виборчий період.

Основою роботи в галузі PR для політиків є те, що населення не має безпосереднього виходу на політика, воно реагує на його іміджевий образ,

телевізійну картинку. Вибір виборця не має відношення до реальності. Зараховується не те, що є насправді, а те, що бачать на екрані. Тому важливо змінити не кандидата, а одержуване від нього враження.

Актуальними іміджевими образами в політичному просторі України є: «Господарник», «Борець», «Бізнесмен» та «Людина влади». Це є позитивні іміджеві образи, які відповідають ментальним рисам нашого електорату.

Серед існуючих іміджевих образів в політичному просторі України є негативні: «Демагог», «Намісник», «Крадій», «Зрадник», «Пристосуванець», «Перевертень», «Фрік». Дані образи відображають політичну реальність нашого суспільства і є вісткою про те, що наша політична система та влада потребує кардинальних змін та перетворень.

Література

1. Бурдье П. Социальное пространство и генезис «классов» // Вопросы социологии. – 1992. – Т. 1. – № 1. – С. 17-37.
2. Гринберг Т. Э. Политические технологии: ПР и реклама / Гринберг Т. Э. – М.: Аспект-Пресс, 2005. – 317 с.
3. Королько В.Г. паблік рілейшнз. Наукові основи, методика, практика. Підручник, 2-е вид., доп. – К.: Видавничий дім «Скарби», 2001. – 400 с.
4. Максимов А.А. Война по правилам и без... Технологии изготовления предвыборных миражей. Учеб.-практич. пособие – М.: Дело, 2003 – 320 с.
5. Почепцов Г.Г. Имиджелогия. М.: «Рефл-бук», - К.: «Ваклер» – 2004 – 576 с.

Горпинич О.В.

к.филос.н., доцент кафедры социологии и социального управления
Академия труда и социальных отношений Федерации профсоюзов Украины (Киев)

СОВРЕМЕННЫЕ СОЦИАЛЬНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ: ПРОЕКТИРОВАНИЕ И ПРОГНОЗИРОВАНИЕ

В XX веке важнейшим фактором социальных изменений стала наука. Это связано с проблемами управления социальными изменениями. С одной стороны, усилились взаимосвязи и взаимовлияния различных социальных изменений. С другой стороны, современные социальные изменения могут достигать такого масштаба, что, при неуправляемости, а, значит, и при непрогнозируемости, они становятся просто опасными для людей и человечества в целом. Важно уметь отслеживать происходящие в обществе и в среде его обитания процессы (мониторинг), уметь объяснять их (диагностика), разрабатывать и принимать адекватные решения (менеджмент), организовывать их выполнение (социальные технологии). Научный подход придает социальным изменениям устойчивость и систематичность.

Но при любом подходе социальные изменения могут реализовываться в разных формах. Хорошо известны эволюционные и революционные изменения. Можно говорить о цикличности изменений, т.к. любые изменения переживают стадии возникновения, роста, расцвета, кризиса и увядания.

Технічний прогрес полегшує працю жінки в домашньому середовищі, сприяє скороченню затрат її фізичних сил і часу. Проте, рівень розвитку соціальної інфраструктури сьогодні є недостатнім для суттєвої допомоги матерям з неповнолітніми дітьми.

Крім того, необхідно зазначити, що рівність жінок та чоловіків у правах в багатьох аспектах є декларативною, оскільки жінки часто зазнають дискримінації у підвищенні кваліфікаційного рівня, кар'єрному зростанні. В Україні, зокрема, практично не впроваджуються гнучкі графіки роботи та неповний робочий день для працюючих матерів [2, с. 14].

Також можна констатувати той факт, що рольова структура сучасної сім'ї значно змінилася – функції чоловіка і дружини стають симетричнішими, змінюється уявлення про годувальника родини, який вже не уособлюється виключно в образі чоловіка. Проте, виникає нова проблема, пов'язана з тим, що не тільки в неповних, але і в звичайних сім'ях жінки часто виступають єдиним годувальником, що значно обмежує їх можливості народжувати та виховувати дітей. Крім того, це змушує жінок, орієнтованих на кар'єру та матеріальне забезпечення сім'ї, відкладати народження дітей або ж відмовлятися від їх народження взагалі, що негативно позначається на рівні народжуваності в нашій країні.

Література

1. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій / О.І. Бондарчук. – К.: МАУП, 2001. – 342 с.
2. Галичанська А. Симетричність функцій членів подружжя /А. Галичанська // Соціальна психологія. - 2004. - № 5 (7). - С.155-161.
3. Горностай П.П. Життєві ролі та життєтворчість / П.П. Горностай // Наукові студії з соціальної та політичної психології. Вип. 5(8). - К., 2002. - С. 81−91.
4. Дімченко І. Жінки на ринку праці України / Дімченко І. // Праця і заробітня платня. – 1998. - №6. – С. 67-72.
5. Кукуленко-Лук'янець І.В. Реалізація фемінного потенціалу жінки-викладача як умова розвитку її особистісних якостей / І.В. Кукуленко-Лук'янець // Стратегічні пріоритети. – 2009. - №1(10). – С. 46-57.
6. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций / Л.Б. Шнейдер. – М.: Апрель- Пресс, Изд-во ЭКСМ

Козленко А.О.

магістр соціології
Запорізький національний університет

ПРОФЕСІЙНА КАПІТАЛІЗАЦІЯ СОЦІОЛОГА В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Перехід вищої освіти України на новий якісний рівень та підвищення ролі соціології у політичному, науковому та економічному житті суспільства потребують досконалого дослідження процесу підготовки фахівців соціологічної галузі. У більшості випадків випускники соціологічних факультетів працевлаштовуються на перше робоче місце і стикаються з

реалізацію нею природної ролі матері. Сьогодні це набуває особливої актуальності, оскільки за останні роки відбулися істотні зміни у формуванні та становленні сучасної сім'ї. Простежується процес переходу інституту материнства на другий план у зв’язку з тим, що для сучасної жінки більш вагомою стає потреба в професійному зростанні та матеріальному збагаченні. Особливо це стосується молодих сімей, де спостерігаються тенденції до швидкого розпаду шлюбів, відсутності одного з батьків, формального виконання обов'язку батька та матері.

В соціології загальному вивченню сім’ї як соціального інституту і малої групи присвячені роботи А.І. Антонова, М.С. Мацковського, В.І. Медкова, А.Г. Харчева. Останнім часом приділяється багато уваги вивченню соціальних аспектів неблагополучної сім’ї. Це, перш за все, роботи О.Г. Антонова-Турченко, В.А. Балцевич, С.Н. Бурової, А.К. Водневої, Г.М. Миньковского, Г.В. Святненко, В.І. Шилової, Ю.М. Якубової.

Щодо теоретичних засад рольового підходу, зокрема, розуміння поняття “соціальна роль”, необхідно відзначити, що сучасна рольова теорія являє собою міждисциплінарний науковий напрям, який розробляється як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками й охоплює сфери: психології (Е. Берн, І.С. Кон, О.О. Леонтьєв, І.О. Мартинюк), педагогіки (К.М. Левітан, С.А. Шмаков), а також інтегральних дисциплін, насамперед соціальної психології (Г.М. Андреєва, Є.В. Андрієнко, П.П. Горностай, П.М. Шихерєв), соціології освіти (Г.Ю. Зборовський, О.М. Осипов, В.Л. Нечаєв), педагогічної психології (І.А. Зимня, І.С. Кон) [1, с. 27].

В соціології та психології серед проблем, що стосуються визначення ролей жінки й чоловіка, значне місце посідають дослідження материнського інстинкту та девіантної поведінки матері як порушення природної функції жінки. Такі дослідження виконували В. Брутман, М. Панкратова, А. Варга, С. Єніколопова, І. Хамітова, М. Колпакова та інші [6, с. 95]. Об’єктивна ж тенденція в умовах і способі життя жінки за останні десятиліття істотно змінилася. Жінка стала членом ще однієї, крім сім’ї, соціальної спільноти – трудового коллективу, що породжує низку нових соціальних та моральних проблем.

Необхідно відмітити, що більшість сучасних жінок прагнуть гармонійно поєднувати сімейні та професійні обов’язки. Але оскільки сімейно-побутові функції залишаються переважно за жінками, то нерідко виникає конфлікт між професійною роботою та сімейними справами. Це стає причиною надмірної завантаженості жінки, погіршення її фізичного і психічного здоров’я, негармонійного способу життя. Крайніми варіантами вирішення цього конфлікту є звільнення з роботи або розлучення [6, с. 416].

Однією з причин надмірного навантаження є те, що процес залучення жінок до професійної діяльності відбувався надзвичайно швидко, а норми культури щодо зменшення навантаження домашньою працею, перерозподілу обов’язків між усіма членами родини змінювалися вкрай повільно [5, с. 54].

Социальные изменения могут происходить в рамках восходящих и нисходящих тенденций (прогресс и регресс). Сами циклы могут быть ускоряющимися и замедляющимися, короткими (малыми) и длинными (большими).

В современном обществе большинство экономически активного населения стремится к стабильности. К сожалению, за этим стремлением часто стоит разочарованность в реформах, их способности удовлетворить насущные потребности населения. Достаточно распространенным стало представление о том, что стабильность тождественна неизменности, что любые изменения ведут только к ухудшению благосостояния людей.

Проектирование означает определение версий или вариантов развития или изменения того или иного явления. Социальное проектирование — вид деятельности, которая имеет непосредственное отношение к развитию социальной сферы, преодолению разнообразных социальных проблем. Возможности такой деятельности хорошо проявились в практике многих стран, и сегодня без применения проектных технологий трудно представить себе государственную социальную политику. Но с самого начала скажем со всей определенностью: социальное проектирование — не только технология достижения ожидаемого результата в социальной сфере. Наше время выдвинуло на передний план более обширную по объему и более привлекательную для думающих людей задачу — утверждение в социальной практике проектного мышления.

Социальная сфера, культурная жизнь общества остаются слабо регулируемыми при помощи права, трудно поддающимися управленческому воздействию государства и негосударственных организаций. В этих еще малоосвоенных в организационном отношении областях возникают и новые вопросы, не все из которых могут и должны решаться в рамках менеджмента. Поэтому социальное проектирование, как и его разновидность — социокультурное проектирование, оказывается пограничной областью социального знания и социальной деятельности.

Выявление вариантов развития или изменения объекта дает возможность выбирать тактику и стратегию взаимодействия с этим объектом, управления объектом, выработки технологии воздействия на него, выбора путей планомерной реализации нововведений. Осмысление указанных понятий, этапности их достижения и методов реализации и представляет собой суть проектирования. Проектирование социальных процессов направлено на внесение изменений в социальную среду человека. Оно в идеальной форме задает эти изменения, которые осуществляются последующей реализацией проекта. можно определить социальное проектирование как конструирование социальной действительности. Его можно также определить как обоснованное конструирование, отвечающее заданным требованиям и намечаемое к построению организации социальных связей в различных сферах и на разных уровнях жизнедеятельности.

Среди характеристик социального проектирования особое место занимают условия — система социальных явлений и процессов, оказывающих определенное влияние на проектную деятельность. Условия проектной деятельности включают в себя множество компонентов — отношения, процессы, среда, действия, вещи, деятельность, средства и т. п. Проектный фон — это совокупность внешних по отношению к объекту проектирования условий, существенно влияющих на его функционирование и развитие. Одним из элементов социальной деятельности является социальное действие. Социальное действие — это воздействие человека как субъекта социальной активности на управляемую подсистему (социальную структуру), среду, регион, коллектив, группу, личность, направленное на реализацию разработанного проекта, осуществление поставленной цели. При проектировании систем социальная деятельность представляет собой функционально-временную последовательность социальных действий (социальная технология процесса проектирования), а проект — особую форму отображения потребностей, интересов, установок, стремлений, выраженных в определенной знаковой форме.

Прогнозирование — один из важнейших этапов проектной деятельности. Прогнозирование в широком смысле — предвидение, вообще получение любой информации о будущем. В узком смысле — специальное научное исследование, предметом которого выступают перспективы развития явлений. Социальное прогнозирование — это предвидение тенденций и перспектив возможного развития социальных систем, объектов, общественных явлений, процессов (трудовых коллективов, регионов, процессов миграции населения, деторождения и т. п.). Объектом социального прогнозирования могут быть все социальные системы, все явления, протекающие в обществе. Главная задача прогнозирования — научная разработка прогнозов. Прогноз — это научно обоснованное суждение о возможных состояниях объектов в будущем или об альтернативных путях и сроках их осуществления. Прогноз описывает будущее состояние системы. Прогноз как познавательная модель носит дескриптивный (описательный) характер.

Прогнозирование является составной частью процесса разработки социального проекта. В отрыве от проектирования прогнозирование теряет свой практический смысл. Социальное прогнозирование позволяет учитывать различные варианты движения и развития социальных систем. Выработка верных прогнозов позволяет сделать более совершенным управление, эффективным — проектирование.

Поглиблюють цю ситуацію сучасні соціокультурні зміни, що відбуваються в країні. Основними із змін, що негативно впливають на соціокультурний розвиток молоді є відмова (усторонення) держави від культурно-просвітницьких, освітницьких функцій. Відповідні функції на сьогодні виконуються переважно рекламними роликами, іноземними фільмами та хаотичною інформацією розміщеною в мережі Інтернет. В багатьох випадках навіть дитячі програми (мультфільми, фільми) не містять в собі культурно-виховної складової а відіграють лише розважальну функцію. Відповідно в молодому віці культурний розвиток обмежений низкою складових:

– поколінський розрив у цінностях ускладнює безпосередній обмін культурними цінностями (надбаннями) між поколіннями;

– відмова від прихованого виховання культурних цінностей (через засоби масової інформації) та через виховання у дошкільних та шкільних закладах;

– відсторонення держави та певних органів щодо контролю за інформацією, що споживається молоддю в якості культурних детермінант;

– гедонистські настрої молоді, тяжіння до більш «легкої», розважальної культури;

– поширення Інтернет комунікацій та соціальних мереж, а також дешевий мобільний телефонний зв'язок призвів до віртуалізації навичок спілкування, що в свою чергу змінює цінності та не вимагає демонстрації культурної відповідності нормам, адже спілкування носить віртуальний характер та формує своєрідну «віртуальну культуру».

Наслідком зазначених негараздів є те, що по суті, виросло (і продовжує виростати) ціле покоління молодих людей, частково чи повністю позбавлених соціально-культурних коренів, відірваних від живого соціального та природного середовища, від національної культури, місце якої заповнене і продовжує заповнюватися штучними та інородними зразками ерзац-культури. В такому разі культура, у звичному розумінні не відіграє своїх функцій, що викликає певний протест у молоді, а як наслідок виникають власні молодіжні субкультури.

Кодацька Н.О.
к.соц.н, старший викладач кафедри управління персоналом та економіки праці
Дніпропетровська Державна фінансова академія

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЖІНКИ: ПРОФЕСІЙНА ТА СІМЕЙНА СФЕРИ

На сучасному етапі трансформаційних процесів в Україні актуальним питанням стає переосмислення ролі жінки в суспільстві, прагнення до утвердження принципів рівності в самореалізації чоловіків і жінок. Проте, принцип рівності належить розуміти не як нівелювання різниці між жінкою та чоловіком, а навпаки – забезпечення вільного розвитку жінки, зважаючи на

комунікації, і навіть у способі життя в цілому. Однак, ми вважаємо, що в умовах «техногенного суспільства» змінюються не лише культурні цінності, але і принципи формування та розвитку певних культурних детермінант, що власне і зумовлює аналіз специфіки молодіжної культури.

Сьогодні, межі між молоддю й дорослим населенням деякою мірою стають усе більше розмитими. Вчені роблять справедливий висновок, що нижня й верхня межі молодіжного віку рухливі й залежать, насамперед, від рівня соціально-економічного розвитку країни, а також від політичних обставин, етнічних особливостей, національних традицій конкретної країни, історичного типу суспільства. Таким чином, молодь – це специфічна соціально-демографічна група в структурі суспільства, детермінована на основі певних, властивих тільки їй характерних однорідних ознак (вік, духовний мир, інтереси, соціальні цінності, устремління, вчинки, характер поводження й т.д.), що є активним учасником соціальних взаємин і на певних етапах свого становлення постає об'єктом суспільного впливу або суб'єктом суспільних дій.

Слід зазначити, що умовах сучасної соціально-економічної кризи в Україні, яку молодь відчуває чи не найгостріше, зміна суспільних процесів (зокрема в молодіжному середовищі) може бути досягнута лише через коригування цінностей. Ні придушення, ні компроміс не можуть активізувати новий розвиток соціальних відносин (зокрема розвиток будь-якої культури), поки не відбудеться зміна ціннісних орієнтирів.

У сучасному суспільстві молоді люди все більше потерпають від індивідуалістичних цінностей — «цінності гедонізму приходять на зміну просоціальним цінностям». Однак необхідно відзначити, що ціннісні пріоритети мають тенденцію змінюватися з часом, у міру того, як людям стає необхідно адаптуватися до нових умов соціального середовища. При цьому реконструкція системи цінностей особистості виявляється більш складною справою, ніж її формування. Отже, аналіз чинників і умов, від яких значно залежить процес формування системи цінностей особистості є водночас складною та актуальною соціально-психологічною проблемою. Розгляд цієї проблеми з урахуванням вікових і гендерних особливостей тільки загострює її.

Розглядаючи молодь в соціокультурному просторі України необхідно визначити два види соціокультурних зв'язків. Перший поки ще спирається на традиційні культурні інтереси й потреби молоді, використовує соціальний досвід виживання, котрим багата історична традиція нашої держави. Другий пов'язаний з появою модернізованих культурних зв'язків як особливого виду соціокультурних відношень, застосованих до нових умов життя, в обставинах поступової втрати культурних традицій. На їх розвиток вплинула нова масова культура, а також культурна експансія ззовні. Доцільне зазначити, що відповідні соціокультурні процеси відбуваються не лише у молодіжному середовищі, а характерні й для всього українського суспільства, однак найбільші зміни (відмінності) відбуваються саме у молодіжному середовищі.

Городецька О.Г.
к.соц.н., старший викладач кафедри філософії і соціології
Таврійський державний агротехнологічний університет (Мелітополь)

ВИБОРЧІ СИСТЕМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СПРОБА СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Постановка проблеми. Демократичні вибори, як відомо, є неодмінною рисою, основною умовою формування легітимної влади, а участь громадян у виборах, відповідно, є основною формою делегування влади народом його представникам або політичним силам, які уособлюють наміри певних соціальних спільнот, які тим чи іншим чином репрезентовані в суспільстві.

Розглядаючи проблеми виборів і голосування на виборах, сучасні автори, серед яких В.А. Полторак, О.І. Вишняк, Ю.П. Сурмін, О.В. Петров, С.О. Баликіна, достатньо обґрунтовано говорять про те, що акт голосування можна оцінювати як процедуру передачі влади, а ухиляння від участі у виборах – як відмову її передавати. Вибори, на думку авторів, це цивілізована правова форма завоювання й відновлення влади, приведення її структур і діяльності у відповідність до вимог життя.

Метою статті є виявлення особливостей мотивації електоральної поведінки виборців в умовах застосування різних виборчих систем у сучасній Україні.

Слід визнати, що протягом усього сучасного періоду існування незалежної української держави питання розмежування владних повноважень між законодавчою, виконавчою й судовою владою, між владними структурами різних рівнів, а також пошуку оптимального механізму легітимізації влади є ключовою проблемою становлення й розвитку політичної системи України.

Конституція України підкреслює, що єдиним джерелом влади є народ, який здійснює її безпосередньо або через органи державної влади й органи місцевого самоврядування [1]. Реалізація народного волевиявлення здійснюється, згідно зі статтею 69 Конституції, винятково через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії.

Спостерігаючи за ходом підготовки до виборів 2002-1010 рр., а сьогодні аналізуючи кроки влади до парламентських виборів 2012 р., ми можемо проаналізувати процес політичної боротьби щодо прийняття “старого-нового” Закону про вибори, визначення термінів призначення і проведення виборів, механізму формування виборчих комісій, конфігурації виборчих округів, складання списків виборців тощо, що, до речі, В.А. Полторак справедливо зараховував до процедур виборчої інженерії [2, 75].

Як відомо, у світовій практиці використовуються три різновиди виборчих систем: пропорційна, мажоритарна і змішана. При застосуванні пропорційній виборчій системи з політичного процесу випадає багато елементів, які формують елементи суб’єктивізму в електоральному процесі. Голосуючи за

партію, виборець обирає запропонований нею шлях розвитку суспільства, держави.

Для введення в Україні пропорційної виборчої системи, необхідно: по-перше, щоб суспільство було ідентифікованим з певним напрямом соціально-економічного розвитку; по-друге, щоб основні політичні партії мали чітку соціальну структурованість, концептуальну визначеність і організаційну сформованість у масштабах усієї країни; по-третє, щоб забезпечувався високий рівень електоральної участі громадян, а також високий рівень політичної культури суспільства в цілому й кожного індивіда окремо.

Жодна із цих умов у сучасному українському суспільстві не може вважатися реалізованою навіть наполовину.

Назвати мажоритарну систему ідеальною було б також неправомірно, оскільки в ній присутні такі "вузькі місця", як велика частка суб'єктивності в електоральному виборі населення, оскільки суто іміджеві характеристики кандидатів можуть нівелювати характеристики їх політичних і соціально-економічних програм; велика частка можливостей використання "чорних" технологій, застосовуваних для відбору голосів у кандидата; велика можливість використання адміністративного ресурсу, особливо, якщо певні кандидати займають високі посади в адміністративних органах, є керівниками великих виробничих підприємств тощо.

Водночас вибори за мажоритарною системою є надзвичайно привабливими для частини виборців, оскільки не змушують їх заглиблюватися у вивчення позицій, програм політичних сил, що беруть участь у виборах, що й показує аналіз останніх виборів до місцевих рад, коли авторитетні та поважні мажоритарники суттєво додали голосів правлячій партії в місцевих радах.

На думку прихильників змішаної системи, саме вона на нинішньому етапі розвитку українського суспільства дає змогу зробити виборчий процес максимально законним, прозорим, демократичним і відкритим (ст. 10).

Саме змішана система дає змогу враховувати інтереси центру й регіонів, центральної та регіональної еліт, реалізовувати електоральні спрямування різних груп виборців, враховуючи характер їхньої мотивації. Таким чином, ця система частково знімає конфлікт мотивації електоральної поведінки, роблячи її більш збалансованою між раціональним й емоційним сегментами.

Незважаючи на те, що така система виглядає сьогодні як найбільш ефективна, аналіз проблем електоральної поведінки та її мотивації треба, на наш погляд, проводити, спираючись на аналіз використання мажоритарної та пропорційної систем (незважаючи на те, що існують різні їх варіанти). Аргументація така: у межах змішаної системи поєднуються елементи електоральної поведінки, які виникають та функціонують у мажоритарній і пропорційній системах: виборець одночасно виступає як такий, що голосує і за політичну партію, і за окремого кандидата. Звісно, таке поєднання має деякі синергетичні ефекти (дійсно, не можна уникнути деякого взаємовпливу при

разі можливого початку війни. У цьому сенсі мілітаризація каспійського басейну, що є, скоріше, негативним фактором добросусідського розвитку регіону, може призвести до втягування інших країн та ескалації конфлікту[2].

Таким чином, можемо зробити висновок, що на даний момент політичний консенсус в Ірані зводиться до необхідності зберігати потенціал можливого майбутнього «ядерного вибору», набуваючи і розвиваючи відповідні технології, матеріали. Але остаточний вибір ще не зроблений. Іншими словами, Іран підійшов близько до «ядерного порогу», але ще не переступив через нього і не прийняв безповоротного рішення зробити це. В будь-якому випадку від характеру цього вибору буде залежати подальша доля та взаємовідносини «каспійської п'ятірки». Поки що, дана невизначеність і відверта гра на публіку призвели до того, що Іран потрапив в стан міжнародної ізоляції, що негативно відображається на населенні даної країни та загальному політико-психологічному кліматі в регіоні.

Література

1. Борисов Д. Стабільність і безпека Каспійського регіону в контексті ядерної програмі Ірану / / Влада. – 2007. – № 10. С.26-28.
2. Ковалев Г. Иран как фактор милитаризации Каспийского региона// Хроника.Мировые новости – Интернет-издательство. – 9 февраля 2012 [WWW document]. URL http://xronika.az/azerbaijan/21616-iran-kak-faktor-militarizacii-kaspiyskogo-regiona.html
3. МАГАТЕ розчарувалася в Ірані / / Інтернет видання Комерсант-Online. – 22 лютого 2012 [WWW document]. URL http://kommersant.ru/doc/1878725
4. Топычканов П.Иран пока далек от создания полноценного ядерного оружия// Московский Центр Карнеги. – 17 февраля 2012 [WWW document]. URL http://carnegie.ru/publications/?fa=47230

Карпенко Г.В.

к.соц.н., викладач кафедри гуманітарних наук

Дніпропетровська медична академія

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН

Актуальність дослідження особливостей культурного розвитку молоді пов'язана із тим, що в умовах соціальних трансформацій (зокрема у міру розбудови інформаційного суспільства) молодь постає певним генератором трансформацій. В традиційних суспільствах культурний розвиток ґрунтувався переважно на досвіді старших поколінь. В сучасних суспільствах доросле покоління не відіграє роль культурного носія. Постійно спілкуючись за допомогою технічних засобів та маючи розгалужену інфраструктуру відпочинку, молодь має змогу зменшити спілкування із старшим поколінням в наслідок чого обмежується культурний обмін із ним. Якщо раніше не було чіткого поділу культури на «дорослу» і «молодіжну» (безумовно ми не говоримо про піонерські пісні тощо), то тепер у «батьків» і «дітей» з'явилися серйозні відмінності і в ціннісних орієнтаціях, і в моді, і в способах

систематичних доповідей МАГАТЕ тільки погіршує ситуацію. Це дозволило вже на ранніх етапах ряду спостерігачів провести паралелі між підходами, що проголошуються міжнародним співтовариством в 2002-2003 рр. (Вторгнення до Іраку під прикриттям наявності у С.Хусейна зброї масового ураження) і в даний час (Іран - підготовка до створення атомної бомби). Подібні дії міжнародного співтовариства, у всякому разі, на даний момент, демонструють прихильність ідеї, суть якої полягає в тому, що тільки посилення санкцій політики щодо Ірану здатне повернути Тегеран за стіл переговорів і поставити іранську ядерну програму під контроль МАГАТЕ [1, 28]. Особливо в світлі останніх подій, коли після дводенного візиту до Ірану групи спостерігачів МАГАТЕ повернулися фактично ні з чим. Під час першого і другого раундів переговорів команда експертів МАГАТЕ просила надати доступ до військового об'єкту «Парчін» проте Іран так і не дав дозволу на відвідання цього об'єкта. За словами пана Амано, «угоди не вдалося досягти, навіть незважаючи на конструктивний характер зусиль МАГАТЕ». Експерти агентства відзначають, що подібна поведінка влади Ірану змушує в черговий раз засумніватися в тому, що Тегеран розвиває ядерні технології в суто мирних цілях [3].

Вже зараз можна говорити про те, що нова порція санкцій відносно Ірану несе в собі не стільки прагнення до конструктивного діалогу, скільки спробу блокувати Тегеран по «сирійському питання» і викликати черговий «керований хаос» в регіоні напередодні майбутніх в березні парламентських і наступних президентських виборах в ІРІ. Ситуація загострюється також по причині того, М.Ахмадінежад не матиме змоги (у відповідності з законодавством) у 2013 році балотуватися на пост президента[4]. Тому так чи інакше, а факт виборів та можливого відволікання від ядерної тематики буде використаних в інтересах ЄС та МАГАТЕ. Тим паче, що внутрішньополітична ситуація в Ірані представляє обмежену можливість для розвитку дестабілізуючих сценаріїв - мали місце в минулому - на манер «арабської весни».

Розглядаючи безпосередню наслідки зазначених процесів, можемо зазначити, що «каспійська п'ятірка» відверто кажучи, не в захваті від політики Тегерана. Напруженість між МАГАТЕ, ЄС та Іраном змушує в будь-якому разі побоюватися бути втягнутими у конфлікт країн-сусідок. Росія фактично зізналася у своїх побоюваннях про неминучість початку військової операції в Ірані. Так, за кілька днів до прийняття санкцій ЄС, міністр закордонних справ Росії Сергій Лавров заявив, що санкції, що вводяться проти Ірану низкою держав, спрямовані на придушення економіки і становища населення цієї країни, а не на боротьбу з ядерною програмою. Росія, будучи регіональним лідером, буде змушена намагатися захистити акваторію Каспійського моря, а також територію суміжних держав від ймовірних атак, в тому числі, і силами Каспійської флотилії[2]. Судячи по реакції офіційних осіб Казахстану і Туркменістану на ситуацію, що складається довкола Ірану, ці країни не демонструють адекватність в оцінках регіональної кризи, що насувається, в

голосуванні: вибору партій в одному бюлетені та вибору окремих політиків – в іншому).

Література

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Полторак В. Політичний маркетинг та організація виборчих кампаній / В. Полторак // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – №1. – С. 61-79.

Гугнін Е.А.

к.соц.н., доцент, доцент кафедри соціології

Запорізький національний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку політичного простору та електорального поля українського суспільства слід констатувати, що поступово політичні партії втрачають свою провідну роль. Це пов'язано з багатьма причинами.

По-перше, це загальносвітова тенденція. На сьогодні, політичні партії все менше цікавлять громадян, а виборці, здебільшого, голосують на різних виборах за різні партії. Це зумовлено недовірою до існуючих політичних партій (за тривалий історичний період у кожній державі при владі було багато різних партій та, нажаль, докорінні ситуація у країнах не змінювалась. До того ж, йдучи на вибори політичні партії з року в рік декларують вирішення проблем, які в подальшому не вирішуються, тому що дуже мало передвобирчих обіцянок виконується. Ця тенденція вельми характерна для сучасного українського суспільства. За роки незалежності в Україні при владі (у тій чи іншій мірі) були різні політичні партії та блоки: НДП, СДПУ(о), «Єдина Україна», «Наша Україна», БЮТ, Партія регіонів тощо. В різні роки лідери цих партій обіцяли вирішити нагальні проблеми українського суспільства, але цього не сталося. Передвиборчі обіцянки так і залишилися обіцянками. Тобто спостерігається тенденція до поглиблення апатії громадян до діяльності політичних партій).

По-друге, громадяни, все частіше, для вирішення існуючих у суспільстві проблем використовують не політичні партії, а різні соціальні та політичні рухи. Перевага таких рухів очевидна – вони вирішують конкретну проблему (наприклад, екологічну, демографічну, регіональну тощо), в той час як політичні партії беруться за вирішення цілого комплексу проблем.

По-третє, класовий розподіл суспільства, який свого часу став каталізатором розвитку політичних партій, на сьогодні поступово нівелюється. Виходячи з цього, ідеологічні політичні партії, які базуються на підтримці певної соціальної спільноти або класу, втрачають свою значущість. Наприклад, в Україні на рівні самоідентифікації громадяни здебільшого не можуть віднести себе до певного соціального класу, тому в процесі виборчих кампаній та безпосередньо під час голосування віддають свій голос виходячи не з

класової приналежності, а з суто особистісних міркувань (переважно економічних та соціальних).

По-четверте, політичні партії не розглядаються індивідами як спеціальні політичні організації, які створено для відстоювання інтересів громадян та вирішення існуючих проблем. Здебільшого політичні партії асоціюються з тим чи іншим лідером. Втрачаючи такого лідера політична партія, як правило, втрачає і більшу частину свого електорату. Ця тенденція дуже яскраво простежується у сучасній Україні. Коли ми кажемо про ту чи іншу партію, то перед очима виборців постають, в першу чергу, їх лідери. Важко представити Партію регіонів без В.Януковича, Батьківщину без Ю.Тимошенко, «Фронт змін» без А.Яценюка, «Сильну Україну» без С.Тигипко. При цьому, рейтинг лідерів, як правило, значно вищий за рейтинг очолюваної ним політичної партії. Щодо тези про те, що політична партія втрачає свою силу і електоральну підтримку після уходу (або втрати своєї домінуючої позиції в рамках політичного простору та електорального поля) лідера, то яскравим прикладом в Україні є такі політичні партії як «Наша Україна», ПСПУ та СПУ. Після зникнення з політичної арени В.Ющенка, Н.Вітренко та О.Мороза фактично перестали існувати і очолювані ними партії.

По-п'яте, політичні партії перетворюються у бюрократичні організації, які не відстоюють інтереси певних соціальних спільнот та класів, а ведуть боротьбу за те, щоб залишитися на домінуючих позиціях у політичному просторі. Ця тенденція має загальносвітовий характер. Як зазначав видатний французький соціолог П.Бурдьє: «Чим далі розвивається процес інституціалізації політичного капіталу, тим більша боротьба за уми поступається місцем боротьбі за «посади» і все більше активісти … відступають перед «утримувачами посад , що забезпечують значний дохід» … на практиці у настроях безперервно посилюється вагомість імперативів, пов'язаних з відтворенням апарату та посад, які ним пропонуються … Стає зрозумілим, що партії можуть таким чином приводитись до того, щоб жертвувати своєю програмою заради утримання влади або суто виживання» [1, 216-217].

Таким чином, необхідно констатувати, що в подальшому в світовій практиці та в Україні зокрема збережеться тенденція до падіння ролі політичних партій в рамках політичного простору та електорального поля. Що стосується різновидів політичних партій, то основними з них стануть: клієнтістські політичні партії (упор у функціонуванні яких робиться на персональний патронат, тобто індивідів об'єднує не програма партії, а наявність зв'язку патрон-клієнт та заінтересованість в електоральній перемозі) та харизматичні політичні партії (які будуються на підтримці певного політичного лідера). Крім того, збережеться тенденція переходу від масових політичних партій до виборчих.

Література

1. Бурдье П. Социология политики: Пер. с фр./ Сост., общ.ред. и предисл. Н.А. Шматко. / - М.: Socio-Logos, 1993. – 336 с.

Література

1. Быков И.А. Интернет-технологии в связях с общественностью // Связи с общественностью как социальная инженерия: учебное пособие / Под ред. В.А. Ачкасовой, Л.В. Володиной. – СПб.: Речь, 2005. – 336 с.
2. Иванов Д. Политический PR в Интернете: российские реалии// Интернет-маркетинг. 2002. – №4.
3. Малишевский Н. Н.Технология и организация выборов. – Мн.: Харвест, 2003. – 256 с.
4. Кузин А. Интернет-ресурсы в избирательных кампаниях. Возможности и перспективы использования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // http://www.ladno.ru/technology/11320.html.

Горпинич А.А.
студентка факультету соціології та управління
Запорізький національний університет

ВПЛИВ ІРАНСЬКОЇ ЯДЕРНОЇ ПРОГРАМИ НА ПОЛІТИЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ В РЕГІОНІ

Ядерна програма Ірану з часу свого виникнення і аж до наших днів пройшла кілька етапів. Американська програма «Атоми для миру» передбачала допомогу Ірану в розвитку ядерної енергетики, що використовується в мирних цілях. В рамках цієї програми США повинні були постачати Ірану обладнання та ядерні установки, навчити відповідних фахівців в обмін на можливість моніторингу об'єктів на предмет їх відповідності мирним цілям. У 1958 році Іран став членом МАГАТЕ. Але, як часто трапляється, Іран відійшов від своїх обіцянок і прийнятих на себе зобов'язань і з 2003 року викликає все більше занепокоєння.

Іранська ядерна програма є предметом низки постанов Ради Безпеки ООН і МАГАТЕ. Якщо говорити про іранську ядерну програму як про фактор, здатний завдати непоправної шкоди режиму нерозповсюдження ядерної зброї, то він дуже серйозний і створює загрозу стабільності в регіоні і в світі. Саме тому дана тема являється такою актуальною. Мирна іранська програма викликає у світової спільноти занепокоєння, так як технологія збагачення урану до паливних концентрацій абсолютно така ж, як і збройних.

Початок нинішньому етапу зростання напруженості в ситуації навколо Ірану було покладено в зв'язку із заявами високопоставлених осіб Ізраїлю про готовність завдати військового удару по інфраструктурним ядерних об'єктах ісламської республіки. Втім, важливо зазначити, що цьому передував скандал, пов'язаний з появою непідтвердженою згодом інформації про підготовлюваний спецслужбами ІРІ замах на посла Саудівської Аравії в США, а також жорсткість режиму санкцій, що носив протягом всього 2011 року фрагментарний характер і закінчився де-факто блокуванням Центробанку Ірану з боку США [1,27].

Послідовне запровадження все нових санкцій економічного характеру, продовження вбивств іранських учених-ядерників, а також публікації чергових

– Інтернет працює 24 години на добу, тобто протягом цього часу всі зацікавлені можуть отримати цікаву для них інформацію про кандидата;

– Інтернет забезпечує можливість прямої і непрямої агітації за кандидата, а також передачі про нього практично будь-якої інформації;

– в Інтернеті зміст інформації про кандидата може змінюватися в залежності від необхідності – стільки разів, скільки потрібно: ніяка інша реклама подібної гнучкості у наданні інформації не несе;

– в Інтернеті можуть бути використані кольорові зображення і звукове оформлення, що дозволяє отримати більш інформативне уявлення про кандидата;

– Інтернет дозволяє «включити» виборців у безпосередню взаємодію із самим кандидатом.

Згідно з даними американської кампанії «Кем-Пейн едвентідж», що спеціалізується на наданні рекламних послуг в Інтернеті, практично всі політичні суб'єкти США визнають, що веб-сайти є ефективним способом донесення до виборців ідей, а також утримання їх уваги, про що свідчать результати досліджень. Так, експерти виборчих кампаній в змозі зайняти увагу потенційного виборця по телефону в середньому протягом 45 секунд, телевізійні рекламні ролики - приблизно 30 секунд, а якщо людина зайшла на веб-сайт виборчої кампанії, то буде залишатися в ньому в середньому цілих 8 хвилин [3, 97].

Ґрунтуючись на досвіді передвиборних кампаній, можна виділити наступні технології, що здійснювалися за допомогою використання ресурсів Інтернету:

1) створення видимості підтримки політика інтернет-аудиторією (наприклад за допомогою блогів, які є і візитною карткою кандидата, і його щоденником);

2) формування для засобів масової інформації позиції політика в Інтернеті, що адекватна його політичній позиції (створення якісних, "солідних" інтернет-представництв; імітація діяльності політичної структури, участь в інтернет-форумах);

3) використання Інтернету як каналу комунікації, що не має жорстких змістовних, стилістичних, форматних та інших обмежень притаманних традиційним ЗМІ (ведення контрпропаганди; створення ресурсів, що спеціалізуються на дезінформації і компроматі, створення сайтів-"двійників" і пародій; використання рекламних банерів в якості політичних листівок).

Отже, використання Інтернет-ресурів для формування та реалізації виборчих технологій викликано потребою сучасних процесів інформаційного розвитку. Водночас, ефективність виборчої кампанії буде залежати від здатності налагодити координацію та взаємодію всіх наявних ресурсів, в числі і ресурсів соціальних мереж, основна мета яких посилювати вплив на свідомість електорату, з метою актуалізації конкретного вибору.

Зоська Я.В.
к.соц.н., доцент, докторант кафедри соціології та соціальної роботи
Класичний приватний університет (Запоріжжя)

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЗНАЧЕНЬ ЗОВНІШНІХ ЕФЕКТІВ У ТЕХНОЛОГІЇ СИМВОЛІЧНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ СУБ'ЄКТІВ

Сучасне соціальне життя насичене різноманітними засобами соціальної взаємодії. Одним з них виступає символ, який позиціонує соціальний статус особистості у взаємодії з іншими суб'єктами. Соціальний символ, що має риси знакової структури, є необхідним елементом виконання соціальної ролі, без якої взаємодія неможлива. За соціальним символом, носієм якого слугують зовнішні ефекти, приховане зіставлення індивідом своїх дій із соціальними нормами і зразками поведінки, метою яких є засобом соціальної ідентифікації.

Місце і роль соціокультурних ідентичностей (етнічних, територіальних, професійних, гендерних, релігійних та інших) аналізуються з врахуванням домінуючих у різних сегментах поляризованого соціуму ціннісних настанов та поведінкових стереотипів [1, с. 4].

На думку Дж. Міда, у взаємодії важливіше значення має не та чи інша дія, а її інтерпретація, тобто виявлення змісту, який надається дії. Люди не реагують автоматично на зовнішній вплив, а перш ніж вчинити дію, розгадують її значення, наділяють певним символом. Однакова інтерпретації дій-символів сприяє успіху соціальної взаємодії [2, с. 126].

Зовнішні ефекти важливі для виявлення статусного значення суб'єкта. Вони підкреслюють значущість речі або процесу її придбання. Зовнішній ефект є символічним вираженням конкретної норми, якій підпорядкована ідентифікація соціального статусу. Тому, на наш погляд, зовнішні ефекти мають інституціональне значення. У цьому змісті важливі зовнішні атрибути речі (її лейбл, знак відомої фірми або дизайнера), демонстраційний процес купівлі (у солідному магазині, а не на базарі), презентація речі.

Зовнішній ефект може бути мало пов'язаний зі споживчими якостями речі та з потребою в цій речі взагалі. У даному випадку може йти мова про імідж речі, що кореспондує з іміджем власника цієї речі. Річ стає засобом комунікації, якимсь посланням, що призначене для оцінки іншими. Зовнішній ефект, вироблений річчю, повідомляє навколишнім, що її власник хоче бути "таким, як усі", або бути "не таким, як усі", що він належить до рокерів, металістів тощо.

Таким чином, зовнішній ефект виступає показником ступеня корисності, що не знаходить певного відображення у ціні та функціональній цінності речі. Зовнішні ефекти носять неспеціалізований характер і виявляються безвідносно до споживчої вартості конкретної речі. Зовнішні ефекти можуть бути однаковими для зовсім різних речей і, навпаки, різними для однієї і тієї ж речі.

Кодування й розкодування зовнішніх ефектів здійснюються за технологією символічної інтеракції. У процесі соціальної взаємодії люди

сприймають і розпізнають у зовнішніх ефектах змісти та символи, що дають їм змогу здійснювати комунікацію. Люди реагують на ці змісти й символи, виходячи з конкретної ситуації й контексту соціальної діяльності. Відповідно до символічного інтеракціонізму, людина не співвідноситься з реальністю напряму, а лише через використання інтерпретативних механізмів. Тому зовнішні ефекти мають конвенціональний характер. Без попередньої конвенції про зміст зовнішніх ефектів, пред'явлення їх втрачає зміст, тому що вони не зможуть бути інтерпретовані як знак статусу.

Механізм формування значень зовнішніх ефектів – це набір операцій, у ході яких індивід помічає зовнішні ефекти, співвідносить їх зі своїми цінностями, додає їм значення й визначає свою поведінку на основі даного значення. Ця поведінка теж може мати знаковий характер. Індивіди ще до вступу в мовну комунікацію і крім неї, розпізнаючи статуси один одного завдяки зовнішнім ефектам, будують свою поведінку, виходячи зі статусної ієрархії. Учасники взаємодії тлумачать дії один одного, визначають для себе значення тих або інших дій навколишніх. Зовнішній ефект – це стимул, завдяки якому людина виділяє з навколишнього світу значущий об'єкт, надаючи йому особливого значення. У цьому випадку зовнішні ефекти значущих об'єктів мають цілком соціальне походження, тому що значення виникають у процесі соціальної взаємодії. Різні групи виробляють різні коди зовнішніх ефектів і цих кодів змінюються, коли об'єкти, що входять до них, змінюють свої значення.

Досить важливим є значення символів зовнішніх ефектів як необхідних засобів соціальних взаємодій. Причому велика увага приділяється символічному наборові засобів, що дозволяють зовнішнім ефектам служити посередниками у взаємодії. Пізнавши соціальні символи як знаки взаємодії, можна вивчати її особливості.

Індивід сприймає й оцінює себе відповідно до тих характеристик і цінностей, що приписують йому інші. Людина цінує себе настільки, наскільки її цінують інші; вона втрачає свою гідність тією мірою, якою відчуває негативне й зневажливе ставлення до себе з боку навколишніх. Тому зовнішні ефекти покликані здійснювати інформаційне послання про результати самооцінки

Люди реагують на зовнішні ефекти залежно від тих значень, якими вони наділяють елементи свого оточення. Ці значення є продуктом соціальної взаємодії й зазнають змін у результаті індивідуального сприйняття в рамках такої взаємодії. Суспільство накладає соціальні обмеження на характер зовнішніх ефектів. Навмисні епатажні засоби здійснення зовнішніх ефектів також мають цілком виразний знаковий характер. Ризик, на який ідуть індивіди, пред'являючи не прийняті в суспільстві форми зовнішніх ефектів, що перебувають поза конвенціональними чеканнями, пов'язаний з наміром представників контркультурних груп і субкультур заявити про свій особливий соціальний статус.

породжують довіру до сказаного, а такі характеристики як широке поширення мереж, миттєва доставка інформації, дозволяють зробити висновки, що соціальна мережа являє собою майже універсальний інструмент для політтехнолога. Наприклад, в США глобальна комп'ютерна мережа використовувалася вже в ході виборів 1996 року, коли кандидату, щоб «показати клас», було достатньо розмістити на веб-сайті електронну версію своєї передвиборної програми. У 2000 році команди обох претендентів на посаду президента стали використовувати Інтернет ще більш продуктивно з метою збору пожертв на виборчу кампанію і залучення до своїх лав нових прихильників. За словами «Нью-Йорк Таймс», електронні сторінки перетворилися на новий засіб, за допомогою якого кандидати можуть доносити свої ідеї до широкої аудиторії, яку їм ніколи не вдавалося збирати в ході традиційних передвиборних турів по країні. «Виставляючи на веб-сайтах все - від дитячих фотографій, як це зробив губернатор Дж.Буш, до улюблених біблійних сюжетів, кандидати використовують Інтернет в якості віртуальних посиденьок біля каміна для того, щоб виборці відчули, що перед ними такі ж прості люди, як і вони»- пише газета [3,96].

Перші ресурси політичного Інтернету на пострадянському просторі з'явилися в 1996-1997 роках. Мережеві проекти того часу створювалися як експеримент прихильників Інтернету з числа активістів тих політичних структур, які були в тій чи іншій мірі орієнтовані на Захід. Через невелику чисельність користувачів Інтернету особливого значення ці аматорські сайти не мали і представляли цінність лише для їх творців і дуже вузького кола читачів.

Однак наприкінці 1990-х років ситуація змінилася: інтернет-представництва з'явилися у більшості учасників виборчої кампанії. Викликана виборами інформаційна активність політичних об'єднань збіглася в часі із сплеском моди на нові технології на Заході, що призвело до стрімкого розвитку інформаційно-політичного сектору на пострадянському просторі Інтернету. Бурхливе зростання політичного сектору мережі в даний період пояснюється наступними причинами. До першої з них відноситься раціонально не мотивоване прагнення політичних діячів долучитися до Інтернету як до явища сучасного світу, що сприймається як символ майбутнього. В основі другої причини швидкого розвитку політичного Інтернету лежить функціональний підхід до мережевого середовища. До кінця 1990-х років багато політиків і бізнесменів, які використовували для вирішення своїх PR-завдань традиційні ЗМІ, відкрили для себе Інтернет як не менш ефективний засіб комунікації. Подібний технологічний підхід до Інтернету особливо зарекомендував себе в реалізації інформаційно-пропагандистських кампаній під час парламентських і президентських виборів [2, 6-7].

На сьогоднішній день Інтернет є одним з ефективних каналів поширення політичної реклами. Про це свідчать такі аспекти його функціонування:

Значимость политического текста в политической коммуникации нельзя переоценить, так как текст должен быть создан таким, чтобы изложенная информации могла привлечь внимание и, при необходимости заменить реальный контакт аудитории с оратором.

Литература

1. Алтунян А.Г. Анализ политических текстов. - М., 2006.
2. Бебик В.М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз. – К., 2005.
3. Ворошилова М. Б. Креолизованный текст в политическом дискурсе// Политическая лингвистика. – Вып. 3(23). – Екатеринбург, 2007.- С. 73-78.
4. Грачев М. Н. Политическая коммуникация: теоретические концепции, модели, векторы развития. – М., 2004.
5. Зернецкая О.В. Новостийные медиа в политическом дискурсе // Методология исследований политического дискурса: актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов. Вып. 2. – Минск., 2000. – С. 137-145.
6. Костенко Н.В. Ценности и символы массовой коммуникации.- К., 1993.
7. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации.- М., 2001.
8. Репина Е.А. Политический текст как средство речевого воздействия/ http://www.psyh-portret.ru/collection/repina.html.
9. Фалиев А. Е. Политический текст как феномен культуры (лингвокультурологический анализ) // Диссертация на соискание ученой степени кандидата культурологии по специальности 24.00.01. – Теория и история культуры - Саранск, 2009.

Горідько А.В.

студентка факультету соціології та управління
Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ВИБОРЧИХ КАМПАНІЯХ

Ефективність сучасних виборчих кампаній значною мірою залежить від вдосконалення існуючих та впровадження нових технологій, які відповідають потребам часу. В сучасних умовах все більшого значення набувають технології, засновані на використанні можливостей, наданих глобальною мережею Інтернет. Сьогодні Інтернет - це «глобальна комп'ютерна мережа, своєрідна мережа мереж, подібна світовому океану інформації, однак не стихійній, а структурованій і впорядкованій, підпорядковується передовим у світі законам і нормам інформаційного права, є найбільш демократичною і доступною кожному жителеві Землі»[4]. Глобальна мережа - це всесвітній архів або загальнодоступна бібліотека, яка виконує найважливішу функцію передачі соціальної інформації від покоління до покоління. Більш того, Інтернет є першим справді глобальним каналом комунікації [1, 232].

Революційною якістю, яка дозволила соціальним мережам завоювати популярність у всьому світі, стала можливість знаходити людей зі схожими інтересами, діяльністю, місцем проживання і спілкуватися з ними коли завгодно і звідки завгодно. Спільність і можливість вести діалог - завжди

Людина не несе на собі постійно вантаж з десятків змінних, котрі можуть характеризувати її статус на всі випадки життя. У кожній ситуації вона актуалізує досить вузький і конкретний набір своїх статусів, щоб адекватно реагувати на ситуацію й діяти в ній. Інші статуси перебувають у латентному стані, не актуалізуються і тому не можуть впливати на зіставлення статусів, що може викликати внутрішній або соціальний конфлікт. Способом актуалізації статусу є зовнішні ефекти, що виробляються речами і визначеними їх характеристичними рисами. Статусними символами можуть виступати одяг, окремі предмети (вишуканий годинник, мобільний телефон, пірсинг тощо). Для інформаційного суспільства особливої статусної значущості набувають комп'ютерні засоби.

Зауважимо, що на зовнішній ефект іде менше засобів, ніж на річ з її реальною якістю, тим, що цей ефект намагається представити. Тому в рамках соціальних відносин річчю є річ плюс зовнішній ефект, що вона справляє.

Соціально трактована річ – це ансамбль зовнішніх діючих ефектів, що справляє річ на соціальне оточення. Річ не значуща сама по собі, субстанціонально, а значуща настільки, наскільки вона здатна мати зовнішній ефект. Тут річ розглядається феноменологічно, через її ефект на співтовариство, а не через її об'єктивну, субстанціональну сутність.

Підводячи підсумки, слід визначити, що зовнішні ефекти виступають інструментами статусної і рольової презентації суб’єкта. Вони частково компенсують неконсистентність статусу і надають суб’єкту можливість набуття бодай зовнішньої адекватності своєму статусові.

Функціональне значення зовнішніх ефектів залежить від соціальних конвенцій щодо кодування та розкодування знаків, символів, у ролі яких пред'являються зовнішні ефекти. Останні виступають як мова в процесі міжособистісної взаємодії, природа якої інтерпретується символічним інтеракціонізмом і етнометодологією.

Література

1. Нагорна Л.П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань / Л.П. Нагорна // К., ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2011. – С. 235.
2. Козырев Г.И. Социальное действие, взаимодействие, поведение и социальный контроль / Г.И. Козырев // Социологические исследования. – 2005. – № 8. – С. 124–129.

Катаев С.Л.

д.соц.н., профессор, заведующий кафедрой социологии и социальной работы
Классический приватный университет (Запорожье)

ПРОБЛЕМНОЕ ПОЛЕ СОЦИОЛОГИИ НАСИЛИЯ

Насилие в социологии рассматривается как форма взаимодействия с несимметричными результатами, при которой одна из сторон реализует свое доминирующее влияние на поведение другого участника взаимодействия.

Возможны два основных подхода в выборе цели исследования насилия.

Первый подход в социологии насилия исходит из интереса к поиску социальной детерминации насилия, т.е. стремится выявить, какие именно социальные факторы обуславливают существование и динамику насилия, какие возможны социальные формы насилия, какова реакция на насилие со стороны взаимодействующих субъектов, какова социальная природа насилия и т.д. В этом случае насилие интересует исследователя как социальный феномен во всем объеме его социальных определений, насилие как социальный институт. Здесь изучаются механизмы и формы насилия в различных сферах жизнедеятельности общества: в семье, политике, экономике, культуре и т.д.

Второй подход в социологии насилия исходит из интереса к тому, как насилие влияет на социальные отношения, каково место насилия в ряду факторов социального взаимодействия. В данном случае исследователь изучает насилие в контексте комплекса факторов детерминации социального процесса, как одного из социальных явлений характеризующих социальную систему. Главным здесь является не сам феномен насилия, а та или иная общественная структура, закономерности функционирования и развития которой изучает социолог. Например, исследователя интересует современные состояние определенного социума, социальной группы, социального института семьи, политики, экономики и т.п. и каково значение насилия в жизнедеятельности данного социума, группы или социального института.

Не исключено, что оба подхода будут тесно переплетаться в каком-либо исследовании, особенно если насилие рассматривается как важный фактор, определяющий сущность и характер некоего социального явления или процесса. Так, при изучении авторитарного общества исследователь исходит из тезиса об определяющей роли насилия в политических отношениях. В этом случае исследователя одновременно будет интересовать насилие как социально-политический феномен, характеризующий авторитарное общество, и механизмы реализации насилия в данном обществе.

Несмотря на возможное сочетание обоих подходов, различение их в методологической плоскости является важным для выбора исследовательской парадигмы, характера выводов и возможных рекомендаций, аналитических или прогнозных оценок и т.п.

При изучении природы насилия важно учитывать определение ситуации участниками взаимодействия. Здесь опасно навязывание оценок сторонним наблюдателем, не включенным непосредственно в данное социальное взаимодействие или выключенного из социального, культурного или исторического контекста. Так, известен парадокс тоталитаризма, когда насильственный механизм политического режима не воспринимается как насилие значительной частью населения данной страны. Неважно, что данный феномен является результатом ложного сознания большинства населения. Важно, что насилие не входит в определение ситуации большинством населения как механизм определяющий социально-политическое

что с одной стороны заинтересованной стороной в создании текста является заказчик, который отстаивает интересы той или иной политической силы, а с другой – непосредственно получатель, который нуждается в информации. Политический текст только тогда сможет выполнить свое предназначение, когда используемые символы будут созвучны сознанию адресата. Следует отметить тот факт, что адресат такого текста может быть формальным, фактическим и подразумеваемым. Под формальным адресатом понимается непосредственно та аудитория, для которой создается данный текст, тот адресат, к которому автор обращается непосредственно в речи, называют фактическим. Когда речь идет о предполагаемом адресате, подразумевают, что тест, переданный массовому адресату, на самом деле предполагался для одного конкретного лица или группы лиц ограниченного характера. Данный факт обуславливает огромное значение того, какого будет содержание, структура, параметры, и другие характеристики политического текста. В зависимости от канала передачи сообщения, условий передачи, адресата и адресанта, политический текст должен обладать специфическими стилистическими и лексическими особенностями, соответствовать определенным жанровым нормам. Структура политического текста характеризуется тремя основными уровнями. Первый уровень – уровень прямого слова раскрывает ту часть информационного материала, которая сказана прямо, второй уровень – риторический отображает то, как текст сказан, как автор производит оформление своих мыслей, и третий – уровень априорных посылок раскрывается идеи и предпосылки, которые лежат в основе прямого слова [1,30].

Политический текст выступает в качестве законченного произведения политического характера, которое автор или группа авторов передает с помощью специальных каналов своему адресату. А.Г. Алтунян выделяет следующие виды политических текстов: листовки, реклама, лозунги, политические речи, политические статьи, политическая публицистика, информационные статьи, политические новости [1, 21-23]. Вербальная форма передачи информации, будь то устное или письменное сообщение-текст, являются наиболее распространенными на современном этапе развития общества. Политический текст, как один из основополагающих компонентов политической коммуникации должен быть, таким образом, закодирован, чтобы те смыслы, которые вкладывает автор в текст, были правильно расшифрованы реципиентом. Каждым коммуникатором производится структурирование, воздействие и передача информации, путём использования определенных языковых форм. От того, насколько удачно будут подобраны языковые формы, насколько стилистически, морфологически, верно будет написан текст, в какой последовательности будут расположены содержательно-смысловые блоки текста, в какой степени он будет реален для его расшифровки определенной группе реципиентов, воздействие на которых предполагается, будет во многом зависеть эффективность самого коммуникативного процесса.

Бытко А.
студентка факультета социологии и управления
Запорожский национальный университет

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ТЕКСТ КАК ЭЛЕМЕНТ ПОЛИТИЧЕСКОЙ КОММУНИКАЦИИ

В современном мире все значимей становится роль языка во всех сферах общественной жизни, и в политической сфере в частности. Политическая коммуникация направлена, прежде всего, на формирование такой взаимосвязи представителей политических сил и общественности, которая бы способствовала завоеванию, удержанию, использованию властных полномочий. Благодаря активной деятельности средств массовой коммуникации язык выступает в качестве инструмента манипулирования, навязывания определенного мнения. То, каким образом, в какой языковой форме будет преподнесен материал, в значительной мере играет на то, как будет пониматься то или иное сообщение, переданное коммуникатором, как будет интерпретироваться тот или иной политический феномен, политическая ситуация.

Данный факт характеризует воздействующую функцию языка, которая проявляется как при влиянии на массовую аудиторию, так и в сфере межличностного общения.

В научной литературе нет единого определения понятия «политический текст». Каждый автор, который занимается данной тематикой, рассматривает политический текст в определенном ключе, дает при этом свое определение. Так, Фалиев А.В. в своей работе «Политический текст как феномен культуры» под политическим текстом понимает «…относительно законченное произведение или ментальное образование, обязательно включающее «силовое поле», которое возникает в пространстве между политическим деятелем и его адресатом, требующее интерпретации и направленное на реализацию смыслов в пространственно-временном континууме». [11,30] Репина Е.А. рассматривает политический текст, как текст, который функционирует в сфере политики, обладает определенной тематикой, создается человеком, который занимается политической деятельностью, который имеет коллективного автора и множественного адресата, который нацелен на то, чтобы воздействовать на людей для получения вполне конкретного результата. [10] Алтунян А.Г в своей книге «Анализ политически текстов» под политическим текстом понимает такой текст «…в котором речь идет об актуальных политических проблемах и который обращен к массовой аудитории…». [1,11] В нашей работе под политическим текстом мы будем понимать текст, который отображает актуальные вопросы политической жизни, нацеленный на получение конкретного результата, формирования определенного мнения у целевой аудитории, изменение или поддержание сложившейся политической ситуации.

Политическое влияние предполагает использование письменного или устного слова, высказывания. Особенность коммуникации заключается в том,

взаимодействие в обществе. В результате отчуждение политической власти и общества принимает мягкие формы, не фрустрирующие население.

А вот в авторитарном политическом режиме насилие уже четко фиксируется в определении общественно-политических ситуаций. Возникает сильнейшее отчуждение власти и общества, которое приводит рано или поздно к смене режима. И хотя сам механизм функционирования власти будет близким по своим формам и методам, реакция на этот механизм со стороны населения резко отличается в авторитарном и тоталитарном обществах.

Интерес к определению ситуации более характерен для социологического подхода в изучении общества безотносительно того как именно профессионально идентифицирует себя исследователь: политолог, историк или юрист.

Случаи неадекватного восприятия насилия чрезвычайно распространены. Так, европейские население негативно воспринимает формы презентации в обществе мусульманских женщин, скажем требование носить хиджаб, считая это насилие над женщинами. Тогда как ношение хиджаба самими мусульманками воспринимается как добровольная форма самопрезентации. Главными противниками законов, запрещающих хиджаб, являются именно мусульманские женщины. Так является ли хиджаб проявлением насилия или нет? Ответ на вопрос и дает характер определения ситуации взаимодействующими сторонами.

Известно также скептическое отношение некоторых ученых к демократии как форме завуалированного насилия. Один из таких авторов остроумно определил этот политический режим как «демократура», объединяя термины диктатура и демократия. Опять-таки оправданность такого отношения к реальной демократии во много связывается с восприятием носителей самого общества к своему режиму.

Для изучения насилия важно выделять позитивные функции насилия. Так, следует различать насилие во благо, т.е. такое, которое является позитивным с позиции отдаленных целей и результатов, например, насилие в педагогике. Другой вид позитивного насилия это - насилие добровольное, которое воспринимается подчиненной стороной как справедливое и оправданное, например, служение у монахов.

Философская характеристика насилия исходящая из анализа субъект-объектных отношений и определяющая насилие как лишение субъектности, не может быть полностью воспринята в рамках социологи. Вне социального и культурного контекста тезис о лишении человека субъектности в результате насилия теряет смысл.

Кулик М.А.
аспірант кафедри соціології
Запорізький національний університет

ОБРАЗ В СОЦІАЛЬНІЙ ПАМ'ЯТІ

Дослідження розвитку національних, територіальних та інших сталих спільнот, що відбувається в Україні, зосереджує особливу увагу науковців на формуванні групової ідентичності представників цих спільнот. Функціонування групової ідентичності здійснюється через закріплення спільних образів соціальної пам'яті, що підтримують цінності незалежності від інших груп та приналежності до своєї спільноти. Відповідно, особливої актуальності набувають дослідження механізмів передачі та закріплення цих образів у соціальній пам'яті.

Під соціальною пам’яттю розуміємо «сукупність соціокультурних засобів та інститутів, що здійснюють відбір та перетворення актуальної соціальної інформації в інформацію про минуле з метою збереження накопиченого суспільного досвіду та передачі його від покоління до покоління» [2, с.236]. Особливої уваги, у вивченні функціонуванні групової ідентичності, потребує аналіз механізмів відбору та перетворення інформації про події, що актуально переживає спільнота в інформацію про власне минуле. Взаємодія суб’єктів соціальної пам'яті пов’язана не лише з фіксацією у пам'яті подій, але й їх інтерпретацією, трансформацією, забуванням, і можливою подальшою актуалізацією відповідно до актуальних потреб. Відповідно, процес перетворення актуальної інформації в інформацію про минуле не являє собою лише просте перенесення зі стану сьогодення в стан минулого.

Функціонування пам'яті реалізується через створення та збереження образів, що являють собою суб’єктивну форму об’єкта сприйняття. Вважаємо за необхідне зазначити, що у функціонуванні пам'яті конкретної людини, ця суб’єктивність визначається особливостями індивідуального сприйняття.

На відміну від пам'яті конкретної людини, суб’єктивність соціальної пам'яті забезпечується функціонуванням «соціальних рамок пам'яті». Вперше це поняття було введене М. Хальбваксом, який під колективними рамками пам'яті розумів «знаряддя, якими користується колективна пам'ять для відтворення таких образів минулого, що в даний період погоджуються з пануючими ідеями даного суспільства» [3, 30]. Соціальні рамки пам'яті покликані забезпечити єдність соціальної пам'яті спільноти з актуальним курсом розвитку і, відповідно, пануючими ідеями цієї спільноти.

Аналіз процесу утворення та функціонування образів соціальної пам'яті підкреслює значущість виділення суб’єктом сутнісних характеристик об’єкту, чий образ створюється. Як зазначає Р.М. Грановська, отримана в активній взаємодії з об’єктом інформація щодо його сутнісних властивостей перетворюється в ряд характеристик, з яких в подальшому, при впізнанні, знову реконструюються у цілісне відображення об’єкту – образ [1, 28]. За для

Надаючи пріоритетного значення розвитку національної освіти та професійної підготовки, нарощуючи інвестиції в своїх громадян, країна може в порівняно короткий термін вийти на передові позиції у світовій економіці. Яскравим підтвердженням цього є досвід соціально-економічного зростання країн, що не мають суттєвих природних багатств, а також країн із зруйнованою в ході Другої світової війни економікою (Тайвань, Корея, Японія, Німеччина). Стратегія їх розвитку будувалася у розрахунку на людський капітал – найважливішу складову науково-технічного прогресу і невичерпний ресурс економічного зростання. Саме така стратегія забезпечила високу динаміку економічного розвитку і його вражаючі соціальні результати. Отже, освітня політика України, відображаючи національні інтереси у цій сфері та орієнтуючись на ідеали людського розвитку, має водночас враховувати загальносвітові тенденції розвитку, що обумовлюють необхідність суттєвих змін у системі освіти та професійної підготовки.

До найважливіших напрямків розвитку системи освіти належать: фундаменталізація освіти, що значно підвищить її якість, випереджаючий її характер, розвиваюча орієнтація, якомога більша доступність освіти для населення.

Фундаменталізація освіти передбачає її орієнтацію на вивчення основних законів природи й суспільства, а також призначення людини у цьому світі. Одним з основних способів досягнення фундаменталізації освіти є забезпечення пріоритетності інформаційних складових у перспективній системі освіти людей, яким належить жити і працювати в інформаційному суспільстві, де визначальну роль відіграватимуть фундаментальні знання про інформаційні процеси в природі та нові інформаційні технології.

Таким чином, освіта є визначальним напрямком людського розвитку не лише тому, що рівень освіти населення безпосередньо впливає на рівень людського розвитку, але й тому, що досконала освіта обумовлює розширення можливостей людей в усіх сферах соціально-економічного життя. Важливою передумовою гармонійного і сталого людського розвитку в Україні є вдосконалення системи освіти у вищезазначених напрямках.

Література

1. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О.А. Грішнова. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 254 с.
2. Огнев’юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / В.О.Огнев’юк. – К.: Знання України, 2003. – 390 с.
3. Ревенко А. Україна у світових координатах людського розвитку/ А.Ревенко // Дзеркало тижня. – 2006. – № 28(352). – С. 1, 10.

вершин прогресу, якісно вищого, забезпеченого й соціально захищеного суспільного буття людини, її комфортнішого самопочуття у порівнянні з попередніми епохами. Ситуація ще більш загострюється у зв'язку з урізноманітненням суспільних взаємозв'язків, ускладненням суспільних відносин, зміною функцій суспільних інститутів та світоглядних орієнтацій людини наприкінці XX століття. Все це й вилилось в теорію «сталого людського розвитку», розробка й застосування якої до нинішніх соціальних реалій постає як першочергове завдання теорії й соціальної практики.

Означена проблема особливо стала актуальною для України, в той час, коли вона знаходилася перед вибором «куди рухатись?», «яке суспільство будувати?». Однозначно спрямованої й консолідованої відповіді в цей час громадська думка (масова свідомість) і теорія ще не мали. Однак з часом їх вектор все більше цілеспрямовано повертався в бік людських цінностей, утвердження яких розглядалось як реальна перспектива суспільного поступу, як цивілізаційний спосіб життя, як його організація за прикладом розвинутих країн світу. Таким чином, осмислення якості життя в парадигмі людських цінностей та сталого людського розвитку постало актуальним завданням української гуманітарної думки та державотворчої теорії.

Важливими показниками сталого людського розвитку є освіта, наука і культура. Вони є тією духовною основою, на якій тримається цивілізована держава, та завдяки якій забезпечуються прогрес і гуманізація суспільства.

На важливості освітньої компоненти в сталому розвитку людства, що передбачає взаємне узгодження економічних, екологічних та соціальних чинників, наголошувалося на Всесвітній конференції «Планета Земля» в 1992 році в Ріо-де-Жанейро. В 2002 році на Всесвітньому Саміті зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі був ухвалений План дій, в якому рекомендувалося проголосити десятиліття «Освіти для сталого людського розвитку».

Освіта України сьогодні реформується у відповідності до потреб і запитів як суспільства в цілому, так і окремої особистості. Основними шляхами реформування освіти є: створення у суспільстві атмосфери сприяння розвитку освіти, неухильної турботи про примноження інтелектуального та духовного потенціалу нації; залучення до розвитку освіти державних, громадських, приватних інституцій, сім'ї, кожного громадянина; забезпечення розвитку освіти з використанням сучасних технологій та науково-методичних досягнень; підготовка педагогічних кадрів на сучасному професійному рівні; реорганізація наявних та створення навчально-виховних закладів нового покоління, регіональних центрів та експериментальних майданчиків для відпрацювання та відбору ефективних педагогічних інновацій та освітніх модулів; створення нової правової та нормативної бази освіти тощо.

Наголос в освіті сьогодення все більше робиться на якості освіти, універсальності підготовки випускника та його адаптованості до ринку праці, на особистісну орієнтованість навчального процесу, його інформатизацію, визначальну важливість освіти у забезпеченні сталого людського розвитку.

успішного об'єднання певного набору характеристик в образ, що призведе до його впізнання, ці характеристики об'єкта мають відповідати таким критеріям: константність, предметність, цілісність та узагальненість.

Константність образу соціальної пам'яті має забезпечувати відносну незалежність образу від умов його сприйняття. Оскільки умови, в яких було сприйнято об'єкт можуть бути відмінними від тих, в яких його надалі необхідно буде впізнати, особливого значення набуває спроможність запам'ятовування «опорних точок» або кількох сутнісних характеристик, що дозволять сформувати образ. Так, образ героя в соціальній пам'яті спільноти може асоціюватися з битвою з ворогом, несправедливістю, історіями гноблення, елементами визнання, вшанування і так далі. Сформований у масовій свідомості такий образ героя буде забезпечувати впізнання героя у кожному, кому властиві перелічені характеристики. Константність образу забезпечує також впізнання цього героя у принципово різних сферах суспільного життя: політичній, економічній, культурній, особистісній. Значною мірою константність образу забезпечуються запам'ятовуванням атрибутів об'єкта.

Предметність образу соціальної пам'яті визначає можливість виокремлення об'єкта з поміж інших. За для цього, дійсність має поділитися суб'єктом пізнання на образ об'єкту (фігуру) та образ оточуючого об'єкт простору (фон). Фігура та фон взаємозабезпечують існування один одного: без фону неможливим є виділення фігури, відсутність фігури, в свою чергу, унеможливлює існування фону, адже це призводить до виділення із фона будь-якої іншої фігури, що становить більш цілісний об'єкт для сприйняття. Так, для сприйняття образу героя має бути відповідний фон: коло людей, загальна ситуація в країні, що будуть характеризуватися некомпетентністю, незлагодженістю, нерішучістю і так далі. Лише за умови наявності такого фону, образ героя буде сприйнятий як чітко окреслена, розташована на передньому плані фігура.

Образ в соціальній пам'яті має відповідати критерію цілісності, який визначається як «внутрішній органічний взаємозв'язок частин та цілого в образі»[1, с.32]. Так, сформований у соціальній пам'яті образ героя має мати певні характеристики, і якщо деякі з них не відповідають уявленню про образ героя, наприклад знущання над родичами. То такі прояви об'єкту будуть або опускатися та замовчуватися, або пояснюватися вимушеними обставинами. Особливого значення у конструюванні та підтримці цілісності образа героя в соціальній пам'яті відіграє наявність образа антигероя. Ключові характеристики образа антигероя мають бути протилежними герою, що є підґрунтям для їх розрізнення, з одного боку, та цілісності їх сприйняття, з іншого.

Характеристика узагальнення у існуванні образу соціальної пам'яті визначається віднесеністю образу до певного класу об'єктів. Доречною ілюстрацією тут є дослідження Ф.Б. Шенка, щодо можливості функціонування

образу в соціальній пам'яті навіть при радикальній зміні класу об’єктів, до якого він відноситься [4]. Так, на прикладі аналізу образу О.Невського в руській культурній пам'яті, дослідник доходить висновку, що протягом восьми століть його образ класифікувався у відповідності до «соціальних рамок пам'яті», та відносився то до класу святих, то до чудотворців, князів, полководців, захисників, державних діячів, ворогів, доказів брехливості церкви і, нарешті, воєнних героїв, стратегів. При цьому, сам образ зберігався завдяки його константності, предметності та цілісності.

Таким чином, функціонування соціальної пам'яті забезпечується оперуванням образами, що являють собою суб’єктивну форму об’єкта сприйняття. Суб’єктивність образу в соціальної пам’яті визначається тими «соціальними рамками», що сформовані відповідною спільнотою. За для успішного створення та збереження образу в соціальній пам'яті, він має відповідати характеристикам константності, що забезпечує певну незалежність образу від умов його сприйняття; предметності, що дозволяє розподіляти всю оточуючу реальність на фон та фігуру, яка висувається на передній план; цілісності, що реалізується через внутрішній органічний взаємозв’язок цілого та частин в образі; узагальненості, що обумовлює функціонування образу лише в умовах віднесеності до певного класу об’єктів.

Література

1. Грановская Р.М. Элементы практической психологии. – 3-е изд., с зим. и доп. – СПб.: Свет, 1997. – 608 с.
2. Соціологічна енциклопедія: довідкове видання / Під заг. ред. Е.І. Головахи. — К.: Академвидав, 2008. — 456 с.
3. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти. – М.: Новое издательство, 2007. – 348 с.
4. Шенк Ф.Б. Александр Невский в русской культурной памяти: святой, правитель, национальный герой. – М.: Новое литературное обозрение, 2007. – 592 с.

Левада С.В.

аспірант кафедри соціології
Запорізький національний університет

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ ПОДІЇ У ДОСЛІДЖЕННІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Політичне прогнозування в Україні обумовлене не лише науковими інтересами вчених та тенденціями розвитку суспільствознавчих наук, але здебільшого безумовною практичною необхідністю. Політичні колізії, що призводять до поглиблення нестабільності українського суспільства потребують дієвих теоретичних, методологічних та праксеологічних основ наукового прогнозування.

У свою чергу дослідження політичних процесів, що лежить в основі політичного прогнозування, потребує чіткого окреслення структури власне політичного процесу. Хоча політичний процес розглядається як цілісність, що підлягає структуруванню та аналізу і не зводиться до суми випадкових подій,

маса без відмінностей [2]. У ісламі викликає нерозуміння категорія «індивідуальних прав», оскільки суспільні зобов’язання розглядаються як важливіші [4]. До того ж прихильники ісламу використовують віровчення не лише як світоглядний орієнтир, але й як безпосереднє керівництво в буденному житті, що передбачає утворення специфічних інститутів (від сімейних до правових), що є відокремленими від відповідних соціальних структур держави, в якій проживають мігранти.

Таким чином, наявність в державах Євросоюзу значного прошарку громадян, які не розділяють наріжних цінностей європейської цивілізації і інтегровані до суспільних структур лише на рівні участі у виробничих інститутах та (або) інститутах соціальної допомоги, є загрозливим фактором. Саме тому логічними вдаються намагання урядів Данії та Нідерландів здійснювати політику асиміляції, відокремлюючи духовне життя мігрантів, яке регулюється нормами їхньої релігії, від світського життя, що має здійснюватися у відповідності до законів держави.

Таким чином, умовою існування сучасної цивілізованої держави і наявності перспектив її подальшого сталого розвитку, разом із необхідністю «врахування голосу кожного», має бути і здійснення розумного обмеження індивідуальних прав та групових інтересів, задля суспільного блага.

Література

1. Нидерланды поборются за свои ценности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http:// www.memoid.ru/node/Islamskaya_opasnost_v_zarubezhnoj_Evrope.
2. Dixon J. C. A Clash of Civilizations, or Differences of Economic Modernization? Examining Liberal-Democratic Values in Turkey and the European Union. Turkish Industrialists and Businessmen Association / J. C. Dixon. – Washington Office. – 2005. – September, 22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tusiad.us/Content/uploaded/A%20CLASH%20OF%20CIVILIZATIONS%20OR%20DIFFERENCES%20IN%20ECONOMIC%20MODERNIZATION%20092105.PDF].
3. Mulrine A. Europe’s Identity Crisis / A. Mulrine // U.S. News & World Report. – 2005. – January, 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://story.news.yahoo.com/news?tmpl=story2&u=/usnews/20050106/ts_usnews/europesidentitycrisis/.
4. Springbord R. Political Islam and Europe. Views from the Arab Mediterranean States and Turkey / R. Springbord // CEPS Working document n. 264, April 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.shop.ceps.be/BookDetail.php?item_id=1488.

Бірюкова Т.Ф.

к.філос.н, доцент кафедри соціології
Запорізький національний університет

ОСВІТА ЯК НАПРЯМ СТАЛОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Проблема дослідження сталого людського розвитку обумовлена соціальною практикою, насамперед, необхідністю змістовного визначення стратегії суспільного поступу, якісних характеристик сходження людини до

Причиною цьому стала відкрита міграційна політика, що проводилася, починаючи з другої половини XX століття, Великою Британією, Францією, Німеччиною, Данією, Швецією, Нідерландами. В той час було сформовано два основні джерела трудової міграції: міграція робочої сили із колишніх колоній до метрополій (наприклад, Велика Британія) та імпорт трудових ресурсів із країн третього світу (наприклад, Германія). Законодавство переважної більшості країн-членів ЄС не містять положень, які б зобов'язували мігрантів та членів їхніх сімей до активної інтеграції у суспільство, що їх приймає. Основою імміграційної політики є принцип «мультикультуралізму» (multiculturalism). Мультикультуралізм фактично заохочував «геттоізацію» (в тому числі і шляхом дозволу на утворення закритих моноетнічних комун) груп-мігрантів, оскільки не спонукав до пристосування до найелементарніших норм життя в європейській країні, не говорячи вже про асиміляцію нових громадян, долучення їх до духовних надбань європейської цивілізації.

Такої політики дотримується Німеччина. Фактично її версією є модель «комуналізма», на яку орієнтується Велика Британія.

Нещодавно про кризу політики мультикультуралізму заговорили у Нідерландах. У новому законопроекті про інтеграцію, винесеному на розгляд місцевого парламенту міністром закордонних справ Нідерландів П. Е. Донніром, зазначається, що уряд країни «розділяє суспільну незадоволеність мультикультурною моделлю суспільства» [1]. У супровідному листі до згаданого законопроекту підкреслюється, що влада країни має право вимагати від мігрантів активніше інтегруватися в місцеве суспільство, оскільки інакше суспільство стане роз'єднаним, і «ніхто в Нідерландах не відчуватиме себе удома» [1].

Законодавство Данії містить ряд вимог до іммігрантів, що дозволяє експертам вважати данську політику заснованою на «жорсткій асиміляції».

Провадження політики мультикультуралізму сприяє прагненню молодих мусульман до самоідентифікації в межах своєї замкненої групи, що породжує явище збільшення релігійності представників другого та третього покоління мігрантів [3].

З іншого боку, не бажаючи асимілюватися мусульманська молодь все ж прагне досягти рівня добробуту та соціального статусу, який доступний їхнім співгромадянам-європейцям. Відсутність можливості задовольнити ці престижні потреби так само легко, як і базові, які задовольняються завдяки державній соціальній допомозі, викликає депривацію і може спонукати до різних форм антисуспільної поведінки, починаючи від участі у вуличних заворушеннях, і закінчуючи вступом до релігійних екстремістських організацій.

Збільшення релігійності мусульман Європи є доволі загрозливим фактором, оскільки цінності ісламу суттєво відрізняються і від ліберальних, і від християнських цінностей. На переконання мусульман, Бог управляє всесвітом і суспільством, держава і церква злиті, люди сприймаються як єдина

вивчення феномену соціальної події має перспективне значення для дослідження політичних процесів, адже вважаємо, що саме соціальні події складають основу сюжетної лінії політичного процесу.

Тож, метою наукової розвідки є визначення місця і ролі феномену соціальної події у дослідженні політичних процесів.

Перший етап роботи потребує визначення змісту основних понять дослідження «соціальна подія» та «політичний процес».

Попередньо нами було сформульовано поняття «соціальна подія» як соціально-філософське поняття, яке відображає єдність об'єктивного і суб'єктивного значення для співбуття особистості та суспільства як визначення міри життя в закономірній зміні соціального процесу у суб'єкт-об'єкт-суб'єктних відносинах. Політичну подію розглядаємо як видове поняття соціальної події відповідно до сфери політичного буття. Проте зауважимо, що ключовими ознаками саме політичної події перш за все виступають комунікація, публічність та здебільшого ритуалізація (особливо, що стосується виборів, голосування тощо). Саме у цьому полягає на нашу думку специфіка політичної події на відміну від більш загального феномену соціальної події.

Існують численні визначення політичного процесу, що тлумачать поняття на макро- і мікро рінях, відповідно до різних підходів, у широкому і вузькому значеннях. За більш узагальненим визначенням політичний процес є «розгортанням політики в часі і в просторі у вигляді впорядкованої послідовності одиничних дій і взаємодій, які пов'язує певна логіка або зміст» [1]. Вважаємо доцільним деталізувати таке визначення. По-перше, зважаючи на те, що політика є однією зі складових сфер суспільного буття, то варто говорити саме про соціальний час та простір. По-друге, до складових політичного процесу окрім дій та взаємодій, відносимо соціальні події, що в сукупності окреслюють сюжетику самого процесу.

Нагадаємо, що в цілому в основі розуміння самого філософського поняття «процес» завжди «закономірна послідовна зміна явища, його перехід в інше явище» [2, с. 474]. Тож, з огляду на це, політичний процес також є не просто розгортанням політики, але закономірною та послідовною зміною. Таким чином, в межах даного дослідження будемо оперувати поняттям «політичного процесу», що є закономірною та послідовною зміною розгортання політики в соціальному часі і просторі у вигляді впорядкованої послідовності дій, взаємодій та подій, які логічно та змістовно між собою пов'язані і становлять певну сюжетну лінію.

На наступному етапі дослідження співвіднесемо визначені поняття «соціальна подія» – «політичний процес». Вважаємо за доцільне з'ясувати відмінності соціальної події та політичного процесу, адже часто їх вживають як взаємозамінні поняття одного порядку при дослідженні політичних процесів, говорячи в одному контексті про політичні процеси, ситуації, явища, події.

Досліджуючи відмінні риси поняття «подія» та близьких за значенням понять «явище», «інцидент», «дія», «діяльність», «ситуація» та зокрема поняття «процес», Н. Арутюнова визначає наступні відмінності. «Подію» від процесу відрізняє «сценарність», яка за відсутності «природного» сценарію створюється ритуалом; сценарність події протистоїть градуйованості процесу» [3, с. 519], сценарність події є вагомою характеристикою, адже ритуалізація є відмінною рисою саме політичної події. Наступна відмінність «цілісність, відмежованість від часової тривалості» [3, с. 519]. Події завжди є більш динамічними та кульмінативними, ніж пролонговані у часі процеси. Ще одна відмінна риса у тому, що подію характеризує «переважне включення в інтерпретуючий контекст (на відміну від процесів)» [3, с. 519]. Для інтерпретації події необхідно розглядати контекст, яким у свою чергу виступає той чи інший процес.

Таким чином, з урахуванням відмінних ознак події та процесу, зазначимо, що субстанційною основою соціальної події як феномену є якісна зміна, а значить рух в цілому. Звертаючись до згадуваного філософського тлумачення поняття процес, в основі політичного процесу також зміна (проте вже не одинична зміна, а зміна явищ, подій, станів) та перехід, а отже і рух в цілому. Розглядаючи феномен соціальної події та політичний процес у тріаді загальне-одиничне-особливе, співвідносимо рух-процес-подію, де рух є загальним, процес (в даному випадку політичний) одиничним, а подія особливим.

Завершальним етапом цієї наукової розвідки є визначення ролі і місця феномену соціальної події в методологічних підходах та методах дослідження політичних процесів.

Специфікою прогнозування політичних процесів є необхідність неодмінно враховувати вплив фактору нестабільності. При цьому прояви такої нестабільності – суб'єктивність та ситуаційність пов'язані с настанням подій, що складають сюжетну лінію політичного процесу.

Загалом у політичному прогнозуванні політичні події та політичні ситуації виділяють як окремі особливі об'єкти політичного аналізу [4], для дослідження яких використовуються відповідні до їх специфіки методи: івент-аналіз, ситуаційний аналіз та SWOT-аналіз, що також називають різновидом ситуаційного аналізу. Безпосередньо методом політичного прогнозування, одиницею вимірювання якого є подія, є івент-аналіз. Проте поняття події використовується в івент-аналізі як кількісний показник, без урахування сутнісних характеристик самого феномену соціальної події.

Крім того одним із нових напрямків у політичних дослідженнях є використання дискурсивного аналізу. Саме поняття «дискурсу» тлумачиться дослідниками досить широко, часто різні точки зору є взаємовиключними відносно одна одної. Що стосується поняття «політичного дискурсу», то зазвичай виділяють два підходи [1], відповідно до першого дискурс – це фрагмент дійсності, що характеризується часовою протяжністю і логікою, є закінченим твором, в основі формування якого організація смислів. За другим

СЕКЦІЯ.
«СТАЛИЙ ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК ОЧИМА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ТА СТУДЕНТІВ»

Чайка І.Ю.
к.філос.наук, докторант кафедри управління та євроінтеграції
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КРАЇНАХ ЄС

Однією з найбільш актуальних наукових парадигм та практичних орієнтирів функціонування сучасного цивілізованого світу є концепція сталого розвитку, що акцентує факт необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їхню потребу в безпечному і здоровому довкіллі. Попри нібито очевидно екологічну орієнтованість згаданої концепції її змістовна складова є значно більш широкою, ніж це уявляється на перший погляд, зокрема, говорять про соціальну складову сталого розвитку. Соціальна складова стійкого розвитку орієнтована на людину і спрямована на збереження стабільності соціальних і культурних систем, в тому числі, на скорочення числа руйнівних конфліктів між людьми. Важливим аспектом цього підходу є справедливий розподіл благ. Бажано також збереження культурного капіталу і різноманіття в глобальних масштабах. Для досягнення стійкості розвитку, сучасному суспільству доведеться створити більш ефективну систему ухвалення рішень, що враховує історичний досвід і заохочує плюралізм. Важливо досягнення не тільки внутрішньо-, а й міжпоколінної справедливості. У рамках концепції людського розвитку людина є не об'єктом, а суб'єктом розвитку. Спираючись на розширення варіантів вибору людини як головну цінність, концепція сталого розвитку передбачає, що людина повинна брати участь у процесах, які формують сферу його життєдіяльності, сприяти прийняттю і реалізації рішень, контролювати їхнє виконання.

По суті соціальна складова стійкого розвитку передбачає необхідність розвитку громадянського суспільства, дотримання прав меншостей, реалізацію принципу рівності прав у гендерному і віковому сенсі (зокрема, прав дітей), реалізації принципу мультикультуралізму. Найбільш яскраво всі переваги та недоліки парадигми сталого розвитку у соціальній сфері можемо спостерігати на прикладі країн ЄС, зокрема це стосується політики мультикультуралізма, що реалізується на їхніх теренах.

Сучасна Європа (перш за все Північна та Західна її частини) стає протягом останніх десятиліть надзвичайно неоднорідною не лише в етнічному, ідеологічному плані, але й в релігійному.

уподібнилася економічній діяльності, «деприватизацію» політики слід розуміти і як її розумну «деекономізацію».

Розвиток політичного виміру республіканізму полягає, насамперед, у формуванні інституціонального підґрунтя розвитку демократії – інституційних можливостей для політичного представлення та узгодження різних суспільних інтересів. Відповідно інституційну сформованість опозиції слід розглядати як характерну ознаку республіканського устрою, показник сформованості політичних механізмів представлення інтересів різних соціальних груп і розв'язання суперечностей, що між ними виникають, складовою системи стримувань і противаг у владних відносинах. Інституціоналізація опозиції є одним із механізмів залучення громадян до участі в політичному управлінні [3,10].

Ефективність модернізації політичної системи України на засадах республіканізму значною мірою залежить від успішності реформування інституту місцевого самоврядування, діяльність якого є важливим індикатором здатності громадян до спільної реалізації своїх інтересів. Визначаючи громадянське суспільство як фактор оптимізації феномену республіки українському суспільстві, можливо зазначити, що саме громадянське суспільство є системоутворюючим чинником республіканського ладу.

Література

1. Колодій А.Ф. Історична еволюція громадянського суспільства та уявлень про нього (формування ідеалу) // Ї. Незалежний культурологічний часопис – 2001. – № 21. – С. 6-32.
2. Колодій А.Ф. Становлення громадянського суспільства в Україні // Ї. Незалежний культурологічний часопис – 2001. – № 22. – С. 21-53.
3. Україна XXI. Стратегія реформ і суспільної консолідації / керівник авторського колективу Єрмолаєв А.В. // Стратегічні пріоритети. - № 2(5). – 2010. – С.5 – 83.

підходом дискурс є комунікативною подією, що відбувається в процесі комунікативної дії в певному контексті та просторово-часових координатах.

В першому наближенні, визначаємо місце феномену соціальної події в політичному прогнозуванні політичних процесів як особливого об'єкту політичного аналізу та одночасно як одиниці такого аналізу у вигляді кількісної фіксації (івент-аналіз) та якісного аналізу (дискурс-аналіз) .

Таким чином, у межах даної наукової розвідки уточнено поняття «політичного процесу» як закономірної та послідовної зміни розгортання політики в соціальному часі і просторі у вигляді впорядкованої послідовності дій, взаємодій та подій, які логічно та змістовно між собою пов'язані і становлять певну сюжетну лінію.

Визначено відмінні риси між подією та процесом, серед яких сценарність, динамічність, кульмінативність, цілісність події та градуйованість, пролонгованість у часі процесу. Разом з тим, субстанційною основою соціальної події як феномену є якісна зміна, в основі політичного процесу також зміна (проте вже не одинична зміна, а зміна явищ, подій, станів) та перехід, а отже і рух в цілому. Розглядаючи феномен соціальної події та політичний процес у тріаді загальне-одиничне-особливе, співвідносимо рух-процес-подію, де рух є загальним, процес (в даному випадку політичний) одиничним, а подія особливим.

Оглядово визначено місце феномену соціальної події в дослідженні політичних процесів як особливого об'єкту політичного аналізу та одночасно як одиниці такого аналізу у вигляді кількісної фіксації (івент-аналіз) та якісного аналізу (дискурс-аналіз) .

Література

1. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа / под ред. Е.Ю. Мелешкиной. – М., изд-во «Весь мир», 2001. – 304 с. Режим доступу: http://sbiblio.com/biblio/archive/meleshkina_polit/
2. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. – 7-е изд., перераб. и доп. – М.: Республика, 2001. – 719 с.
3. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. – 2 изд-е, испр. – М. «Языки русской культуры», 1999. – 896 с.
4. Ахременко, А. С. Политический анализ и прогнозирование : учеб. пособие / А. С. Ахременко. – М.: Гардарики, 2006. – 333 с.

Орлова О.І.

к.соц.н., доцент, доцент кафедри філософії і соціальних наук

Криворізький національний університет

КУЛЬТУРНА ДИФУЗІЯ ЯК ВАЖЛИВА ОЗНАКА СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасна культура має яскраво виражені інноваційні вектори розвитку, зумовлені процесами глобалізації. У певному сенсі цілком виправдано

говорити про те, що в даний час всі ми є свідками інноваційного процесу становлення культури принципово нового типу – глобальної культури.

У статті «Специфіка культурної глобалізації» відомий український соціолог А. Ручка, зокрема, зазначає, що формується глобальна культура створює нову ідеологію і правила так званого «нового комунітаризму», необхідних для здійснення ринкового обміну: правової захищеності, свободи обміну, виконання прийнятих на себе зобов'язань. У цьому зв'язку не можна не погодитися з висновком автора про те, що «глоблізаціонние процеси викликають зростання індивідуалізації та прагматизації установок людей та їх взаємин. У той же час відбувається руйнування основ традиційної публічного життя [1, с. 357].

Однак не можна сказати, що дані канали рівнозначні з точки зору оцінки їх функціонального статусу. Слід, очевидно, підтримати позицію А. Ручки, який підкреслює, що найважливіший інноваційний канал культурної дифузії формують сучасні електронні технології, «які різко розширюють мережу і можливості взаємної комунікації людей. В результаті зростає мобільність інформаційних, фінансових і людських ресурсів, прискорюється дифузія культурних зразків (пов'язаних, перш за все, з ідеями споживчого товариства), змінюються форми соціальної солідарності. Глобальний світ, хоча і залишається ще культурно диференційованим, проте він стає рухомим в просторовому відношенні» [1, с. 357].

Наведені нами вище аргументи служать досить переконливим додатковим підтвердженням нашої позиції, що підсилюється в глобальних масштабах культурна дифузія є найважливішою специфічною рисою процесу культурної глобалізації.

Таке розуміння специфіки процесу культурної глобалізації, яке в цілому сприяє з'ясуванню специфіки процесуальних характеристик культурної глобалізації, потребує конкретизації, що пов'язано з певними труднощами розуміння рушійних сил і протиріч, що виражають цивілізаційну спрямованість культурної глобалізації як найважливішої трансформаційної тенденції сучасності.

На наш погляд, саме в процесах культурної глобалізації найбільш характерно проявляється гострота глобальних проблем сучасності, які в певному сенсі висловлюють гостроту суперечностей становлення і розвитку нової глобальної культури.

Аргументуємо цю принципову позицію більш докладно.

По-перше, в аспекті реалій формується нової політичної культури глобалізація розуміється як розмивання владних повноважень такого важливого суспільного інституту, як держава. Велику роль в цьому відіграє розвиток комунікацій: на зміну легко контрольованою державною адміністрацією поштового зв'язку прийшли ефірна, дротова, електронна, супутниковий зв'язок, з'явилася мережа Інтернет. Глобальний феномен інформатизації в більшості країн світу призводить до обмеження громадського

демократичні багатопартійні системи. Їх виникнення пов’язують із потребою встановлення стійких каналів зв’язку між багатоманітними структурованими групами інтересів і владними інститутами. Громадянське суспільство розглядається як підгрунтя й опора демократії, а демократія, з її складовою – багатопартійною системою, як перенесення властивого громадянському суспільству соціального плюралізму на політичний рівень. Однак не будь-яка багатопартійна система є наслідком утвердження громадянського суспільства [1,8].

Теорія громадянського суспільства ґрунтується на ідеї автономності та індивідуальної свободи громадян, невтручання держави в життя громадянського суспільства. Відносини і взаємовплив громадянського суспільства і держави – цих двох підсистем єдиної суспільної системи – є визначальними у забезпеченні демократичного розвитку країни.

Громадянське суспільство потребує і створює передумови для децентралізації державної влади шляхом передачі значної частини її функцій органам самоврядування.

Громадянське суспільство в Україні поки що не заявило про себе як центр сили, з яким би мусили рахуватися владні структури, не стало противагою владі. Вкрай потрібні радикальні зрушення в системі цінностей, у характері стосунків між державою і суспільством, в судово-правовій системі. Покладання на «зв’язки» при захисті особистих інтересів та на «керівництво» при розв’язанні суспільних проблем, так же як і мовчазне сприйняття зловживань під час виборів та референдумів, свідчать про те, що політична культура громадянськості в Україні лишається недостатньо розвиненою [2,21].

Реалізація ідеї республіканізму в політичній сфері України має здійснюватися на основі низки базових принципів.

Насамперед, це розвиток багатостороннього політичного діалогу – становлення політичної культури консенсусного типу, відмова від «боротьби всіх проти всіх». При цьому розвиток політичного діалогу слід розглядати не лише в контексті удосконалення системи влади і взаємодії ключових політичних акторів. Важливою його складовою є налагодження постійної взаємодії між владою та суспільством, формування політично та громадянсько активного суспільства, дієвих механізмів формування суспільних інтересів, представлення їх у владі, забезпечення відповідальності та звітності влади перед суспільством. Звідси випливає необхідність корекції наявної в Україні моделі демократії: доповнення представницької демократії демократією участі й демократією обговорення.

Наступним принципом є «деприватизація» політики – зменшення впливу на владу партикулярних інтересів, більш широка репрезентація інтересів великих соціальних груп. З огляду на те, що останніми роками одним із ключових суб’єктів політичного процесу в Україні стали бізнес-політичні угруповання, а вітчизняна політика в багатьох аспектах безпосередньо

отношения между властью и обществом. Это довольно сложный и противоречивый процесс. И, в первую очередь, стоит начинать с конституционной реформы, которая бы создавала эффективную систему сдержек и противовесов в разделении компетенции между органами государственной власти в соответствии с европейскими стандартами. К тому же, с целью обеспечения эффективного взаимодействия гражданского общества и власти особо важным должен стать мониторинг деятельности политических сил не только в период правления, но и систематически до и после прихода к власти. Эта мера должна повысить уровень ответственности властных органов перед народом. Во-вторых, важны действия по развитию самой партийной системы. Должны проводиться такие реформы, которые бы способствовали повышению кадрового потенциала, активизировали работу с избирателями и препятствовали формированию у партий размытой идеологии.

Из выше сказанного следует, что только строгость соблюдения демократических процедур гарантирует обеспечение цикла власть–оппозиция–власть, что является ключевым показателем в установлении демократии. Считаю, что реализация этих задач приблизит Украину к стандартам консолидированной демократии, а, следовательно, увеличит влияние народа как единственного источника власти.

Литература

1. Ланге Н. Консолідована демократія: перспективи для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу // http://www.kas.de/ukraine/ukr/publications/12580/
2. Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке. – М.: РОССПЭН, 2000. – 320 с.
3. Титарь И. Консолидация демократии: проблемы определения понятия [Электронный ресурс]. – Режим доступа // http://ecsocman.hse.ru/data/2010/06/24/1212404656/03-Titar.pdf

Радчук Я.В.

магістр державної служби

ГРОМАДСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ФЕНОМЕНА РЕСПУБЛІКИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасних політичних системах громадянське суспільство є системоутворюючим чинником республіканського ладу. Саме громадянське суспільство є основною формою реалізації базового республіканського принципу «спільної справи» – об'єднання громадян заради вирішення спільних проблем.

Проблема формування громадянськості у кожному суспільстві має свої особливості. В українському суспільстві вони обумовлені трансформаційними процесами, які пов'язані з отриманням українською державою незалежності.

У громадянському суспільстві домінуючими в публічній сфері є суспільні інтереси. З усвідомлення альтернативности шляхів їх захисту народжуються

впливу народної культури. Крім того, відбувається «американізація» мов різних народів.

По-друге, культурну глобалізацію прирівнюють до наднаціональної солідарності, головним чином в області формування нової екологічної культури. У масовій свідомості в останні десятиліття утвердилося уявлення про Землю як про загальний для всього людства корабль, загублений у Всесвіті. Зводячи глобалізацію до ідеї солідарності, дослідники часто обмежуються розглядом діяльності міжнародних інститутів – політичних (ООН), економічних (МВФ), неурядових церков, навіть міжнародних мафіозних структур.

По-третє, нерідко культурну глобалізацію обмежують сферою комунікаційних структур (поширення інформації, переміщення людей і товарів). В руслі цієї концепції було висунуто ідею «планетарного села», коли будь-який житель планети за допомогою ЗМІ може стати очевидцем подій світової важливості. Однак парадокс полягає в тому, що почуття приналежності до спільного для всіх людей і єдиному Всесвіті супроводжується розпадом колишніх традиційних цінностей і уподобань.

Культурну глобалізацію слід розглядати як процес інтеграції різноманітних культур в єдину ринкову логіку, причому перетворені культури є одночасно результатом глобалізації і умовою її подальшого розвитку.

По-четверте, в процесі культурної глобалізації створюється однорідність соціально-економічних умов і в той же час спостерігається зростання індивідуалізму. «Обачлива раціональність» розчиняє всі колишні цінності в ринковій вартості. Культурна глобалізація заміщає основні моральні цінності людства цінністю ефективності. В її основі, як нам видається, лежить утилітаристська мораль, її формула звучить так: морально те, що дає найбільшу вигоду.

Поза сумнівом, глобалізація сучасного культурного розвитку істотним чином ускладнює завдання наукового розуміння як самого феномена культури, так і його функціональної і технологічної специфіки. У той же час слід, очевидно, визнати, що процес культурної глобалізації є важливим інноваційним стимулом для нових наукових теоретичних досліджень сучасних процесів культурних взаємодій, що буде сприяти і уточненню змісту істотних ознак поняття «культура» як однієї з основоположних категорій сучасного суспільствознавства.

Література

1. Ручка А.О. Особливості сучасної культурної глобалізації // Проблеми розвитку соціологічної теорії. Теоретичні проблеми змін соціальної структури українського суспільства: Наукові доповіді і повідомлення 11 всеукраїнської соціологічної конференції / М.О. Шульга (наук. ред). – К., 2002. – С. 353-359.

Павленко І.О.
аспірант кафедри соціології
Запорізький національний університет

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНИЙ СВІТ»

У роботі досліджується ґенеза соціально-філософського осмислення поняття «соціальний світ», яка потребує визначення основних етапів становлення проблематики, предметного поля, тих смислів, які відображенні цим поняттям. Загальне й особливе розкриваються та уособлюються у поняттях «мир» та «світ», їх родові та видові характеристики відносно соціального. Також виокремлюються соціальні аспекти феномену «соціального світу». Метою цієї статті є визначення поняття «соціальний світ».

Виходячи з етимологічного значення, наданого Великим тлумачним словником сучасної української мови під редакцією В.Т. Бусела мир розглядається як мирне співіснування, «жити мирно» у онтологічному аспекті. Важливий гносеологічний аспект миру, який пізнається людиною, «усім миром», а також існує розмежування на внутрішній та зовнішній мири – «інший мир – загробне життя; потойбічний світ» [1, 667]. Визначення миру, як суспільне життя людей, спільноти, громади демонструє нам суб'єкт-суб'єктні відносини, тобто постійну комунікативну діяльність та спілкування індивідів та суб'єкт-об'єктні відносини – відтворення та перетворення світу.

В українській мові синонім до слова «мир» є «світ». Визначення слова «світ» у Великому тлумачному словнику сучасної української мови розкриває поняття та уособлює в собі такі соціально-філософські аспекти, як: по-перше, ключовий акцент на онтологічному аспекті – «Всесвіт», «Земна куля», «оточення, суспільство, люди», по-друге, аксіологічний аспект – «зживати зі світу» демонструють якісне життя у Світі, та позбавлення його за відсутності світу, його цінність для людини, по-третє, гносеологічний аспект у пізнанні цілісності життя людини та суспільства у сфері діяльності людей. Визначення «заступати світ» – позбавляти когось зв'язків із навколишньою дійсністю, зменшуючи потребу в спілкуванні з близькими, друзями» має на увазі зменшення свободи особи, послаблення суб'єктно-суб'єктних відносин. Етимологічне значення «бувати на світських балах, прийомах» демонструє дискримінацію відносно нижчої та середньої верстви населення [1, 1298]. Це означає, що лише привілейовані верстви мають можливість відчувати світ та жити в ньому.

У соціально-філософському контексті використовуємо саме поняття «світ». У першому наближенні суттєві характеристики, що визначають зміст поняття «світ» є відображенням оточення, середовища якоїсь цілісності; по-друге, це є простір буття, що має об'єктивний характер – місце процесів, що відбуваються. Відображення «світу» має щонайменше онтологічний, гносеологічний, аксіологічний та праксеологічний аспекти. Ці суттєві характеристики відносно видового «соціального світу» характеризуються

По мнению Адама Пшеворского, консолидированной демократия становится тогда, «…когда в данных политических и экономических условиях определенная система институтов становится единой социальной «игрой»…, когда никто даже не думает, чтобы действовать вне демократических институтов, когда все, чего хотят проигравшие, - это попытаться сыграть еще раз в рамках тех же институтов, при которых они только что проиграли» [2, 47].

В целом, под консолидацией демократии понимают процесс, который подразумевает создание оптимальной системы управления и достижения консенсуса в обществе.

Консолидированной демократии характерны следующие черты:

– поддержка демократического режима и демократических ценностей большинством населения;
– демократичное поведение основных политических акторов;
– отсутствие значимых антидемократических альтернатив;
– внедрение демократических процедур без каких-либо искажений [3].

Таким образом, при консолидированной демократии в обществе не должно существовать ни единой влиятельной политической силы, которая бы рассматривала иные альтернативные пути прихода к власти, кроме свободного избирательного процесса. Кроме того, со стороны общества должно существовать абсолютное принятие демократических ценностей.

В данный момент украинское общество находится в состоянии, когда оно не способно полностью ни принять основные демократические ценности и правила, ни отказаться от них.

Хотя гражданское общество и существует, но оно является малопродуктивным, так как существенного влияния на политическую сферу жизни общественные организации не имеют [1].

Ныне существуют необходимость реформирования правоохранительной и судовой системой. Об этом свидетельствует низкий уровень доверия граждан Украины, как судам, так и правоохранительным органам.

Препятствует формированию демократического общества коррупция. Эффективность демократических преобразований зависит также от качества политических элит. К сожалению, украинские политики демонстрируют неспособность достигать консенсус, выполнять предвыборные обещания и т.д. Кроме того, в Украине произошло сращивание власти и бизнеса. Политическая деятельность превратилась в «коммерческую», в такую, в которой действуют рыночные механизмы взаимодействия субъектов политики. Идеология, которая является стержнем в построении демократии, по-прежнему остается размытой.

Таким образом, в Украине имеют место серьезные проблемы с консолидацией демократии. Поэтому, для того чтобы двигаться дальше, Украине необходимо преодолеть вышеперечисленные проблемы с целью ускорения развития демократии, которая опиралась бы на качественно новые

По-шосте, зазначені заходи можуть бути реалізовані на засадах державного фінансування з обов'язковим наділенням комісій функціями матеріально-технічного забезпечення виборів. Така функція має супроводжуватись удосконалення технологій виборчих процедур голосування та встановлення результатів виборів, зокрема впровадженням інтерактивного голосування, що збільшить показник активності виборців та зменшить імовірність фальсифікацій.

Таким чином, професіоналізація діяльності виборчих комісій всіх рівнів сприятиме подальшому розвитку принципу участі громадян в управлінні державними справами та забезпечить відносну автономність цих органів публічної влади, відповідальних за організацію і проведення всіх виборчих процедур.

Література

1. Стешенко Т.В. Проблемы формирования избирательных комиссий в Украине / Т. Стешенко // Проблеми законності. № 37. Респ.межвід.наук.зб. – Х.: Нац.юрид.академія України, 1999. - С.67-72.

Пономарева А.Г.
соискатель кафедры политологии
Запорожский национальный университет

ПРОБЛЕМА КОНСОЛИДАЦИИ ДЕМОКРАТИИ В УКРАИНЕ

В конце прошлого века демократические преобразования начались во многих государствах. Но не везде они завершились установлением консолидированной демократии. Внедрение определенных демократических процедур не является достаточным для формирования развитого демократического режима. Лишь политическая система, в которой длительное время не только существуют, но и эффективно функционируют демократические институты, по праву может считаться демократической. Кроме того, если демократические государства не заботятся об усовершенствовании политических институций, обновлении законодательных рамок их функционирования, повышения уровня поддержки власти обществом, есть риск возвращения к авторитарному режиму. Таким образом, консолидированная демократия является своеобразным «мерилом» политического успеха переходных государств.

В развитие концепции «консолидации демократии», «завершения демократического транзита» значительный вклад внесли Г.О'Доннел, Ф. Шмиттер, С. Валенсуэлла, А. Пшеворский, Р. Гюнтер, Х. Линц и многие другие. В основном исследовались три блока вопросов: определение понятия, составляющих и условий консолидации демократии (Х. Линц, Л. Даймонд, Ф. Шмиттер, С. Хаггарт и другие); разработка методологии оценки уровня консолидации демократии (А. Шелдер, В. Меркель и другие); исследование «консолидации демократии» (А. Шедлер, С. Монклер).

такими особливостями: по-перше розглядається середовище життя людей у їх взаємодії; розглядається не будь-який простір, а соціальний простір буття.

Соціальний світ у вузькому значенні «мир» є протилежністю війні у випадку руйнування стабільної мирної обстановки в соціумі. Із визначень понять «війна» та «соціальний світ» ми бачимо, що характер війни – це руйнування, деструкція соціального життя, а характер соціального світу – це створення, конструкція і розвиток соціального життя [4]. При цьому не всяка деструкція є війною, а тільки та діяльність суб'єктів, яка руйнує життя. Деструкція і руйнування, які знищують бар'єри соціального життя, характеризуються як соціальний світ. Якщо війна допомагає суспільству досягти сталого розвитку демократії, миру, толерантності, підтримання національних цінностей, патріотизму то праксеологічний аспект в цьому явищі буде перетворення загальної ситуації до більш позитивної, а отже досягнення «соціального світу».

Е. Дюркгейм розглядав «соціальну реальність» як особливого роду буття людини в соціумі та взаємодії індивідів між собою, що має свій смисл в силу своєї особливої – колективної природи [2, 261]. Таким чином, людину він розглядав як подвійну, біосоціальну істоту, відносини з природою якої визначаються біологічно, а суспільство – взаємодія індивідів між собою.

О. М. Леонтьєв вивчав образ «соціального світу» в контексті процесу і результату соціального розвитку особистості [3, 101]. Але його визначення недосконале, оскільки образ соціального світу не можна розглядати тільки як процес і результат соціального розвитку особистості, не задіявши взаємозв'язок з цілісністю суспільства.

Альфред Щюц розглядав феномен «Соціального світу» через поняття «соціальна реальність», а саме повсякденний світ, що переживається і інтерпретується людьми, що діють в ньому, як структурований світ значень, які відбиваються у формі типових уявлень про об'єкти цього світу [5, 553].

Учений ввів елементи, які мають предметний і подієвий характер, він описує, що це процес, сукупність предметів і подій, світ культурних об'єктів і соціальних інститутів. Але це визначення він дає з позиції феноменології, оскільки «повсякденний» світ для нього не має об'єктивного судження і пролонгації в майбутнє або повернення в минуле. Зміст поняття «повсякденного» предстає у одномоментності, миттєвості. Має місце емотивний смисл – світ, як той, що «переживається», і є раціональний смисл – те, «що інтерпретується», присутній у дефініції праксеологічний смисл – світ, як місце «людей, що діють». У єдності й взаємодоповненні з «повсякденним» світом, який характеризується рутиною, побутовими та життєвими відносинами, існує теоретичний світ, який здійснюється через осмислення та творчість. Абсолютизація однієї із сторін є деформацією особистості.

Шляхом теоретичного осмислення змісту понять «мир», «світ», а також сутнісних характеристик, які відображені поняттями «соціального світу» та «соціальної реальності» спробуємо визначити поняття «соціальний світ».

Соціальний світ – це соціально-філософське поняття, яке відображає процес і стан соціальних зв'язків суб'єктів (особистості, групи, суспільства) і соціальної реальності, такого простору соціального буття, який є об'єктом осмислення цієї сукупності соціальних відносин між суб'єктами та є цілісністю взаємодії соціальних організмів та їх середовища.

У цьому понятті синтезовані такі соціально-філософські аспекти, як:

– онтологічний – відображена цілісність соціальних стосунків суб'єктів і соціальної реальності як дійсне буття людини і суспільства, життєдіяльність соціальних організмів;

– гносеологічний – пізнається в єдності суб'єктного і об'єктного і єдності взаємодії соціальних організмів та середовища;

– аксеологічний – як значущість соціальних стосунків у взаємозв'язку людини, суспільства і у соціальному бутті;

– праксеологічний – віддзеркалюється в процесі діяльності суб'єктів зміни соціального буття на краще.

«Соціальний світ» характеризується через такі значення:

1. Дійсність – визначається через єдність суб'єктного і об'єктного як відношення соціальних суб'єктів і соціальної реальності. У цьому значенні домінує онтологічний і праксеологічний аспекти.

2. Єдність порядку і хаосу, у цьому значенні у понятті «соціальний світ» акцентується на порядку – гармонії в соціумі.

3. Згода, узгодженість, гармонізація, увага концентрується у значенні цілісності соціальних відносин.

4. Руйнування цілісності, яка відображає значення втрати єдності відносин соціальний організм – середовище.

5. Діалектична єдність людини і суспільства, як цілісності розвитку соціального.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
2. Дюркгейм Э. Метод социологии 1895. Работы разных лет 1887—1911/ Дюркгейм Эмиль. Социология. Метод социологии 1895. Работы разных лет.1887-1911. Ее предмет, метод, предназначение/ [Пер. с фр., составление, послесловие и примечания А. Б. Гофмана]. – М.: «Канон»,1995.— 352 с.
3. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения : в 2 Т. /[ред. В. В. Давыдов, В. П. Зинченко]. – Москва. : Педагогика, 1983. – Т. 1 : Труды действительных членов и членов-корреспондентов Академии психологических наук СССР. – 1983. – 392 с.
4. Ожегов С. И. Война/ Толковый словарь Ожегова. [Електроний ресурс] — Режим доступу: http://slovarozhegova.ru/word.php?wordid=30014
5. Шюц А. Избранное: Мир, светящийся смыслом // под ред. С.Я.Левита — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – 1056 с.

позбавлені. При цьому, ціла низка комісій (територіальні, наприклад,) є постійно діючими органами, які зберігають свої повноваження на весь період каденції органів, вибори яких вони забезпечують. Логічним уявляється надання їм статусу, який бодай частково наближувався до статусу ЦВК.

Такий самий підхід можна застосувати і до окружних виборчих комісій. Слід врахувати й те, що періодичність проведення виборів в нашій державі досить інтенсивна – вибори проводяться в середньому кожні півтора-два роки. Враховуючи подальший розвиток демократії в Україні та імовірність частішого застосування такої форми безпосередньої демократії я к всеукраїнський або місцеві референдуми, ця тенденція буде поглиблюватись.

В той же час, практика діяльності виборчих комісій свідчить, що їх формування виключно за ознаками представництва політичних партій призводить до численних проблем. Головна з них полягає у постійній зміні складу комісій, високому рівні ротації їх складу та відсутності можливості залучати до роботи комісій фахівців, компетентних організувати їх роботу у відповідності до закону. До того ж, аналіз порушень,допущених виборчими комісіями, дозволяє зробити висновок й про низький рівень правової культури їх змінного складу.

Тимчасовий характер діяльності виборчих комісій не може бути підставою для зменшення вимог до їх членів, а тому, вважаємо за потрібне обґрунтувати необхідність професіоналізації діяльності виборчих комісій наступними аргументами.

По-перше, комісії виконують завдання і функції держави, а ому членство в них має супроводжуватись наданням статусу державних службовців та організації роботи на постійній основі. Такий підхід може бути застосований не до всіх членів комісій, а бодай до керівної «трійки» - голови, заступника голови та секретаря комісії.

По-друге, до компетенції комісій можна віднести і функцію ведення Державного реєстру виборців, яку нині виконують органи державної влади.

По-третє, слід посилити вимоги щодо рівня підготовки членів комісій. Внесення змін до законодавства у сфері виборів народних депутатів України в частині вимоги до керівників комісії пройти попереднє навчання у ЦВК яскраво свідчить про назрілу потребу у подальшій професіоналізації цих органів.

По-четверте, виборчі комісії можна наділити функціями організації, координації і взаємодії з потенційними або чинними суб'єктами виборчого процесу, які сьогодні також виконують органи державної влади та місцевого самоврядування.

По-п'яте, комісії вищого рівня могли б забезпечувати функції методичного керівництва та підготовки кадрів для комісій нижчого рівня, оскільки така робота має проводитись систематично, а не тільки напередодні виборчих компаній.

Орлов В.В.
кандидат наук з державного управління, доцент Криворізького економічного інституту
Криворізький національний університет

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИБОРЧИХ КОМІСІЙ ЯК НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИБОРЧИМ ПРОЦЕСОМ

Подальший розвиток виборчої системи України неможливий без забезпечення реалізації права громадян на участь у виборчих процедурах, гарантоване Конституцією та законами нашої держави. Цей ключовий підхід характеризує демократичний характер виборчих процедур та забезпечує легітимність влади, що є головним завданням будь-яких видів виборів.

Вдосконалення виборчого законодавства в частині регламентації організаційно-правових засад діяльності суб'єктів виборчого процесу має починатися з виборчих комісій всіх рівнів як основного органу, що на нього покладається організація і проведення виборів.

Виходячи з головної ролі виборчих комісій в організації і проведенні виборів, можна стверджувати, що їх система являє собою механізм, що опосередковує суверенну волю народу і надає їй юридично значущої форми. Саме тому, зміст діяльності виборчих комісій розглядається нами як реалізація найважливішої функції держави у забезпеченні формування влади. Не викликає заперечень і той факт, що сьогодні в системі державного управління дедалі частіше утверджується принцип професіоналізації державної служби. Це дозволяє висунути тезу про необхідність професіоналізації діяльності виборчих комісій всіх рівнів.

Дана проблема недостатньо досліджена у сучасній науці державного управління. Хоча окремі положення, які опосередковано підтверджують дану позицію, можна знайти у дослідженнях В. Кампо, М. Козюбри, Ю. Ключковського, М. Мельника, М. Рябця, В. Співака, М. Ставнійчук, Т. Стешенко, Л. Татарнікової та ін. Однак в цілому у різних авторів немає одностайності щодо поглядів на дану проблему.

Зважаючи на значущість даного питання як такого, що спрямоване на вдосконалення виборчого законодавства вважаємо за потрібне поставити дану проблему в якості предмета наукового дослідження.

У дослідженні Т. Стешенко відзначається, що вдосконалення складу виборчих комісій має відбуватися, насамперед шляхом збільшення кількості юристів у їх складі з одночасним виключенням представників політичних партій [1].

Визначаючи особливу роль виборчих комісій у забезпеченні проведення виборів, слід звернути увагу на особливості статусу членів комісій різних рівнів. Так, якщо правовий статус членів Центральної виборчої комісії фактично перетворює цей орган на орган державної влади зі спеціальною компетенцією, то інші види виборчих комісій такого статусу, нажаль,

Пенькова Н.Ю.
асистент кафедри соціології
Запорізький національний університет

ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ: ВИПРОБУВАННЯ КРИЗОЮ (КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОКАЗНИКІВ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ)

Говорити про специфіку розвитку демократії в Україні, безумовно, необхідно з урахуванням останніх змін та потрясінь, що відбулись як в середині нашої держави, так і за її межами. Останні роки, окрім вже доволі звичної для України політичної кризи, позначені фінансово-економічним спадом, що має загальносвітову тенденцію. Акцентування уваги на економічній кризі в контексті аналізу процесу демократизації в нашій державі викликана її деструктивним впливом на засвоєння українцями базових цінностей та принципів демократичного буття.

Демократії, як політичному режиму з ліберальною ідеологією, притаманна система цінностей, що включає в себе, перш за все, свободу особистості, верховенство права та приватної власності. Тому і процес демократизації полягає не тільки у зміні формальних ознак політичної системи, але й в інтеріоризації базових цінностей суспільною свідомістю. Специфіка сприйняття та засвоєння нової ціннісно-нормативної системи залежить від соціокультурних особливостей становлення нації (в даному випадку, українців), її менталітету, що визначає особливості світосприйняття, а також від стану соціального самопочуття, який дуже чутливий до економічних коливань у країні. Неоднорідність українського суспільства в політичному, соціально-економічному, культурному зрізах не дозволяє робити загальних висновків щодо стандартів розвитку демократії, а також щодо домінантних факторів впливу на процес демократизації нашого соціуму. Від так, в запропонованій доповіді дослідницька увага концентрується на специфіці розгортання зазначеного процесу у межах запорізького регіону. Доповідь присвячена аналізу залежності рівня засвоєння українським суспільством демократичних цінностей та принципів функціонування від соціокультурних та соціально-економічних факторів.

До числа соціокультурних чинників відносимо менталітет та набір ідентичностей у їх східноукраїнському варіанті. З одного боку, до характерних рис української ментальності належать інтровертність, індивідуалізм, свободолюбство, гуманізм, наполегливість, здатність до саморегуляції, що цілком гармонують із демократичними цінностями, виступають надійною та перспективною основою для їх адекватного засвоєння. Однак, з іншого боку, домінування емоційно-чуттєвого над раціональним, а також екстернальний локус контролю українців утворюють бар'єри на шляху адекватного сприйняття базових засад демократичного суспільства. А на території південно-східної України ситуація ускладнюється силою історичної пам'яті та значно слабшими стартовими позиціями індивідуалізму по відношенню до

колективізму. Подібні тенденції виявляються та підтверджуються емпіричними даними регіональних та всеукраїнських соціологічних досліджень по наступним показникам: активне та пасивне ставлення до підприємництва, оцінка ролі сильного лідера у державі, покладання відповідальності за події у власному житті, а також специфіка територіальної ідентичності.

Що ж стосується соціально-економічних факторів, то їх інтегральним виразником є соціальне самопочуття населення, яке складається з оцінки ситуації в країні, рівня матеріального добробуту, життєвих перспектив на найближчий рік, рівня задоволеності власним життям, а також домінуючими почуттям по відношенню до власного майбутнього. Першочерговий вплив на загальний показник соціального самопочуття населення чинять економічні фактори, що позначаються на купівельній спроможності громадян, а від так і на рівні комфортності їх життя. За умов фінансово-економічної кризи в українському суспільстві, в першу чергу, в його промислових регіонах спостерігається розвиток соціальної фрустрації, що знаходить вираження в агресивності, невпевненості, паніці та відчаю. Основними об’єктами, на які спрямований суспільний негатив, виступають головні інститути демократичної влади. За умов загальної зневіри у спроможність базових інститутів суспільства стабілізувати ситуацію, масовою свідомістю починається пошук альтернативних шляхів подолання існуючого дискомфорту. Для південно-східних областей України з міцними позиціями проросійської орієнтації та комуністичним плацдармом, саме останній виступає тою привабливою альтернативою, що виражається у зростанні рейтингів відповідних політичних сил та окремих політиків.

Таким чином, засвоєні українським суспільством, в першу чергу, представниками південно-східного регіону, демократичні цінності проходять на даний момент своєрідний іспит на їх сумісність із ментальним базисом нашої нації. А каталізатором таких випробувань виступає економічна криза, ефект від якої посилюється перманентними політичними потрясіннями. Тенденції, що намітились у запорізькій області, засвідчують часткове відновлення авторитету комуністичної ідеології на фоні політичної апатії та соціальної фрустрації, що зароджуються у лоні суспільної свідомості.

Методи, використані у дослідженні: масові опитування методом анкетування та інтерв’ювання, експертне опитування, «кабінетне» дослідження, компаративний аналіз, аналіз документів.

Опис джерел даних. В доповіді використовуються два типи даних: емпіричні та теоретичні. Емпіричні отримані в результаті проведення опитувань громадської думки представників запорізького регіону організованих Південноукраїнським гуманітарним альянсом в період з 2006 по 2011 роки, Центром незалежних соціологічних досліджень ЗНУ (2010 – 2011 рр.) за безпосередньої участі автора, результати експертного опитування, проведеного автором у 2007 р., результати соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України «Українське суспільство 1994 – 2005 рр.»,

уникнути розбіжностей між прогнозуванням і прийняттям рішень, необхідне систематичне коригування прогнозу, в тому числі шляхом його порівняння з цілями розвитку об'єкта прогнозування та їх здійсненням.

Державна політика у сфері національної безпеки спрямована на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності. В стратегічних документах держави, що регулюють сферу національної безпеки основними напрямами державної політики визначено забезпечення на основі прийняття відповідних управлінських рішень максимальної ефективності й здатності давати адекватну відповідь реальним і потенційним загрозам Україні. Державно-управлінські рішення суб’єктів забезпечення національної безпеки мають безпосереднє відношення до внутрішньої безпеки країни, її стабільного соціально-політичного розвитку. Відтак, розробка науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень є однієї з основних функцій суб’єктів забезпечення національної безпеки [2].

Серед функцій системи забезпечення національної безпеки України можна виокремити, зокрема й функцію прогнозування та виявлення загроз та небезпек національній безпеці. Але, характерними рисами сучасного державного управління системою забезпечення національної безпеки залишаються суттєва невизначеність, що має об’єктивні та суб’єктивні причини, недостатня наукова обґрунтованість, насамперед, стратегічних рішень, незадовільна координація та взаємоузгодженість дій компонентів системи, відсутність чіткого розподілу повноважень органів державної влади щодо управління як системою та її компонентами, безсистемність та хаотичність більшості процесів (слабкий рівень керованість), що відбувається в цій сфері.

В сучасних умовах державотворення подолання цих проблем потребує чіткого визначення параметрів загроз національним інтересам, наукового, аналітичного обґрунтування прийняття державно-управлінських рішень, адекватних сил протидії і проектування їх на всю систему національної безпеки. Вирішувати поставлені перед системою державного управління завдання необхідно з залученням як державних наукових структур та і незалежних аналітичних центрів.

Література

1. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: Навч. Посібник /В.П.Горбатенко, І.О.Бутовська. - К.: МАУП, 2005. -152 с.
2. Про основи національної безпеки України [Текст]: закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 39. - Ст. 351.

Марутян Р.Р.
к.і.н., доцент, доцент кафедри національної безпеки
Національна академія державного управління при Президентові України

ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

Процес вироблення науково обґрунтованих, виважених і доцільних рішень є центральною ланкою політичного процесу і державного управління.

Прийняття рішень у державному управлінні — це передусім результат діяльності його суб'єктів, спрямований на вирішення певних проблем державного рівня, що пов'язані з відповідними управлінськими ситуаціями. Виявлення таких ситуацій, їх аналіз, формування обмежень та критеріїв для оцінки рішень, виявлення і оцінка альтернативних варіантів рішень, а потім вибір одного з них є класичним процесом прийняття рішень.

Державно-управлінські рішення є результатом державного управління. Саме це створює можливості оцінки його стану та розвитку шляхом визначення якості державно-управлінських рішень, використання відповідних моніторингів, накопичення та оброблення даних і знань, застосування інформаційно-пошукових систем з використанням сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій. Достатня кількість достовірної та оперативної інформації дає змогу отримувати прогнозні модельні оцінки з різноманітних питань і спростити їх проектування.

Державні рішення є центральною складовою системи державного управління. На механізм прийняття державних рішень впливає їх зв'язок із соціально-політичною, економічною, правовою, ідеологічною та іншими сторонами функціонування суспільства і держави. Тому дослідження процесу прийняття державних рішень потребує вивчення усіх уявлень, які стосуються його структури, функцій та їх взаємодії із зовнішнім середовищем. Таке дослідження процесу прийняття рішень можливе лише на модельованому рівні, тобто потребує системного аналізу [1, с. 140].

Спонукальна функція прогнозування зумовлює таку його особливість, як ефект впливу прогнозу на вихідні передумови передбачення. Ефект передбачення може бути як позитивним і прискорювати здійснення прогнозу, так і негативним, що гальмує його реалізацію, а іноді може супроводжуватися самознищенням прогнозу. Це зумовлено тим, що досягнення цілей прогнозу перебуває в прямій залежності від об'єктивних умов його здійснення. Якщо прогноз відповідає умовам розвитку об'єкта, то його реалізація на практиці буде успішною. І навпаки, невідповідність прогнозу цим умовам негативно вплине на його реалізацію.

Таким чином, на взаємозв'язок умов здійснення прогнозу і його цілей впливає взаємозв'язок прогнозування і прийняття рішень. Рішення, як правило, приймаються на підставі даних прогнозування. У свою чергу, прийняті рішення впливають на результати здійснення прогнозів. Ось чому, щоб

результати міжнародного порівняльного дослідження «Україна та Європа» Інституту соціології НАН України. До джерел теоретичних даних відносяться монографії та статті вітчизняних та закордонних дослідників відповідної проблематики, в тому числі й в англомовному варіанті.

Серга Т.О.
к.соц.н., доцент кафедри соціології та соціальної роботи
Класичний приватний університет (Запоріжжя)

МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УПРАВЛІННІ СОЦІАЛЬНОЮ СФЕРОЮ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Демократична, правова держава має розвиватися у напрямку держави соціальної. Державу соціальну розуміють як різновид держави, що характеризується розвиненою системою соціального забезпечення, з гарантованим мінімальним рівнем життя і максимально низьким соціальним ризиком для найманих працівників [3, с. 61].

Досягнення таких цілей здійснюється завдяки державному управлінню соціальною сферою суспільства, в якій проходять усі процеси соціальної діяльності індивіда та соціуму. У широкому сенсі соціальну сферу можна описати як область прояву засад соціальності через взаємодію індивідів та спільнот, а також через функціонування соціальних інститутів. Центральним елементом у структурі соціальної сфери дослідники вважають потреби індивіда та групи, тому ступінь задоволення потреб людей у благах, необхідних для їхньої активної життєдіяльності, вказує на реальний рівень розвитку соціальної сфери в цілому [2, с. 92].

Державне управляння соціальною сферою суспільства та її розвиток здійснюється у межах такого виду внутрішньої політики держави, як соціальна політика. На даний час соціальна політика в Україні знаходиться на етапі інтенсивного реформування. Трансформації соціальної політики України – об'єктивне явище, зумовлене кардинальною перебудовою політичної системи держави; суттєвою соціальною диференційованістю українського соціуму; зміною механізмів обстоювання, забезпечення та соціальної підтримки різних верств населення. Головною руховою силою такої динаміки сучасної соціальної політики є загальна незадоволеність рівнем життя у суспільстві. Зараз постійно відбувається пошук нових шляхів та моделей соціальної політики, спроможних досягнути суспільного ідеалу – загального добробуту.

Розглядаючи проблеми трансформації соціальної політики в сучасній Україні, серед усіх напрямів її функціонування виокремлюються власне два основних – соціально-демократичний та ліберальний.

Суттю першої, соціал-демократичної моделі соціальної політики є зрівняльний тип соціальної справедливості: держава гарантує кожній людині певний рівень життя, який фактично не залежить від внеску людини у вироблений загальнодержавний продукт. Для другої, ліберальної моделі

характерний протилежний принцип: держава намагається надати кожному громадянину певну можливість для самостійного вирішення власних проблем. Тобто держава створює тільки «стартові умови» – економічні, політичні, правові, культурні, організаційні та бере на себе лише ті функції, які не може вирішити самостійно сама людина або окремі соціальні групи.

Для сучасної української соціальної політики характерне поєднання двох основних моделей, оскільки жодна з них яскраво виражених ознак на сьогоднішній день не має. Так, реалізація ліберальної моделі передбачає відповідний рівень соціально-економічного розвитку суспільства, чого в Україні ще не має, і це є суттєвим гальмом для соціального розвитку взагалі. Втім, ліберальна модель окреслюється дедалі помітніше, і саме вона найбільш прийнятна для сучасної України. Можна цілком погодитися з точкою зору окремих науковців [1, с. 137], що критеріями виправданої соціальної політики в умовах перехідного періоду може стати модель соціальної сфери, яка гарантує соціальну безпеку соціальних суб'єктів на такому рівні, що запобігає, унеможливлює деградацію їх як елементів цілісної системи. І тільки після виходу з кризи соціальна сфера повинна гарантувати відродження і відкривати перспективи розвитку суспільства.

Відомий український дослідник М.В. Туленков серед інших виділяє такі функції соціальної політики, як забезпечення такого розподілу влади і власності в народному господарстві, котрий би визнавався більшістю населення справедливим і не вимагав би боротьби за подальший їх перерозподіл; налагодження такої системи розподілу економічних ресурсів, яка б значною мірою влаштовувала переважну більшість населення країни; забезпечення суспільством і державою не тільки необхідного й достатнього рівня соціальної захищеності населення в цілому, але й кожної його соціальної верстви зокрема [4, с. 21].

Із перелічених функцій ми бачимо, що головною «місією» соціальної політики є розподіл ресурсів у суспільстві таким чином, який сприймався би більшістю населення як справедливий і не вимагав би боротьби за подальший їх перерозподіл. Цілком зрозуміло, що від справедливого розподілу економічних, соціальних, культурних та інших ресурсів у суспільстві у вирішальному ступені залежать матеріальні та духовні умови життя людей, а також можливості розв'язання різноманітних проблем різних соціальних груп. Тому розподіл інвестицій, диференціація доходів, розміри соціальної допомоги, рівень доступу кожного громадянина до існуючих у суспільстві соціальних благ – це ті соціально-економічні параметри, що мають великий соціальний сенс та вагоме соціальне призначення. Адже соціальна політика, в решті решт, має залишаться політикою соціальної справедливості, бо саме такої політики прагнуть люди за будь-яких умов свого життя та діяльності.

відводиться чітке місце рекреаційним та спальним локальним районам, що сприятимуть відпочинку людей після роботи, відновленню соціально-психологічних резервів та як наслідок – підвищенню якості життя мешканців міста.

Виявлений кореляційний взаємозв`язок між рівнем соціального оптимізму та рівнем матеріального забезпечення дозволяє говорити про існування певної соціальної напруги на базі соціально-економічного розшарування та про необхідність покращення якості життя на державному рівні шляхом підвищення рівня життя населення, надання більшої економічної свободи великим промисловим центрам на власний розвиток.

Одним з напрямків підвищення якості життя у її соціокультурному концептуальному наповненні є популяризація набуття додаткової освіти (в першу чергу, для людей, які не мають вищої освіти). Адже результати проведеного емпіричного дослідження свідчать про наявність прямого зв`язку між рівнем освіти та соціальним оптимізмом: вища (або додаткова) освіта сприяє мобілізації культурних та інтелектуальних ресурсів людини, активізує рухатися її вперед, а також сприяє засвоєнню нових культурних тенденцій, нових знань, які допомагають орієнтуватися у новій системі трудових та соціальних відносин.

У ході того ж дослідження були виявлені проблемні аспекти життєдіяльності у місті, які сприяють зниженню якості міського життя. Задля подолання негативних тенденцій, необхідним є покращення суспільної безпеки у місті, яка задовольняє критично маленький відсоток людей, і спричиняє, таким чином, соціально-психологічне відчуття невпевненості та небезпеки. Крім того, одним з пріоритетних напрямків підвищення якості життя у місті є вдосконалення екологічної сфери життя у місті.

Урахування наведених рекомендацій сприятиме покращенню якості життя як виміру соціального розвитку міста та ефективному соціальному проектуванню міста.

Література

1. Дробышева В. В., Герасимов Б. И. Интегральная оценка качества жизни населения региона: монография / В. В. Дробышева. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. – 88 с.
2. Политический атлас современности: Опыт многомерного статистического анализа политических систем современных государств / ред. А. Ю. Мельвиль. – М.: Изд-во «МГИМО-Университет», 2007. – 272 с.
3. Стратегии развития старопромышленных городов: международный опыт и перспективы в России / ред. И. Стародубровской. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2011. – 248 с.

соціальних груп та окремих індивідів. Останній аспект викликає найбільший інтерес з боку соціологічного дослідження та аналізу, оскільки дозволяє оцінювати перспективи соціального розвитку цілих територіально-поселенських комплексів – міст, і як наслідок – держави.

З метою вироблення рекомендацій щодо ефективного соціального проектування м. Запоріжжя, було проведено соціологічне дослідження суб`єктивного аспекту якості життя у м. Запоріжжі – типовому за своїми показниками середньостатистичному промисловому місті. У процесі дослідження використовувався метод масового опитування у формі анкетування[1].

На основі проведеного емпіричного дослідження можна виробити практичні рекомендації щодо підвищення якості життя як виміру соціального розвитку міста. Одним з найважливіших показників якості життя виступає соціальне самопочуття населення. Воно виступає комплексною характеристикою суб`єктивної задоволеності умовами власного існування, відчуття повноцінності або неповноцінності індивідуального буття, рівня психологічного здоров`я (яке, у свою чергу, дозволяє людини адекватно орієнтуватися в динамічних та напружених умовах сучасного насиченого подіями, соціальними контактами та стресами урбанізованого соціального простору міста). Отримані в результаті дослідження дані свідчать про домінування високого рівня суб`єктивного соціального самопочуття серед мешканців м. Запоріжжя, але зафіксований високий рівень соціально-психологічної напруги не дозволяє говорити про стабільний рівень психологічного здоров`я мешканців. Теоретичне та практичне дослідження надали змогу розробити систему галузево-функціональної побудови районів м. Запоріжжя не за критерієм близькості до промислових підприємств, а за критерієм надання районам міста певної «ролі» у системі міста, в залежності від функції, яку кожен з них повинен виконувати у міському просторі. Однією з моделей подібного проектування виступає наступний розподіл районів за призначенням на:

1) культурно-розважального призначення (створені навколо забезпечення культурно-розважальними закладами, місцями, заходами тощо);

2) спального типу (для забезпечення відпочинку людей після роботи);

3) ділові бізнес-райони (осередки бізнесу та комерції);

4) рекреаційні райони (зелені зони, що забезпечують естетичне задоволення та відпочинок) тощо.

Наділення районів міста своєю функціональною специфікою є неоднозначною ідеєю, метою якої є запобігання неефективному насиченню просторів району незатребуваними об`єктами соціальної інфраструктури. Окрім того, завдяки подібному моделюванню у структурі міського простору

[1] Період опитування - з 20.11.2011 р. по 5.12.2011 р. Вибірка квотна, вибіркова сукупність – 430 респондентів, параметри квоти – вік, стать, район проживання. Похибка вибірки ±3%.

Література

1. Головатий М.Ф. Соціологія політики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. зал. – К: МАУП, 2003. – 504 с.
2. Осадчая Г. И. Социология социальной сферы / Г. И. Осадчая. – М.: Союз, 1999. – 279 с.
3. Політологія: Словарь-справочник / М.А. Василик, М.С. Вершинин и др. – М: Гардарики, 2000. – 243 с.
4. Туленков М.В. Соціальна політика в Україні: Навч.-метод. розробка – К.: ІПК ДСЗУ, 2010. – 35 с.

Чепак В.В.
к.соц.н., доцент,
докторант кафедри соціальних структур та соціальних відносин
КНУ ім. Тараса Шевченка
м. Київ

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ: ОБМІН, ТРАНСФОРМАЦІЯ ЧИ ПЕРЕВАГА?

Різноманітність підходів до аналізу глобалізації беззаперечно вказує на складність даної проблеми. Але, на нашу думку, їх можна згрупувати, розглядаючи глобалізацію як процеси обміну, трансформації та переваги.

Перше і найбільше загальне значення терміну "глобалізація" – посилений обмін між політичними, економічними чи культурними одиницями. З цього боку, глобалізація показує процес зміни, що відбувається на рівні одиниці, головним чином як наслідок взаємодії між одиницями (під "одиницею" будемо розуміти поняття для означення національною держави – прим. авт.). Отже, глобалізація в такому розумінні передбачає обмін через існуючі межі одиниці і між одиницями і системою, але при цьому передбачається, що ця система (терміном "система" будемо позначати світове співтовариство – прим. авт.), так само як і одиниці залишаються тими ж протягом всього глобалізаційного процесу.

Дотримуючись логіки глобалізації як обміну, ми знаходим інтенсивне обговорення її наслідків для великої системи, що неспроможна пояснити, яким чином одиниці могли б бути трансформовані в процес. Одне з головних протиріч стосується впливів глобалізації на владу і автономію сучасних держав. Але через призму розуміння глобалізації як обміну сучасна держава більше нагадує джерело глобалізації, що постійно її підживлює, аніж жертву. Не зважаючи на те, що глобалізація впливає на інтереси і наміри окремих держав, це не змінює жодної із визначених властивостей статусу держави. Можна навіть сказати, що глобалізація підштовхнула вперед нове географічне розширення державної влади, чи трансформацію можливостей, наполягаючи на тому, що сучасна держава залишається "транспортним засобом" глобалізації.

Глобалізація також може зачіпати атрибути держав без зміни їх основної ідентичності або фундаментально руйнувати їх здатність до дії. Оскільки одиниці роглядаються як автономні, важливо дискутувати на користь

реформованих державних інституцій, щоб подолати небажані наслідки глобалізації. І якщо питання глобального управління коли-небуть виникне в цій перспективі, то відповісти можна буде в термінах або мультилатералізму – зростаючого співробітництва між державами, – або інтернаціоналізму – об'єднаного зусилля держав створити міжнародну державу, схожу на свою власну.

Підхід до глобалізації як до процесу трансформації передбачає, що можливо концептуалізувати світ як щось більше, ніж суму його складових частин, будь то окремі держави чи суспільства. Складовою цієї концепції є ідея стосовно того, що світ – це єдине місце, що об'єднує всю сукупність людських відносин. Ця концепція стосується "конкретного стуктурування світу як цілого".

Загалом ця концепція зберігає відмінність між одиницею і системою, але релятивізує і проблематизує його, перетворюючи систему в певну одиницю, розташовану на тому ж рівні аналізу, що і складові частини. Саме така концептуалізація, що підтверджує думку про глобалізацію як окрему сферу знання, а "глобальне" як визначений об'єкт дослідження, віддалена від онтологічних меж одиниці, як це визначається в першій концепції.

Коли глобалізація концептуалізується таким чином, доля одиниць нерозривно переплітається із системою. І все ж глобалізація має глибокий вплив на ідентичність одиниць і агентів. Коли це стосується сучасної держави і її майбутнього, послідовники саме цього підходу погоджуються, що вона буде більше або менше радикально трансформована і, що ця здатність до дії чітко обмежена глобальними структурами і процесами. Глобалізація змінила старе поняття суверенітету і сучасної держави загального благоденства на конкурентноспроможну і орієнтовану на ринок державу, яка в кінцевому підсумку буде втрачати свою структурну перевагу і автономію як унітарний актор в міжнародній системі. Але хотілося б відзначити, що окремі аспекти національної держави завдяки своєму зв'язку із міжнародною системою держав зберігають своє значення. Це, в свою чергу, призводить до посилення націоналістичних настроїв. Інші аспекти національної держави та її ідентичності втрачають своє значення внаслідок як субнаціональних (етнічних) процесів, так і супранаціональних процесів (виникнення транснаціональних економічних та політичних просторів).

Якщо концептуалізувати глобалізацію в термінах переваги, то вона змінює не лише ідентичність одиниць і системи, а також умови існування об'єктів запиту і поля, де вони розміщені. В межах такого погляду, глобалізація не тільки впливає на властивості окремих держав чи на ідентичність держави як політичної інституції, але і відкидає умови їх існування. Ця концепція глобалізації передбачає відмирання суверенної держави і відповідної міжнародної системи чи суспільства як орієнтованої форми політичного життя. Як наслідок – детериторизація ідентичності і роз'єднання ідентичності і політичної влади або глобалізація підриває "соціальне" як об'єкт уряду і замінює його спільнотою (співтовариством) як новою межею урядової тактики.

України. Проведено 12 днів Єдиних днів інформування населення, у яких взяли участь 1429 трудових колективи та понад 27 тис. чоловік. Посадовці органів виконавчої влади та місцевого самоврядування регулярно проводять зустрічі з працівниками освіти та охорони здоров'я, депутатами місцевих рад і населенням стосовно зваженої оптимізації мережі соціально-культурних закладів, зміни форм та принципів надання медичної допомоги, створення шкільних округів, реформування житлово-комунального господарства, впровадження пенсійної та земельної реформи (1039 зустрічей протягом січня-грудня 2011 року). Виходячи з необхідності посилення взаємодії з громадськими організаціями, що представляють інтересів учасників війни та ліквідаторів наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, у районах та містах області підписано Меморандуми про співпрацю з «афганцями» та «чорнобильцями» та створено консультативні ради з вирішення проблемних питань цих соціальних категорій.

Таким чином, завдяки активній співпраці обласної виконавчої влади з «третім сектором» в Запорізькому регіону зберігається стабільна, прогнозована та контрольована соціально-політична ситуація. Абсолютна більшість акцій протесту носять виключно економічний характер, а всі спірні питання взаємодії влади та громадських організацій вирішуються за столом переговорів. Це сприяє становленню в області культури політичної толерантності, налагодженню партнерських взаємин між державними службовцями та громадськістю й позитивно вплине на електоральний ландшафт регіону напередодні парламентських виборів-2012.

Лаврік В.А.
магістр соціології факультету соціології та управління
Запорізький національний університет

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЯК ВИМІР СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МІСТА

Сукупність соціально-економічних, духовно-культурних та політичних процесів, які розгортаються у соціальному просторі міста, утворюють цілісну систему – соціальний розвиток міста. Він виступає об`єктом державного муніципального управління, а також існує як категорія, що відображає ступінь розвитку соціальних відносин та соціокультурних процесів у місті. З цієї точки зору, індикатором його розвитку стає якість життя – у своєму найширшому значенні. Саме якість життя, як системоутворююче поняття інтегрує основні показники соціального розвитку міста: образ життя, рівень життя та стиль життя городян. Якість життя відображає об`єктивну та суб`єктивну сторони соціального розвитку міста. З точки зору об`єктивної – через систему нормативних та статистичних параметрів виміру ступеню задоволення потреб та інтересів людей. З точки зору суб`єктивної сторони, якість життя проявляється у масовій свідомості, соціально-психологічному самопочутті, системі оцінок власного життя та перспектив самореалізації потенціалу

громадянського суспільства, серед яких переважають профспілки та їх об'єднання (38%), громадські організації (35%) та релігійні громади (15%). Протягом року ними проведено 102 засідання, на яких розглянуто понад 700 актуальних питань економічного, соціального та культурного розвитку територій. Членами Громадських рад було детально вивчено сутність та основні напрямки пенсійної, земельної та медичної реформ, проаналізовано їх позитивні та негативні наслідки для певних територіальних спільнот, висловлено пропозиції та зауваження стосовно механізму оптимізації закладів соціально-культурної сфери, створення центрів первинної медико-санітарної допомоги тощо. Члени Громадської ради при Запорізькому міськвиконкомі провели «круглий стіл» на тему: «Оптимізація тарифів на послуги центрального опалення та постачання гарячої води концерном «Міські теплові мережі». Громадські активісти Веселівського району зосередили увагу на будівництві дитячих майданчиків у райцентрі, а члени Громадської ради на Пологівщині ініціювали суботники до Міжнародного Дня Землі.

Налагоджено плідну співпрацю між Громадськими радами та владою. Голову обласної Громадської ради включено до складу колегії обласної державної адміністрації та комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, а 8 членів Громадської ради входять до консультативно-дорадчих органів при структурних підрозділах облдержадміністрації. Комітетами Громадської ради та управліннями облдержадміністрації підготовлено 12 планів спільних заходів на 2012 рік. Вісім пропозицій, які внесено комітетами Громадської ради, включено до Плану обласних заходів із проведення консультацій з громадськістю на 2012 рік.

Також останнім часом в регіоні суттєво активізовано роботу із проведення консультацій з громадськістю. Вперше в Україні запроваджено практику проведення громадських слухань з вироблення та оцінювання ефективності виконання пріоритетних напрямків роботи обласної та районних державних адміністрацій. У всіх структурних підрозділах облдержадміністрації визначено працівників, які відповідають за взаємодію з громадськістю. За 2011 рік проведено 690 консультацій з громадськістю, що на 42% більше, ніж попереднього року. Значну увагу приділено обговоренню Національного плану дій на 2011-2014 роки із втілення програми «Заможне суспільство, конкурентноздатна економіка, ефективна держава». За його результатами до Комітету економічних реформ надано 39 пропозицій, серед яких: встановлення 100% надбавки до посадових окладів працівників системи охорони здоров'я у сільській місцевості, розробка та затвердження нормативно-грошових норм витрат на харчування та медикаментозне лікування хворих, забезпечення для молоді та студентів пільгових відсотків при оформленні угод добровільного соціального страхування тощо.

Також у регіоні ведеться роз'яснення сутності та основних напрямків соціально-економічної політики Президента України та Кабінету Міністрів

СЕКЦІЯ.
«ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ»

Воловик В.И.
д.филос.н., профессор, заведующий кафедрой социальной философии и управления
Запорожский национальный университет

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС: СУЩНОСТЬ ФЕНОМЕНА И СОДЕРЖАНИЕ ОБОЗНАЧАЮЩЕГО ЕГО ПОНЯТИЯ

Говоря о значениях понятия «политический процесс», необходимо прежде всего отметить их различие при толковании, во-первых, на уровне обыденного сознания, а во-вторых, на более высоком, научном уровне.

В первом случае формирование его, как и других понятий этого уровня, обусловливалось непосредственным воздействием на психику людей присущего нашему обществу политического бытия, политической реальности. Последние же, как известно, отличались гипертрофированием роли и значения так называемых силовых структур в системе государственного устройства практически на всех этапах нашей истории. Речь идет не только о жестокостях и дикостях царского режима, присущих династии Романовых, завершившей свое существование Николаем II, который при жизни был наречен народом Николаем Кровавым, а ныне церковью возведен в святые и некоторыми авторами отнесен к числу «замечательных людей»[1]. Советский период, не говоря уж о годах революции и гражданской войны, в этом плане также не был исключением. Да и сейчас силовые структуры в системе государственного устройства провозгласившей независимость Украины внушают нашим согражданам не только глубокое уважение. Драматизм многих страниц нашей далекой и недавней истории, незрелость молодой демократии, отсутствие структур гражданского общества, необходимого опыта политической деятельности, закрепленного в традициях и законах, формирующих правовое поле общества, обусловливают понимание политического процесса как череду событий политической жизни, связанную с применением властями судебного и карательного аппарата.

Что же касается понятия "политический процесс", как его понимают политологи, социологи, представители других отраслей обществоведческой науки, то оно, хоть и не игнорирует совсем ранее рассмотренного обстоятельства, влиявшего на толкование понятия на уровне обыденного сознания, в то же время не ограничивается им. Отчего содержание его предстает более взвешенным и сложным. Правда, среди обществоведов также нет единого мнения в толковании интересующего нас понятия.

Как отмечают исследователи, предпринявшие анализ феномена, обозначаемого этим понятием, в мировой политической науке выделяется три основных подхода к определению характера и содержания политического процесса в зависимости от характера политических акторов, а также временной единицы измерения.

«Сторонники первого, институционального подхода связывают рассматриваемое явление с трансформацией институтов власти – основных субъектов политического процесса. Средовые условия, например, социальная инфраструктура, при этом учитываются лишь частично или косвенно, поскольку рассматриваются как имеющие второстепенное значение. Временные единицы невелики, позволяя измерить политический процесс в рамках повседневности и истории.

Представители второго, бихевиорального подхода в качестве субъектов политики рассматривают отдельных индивидов или группы людей. Поэтому политический процесс предстает в виде "результирующего вектора" поведения, политических воль и интересов этих субъектов…

Третий, структурно-функциональный подход акцентирует внимание не столько на повседневном аспекте политического процесса, сколько на внутренних структурно-функциональных особенностях политической системы и среды, обусловливающих тот или иной способ и характер действия и взаимодействия между акторами. Основное внимание уделяется анализу макроаспекта политического процесса, который трактуется некоторыми представителями данного направления как совокупность реакций политической системы на воздействие окружающей среды в целях формирования решений, приемлемых для ведущих групп интересов"[2].

Нельзя не заметить, что, уделяя основное внимание лишь отдельным аспектам политического процесса, каждый из этих подходов, во-первых, лишает исследователя возможности представлять процесс в его целостности, а во-вторых, концентрируя внимание на явлениях, не позволяет углубиться в своем анализе, сдерживает проникновение в сущность феномена, во внутренние, объективные, существенные, повторяющиеся, устойчивые связи, присущие ему, то есть в закономерности его развития.

Этот второй момент характерен и для наших отечественных политологов, социологов, да и философов. Данное обстоятельство проявляется в том, что ими феномен политического процесса либо вообще обходится молчанием, либо, опять-таки, толкуется как "результирующий вектор" поведения, политических воль и интересов субъектов.

К числу представителей первого подхода, кроме авторов "Философского словаря", "Политического словаря" и других справочных изданий, следует отнести А. Бондара[3], В.М. Бебика[4], К.С. Гаджиева[5] и др. Что же касается сторонников второго подхода, то следует заметить, что и их толкования политического процесса также разнятся между собой.

формулювання, які можуть розкрити підтекст досліджуваного. Отже, ми припускаємо, що виділення одиниць аналізу і категорій аналізу текстів статей-інтерв'ю політичних фігур на українському просторі, підрахування частоти вживання одиниць аналізу, а також виявлення взаємозв'язків останніх при інтерпретації отриманих результатів приведе до визначення часової модальності, її відображення у мовних символах суб'єктами української політики. Так, наприклад, дослідження буде правомірним побудувати на основі трьох основних часових вимірах: минулий, теперішній і майбутній. Адже це ті категорії, якими суб'єкт пояснює рухливість часу, за допомогою яких організовує свою життєдіяльність і вимірює результати своєї діяльності. Зазвичай, минуле трактується як «те,що було» - минулий досвід у хронологічній послідовності. Майбутнє розуміється як далекі, поки що недосяжні перспективи, які мають статися. Теперішній час – це події, люди, явища, процеси, які оточують суб'єкта української політики на даний момент, з якими вони взаємодіють саме зараз. Тож, часова модальність має своє характерне вираження у комунікативній символіці. Вживання певних одиниць аналізу і категорій аналізу та їх частота у тексті відображає спосіб сприйняття світу, мислення, зокрема будування перспектив і стратегій. А це, в свою чергу, впливає на суб'єктний фактор формування тенденцій соціокультурного розвитку України взагалі.

Зубченко О.С.
к.соц.н., заступник начальника управління з
питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю
Запорізька обласна державна адміністрація

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Проведення демократичних перетворень та наближення нашої держави до європейських стандартів організації державного управління неможливе без широкого залучення громадськості до управління державними справами. Нормативне регулювання цього процесу знайшло своє відображення у Конституції України, Законі України «Про об'єднання громадян», постанові Кабінету Міністрів України "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" та Указі Президента України «Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні».

Виділяється три основні напрямки взаємодії обласної влади з громадськістю: сприяння діяльності громадських рад, проведення консультацій з громадськістю та ведення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо сутності соціально-економічних реформ.

В Запорізькій області Громадські ради створено при обласній державній адміністрації, у районах та 3 містах обласного значення. До складу Громадських рад всіх рівнів увійшов 521 представник інститутів

4) формування блоку партій, що виражають інтереси класів, соціальних прошарків і груп, які співпадають з потребами поступального розвитку України, – блоку партій соціального прогресу;

5) підвищення рівня відповідальності владних структур, створення дієвого механізму соціальної відповідальності державної влади.

Сподіваємось, що врахування вищезазначених факторів дозволить якісно та ефективно розробити програму оптимізації ідеології державотворення як чинника суспільно-політичного розвитку сучасної України.

Діденко Д.С.
магістр соціології

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ВИСТУПІВ СУБ'ЄКТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ У ЧАСОВІЙ МОДАЛЬНОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Дослідження тенденцій соціокультурного розвитку суспільства у вимірі часових модальностей є актуальним напрямом прогностичного аналізу. Дослідження часових модальностей суб'єктів соціокультурного розвитку є аналіз документів, а саме контент-аналіз.

Визначення, формулювання, тлумачення, використання часових модальностей у повсякденних практиках та діяльності організує життя індивіда і суспільства в цілому. Аналіз часових модальностей спрямований на формування об'єктивного образу соціальної реальності українського суспільства, тенденції його загального соціокультурного розвитку. Розуміння часових модальностей у свідомості знаходять своє відображення та закріплення у мовних символах. Так як у більшій своїй частині розвиток суспільства залежить від владної політичної еліти країни, тому саме через аналіз текстових виступів суб'єктів українськоїполітики можливо виявити загальне спрямування тенденцій соціокультурного розвитку України.

Розуміння часу будується на основі ставлення у часовому вимірі до себе, до інших та до предметного світу, що проявляється у подіях, діяльності, результатах і т.ін. відносно певних просторово-часових одиниць. Тож, власну діяльність індивід координує згідно з модальностями минулого, як досвіду, теперішнього, як миттєву арену дій, і майбутнього, як планування і екстраполяцію власної життєдіяльності з урахуванням минулого набутого і ситуаційних теперішніх можливостей. Тому виникло припущення, згідно якому специфіка вираження часових модальностей суб'єктами української політики відображає проблемне поле тенденцій соціокультурного розвитку України Таким чином, за допомогою контент-аналізу можна виявити, проаналізувати специфіку відображення часових модальностей у мовних символах українськими політиками.

Контент-аналіз спрямований на виявлення в текстовому документі те, що важко або практично неможливо визначити за інших методів вивчення документів. Більше того, контент-аналіз виокремлює мовні одиниці і

Так, например, Н.И. Горлач считает, что "политический процесс выступает совокупностью результатов переплетения различных типов политического поведения социальных общностей, слоев и граждан, деятельности властных органов и структур, реальности, в которой взаимодействуют различные субкультуры, взаимоисключающие традиции и многие факторы, непрерывно вносящие в течение событий нечто новое, нестандартное.

…Политический процесс – совокупность действий, осуществляемых субъектами, носителями и институтами власти по реализации своих прав и прерогатив в политической сфере"[6].

Как видим, данный автор акцентирует внимание лишь на совокупности результатов переплетения различных типов политического поведения социальных субъектов, их действий, вернее, на наличии ее, то есть этой совокупности, ничего не говоря о других сущностных признаках, характеризующих политический процесс, как и всякий иной процесс. Последний же (от лат. processus – прохождение, продвижение) есть совокупность событий, состояний, изменений, которая имеет определенную целостность и направленность[7]. Отсутствие в определении Н.И. Горлача указаний на наличие этих обстоятельств делает его весьма уязвимым и вряд ли может считаться достаточно полным для характеристики такого сложного явления, как политический процесс.

Не может быть признана достаточно полной и дефиниция, предлагаемая авторами сборника "Политический процесс", которые считают, что "политический процесс можно определить как упорядоченную последовательность действий и взаимодействий политических акторов, связанных с реализацией властных интересов и целедостижением и, как правило, создающих и воссоздающих политические институты. Можно дать и другое определение политического процесса – иное по форме, но близкое по сути: политический процесс представляет собой развертывание политики во времени и в пространстве в виде упорядоченной последовательности действий и взаимодействий"[8]. Во-первых, указывая на упорядоченную последовательность действий и взаимодействий политических акторов, авторы таким образом признают наличие субъекта, обеспечивающего эту самую упорядоченность, сознательно или бессознательно ставя под сомнение объективность протекания политического процесса. Кроме того, акцентируя внимание на действиях и взаимодействиях политических акторов, они опять-таки забывают подчеркнуть целостность их совокупности. Последняя же, как нам представляется, находит свое проявление в политических состояниях, в смене которых как раз и выражается политический процесс.

Под *политическим состоянием* мы понимаем совокупность свойств, присущих данному социальному организму – обществу, классу, более мелкой социальной группе, отдельной личности, в конкретный период его становления и развития, в которой находит свое выражение состояние сложившихся в нем

отношений к существующей системе государственного устройства, государственной власти.

Если говорить о политическом состоянии общества, то следует иметь в виду, что количественная и качественная характеристика его не может быть полной без учета таких составляющих, как политическое состояние властных структур государства, классов, других более мелких социальных групп, политических партий и движений. Она не может быть полной и в случае, если анализ политического состояния общества ограничивается рассмотрением какой-либо одной или нескольких из этих составляющих.

В политическом состоянии сегодняшнего украинского общества все большую роль начинают играть структуры складывающегося гражданского общества. Они, как известно, активно проявили себя в противостоянии властным структурам во время последних президентских выборов. К сожалению, их протестная деятельность концентрировалась в основном на персоналиях власть предержащих, скомпроментировавших себя различного рода нарушениями. На втором плане, если не в тени, оставались вопросы качественных изменений системы государственного устройства, позволяющей допускать эти нарушения.

Политическое состояние зависит прежде всего от экономических отношений, в первую очередь от существующей в обществе формы собственности на орудия и средства производства, которая в конечном счете обусловливает и определенный характер распределения материальных и иных благ, складывающийся в обществе, его социально-классовую структуру, характер социальных и идеологических отношений, характер взаимосвязей политических субъектов, политической жизни. Поэтому было бы неправильно в анализе политического процесса ограничиваться лишь действиями политических субъектов, акторов, их взаимосвязями без стремления проникнуть в сущность явления, что только и позволит вскрыть присущие ему закономерности.

Конечно, задача эта архисложная, требующая больших усилий, кропотливого труда. Однако позволительно спросить: есть ли такая наука, такая научная отрасль, где бы открытия, тем более такого рода, как обоснование законов или их конкретных проявлений, т.е. закономерностей давались легко и просто? Они, попросту говоря, не существуют. И тот из исследователей, который ставит перед собой задачу анализировать политический процесс как представитель определенной отрасли обществоведческой науки (будь то политологи, будь то социологи), должен помнить об этом, как и о том, что предметом любой науки являются, опять-таки, законы и закономерности, которым подчиняются в своем развитии исследуемые или реально существующие феномены, в данном случае политический процесс.

Политический процесс, как нам представляется, следует рассматривать в качестве одного из основных понятий социологии, политологии и,

свідомості, на яку спирається суб’єкт, що здійснює певну форму державотворчої діяльності.

Як і кожний історичний процес, ідеологія державотворення представляє собою сукупність послідовно змінюючих одне одного складових, історичних подій і станів, які об’єктивно склалися, і в якій знаходять свій вираз маюча певну спрямованість зміна суттєвих властивостей і відношень, притаманна перебуваючому у розвитку державному організму. Основними складовими процесу ідеології державотворення, на нашу думку, виступають, з одного боку, політична свідомість, а з іншого, правова. Політична свідомість виступає як утворююча складова процесу формування ідеології державотворення, а правова свідомість - як перетворююча наслідкова складова такого процесу.

Як і будь-який існуючий, перебуваючий у історичному розвитку феномен, ідеологія державотворення характеризується наявністю певних, стійких, що повторюються, внутрішніх, об’єктивних і необхідних зв’язків, тобто закономірностей, яким вона підпорядкована у своєму розвитку. Однією з таких основних закономірностей, на погляд автора, виступає взаємозв’язок політичної та правової свідомості, який детермінує становлення, розвиток, динаміку процесу державотворення як в світі в цілому, так і в кожній країні зокрема. На різних етапах історії людства даний взаємозв’язок має свої особливості прояву, обумовлюючи різний характер державотворчих владних відносин, становлення парадигм, практик державотворення.

Приступаючи до пошуку надійного механізму вдосконалення ідеології державотворення, ми, перш за все, маємо осмислити той її стан, що склався на сьогодні. Сьогоднішньому стану ідеології державотворення нашого суспільства властиві такі основні характерні риси: відсутність чітко вираженої спрямованості розвитку суспільства; внутрішня суперечливість, роздвоєння; різновекторність ідеологій державотворення провідних соціальних прошарків і груп українського суспільства; зростання соціального песимізму, анархічних настроїв, з однієї сторони, й поява авторитарних сподівань та очікувань, з іншої.

Основними детермінантами оптимізації розвитку ідеології державотворення в сучасній Україні можуть стати:

1) розробка науково обґрунтованої теорії поступального розвитку українського суспільства як інтегруючий фактор оптимізації взаємозв’язку політичної та правової свідомості в Україні на етапі її трансформації;

2) вдосконалення структури власності на знаряддя і засоби праці як економічна основа оптимізації розвитку політичного й правового буття в сучасному українському суспільстві;

3) створення привабливого суспільно-політичного ідеалу – політичного, державного ладу, до якого буде прагнути в своїх думках, почуттях і діяннях переважна більшість громадян країни; чітке визначення шляхів і засобів досягнення такого ідеалу, розробка ефективної системи агітаційно-пропагандистських заходів; наявність програм-символів незалежної України;

СЕКЦІЯ.
«ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ СИТУАЦІЙ ТА ПРОЦЕСІВ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ ТА МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ»

Краснокутський О.В.
к.філос. н., доцент, докторант кафедри соціальної філософії та управління
Запорізький національний університет

ІДЕОЛОГІЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Суспільно-політичний розвиток України як демократичної соціальної правової держави, еволюційний поступ громадянського суспільства вимагає формування надійних підвалин ідеології державотворення.

Ідеологія державотворення – це сукупність теоретично обґрунтованих ідей і поглядів, які виражають ставлення до існуючої системи державного устрою, її можливих змін, що сприйняті у якості правильних і потрібних співгромадянами конкретного суспільства, соціальними групами, які приймають участь у їх практичній реалізації. В цьому, на нашу думку, і проявляється сутність ідеології державотворення, в тому числі і як чинника оптимізації суспільно-політичного розвитку українського суспільства на етапі його трансформації.

Розуміння існуючого суспільного ладу, ставлення до нього з боку суб'єкта, що втілюється в ідеології державотворення, значною мірою обумовлюють його ставлення до всього реально існуючого буття, його суспільно-політичну значущу діяльність, а разом з тим і політичну еволюцію всього соціуму.

Ідеологія державотворення, базуючись на дійсній науці, пізнаних законах і закономірностях суспільного розвитку, спираючись на них у своїх прогнозах, адекватно відбиває соціальну реальність, формує чіткі напрями, механізми, форми суспільно-політичної життєдіяльності.

Суб'єктом, носієм ідеології державотворення можуть виступати суспільство в цілому, класи, інші соціальні групи, окремі особи, які приймають участь у державотворчих владних відносинах, процесі державного будівництва, реалізації теоретично обґрунтованих ідей створення й розвитку держави.

Зазначена обставина обумовлює складну мозаїку проявів ідеології державотворення, її багатоманітність. У той же час державотворча ідеологія завжди носить конкретний характер. Це детермінується, з одного боку, конкретністю суб'єкта, а з іншого, – конкретним змістом практичної

естественно, политической философии политического сознания, обозначающего объективно складывающуюся совокупность последовательно сменяющих друг друга политических состояний, в которой находит свое выражение имеющее определенную направленность изменение сложившейся в данном обществе системы государственного устройства.

Как и любому процессу, политическому процессу присущ ряд общих признаков. Он, как уже отмечалось, предстает в виде последовательно сменяющих друг друга состояний – политических состояний, является причинно обусловленным политической деятельностью социальных субъектов и в то же время не зависит от воли и сознания людей, образующих общество, т.е. является объективным. Особенности, отличающие политическое бытие каждого общества, детерминируют конкретность политического процесса, ограниченность его определенными пространственно-временными параметрами.

В то же время политический процесс характеризуется и своей спецификой, рядом отличающих его особенностей.

Первая из них состоит в том, что политический процесс обусловлен становлением и развитием государства, которое, таким образом, предстает в качестве одной из главных причин интересующего нас явления, выступающего в качестве следствия.

Вторая особенность политического процесса состоит в том, что сам политический процесс, его развитие, в свою очередь, обусловливают развитие государства, служат, иначе говоря, причиной, результатом, следствием которой становится развитие государства, государственного устройства. Прекращение политического процесса будет означать и прекращение развития государства.

Третья особенность политического процесса состоит в том, что сам он, его характер обусловливается как внешними, так и внутренними причинами. Скажем, политический процесс, который протекает в современном украинском обществе, обусловливается не только политической борьбой партий, которые растут как грибы после дождя, но и внешнеполитической деятельностью ведущих стран мира, прежде всего США, Европейского Союза, НАТО и России. Это проявляется прежде всего в сложнодетерминированном поведении президента, других представителей исполнительной власти: посмотрят в сторону Москвы, мрачнеют западные партнеры, начинают дарить добрые слова и улыбки Западу, хмурятся в Москве. Обращая внимание на данное обстоятельство, Б.О. Парахонский в монографии, подготовленной Национальным институтом стратегических исследований и Национальным институтом украинско-российских отношений, пытаясь прогнозировать внешнюю политику Украины, отмечал: "Украина имеет особую политику как относительно НАТО, так и по отношению к РФ… Декларируя собственный, самопровозглашенный нейтралитет, она стремится сохранить некоторый баланс отношений между РФ и НАТО, хотя и ощущает время от времени

усиление давления то с одной, то с другой стороны. Такое положение вещей не может сохраняться долгое время. В конце концов под действием соответствующих внешних и внутренних сил Украина окажется в ситуации окончательного выбора, который сейчас предвидеть трудно. Украина занимает слишком важное стратегическое место в Юго-Восточной Европе, имеет слишком большой потенциал, чтобы страны НАТО и РФ не искушались приобрести для себя значительные преимущества за ее счет и оставить ее в покое, как, например, Швецию или другие нейтральные страны. Одновременно формирование какого-либо стратегического альянса вне НАТО или РФ, скажем Балто-Черноморского, пока что малореально, хотя внимание к созданию таких структур постоянно повышается"[9].

Со времени выхода в свет этой монографии минуло двенадцать лет. Но столь желанного баланса отношений со странами НАТО и РФ, да к тому же длительной перспективы достигать Украине по-прежнему трудно, не говоря уж о том, чтобы обеспечить себе покой, который имеют Швеция и некоторые другие нейтральные государства.

Внешние факторы оказывают воздействие на деятельность не только государственных структур, но и других субъектов политики, а с ними на ход и характер политического процесса. Это, в частности, в нашем обществе, пребывающем на стадии трансформации, проявляется в том, что деятельность политических партий и различного рода движений в значительной мере зависит от инвесторов из других стран – различного рода международных фондов, денежных мешков предпринимателей, банкиров, которые активизируют свою "щедрость", как правило, накануне и во время проведения избирательных кампаний. Делается это, естественно, не бескорыстно, а в расчете на то, что средства, ассигнуемые ими, неважно как и в какой форме, но возвратятся к инвестору, что затраты его окупятся с лихвой.

Третья особенность политического процесса состоит в том, что он в значительной мере детерминирует процессы экономического, социального и духовного развития. Его бурное протекание в последние годы существования СССР, приведшее к развалу некогда могучей страны и образованию на ее бывшей территории самостоятельных государств, обусловили формирование обществ с совершенно иными формами собственности на орудия и средства производства, что, в свою очередь, существенно изменило социально-классовую структуру общества, характер экономических законов, которым подчиняется современный процесс экономического развития новых обществ, в том числе украинского, и изучением которых, надо признать, никто серьезно не занимается. Иными стали не только формы собственности, но и характер производства и распределения, подходы к решению социальных и идеологических вопросов, проблем духовного развития. Без знания их, глубокого анализа состояния напрасно думать о создании надежной системы социальных диагностики, прогнозирования, планирования и управления, в том числе и эффективного воздействия на политический процесс.

Тактика механізму інформаційних війн представлена системою інформаційних операцій – дій, що вживають із метою утруднення збору, обробки, передачі й зберігання інформації інформаційними системами супротивника при захисті власної інформації та інформаційних систем. Класифікацію даних операцій можна проводити за різними параметрами: за суб'єктами та об'єктами, за метою, за ресурсами, за інтенсивністю та рівнем ескалації та ін.

Таким чином, висока різноманітність форм і методів інформаційного впливу, використовуваних в різних цілях, визначає унікальність і багатоваріантність розвитку інформаційного протистояння кожного з учасників міжнародних відносин, реалізованого на оперативному, тактичному й стратегічному рівнях. Тому державою повинна приділятися особлива увага до вивчення особливостей і механізмів цих впливів з метою розробки ефективного й надійного захисту від інформаційної експансії інших країн.

Посилення інформаційної складової в детермінації геополітичної переваги призвело до формування феномену інформаційної війни як самостійної дієвої стратегії та механізму зовнішньої та внутрішньої політики, як ефективного та універсального засобу опанування ноосфери. Особливість реалізації цього феномену в світі визначається ще й тим, що ідентифікація його є дуже складним ресурсномістким процесом, бо потребує наявність значних матеріальних, технічних ресурсів, високого рівня розвитку науки та арсеналу знань в цій сфері. Крім того, наріжним каменем залишається нормативна складова – відсутність законодавчого закріплення у внутрішньодержавному та міжнародному праві, по-перше, визначення цього процесу та його складових, по-друге, санкцій стосовно застосування інформаційних акцій. Все це призводить до неконтрольованих інформаційних баталій у світі, які викликають невиправні моментальні та пролонговані наслідки і зміни. Сфера застосування інформаційних впливів поширюється з кожним днем: від військової сфери з моменту зародження до впливу на свідомість, маніпуляції сьогодні. Досить складно передбачити: чи це остання межа?

Інформаційна війна як складне та неоднозначне явище не має фіналу. Це певний «рух по колу». Закінчення однієї інформаційної кампанії може стати початком іншої, крім того, не має чітко визначеного алгоритму, за яким повинен протікати цей феномен. Це природній процес комунікації, притаманний глобальному інформаційному суспільству XXI ст.

Основою реалізації інформаційного впливу є розробка механізму інформаційної війни, який представляє собою складну систему взаємопов'язаних компонентів. Фундаментальним елементом механізму інформаційної війни є її стратегія. Стратегія (від давньогрецької – «мистецтво полководця») – це визначена складна мета інформаційної кампанії, яка охоплює тривалий проміжок часу, представляє собою ланку «ресурси-мета» та визначає характер побудови системи інформаційної кампанії. В свою чергу, стратегія включає тактику та оперативні дії, які більш алгоритмізують процес інформаційного впливу, враховують змінні фактори, та можуть бути скореговані в процесі реалізації інформаційної стратегії.

Виділити та класифікувати стратегії інформаційної війни на сьогоднішній день досить складно, по-перше, тому що цей процес є стратегічним та прихованим, по-друге, він є настільки широким та всеохоплюючим, що піддати його простій формалізації практично не можливо. Тому, можна виділити «базові» стратегії, які в залежності від суб'єкту впливу мають свої національні, соціокультурні, економічні та ін. особливості: «Геополітична», «Національна»,«Інноваційна», «Психологічна», «Проникаюча». Крім активної складової стратегія інформаційної війни повинна включати також оборонну складову відносно власних інформаційних ресурсів та систем, а для держави це ще передбачає не тільки технічну, а й інформаційно-психологічну безпеку – захист свідомості та підсвідомості суспільства від небезпечних інформаційних впливів.

В политической науке существует ряд способов типизации и классификации политических процессов в зависимости от различных оснований. Так, например, авторы коллективной работы "Политический процесс: основные аспекты и способы анализа", вышедшей под редакцией Е.М. Мелешкиной, фиксируют следующее[10]:

1. Разномасштабность политических процессов, которая позволяет выделить повседневные политические процессы ("мелкие" акторы и единицы измерения), исторические политические процессы (более крупные акторы – в основном группы и институты) и эволюционные политические процессы, которые характеризуются участием "крупных" акторов (институтов, политической системы, поддаются измерению с помощью крупномасштабных временных единиц.

2. Различия в предметных областях, позволяющие делить политические процессы на базовые, основанные на изменении системных свойств политической жизни (например, процесс формирования властных структур государственного уровня) и периферийные, основанные на изменении менее существенных размеров.

3. Различная степень открытости позволяет выделить открытые и закрытые политические процессы.

Такое деление, в частности, предлагает А.И. Соловьев[11].

4. На основе собственной эволюционной стадии развития общества некоторые политологи выделяют политический процесс в традиционном обществе и политический процесс модернизации [12].

5. С точки зрения состояния общества выделяются политический процесс стационарного и переходного типов.

Безусловно, указанные основания могут использоваться для классификации, типизации политических процессов. Количество их может быть увеличено. Однако при этом нельзя забывать о тех основаниях, которые позволяют наиболее полно судить о характере политического процесса, его потенциальных возможностях, влиять на систему государственного устройства. Думается, что политические процессы следует различать, во-первых, по принадлежности к определенному социальному организму, в рамках которого они протекают. Исходя из этого, представляется возможным выделять политические процессы, которые протекают в мировом сообществе, конкретном обществе, классе, более мелкой социальной группе, а также в рамках становления и развития отдельной личности.

Во-вторых, политические процессы следует различать по характеру своего протекания. Одни из них носят спокойный, эволюционный характер. Другие сопровождаются взрывами, революционной ломкой ранее сложившихся структур государственного устройства.

Политические процессы, в-третьих, следует различать по своей направленности. Те из них, которые направлены на дальнейшее совершенствование системы государственного устройства, поступательное

развитие экономической, социальной и духовной деятельности, возрастание степени свободы каждой отдельной личности в развитии своих социально значимых потребностей, носят прогрессивный характер. Те же политические процессы, которые ведут к ослаблению существующей системы государственного устройства, не порождая действительно новых его форм, а, напротив, способствуя разрушению старых, снижению указанной степени свободы личности можно определить как регрессивные.

Каждый из политических процессов характеризуется определенными источниками, движущими силами и субъектами. Однако это уже другая, самостоятельная тема, которая, безусловно, заслуживает специального рассмотрения.

Литература

1. См.: Боханов А.Н. Николай II. – М.: Мол. гвардия. – ЖЗЛ; Русское слово, 1997. – 477 [3] с ил. / Жизнь замечат. людей. Сер. биогр. Вып. 738.
2. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа // Под ред. Мелешкиной Е.Ю. – М.: Издательский дом «ИНФРА-М», Издательство «Весь мир», 2001. – С. 5.
3. См.: Наука о политике. Учебник для вузов под редакцией Артура Бондаря. – К., 1991.
4. См.: Бебик В.М. Політичний маркетинг і менеджмент. Монографія. – К., 1966.
5. Гаджиев К.С. Политическая философия. – М.: ОАО Изд-во «Экономика», 1999.
6. Горлач Н.И. Общество и политика. Избранное. В 3-х т.т. – Т. 2. – Харьков: Факт, 2003. – С. 334.
7. См.: Філософський словник (за ред. В.І. Шинкарука), 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1986. – с. 552.
8. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа / Под ред. Мелешкиной Е.Ю. – М.: Издательский дом «ИНФРА-М», Издательство «Весь мир», 2001. – С. 8.
9. Україна 2000: далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку. – К.: НІСД, 1999. – С. 31.
10. См. указ. работу. – С. 9-12.
11. См.: Соловьев А.И. Политология. Политическая теория. Политические технологи. – М., 2000. – С. 292.
12. См., например: Шутов А.Ю. Политический процесс. – М., 1994.

Бутченко Т.І.

д.філос.н., доцент кафедри соціальної філософії та управління

Запорізький національний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

1. Розгортанню загальнозначущого потенціалу соціального проектування в Україні заважає слабкість громадянської самоорганізації широких верств населення, їх нездатність забезпечити дію конституційно-демократичних механізмів відтворення взаємозв'язку суспільних потреб і державних інтересів у процесі покладання та реалізації цілей і проектів соціального розвитку. Низький рівень соціально-проектної культури народних мас зумовлюється комплексом факторів (соціально-економічне відчуження, криміналізація

діяльності. Заміщення суто технологічних моментів ефективним підкріпленням технології практичною складовою. Акцент на роботу з людьми, соціальна орієнтація програмних положень, інтеграція та стимулювання процесів громадської кооперації [3, с.34].

3. Генерування альтернативного державного проекту. Опозиція нового формату має виходити з теоретичного та ідеологічного оформлення власної суспільно-політичної пропозиція, котра має ілюструвати альтернативне бачення розвитку держави в перспективі. Перспективним напрямком є вироблення загальнонаціональної ідеологічної платформи, котра відкрила б шлях до досягнення суспільного консенсусу.

4. Якісні іміджеві та PR зміни. В сучасних умовах перспективним напрямком в діяльності опозиції виступає аспект зміни політичної риторики з деструктивно-агресивної на прагматично-перспективну та фахову, котра б змінила фокус політичного впливу з емоційної складової на когнітивну.

Вищезазначені моменти носять комплексний і стратегічний характер і можливі тільки за умови наявності політичної волі та стратегічного мислення в опозиційних лавах.

Література

1. Матвеев С.А. и др. Политология: Учебное пособие/ Под ред. С.А. Матвеева. – Х.: Одиссей, 2004. – 336 с.
2. Павленко Р. Опозиція: права і повноваження // Людина і політика. – 2002. - № 4. – С. 6-9.
3. Рудич Ф. Взаємодія опозиції і влади в Україні: спроба політологічного аналізу // Сучасна українська політика: Політики і політологи про неї. – К., 2002. – №2 . - С. 34.

Фісун А.О.

аспірант кафедри політології

Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розвиток світової цивілізації в XXI ст. призвів до формування кардинально нової якості та природи засобів досягнення стратегічної переваги в сучасному світі. Цей стратегічний арсенал представлений системою методів та сил інформаційного впливу.

До сьогодні, в історичні ретроспективі, інформаційні впливи відігравали другорядну роль по відношенню до основних компонентів, які виступали індикаторами впливу та можливостей певної держави – воєнна могутність, територія, природні ресурси, економічний потенціал, військові утворення та формування, флот, фінанси, населення та інше. На противагу цьому, сучасний стрімкий та потужний ріст інформаційних технологій призвів до створення взаємозалежної тріади елементів інформаційного простору: Людина – Інформація – Засоби інформації.

демократичних процедур, відповідно і впровадженню законодавства щодо діяльності опозиційних сил.

2. Фрагментована політична культура. В умовах політичного розколу та у разі збереження традиційних для України методів політичної боротьби, політична опозиція продовжуватиме виступати деструктивним чинником в політичній системі, що націлена на отримання реваншу [1, с.212].

3. Закритість політичної системи. Традиційний для України антагонізм влади по відношенню до політичних опонентів не дає можливості для розвитку цивілізованих партнерських відносин, що стали б запорукою відстоювання загальнодержавних інтересів. Маргіналізація влади ізолює інших суб'єктів політичного процесу від інформації та бодай мінімальної участі в процесі прийняття державно-політичних рішень, що формує аспект надмірного деструктиву та агресії в рамках проведення виборчих кампаній.

Тому, розглядаючи організуючу складову в оптимізації діяльності політичної опозиції в Україні, на думку автора, актуально провести наступні заходи:

1. Внести зміни до Регламенту Верховної Ради України щодо лібералізації процесу утворення порядку денного, порядку проведення парламентських дебатів, діяльності постійних депутатських комісій.

2. Забезпечити кадрову присутність опозиції в низці органів виконавчої влади для можливості впливу на процес реалізації внутрішньої політики та впровадження власних ідей для реалізації загальнодержавних завдань.

3. Впровадження змін у профільні нормативно-правові акти в сфері інформаційного права для гарантування доступу опозиції до інформації та забезпечення швидкого реагування виконавчої влади на депутатські запити.

4. Прийняття нової редакції Закону України «Про політичні партії», в котрому б фіксувалися гарантії дотримання рівних прав всіх політичних сил в України.

Більш структурні та значимі зміни стосуються функціональної складовою опозиційних політичних сил, котрі для отримання суспільної підтримки мають значним чином змінити стратегію опозиційної боротьби, яка має охоплювати як внутрішньопартійний менеджмент, так і стратегію PR-кампаній опозиційних сил України.

Для цього автор вважає доцільним сфокусуватися на таких аспектах опозиційної діяльності як:

1. Побудова нових партійних структур, котрі з точки зору партійного будівництва та якісного складу матимуть потенціал для активної та фахової діяльності. Партії олагрхічно-централізованого типу вже не мають перспективи в Україні. Натомість актуалізується поява політичних проектів, що функціонують на засадах широкого кадрового потенціалу та ефективно використовують новітні інформаційні технології.

2. Використання нових методів політичної боротьби, центральне місце в котрих займатиме роботи з людьми та популяризація прагматичної

суспільного життя, поширення споживацьких настроїв, індивідуалістично-гедоністських інтересів, криза цінностей діяльного ставлення до світу та ін.) Вирішальне значення серед деструктивних чинників відіграє спотворення відносин власності спочатку у соціалістично-етатистських формах (абсолютизація права державної власності), а нині у капіталістично-олігархічних формах (абсолютизація права приватної власності).

2. За цих умов спроба запровадження конституційно-демократичної моделі соціального проектування має суперечливі наслідки: воно забезпечує проектне творення нормативно-правового формату взаємодії суспільства та держави і водночас демонструє свою конструктивну обмеженість у справі його проектного наповнення позитивним соціально-економічного змістом. Навіть більше, різка розбіжність між найпередовішою проектно-конституційною формою та фактичним негромадянським станом суспільства може сприяти негативним соціальним наслідкам, відкриваючи широке поле для зловживань зовнішньою юридичною свободою та розгортання спотворених форм самоорганізації населення (кримінальні структури, кланово-корпоративні угрупування та ін.). Зрештою на цьому шляху конституційно-демократична модель втрачає свій гуманістичний зміст, перетворюючись у маніпулятивний конструкт побудови олігархічно-авторитарного суспільного порядку.

3. Подолання порочного кола «індиферентність громадянського суспільства – олігархічний авторитаризм» вимагає зняття обмеженості конституційно-демократичної моделі соціального проектування за допомогою теоретично-проектного освоєння шляхів системного творення економічних, соціальних, політичних, правових і духовних передумов реалізації проекту суверенної, незалежної, демократичної, соціальної і правової держави. Тим самим проектна ініціатива суб'єктів державної влади спрямовується на творення вихідної комплексної соціальної платформи запуску процесів формування громадянських недержавних суб'єктівздатних, зі свого боку, направляти і корегувати процес проектно-конструктивного оформлення прогресивних тенденцій соціального розвитку.

4. Відповідно до цього можна виділити такі концептуальні дороговкази вдосконалення конституційно-демократичної моделі налагодження відносин соціального проектування:

а) наукової обґрунтованості у зв'язку з науково-теоретичним пізнанням об'єктивних закономірностей поступального соціального розвитку;

б) наступності як міри діалогічної відкритості окремого проектного задуму колективному практичному досвіду, закодованому у звичаях і традиціях;

в) демократичного централізму як конструктивної міри сполучення державного управління та громадянської самоорганізації, насамперед, на підґрунті забезпечення плюралізму всіх форм власності, соціалізації її функцій;

г) комплексності як конструктивної міри узгодженості перетворень усіх сфер суспільної життєдіяльності, яка забезпечується розробкою «древа

проектів» як цілісної моделі суспільного організму та форм його поступального соціального розвитку;

д) ресурсної забезпеченості як конструктивної міри відповідності проектних цілей і засобів їх досягнення, де ресурсна обмеженість проекту знімається стратегією «провідної ланки».

5. Умовою практичної реалізації зазначених принципів виступає трансформація широких верств населення зі стану-в-собі у стан для-себе та для-інших на шляху конституювання блоку партій соціального прогресу, ідейне-організаційне становлення і розвиток якого може бути оцінений як спосіб і водночас результат ітеративного опосередкування взаємозв'язку наукової теорії поступального соціального розвитку, відповідних проектів соціальних перетворень і конкретного досвіду практичного втілення цих проектів.

6. У такий спосіб блок партій соціального прогресу забезпечує творення ідейного підґрунтя та організаційної інфраструктури, потрібних для забезпечення конструктивного синтезу теоретично-проектної ініціативи окремої державно-політичної сили та колективного досвіду громадянської самоорганізації населення. Суть цього процесу – забезпечення двобічного, «човникового» руху ідеї соціального поступу від теоретичних конструкцій, що у випереджальний спосіб відображають стратегічні сутнісні обрії прийдешнього оптимального стану суспільства, до діагностики як практичного досвіду цілеспрямованих партійних дій, так і стихійної практики громадянської самоорганізації широких мас на предмет визначення конкретних можливостей соціального прогресу та їхньої проектно-конструктивної підтримки.

Абаніна Н.С.
к.філос.н., старший викладач кафедри соціології
Запорізький національний університет

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ЦЕЛОСТНОСТЬ СОЦИАЛЬНОГО СОПРОТИВЛЕНИЯ КАК ФАКТОР СОЦИАЛЬНОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ

Осуществление социального сопротивления является неотъемлемой частью социальных процессов современного мира. Социальное сопротивление как феномен социальной жизни, возникает в процессе социального взаимодействия как реакция на угрозу разрушения меры жизни. Он опосредует процесс социального развития, который разворачивается в диалектики стабилизации, как процесса отстаивания равновесия системы, и дестабилизации, как процесса формирования нового качества, обуславливающего нарушение равновесия.

Сложность феномена социального сопротивления подчеркивается наличием его собственной временной, пространственной и организационно-социальной структуры. Социальное сопротивление может быть растянуто во

політичних процесів. Політичний лідер постійно перебуває в ситуації вибору того чи іншого рішення, засобів його практичної реалізації та типу власної політичної поведінки. Це обумовлюється специфікою когнітивної сфери політика, що характеризується впливом ментальних і розумових особливостей індивіда на розуміння та оцінювання політичної ситуації, співвіднесення її з Я-образом та актуалізацією мотиву вибору. Основними методами дослідження когнітивної сфери політичних лідерів є когнітивне картування та операціональне кодування, що дозволяють конкретизувати особливості сприйняття та переробки інформації політичним лідером, на основі чого здійснюється оцінювання політичної ситуації, вибір стратегії та тактики реалізації політичних практик.

Література

1. Боришполец К. Методы политических исследований: [учеб. пособие] / К. Боришполец [Електронный ресурс]. – М: Аспект Пресс, 2005, 221 с. – Режим доступа: http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-49.html
2. Голыгин Е. Методы анализа когнитивной сферы политических деятелей // Е. Голыгин [Електронный ресурс]. – Режим доступа: http://discourse-pm.ur.ru/discours7/goligin.php
3. Пушкарева Г. Политический менеджмент / Г. Пушкарева [Електронный ресурс]. – Режим доступа: http://uchebnik-besplatno.com/uchebnik-teoriya-politiki/kognitivnaya-model-motivatsii-politicheskogo.html

Філіповський В.С.
студент факультету соціології та управління
Запорізький національний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ В УКРАЇНІ

Інститут політичної опозиції в сучасній Україні, незважаючи на двадцятилітній період розвитку, і досі перебуває у фазі становлення. Це обумовлено відсутністю реальної моделі опозиційної діяльності, котра б відповідала вимогам ефективності політичного розвитку. В той самий час, сьогодні становлення цього політичного інституту є надзвичайно актуальним, виходячи з того, що реальна політична конкуренція та еволюція політичної системи можуть бути можливими тільки за умови ефективної опозиційної діяльності, методи та формат котрої, заслуговуватимуть на підтримку суспільства.

Враховуючи те, що будь-які зміни відбувається під дією конкретно історичних обставин та з урахуванням національних особливостей, слід зазначити найбільш значимі фактори, що виступають бар'єрами для впровадження тих чи інших змін саме в українських умовах:

1. Корумпованість політичної системи. Виступає альтернативної формальним політичним відносинами, заповнюючи люфт між відсутністю традицій та недосконалим законодавством. Значним чином гальмує розвиток

Г. Таллок та ін.) пояснювали вибір політичної дії та прийняття конкретного рішення прорахунком мінімізації витрат та максимізації прибутку. В рамках когнітивного підходу (Г. Саймон, Д. Лакофф та ін.) акцентувалася увага на існуванні факторів, що здатні обмежувати раціональність вибору політичного лідера (відсутність повної інформації при вирішенні проблеми, новизна політичних ситуацій, необхідність врахування різних інтересів). Відповідно, основний акцент в дослідженнях даного підходу був направлений на виявлення суб'єктивної логіки політичної поведінки, що обумовлювалася особливостями когнітивної сфери особистості політичного суб'єкта.

На думку Г. Пушкарьової, політична дія конкретного суб'єкта може розглядатися як своєрідний підсумок когнітивного процесу, що переживає індивід. Розуміння та сприйняття політичної сфери відбувається за допомогою інформації про очікування, заплановані дії політичних суб'єктів, що обумовлюються домінуючими у суспільстві правилами, нормами, ідеологічними цінностями. Відповідно, обробка та оцінювання даної інформації сприяє формуванню мотиву політичної дії. Відмінність реакцій на конкретну інформацію, вибір різних типів політичної діяльності пов'язаний з особливостями внутрішнього соціального світу кожної людини [3]. Отож, політичний лідер здійснює конкретну політичну дію під впливом ментальних і розумових процесів, що впливають на оцінювання ним політичної ситуації та мотивують вибір того чи іншого рішення, що співвідноситься з Я-образом. Можна говорити про формування своєрідної когнітивної сфери політичного лідера, що включає в себе особливості прийняття рішень у зовнішній та внутрішній політиці, поведінку в конфліктних ситуаціях та в ході здійснення політичних практик. Найбільш поширеними методами дослідження когнітивної сфери політичних лідерів є когнітивне картування та операціональне кодування.

Когнітивне картування направлене на виявлення певних алгоритмів мислення політика, сприйняття та оцінювання політичної ситуації, визначення ймовірності вибору того чи іншого рішення. Основою дослідження виступає побудова когнітивної карти, тобто графічно зображена стратегія збору, переробки і збереження інформації, що утримується у свідомості політика та визначає вибір політичного рішення та певного типу поведінки [1].

В загальному вигляді "операціональний код" політика представляє його переконання про те, яка природа політики, який ступінь контролю людини над ходом історії, його уявлення про правильну стратегію і тактику в політичній реальності. Виділяють філософську (стратегічну) складову операціонального коду та інструментальну (тактичну). "Філософські" переконання політика - це його загальне уявлення про політичну реальність (декларативне знання), а "інструментальні" - це орієнтації лідера в політичному світі, вибір тактики поведінки для реалізації своїх інтересів (процедурне знання) [2].

Отже, діяльність політичного лідера пов'язана з виконанням конкретних функцій в рамках політичної системи, що впливають на динаміку протікання

времени и представлять собой поэтапную процедуру осуществления целостного процесса. Структурно оно может быть достаточно сложным, включать комплекс разнообразных, практик, приемов и методов противодействия, и использовать различные механизмы влияния с поэтапной реализацией этих практик, приемов и методов в определенные временные периоды и в различных ситуациях взаимодействия. Или же наоборот, быть относительно простым, проявляться в «одноактном» действии с использованием одного или нескольких приемов. Сложные и стойкие организационный формы социального сопротивления могут быть определены самостоятельными понятиями, такими как движение неповиновения, акция протеста, забастовка, революция и т. п. Для определения отдельных способов осуществления социального сопротивления, их стойких форм, условий и организации их использования используют такие понятия как механизм социального сопротивления, техники социального сопротивления и др.

Определяя социальное сопротивления в таком ракурсе, можно выделить и охарактеризовать его особенные функции в социальной системе. Его первоочередной функцией является реактивная, которая направленная на сохранение жизни, путем недопущения дестабилизирующих факторов, которые обуславливают нарушение равновесия и угрожают сжатием меры жизни социальной системы. Реактивная функция социального сопротивления может актуализироваться на любом этапе формирования нового качества и обуславливает повышение напряжения в системе. Эта функция проявляется в нарушении целостности системы, в попытке возобновить прежнее состояние, опираясь на традиционную модель социокультурного поведения, которая уже подтвердила свою дееспособность, сформировала в социальной системе установку на ее правильность и наполнила ее определенным ценностным смыслом. Например, Советский союз не смог воплотить концепцию информатизации общества в результате консервации и застоя разделения сфер производства, хотя украинский академик В.Глушков активно развивал и пропагандировал компьютеризацию общества.

Стабилизирующая функция заключается в создании безопасных условий функционирования, будучи механизмом сохранения целостности социальной системы, а также механизмом деструкции субъектов, которые осуществляют негативное влияние на развитие. Функция стабилизации характеризует следующий этап разворачивание социального сопротивления и заключается в производстве решения и идентификации социальной системы с ним. Группа наделяет свое решение эмоциональной компонентой и производит определенный механизм действия, который может носить активный или же пассивный характер и осуществляться как в форме противодействия, так и в форме индифферентности.

Активизирующая функция выражается в целеполагании осознанной и неосознанной активности деятельности или социокультурного поведения, которые связанны с важными ценностями функционирования, развития и

обеспечения общественных потребностей целостности социальной жизни. Она опосредует последующее развитие процесса разворачивания сопротивления. Активизация – характеризуется возрастанием эмоционального напряжения, по причине которого ослабевает управляемость и возникает конфронтация как пиковый этап осуществления сопротивления, или же наоборот, происходит ограничение эмоционального напряжения, повышение рационального выбора и сохраняется управляемость ситуацией. Этот этап функционирования социального сопротивления зависит от многих условий и именно поэтому характеризуется значительной вариативностью направления и интенсивности разворачивания. Процесс осуществления социального сопротивления может быть стремительным и продолжаться несколько часов, может продолжаться годы, вызревая для решающего удара, а может быть волнообразным, то активизируясь, то ослабевая, и сопровождать все время существования социальной системы. Например, восстание декабристов 1825 года вызревало длительное время, но вылилось в один сильный всплеск сопротивления, и не имело дальнейшего интенсивного выражения, кроме незначительных восстаний, которые вспыхивали сразу же на разных территориях, в частности в Украине под руководством С. Муравъева-Апостола. В то время как революция 1917 года, после резкого всплеска, вылилась в продолжительную гражданскую войну, характер которой значительно отличался от территории к территории.

Генетическая функция отражается в трансляции ценностей, обеспечении непрерывности развития социальной системы. С нею связан завершающий этап разворачивания социального сопротивления, на котором эта функция обеспечивает постепенное возобновление равновесия, освоение изменений путем приспособления их к существующим ценностям жизни, с последующим отстаиванием их значимости в процессах социального развития. Она определяет процесс отбора жизнеспособных инновации, которые расширяют меру жизни и способны преодолеть сопротивление своему развитию. Таким образом, данный перечень функций отображает сущность его родовых и видовых признаков и определяются в функциональной целостности этапов развития этого процесса.

Аксьонова В.І.
викладач кафедри іноземних мов
Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету
Скловський І.З.
к.і.н., доцент кафедри філософії
Кіровоградський національний технічний університет

ФУТОРОЛОГІЯ – ФІЛОСОФІЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ (КУЛЬТУРНО-КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ)

Футурологія має опосередковано стосуватись софіологічного погляду на взаємодію етносів на теренах Русі-України, але долаючи нігілістичне

дещо ушкоджена ціннісно-смислова система ставлення до соціального середовища, превалюють патерналістські та коммунітарні цінності, оскільки авторитарний режим вимагає від громадян політичної лояльності, що спонукає до виявів лжегромадянськості. Консолідація демократії передбачає становлення і відтворення демократичної політичної практики, відповідних моделей і взірців поведінки. Обов'язковими умовами стійкості та невідворотності демократії є не тільки наявність функціонуючих демократичних інститутів, а й виховання демократично настроєних громадян. Стандарти і моделі поведінки суспільства, які діяли під час авторитаризму, мають бути змінені. І на перший план виступає не стільки перелом світогляду зрілих членів суспільства, скільки формування нових орієнтирів у молодого покоління, яке не обтяжене старими догмами.

Література

1. Дубицкий, В. В. Роль современного государства в сфере образования и воспитания [Текст] / В. В. Дубицкий // Вестник МГУ. Сер. 12. Политические науки. – 2004. – №1. – С. 50-70.
2. Карпов, Н. В. Политическая социализация как элемент гражданской культуры [Текст] / Н. В. Карпов // Вестник МГУ. Сер. 18. Социология и политология. – 2003. – №1. – С. 114-130.
3. Лєпіхова, Л. А. Онтогенетичний погляд на соціально-психологічні властивості громадянськості та політичної культури [Текст] / Л. А. Лєпіхова// Психологія і педагогіка. – 2004. - №3. – С. 30-38.

Хорішко Л.С.
к.політ., н., доцент кафедри політології
Запорізький національний університет

КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

Сучасні тенденції суспільно-політичного розвитку актуалізують модернізаційні процеси політичних системи, направлених на прогресивні зміни в різних сферах життя суспільства. В цих умовах зростає потреба в політичному лідері, який здатен швидко реагувати на проблеми, що постають перед суспільством та заходити ефективні шляхи їх вирішення. Це актуалізує використання когнітивного підходу в дослідженні політичного лідерства, що направлений на виявлення певних особливостей його мислення, поведінки в конкретних політичних ситуаціях та прогнозування ймовірності вибору того чи іншого рішення. Слід зазначити, що когнітивний підхід в дослідженні політичних ситуацій і суб'єктивного виміру політики, зокрема, доцільно використовувати в поєднанні з іншими традиційними методами прикладного політичного аналізу.

Формування когнітивного підходу в дослідженні політичної сфери загалом відбувалося в процесі переосмислення положень теорії раціонального вибору. Представники теорії раціонального вибору (Э. Даунс, Дж. Бьюкенен,

політичній апатії і абсентеїзму. У цьому відношенні вища освіта – керований державою соціальний інститут, підтримуваний з метою уніфікації суспільних взірців поведінки, прищеплення необхідних норм-уявлень і цінностей соціальним групам. Питання політичного виховання постає як при стабільному функціонуванні політичної системи, коли виникає необхідність залучити до політичного життя нове покоління громадян, так і в періоди трансформацій, коли гостре постає питання ціннісного вакууму в суспільстві [1, с. 54].

Держава через корекцію освітніх програм і на основі введення нових дисциплін здатна впливати на форму знань по відношенню до природи суспільства, існуючого суспільно-політичного ладу, розвивати види соціальної регуляції, формувати суспільні ідеї, почуття та відносини, і тим самим змінювати політичний клімат у суспільстві. Подібне втручання в навчально-виховний процес дає довгостроковий ефект, завдяки чому держава корегує актуальну соціальну проблематику. З одного боку, за допомогою вищої освіти суб'єкт навчання управляє власними свідомим цілями свого життя і своєї життєдіяльності, а з іншого боку, агенти держави (навчальні заклади, викладачі) спрямовують пізнавальний процес студентів у необхідний суспільству напрямок [2, с. 124].

Основною метою політичного виховання є виховання громадянськості, ступінь якої визначається тим, наскільки особа пристосувалася до соціально-політичних відносин та сприяє розвиткові суспільного ладу. В процесі політичної соціалізації формується увесь набір настановлень, що стають для молоді джерелом політичної поведінки. В результаті успішної політичної соціалізації задовольняються глибинні потреби особистості бути громадянином. Громадянськість є однією із соціально-психологічних рис особистості, що виявляється в її свідомому, відповідальному ставленні до Вітчизни, народу, суспільного життя, діячем якого вона є. Громадянськість – це набута риса, яка формується внаслідок поєднання внутрішньої, суб'єктної картини світу з образом навколишнього світу та набутим соціальним досвідом в певному ідеологічному середовищі. Держава через систему освіти, передусім вищої, програмує ті характеристики та соціальні риси, які б вона вважає за необхідно культивувати у громадян. Головну роль тут грає вища освіта, оскільки на час навчання у ВНЗ (18-23 роки) припадає остаточне становлення особистості, характеру, світогляду. Цей період супроводжується суттєвою зміною ціннісних орієнтирів і саме у цей час свідомість найбільш сприйнятлива до нових цінностей, моделей поведінки. Тому держава активно через вищу освіту впливає на соціально-психологічні риси молоді [3, с. 37].

За умов демократії найважливіші завдання виховання у вищій школі – формування у студентів громадянської відповідальності й правової самосвідомості, ініціативності, толерантності, здатності мислити критично й раціонально. У цій системі ціннісних координат влада розглядається не як тотальна, а як частина архітектури соціального поля. За недемократичних форм урядування вища освіта покликана формувати конформістів, формується

ставлення щодо історичності слов'ян, використовуючи аналогію інформаційно-комунікативного та синергетичного впливу на генезу української духовності (П.Могила, Г.Сковорода) як Заходу, так і Сходу.

Футурологічний підхід у цьому відношенні є оптимізація феноменів матеріального та безсвідомого у постнекласичних метафізичних інтенціях сприйняття як слав'яно-православної спадщини, також Канта, Гердера, Гегеля, так і Гуссерля, Сартра, Ясперса. Для французького і німецького екзистенціалізма, наприклад, трансцендентальна свідомість існує як поняття до-рефлексивне, бо воно є чиста безтілесна активність. „Феноменологічна онтологія" Ж.-П.Сартра, як і „всеохопне" К.Ясперса, є подальше спрямування постнекласичної взаємодії комунікативності та соціологічного обстоювання (тлумачення) буття як неподільної єдності «суб'єкта й об'єкта, що фундує (в національній ідеї - Авт.) думки синергетичного дискурсу, як взаємодію людської свободи і громадської відповідальності» [1;2;3;4;7;8;9].

А.Шопенгауер, як представник суб'єктивного ідеалізму, ігнорує онтологічні проблеми комунікативності носіїв духу, нібито ніякої об'єктивної істини чи справедливості не має, бо є страх смерті. Тільки воля є дарунок долі, хоча й обумовлює нещастя людини; несвідоме – таємниця життя і повороту долі. Ф.Ніцше конкретизує тезу про «сліпу волю до життя», бо необхідність виживання є відтворенням «волі до влади», з її критикою всіх комунікативних та загальнолюдських цінностей. «Жити – це означає бути жорстоким до всього, що стає слабким в нас і не тільки в нас» (Ф.Ніцше).

Аналізуючи феноменологічний аспект буття „синергетичного віку", потрібно говорити взагалі про національну ідею як про деякий софіологічний лад, пов'язавши його осмислення і з екзистенцією національної ідеї, й, навіть з оригінальною пасіонарною теорією націогенезу, створена російським етнопсихологом Левом Гумільовим. Прогноз (висловлювання про майбутній розвиток об'єкта в певний проміжок часу) дає можливість виявити всі можливі варіанти розвитку і розв'язання тих чи інших проблем майбутнього, його взаємовиключаючі варіанти, стихійні і свідомі процеси, визначити їхні часові і просторові параметри.

Лев Гумільов намагається узагальнити чимало прикладів того, як різні етноси через відсутність софіології національної ідеї, часто-густо, мали суперечливі прояви своєї пасіонарності, а іноді так і передчасно зникали, бо не змогли з іншими сусідами розв'язати завдання державно-національного оформлення власної соціально-територіальної організації. До таких історичних казусів можна віднести історію державотворення палестинських арабів або курдів, які стали жертвою ідеї арабського халіфату або османської імперії; зараз їх країни є розділеними, зокрема між Іраком. Сирією та Туреччиною. Прогнозування виконує певні функції, зокрема соціально-гносеологічну, функцію розвідки, евристичну, інтегруючу, запобіжну, інтенсифікуючу, нормативну, комунікативну, орієнтовну. Його найважливішою функцією є те, що воно дає розуміння історичної перспективи, допомагає визначити напрями

соціально-економічного та політичного й міжнародного розвитку і тим самим служити виробленню обгрунтованої стратегії й тактики.

Нині в Україні соціальне прогнозування здійснюється на трьох рівнях. Найвищий масштабний рівень — це суспільство в цілому, середній — певна територіальна спільність чи регіон і нижчий — окремий колектив. Найвищим часовим рівнем прогнозування вважається довгострокове прогнозування, яке розглядає соціальні процеси на тривалий період — 15—20 років і вирішує питання на рівні державної політики. Середній часовий рівень — 10—15 років аналізує можливість розв'язання стратегічних завдань, які дають орієнтовну відповідь на запитання, що можна зробити. Найнижчий — вирішує оперативні завдання, які належить здійснити в найближчий період.

Майбутнє виростає з мрій про нього, з осмислення притаманних сьогоденню суперечностей розвитку суспільства. Альтернативізм знаходе у "Філософії майбутнього" — футурологічну нішу, що стрімко розвивається, відкидаючи дух богоборства (як "шкідлива буржуазна лженаука"). А тим часом стали відомими в усьому світі праці з глобального моделювання, проведені завдяки "Римського клубу". Хвилювали громадськість своїми розробками міжнародні прогностичні наукові товариства, створені в провідних країнах Заходу.

Наочно уявити картину майбутнього допомагає економічне і математичне моделювання можливих суспільних подій, а точність прогнозу дає змогу перевірити метод експертних оцінок. Синтез різних думок, точок зору великих спеціалістів дає можливість висвітлити кожний досліджуваний об'єкт з різних боків і сформулювати прогноз глобальних проблем сучасності, розв'язання яких вимагає спільних і невідкладних зусиль усіх держав і народів. Поряд з відверненням ядерної війни до глобальних проблем належать охорона навколишнього середовища, енергетична, сировинна, продовольча та демографічна проблеми, мирне освоєння космосу…

Яке ж майбутнє нас чекає? Дізнатися про це і сьогодні дуже важко, практично неможливо. Сьогодні, коли дедалі більше дізнаємося про наше минуле, таємним залишається наше майбутнє. Сьогодні, коли руйнуються старі міфи і легенди, все з більшою тривогою постає питання, що чекає нас там, за горизонтом? І знову повторюється стара історія: люди не одержують відповіді ні від офіційних осіб, ні від засобів масової інформації. Спроби філософів, соціологів, економістів, психологів у XX ст. осмислити наше майбутнє не мали офіційної підтримки. поза людиною: майбутнє не приходить іззовні, обминувши прагнення. Майбутнє людства треба розглядати як результат його діяльності, а не як таке, що прийде само, і людина адаптується до нього. Теоретичною розробкою та обгрунтуванням різних варіантів розвитку суспільства і людини в майбутньому займається в західному світі футурологія (від лат. futurum — майбутнє і гр. logos — мова, вчення). Термін цей уперше почав вживати (в 1943 р.) О.Флейхтхайм, професор політології (Берлін). Слово "футурологія"є відмежування від доктрин минулого і

З боку політичних партій доцільним є пропонування певних посад, інших привілеїв, які стосуються інсайдерських механізмів взаємодії між елітою та представниками суспільних груп, інтересів. Зворотній зв’язок може полягати у наданні матеріальних благ задля проведення політичної кампанії, залучення суспільних груп на підтримку певних політичних проектів.

Загалом, вироблення рекомендацій щодо підвищення ефективності політичної еліти полягає у двох площинах. По-перше, внутрішній, що безпосередньо стосується організаційної структури суб’єктів політичної еліти, налагодження комунікацій між ними за допомогою інформаційних технологій. По-друге, зовнішній, яка зумовлює взаємодію як з представниками суспільних груп, так і з групами тиску, які є потенційними спонсорами політичних кампаній в Україні.

Фактично, роль політичної еліти на процеси управління сьогодні є недостатньо значною. Це говорить про необхідність поступових реформ не тільки в політичній, а і у інших сферах суспільного життя, що призведе не тільки до кількісних, а також до якісних змін української дійсності.

Література

1. Ашин Г.К. Элитология в системе общественных наук // Общественные науки и современность. – 2003. – № 4. – С. 124-134.
2. Ильин И.А. О воспитании национальной элиты. – М.: Просвещение, 2001. – 314 с.

Пашков В.О.
викладач, аспірант кафедри політології
ДНУ ім. О. Гончара

ПОЛІТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

У процесі освіти відбувається передача від покоління до покоління знань, які здобуло людство, засвоєння результатів суспільно-історичного пізнання, відображеного в науках про природу, суспільство, в техніці та мистецтві, а також оволодіння трудовими вміннями, навиками спілкування й поведінки в умовах соціуму. Освіта формує переконання особистості або в необхідності тих чи іншим норм, цінностей, інститутів або, навпаки у їх застарілості. На думку К. Ясперса, держава є формою найбільш тривалого виховання всіх. Держава через освіту, а у XX ст. через вищу освіту як найбільш динамічний елемент освітньої системи, спрямовує свої зусилля на створення умов для «вирощення» соціальних страт в межах збереження стабільного соціально-економічного та політичного ладу. При відтворенні цього процесу протягом кількох поколінь громадян відбувається «типізація людини». Подібний крен виховної та освітньої роботи проявляють як демократичні, так і недемократичні режими (СРСР, США, Франція, КНР, Японія).

Вважається, що політичне виховання сприяє зміцненню соціальної солідарності і може запобігти соціальним патологіям – класовим, міжнаціональним і міжрелігійним конфліктам, трудовим спорам, злочинності,

пошуку компромісу в аспекті прийняття політичних рішень, що обумовлює необхідність оновлення матеріально-технічної бази для покращення комунікаційних процесів.

Цей комплекс механізмів інформаційної політики дає змогу налагодити як внутрішню, так і зовнішню взаємодію у політичній сфері.

Іншим напрямком підвищення впливу політичних еліт на прийняття рішень є централізація управління, влади. В Україні цей процес наразі знаходиться в стадії свого становлення та розвитку. Ця тенденція обумовлює декілька позитивних моментів з точки зору політичного управління.

По-перше, зосередження відповідальності в одному центрі впливу є позитивним чинником в аспекті прийняття рішень. В Україні цим центром має стати Президент, що забезпечить, з одного боку, чітку відповідальність, з іншого – процес прийняття рішень стане більш виваженим та ефективним.

По-друге, зниження ролі регіональних еліт. Останнім часом регіональні еліти за допомогою неформальних зв’язків та наявності матеріальних ресурсів намагалися впливати на процес прийняття рішень в загальнодержавному аспекті. Це призводить до зміщення центрів впливу, нівелювання відповідальності як невід’ємного атрибуту політичного процесу [2, с. 83].

Таким чином, централізація політичної влади в Україні на сучасному етапі її розвитку дозволяє координувати процес прийняття рішень.

Ще одним можливим механізмом підвищення впливу еліт на процес прийняття рішень є рекрутування професійних кадрів, аналітиків. Це дозволить вирішити комплекс проблем, пов’язаних з політичним управлінням.

По-перше, професіонали політичної сфери можуть стати носіями авторитетної думки серед суспільства. За допомогою цих аналітиків відбувається зміна суспільної думки, що позитивно впливає на утримання елітою влади та консолідацію цієї еліти.

По-друге, робота аналітичного відділу також передбачає напрацювання різних видів політичних рішень, їхню оцінку з точки зору результативності, оптимальності та ефективності.

Рекрутування цих кадрів має підкріплюватися належними каналами. В українських реаліях, цими каналами можуть стати регіональні відділення політичних партій, суспільні організації, громадські рухи. Крім того, доцільно утворити підготовчі курси при партійних органах задля більш продуктивного залучення нових кадрів в систему політичного управління.

Одним з найголовніших механізмів, який сприяє не тільки підвищенню ефективності діяльності політичної еліти, але і сутності всієї політичної системи, є формування домовленостей між групами інтересів і політичною елітою до початку кампанії. В даному випадку виключаються негативні моменти, які можуть вплинути на управлінський процес: неможливість досягнення компромісу; дефіцит часу; відсутність необхідних ресурсів та інші чинники.

насамперед від "марксистського утопічного мислення" Футурологія, як "наука про майбутнє", розробляє альтернативні проекти розвитку.

Першими за радянських часів саме М.Бахтіну, В.Біблеру, М.Мамардашвілі в Росії та В.Воловику, В.Воронковій, С.Кримському, М.Лепському, М.Поповичу в Україні вдалося (часто в езопівській), але узагальнюючій формі осмислити різноманіття всесвітньої та регіональної історії; відтворюючи новизну - цивілізованого ставлення до українських чеснот прогнозів культури. - долаючи офіційні заборони, щоб було втілення критики бездуховних стереотипів, у демократичних перетвореннях суспільства тощо.

Наприклад, cуверен-філософи чітко відображують онтологічне тлумачення «сміхової культури» як трансцендентної ознаки козацького націотворення, виявивши витоки інтересів автохтонів га всіх інших етнічних груп нашого народу, порівняння апріорних та трансформаційних підвалин етносоціального ходу буття. На межі третього тисячоліття значно посилюється схильність «поневоленої інтелігенції» до виявлення ціннісних акциденцій буття, виявлення цивілізаційних властивостей національного буття тощо. Оскільки «філософія» відмовляється бути «прислужницею КПРС», тому й посилюється віра в «світлий дух шляхетної надії», проти її тимчасового „зачарування" (низів) вульгарним соціологізмом; ігноруючи цензурні обмеження, але в езопівській формі, сміхова культура є принциповою критикою методологічних сурогатів тиранії фашистської (нацистської) знаковості; обгрунтовуються суспільні саморегулятивні нормативи національних ідеалів. Прихильник впровадження ідеалів громадського осміяння носіїв вульгарного соціологізму. — С.Б.Кримський, - почав втілення української ідеї з підтримки філософської концепції свободи навіть у формуванні моделі латентного українського націотворення [8; 114].

Громадська діалогізація буття висвітлювала закономірно-сакральний сенс етноконфесійної саморегуляції, що мало роль у розвінчуванні міфологем плебейсько-несвідомого в історії (носії якого припускають існування релігійного розколу нашого багатоконфесійного народу), що не тільки виявляє та оприявнює, але й поступово долає плебейські прояви соціального протесту. «Суверен-філософи», попри цензурних обмежень, діяли завжди різноманітно, офіційно та неофіційно, - через критику буржуазних теорій, - пояснення: що таке патріотичний та націоналістичний, релігійний і атеїстичний світогляд. - мав дороговказ рідні етноконфесійні звичаї, - з десятьма заповідями, гріхом та покаянням; неофіційно - у формі українського гумору, щоб відкидати всілякі прояви гріховних спокус (зокрема окультистів або вульгарно-націоналістичних місіонерів). Будь-яка звичайна пересічна людина (спеціаліст з вищою освітою), завжди дивилися на український гумор як на віддушину, що висвітлила суверенну вагу поступового збільшування кількості цивілізованих патріотів, як офіційно віруючих тощо. Це мало позитивні наслідки у сфері громадського націотворення. Громадськість поступово еволюціонує від квазірелігії до

метафізичного виміру ідеалів нації, коли зростає авторитет духовних цінностей народу (В.Воловик, В.Воронкова, М.Лепський).

Правозахисний рух української нації почав більш толерантно сприймати нецивілізовані негативні риси у людини-маси, рішуче засуджуючи будь-які прояви ксенофобії, українофобії, також русофобії, антисемітизму, навіть коли вони прикривалися пролетарською чи націоналістичною демагогією, чим принижувався еволюційно-духовний контекст „серцевої єдності", спрямованої на поступове подолання імітації громадського самовизначення [9, 111; 133]. Захисники патріотично-еволюційного відродження рідної держави, релігії та Церкви сподівалися на „дух свободи" як на універсальний засіб, який стимулює негайне досягнення суверенітету України, примирення православних та греко - католиків, суверен-комуністів і поміркованих націоналістів, лібералів та консерваторів. Під час зростання моральної сили альтернативного громадянського суспільства "згасає дух імперського регулювання" традицій (минулого, сучасного, майбутнього) шляхом контрпропаганди та адміністративного тиску, оскільки офіційна влада вже була не в змозі завадити ні всеукраїнській громадській консолідації, ні відновленню патріотизму, навіть у формі елітоутворення.

Метафізика футурології диференціює явище „елітоутворення", як і процес „націократизму", у контексті поняття „цивілізованість" і «етноцид» Тут є системне осмислення фактів про елементи етноциду ще за царського уряду. Наприклад, кількість народів Російської імперії впродовж певного періоду їх існування різко зменшилася із 180 до 100. У наш час етноцидом футурологи почали називати й таку державну політику, яка „тихо" стимулює „асимілювання національних меншин", ігноруючи гуманітарні та міжнародні аспекти цієї проблеми.

При всіх своїх відмінностях проблеми захисту прав меншин мають спільні характерні ознаки, що відрізняють їх від багатьох інших глобальних проблем сучасності. Зрозуміло, що глобальні проблеми, які постали перед народами різних країн, виникли в різних сферах життєдіяльності людей. В одному випадку мова йде про ті чи інші сторони розвитку продуктивних сил, стан і якість навколишнього середовища, в іншому — про кардинальні питання зовнішньої і внутрішньої політики, в третьому — про стосунки держави, людини і суспільства тощо. Глобальні проблеми загострились настільки, що без них неможливо нині скласти реалістичне уявлення про сучасні тенденції суспільного розвитку, про майбутнє людства, або про наш політичний простір.

До глобальних проблем слід віднести й майбутнє людини. Проблема людини як особливе вираження одвічних філософських питань набула ще одного відтінку: нині вона активізувалась з погляду проблемності людського існування взагалі. Щоб мати майбутнє, людина має вижити як вид. Питання верифікації тому заторкують експертні опитування (оцінки). У більш складних випадках потрібні спеціальні процедури. Соціальне прогнозування базується на аналізі інформаційного масиву — сукупності даних, які приведені в певну

обов'язків, професіоналізм, дотримання норм та законів відповідного роду діяльності.

Виділяючи виборців, у якості суб'єктів політичного процесу, можна казати і про особистісну відповідальність громадян, яка має виражатися у свідомому, вільному та раціональному виконанні своїх громадянських обов'язків.

Відсутність соціальної відповідальності суб'єктів політичного процесу, у будь-якому з окреслених випадків може призвести до згубних наслідків: політичної кризи, спаду рівня довіри електорату, вибору хибного напрямку політичного розвитку держави та ін. Регуляція соціальної відповідальності суб'єктів політичних процесів має бути закріплена на законодавчому рівні, а також за рахунок популяризації, на державному рівні, засад моральності, професіоналізму, сумлінності та чесності як таких, що є невід'ємними у діяльності політичних діячів та представників влади на всіх рівнях.

Панченко А.В.
студент факультету соціології та управління
Запорізький національний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ

Розгляд проблематики політичної еліти є ключовим для розуміння сутності політичного та державного управління. З одного боку, еліти є системоутворюючим інститутом, який прямо чи опосередковано впливає на здійснення управлінських функцій в державі. З іншого боку, політична еліта має набір повноважень, ресурсів та владних важелів для здійснення управління.

Сучасні українські реалії в політичній сфері формують неефективний механізм прийняття рішень та загалом участі еліти у цій сфері. В цьому контексті варто відмітити декілька напрямів, за якими мають здійснюватися дії в сфері прийняття рішень. Ці напрямки є головними методами та шляхами підвищення впливу та формують нове бачення і переорієнтацію функцій політичної еліти.

В першу чергу, варто сказати про роль інформаційних технологій в сучасному політичному просторі. Україна, в даному випадку, не є виключенням. Саме інформаційна політика дає шанс еліті на підвищення власного впливу в контексті прийняття рішень. При цьому, варто виокремити декілька рівнів.

По-перше, політична еліта та її суб'єкти мають проводити більш активну інформаційну політику серед громадськості, лідерів суспільної думки. Цей вектор дасть можливість роз'яснювати певні рішення серед мас, отримувати підтримку за допомогою правильної подачі інформації [1, с 127].

По-друге, інформаційна політика в контексті відносин між державними організаціями, між елітами в цілому. Ефективна взаємодія сприяє швидшому

Суб’єктами політичних процесів виступають носії політичної дії, а отже до їх кола можна віднести, як конкретних політичних лідерів, так і політичні партії, громадські організації політичного спрямування, громадян. Оскільки, кожен із зазначених суб’єктів політичного процесу виконує у ньому різні функції, то рівень відповідальності, та й її зміст, у кожного свій. Для прикладу, розглянемо виборчий процес, як один із видів політичного. Чіткий перелік суб’єктів цього процесу, визначений законодавством, надасть змогу класифікувати відповідальність різних суб’єктів, та визначити її роль у виконанні ними відповідних функцій.

Суб'єктами виборчого процесу визнаються особи, органи та організації, наділені Конституцією та виборчим законодавством України правами та

обов'язками стосовно організації та проведення виборів, зокрема:

– виборці;

– зареєстровані кандидати в депутати, кандидати на пост Президента України, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови;

– уповноважені представники, довірені особи, офіційні спостерігачі від партій (блоків) - суб'єктів виборчого процесу, від кандидатів;

– виборчі комісії - спеціально утворені виборчі органи;

– органи державної влади та органи місцевого самоврядування;

– партії (блоки), їхні місцеві організації, які висунули кандидатів.

У виборчому законодавстві регламентація виборчого процесу здійснюється: по-перше, закріпленням засад виборів і виборчого процесу; по-друге, детальним регулюванням усіх стадій (етапів) виборчого процесу; по-третє, визначенням порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів виборчого процесу; по-четверте, встановленням засад фінансового та матеріально-технічного забезпечення підготування і проведення виборів.

Оскільки, регламентація діяльності суб’єктів виборчого процесу закріплена на законодавчому рівні, одразу можна казати про наявність у цьому процесі адміністративної відповідальності, до якої можуть бути притягнуті суб’єкт виборчого процесу, за невиконання або не належне виконання своїх обов’язків.

Передвиборча діяльність кожного кандидата на ту чи іншу посаду, передбачає проведення передвиборчої кампанії в ході якої, розробляється програма майбутніх дій кандидата, проведення агітацій та різноманітних акцій. Остання передвиборча кампанія в нашій країні, продемонструвала, що не завжди дані «агітаційні обіцянки» кандидатів у результаті втілюються в життя. Звідси, можемо казати про моральністну відповідальність суб’єктів виборчого процесу, яка має виражається у дотриманні загальновизнаних постулатах честі та гідності, повазі до людини, чесності та відданості своїй професіональній діяльності.

Говорячи про суб’єкт політичного процесу, як про особу (чи групу осіб) наділених владними повноваженнями, маємо справу, також, із професійною відповідальністю – сумлінне та кваліфіковане виконання службових

систему наукових фактів і характеризують об'єкт прогнозування. До складу інформаційного масиву входять найрізноманітніші джерела: періодична преса, політичні огляди і звіти, статистичні дані, звіти про зарубіжні відрядження спеціалістів, дані анкетних опитувань експертів, радіопрограми, політичні заяви, особові характеристики політичних лідерів, оцінки їхніх світоглядно-політичних переконань, монографії, дисертації тощо.

Наприклад, за опитуванням київських соціологів (співпадає з нашими спостереженнями) на зламі тисячоліть, виявило те, що націонал-радикальні стереотипи були притаманні майже 20% респондентів, натомість для більшості представників «середнього класу» привабливим було тлумачення філософем опозиції у дусі традиційного пізнання, але у контексті субстанціації категорій „кат та жертва”, „добро та зло”, „ціле та частина”, „загальне, специфічне та одиничне”, оскільки еволюційне оновлення комуністичної доктрини йшло через поняття «свобода народу» і «шляхетна особистість» [10,12].

Вільний статус суверенної України можна було спочатку повністю зрозуміти виключно у романтичній бунтівній, пізніше - еволюційній формі. Українські діячі культури безпосередньо прагнули подолати «плебейство» - розбудити почуття патріотичної гідності у правлячих колах Росії та України. Режим у деспотичних країнах завжди краще годує "покірних і тихих плебеїв", які вважають свою громадську пасивність доброчинністю й навіть універсальною чеснотою. Хоча фактично успіху опозиційної діяльності сприяли „мудрі управлінці” та відважні лідери, що мирно переформатували радикалізм опозиційної еліти (П.Шелест, Л.Кравчук, В.Чорновіл)

В альтернативному суспільстві розпочалось системне єднання офіційного прогнозування з принципами „шістдесятників”, яких репрезентував Іван Дзюба, відомий літературознавець-ліберал. Метафізична, на перший погляд, нібито проста філософська публіцистичність викладу цього питання у трактаті І.Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?» склалася у полемічній формі, щоб бути еволюційним суб’єктом громадської думки, і, стимулюючи відтворення національної гідності молодих респондентів.

Міркуючи про перспективи розвитку слов’яно-православної цивілізації, слід еволюційно розвивати існуюче, обережно ламати (старі догми і стереотипи). Якщо не вирішемо сьогоднішньої взаємодії національних і глобальних проблем, то не буде й ніякого цивілізованого розвитку людства. Розмірковуючи про перспективи людства, слід підкреслити, що мова йде про можливості якогось єдиного демократичного і гуманного світового співіснування носіїв різноманітних форм суспільних відносин. Але з однією умовою. Це мають бути суспільства «народної демократії», де навіть «маленький українець» буде центром усіх перетворень. Тому науковий погляд на перспективи України у зв’язку з технологічним прогресом може сформуватися на основі системи "людина – наука - технологія - суспільство".

Від передбачення свідомої діяльності народів, багато в чому залежить відповідь: як уникати цих (нетолерантність) негативних тенденцій, як

спрямовувати соціальне прогнозування саме в тому, щоб розкріпачити майбутнє людського духу, але без будь-яких революціоністських прожектів.

Література

1. Варварцев М. Видиво, якому не можна було знайти рівного в історії.../Микола Варварцев // Запорожці. До історії козацької культури / Упор. Ігор Кравченко. - К.: Мистецтво, 1993. - С.330-337.
2. Воловик В.И. Философия политического сознания. Монография/ В.И.Воловик. – Запорожье: Просвита, 2008. – 204 с.
3. Воронкова В.Г. Синергетична методологія аналізу соціального управління./Гуманітарний вісник ЗДІА: Зб.наук.пр./ Гол. ред. В.Г.Воронкова - Вип.36 - Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2009 С.26-46.
4. Воронкова В.Г. Метафізичні виміри людського буття/В.Г.Воронкова Запоріжжя: Павел, 2000. - 176 с.
5. Воронкова В. Український політичний менеджмент на порозі XXI сторіччя / Валентина Воронкова// Політологічні читання .- 1995г.-- №3. - С.68 78.
6. Воронкова В.Г. Філософія. Навч, посібн. / В.Г.Воронкова. - К.: ВД «Професіонал», 2004. - 480 с.
7. Габермас Ю. Єдність розуму в розмаїтті його голосів / Юрген Габермас // Комунікативна практична філософія / А.М. Єрмоленко. - К.: Лібра, 1999. - С.255-286.
8. Кримський С.Б. Національні архетипи / С.Б. Кримський // Мала енциклопедія етнодержавництва. – К.: Генеза, Довіра, 1996. – С. 114-116.
9. Лепский М.А. Взаємозв'язок оптимізму та песимізму: проблема соціальної перспективи. Автореф. … д-ра філос. наук: 09.00.03/М.А. Лепський, ін.-т філософії НАНУ ім.. Г.Сковороди, 2006. – 39 с.
10. Попович М.В. Структура и смысл. Формальные методы анализа в современной науке / М.В.Попович, С.А.Васильев, Н.Б.Вяткина и др. – Киев: Наукова думка, 1989. – 236 с.
11. Скловська В.І. Етико-естетична культура як складова професійної підготовки операторів особливо складних систем управління / В.І.Скловська // Філософія науки, техніки та архітектури: постмодерний проект: Колективна монографія / За ред. В.А.Рижка. – Київ: Національний університет будівництва і архітектури, 2002. – С.120-127.

Бобровський М.І.
аспірант кафедри соціальної філософії та управління
Запорізький національний університет

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Принцип (лат. prіncipiut, фр. prіncipe — начало, основа) — основне вихідне положення науки, теорії, вчення, світогляду; визначальна ідея, центральне поняття, яке відображає певну закономірність буття. Будь-який принцип має свої теоретико-пізнавальні і логічні можливості, за межами яких його ефективність знижується або нівелюється. Внаслідок цього для вивчення будь-яких складних об'єктів потрібні комплексні системи принципів, здатні компенсувати обмеженість пізнавального потенціалу окремих методів.

Серед найважливіших принципів дослідження державотворення слід виділити принцип науковості. Принцип науковості передбачає верховенство

Література

1. Аванесян В.П., Авдеев С.Д. Некоторые особенности информационных взаимодействий [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.infokonstruktor.ru/koncepcia/09b.htm
2. Лотман Ю. М. Семиосфера. - СПб: «Искусство-СПб», 2000. - 704 с.
3. Почепцов Г. Г Теория коммуникации. - М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер», 2001. - 656 с.
4. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации: Учебное пособие. - СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2002. - 461 с. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.bookssite.ru/scr/read_126162.html

Михайленко І.І.
аспірант кафедри соціології
Запорізький національний університет

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Життєдіяльність будь-якої держави нерозривно пов'язана із постійним перебігом у ній політичних процесів, які своїм змістом визначають політичну стабільність у державі та ступінь задоволення народу діяльністю влади. Політичні процеси відбуваються, безпосередньо за рахунок діяльності (або бездіяльності) власних суб'єктів. Оскільки дії окремих суб'єктів політичних процесів не завжди є правомірними, законними та такими що відповідають демократичним та моральним принципам, актуальним, постає питання соціальної відповідальності суб'єктів політичних процесів.

Перш ніж визначити місце і роль соціальної відповідальності у діяльності суб'єктів політичних процесів, необхідно розглянути основні категорії наукової розвідки: політичний процес та соціальна відповідальність. Політичний процес є сукупністю дій інституційованих і неінституційованих суб'єктів політики щодо реалізації їх специфічних функцій (дисфункцій) у сфері влади, які, в кінцевому підсумку, забезпечують розвиток (або занепад) політичної системи. Політичний процес як цілісне явище має свою структуру, складовими елементами якої виступають: суб'єкти процесу (носії політичної дії); об'єкт, який необхідно створити чи досягти як мету процесу; засоби, методи, ресурси, інституції, що реалізують процес.

Відповідальність є соціально-філософським поняттям, яке відображає взаємозв'язок «особистість-суспільство» у діяльності суб'єкта, яка характеризується інтеріоризацією суспільних норм та правил та готовністю отримати позитивний чи негативний зворотній зв'язок за неї. Відповідальність людини можлива лише в умовах діяльності особистості (включаючи і бездіяльну поведінку) та на об'єктивній основі взаємовідносин між людьми, а отже, за своєю природою, по суті, є соціальною. Соціальна відповідальність виступає як специфічна характеристика, яка віддзеркалюють міру, ступінь прийняття будь-яким соціальним суб'єктом, групою соціально-значущих цілей суспільства, готовність до виконання взаємних прав і обов'язків у процесі сумісної діяльності з метою не допущення порушення усталеного розвитку суспільства.

певну впорядкованість інформації. Тому й політичні символи, як носії інформації, вибудовуються за рівнем сприйняття в певну вертикаль, в якій наявні символи, що мають загальносуспільне значення та ті, що є актуальними лише для визначеної групи людей. Символічне середовище розуміється як особлива інформаційна система, яка самостійно розвивається.

Вказані властивості інформації підкреслюють інформаційну природу політичних символів та той факт, що політична символіка є своєрідним закодованим повідомленням. Ще Ю.М. Лотман стверджував, що «символ і в плані вираження, і в плані змісту завжди являє собою деякий текст, тобто володіє деяким єдиним замкнутим у собі значенням і чітко вираженою межею» [2, с. 241]. Тобто політичний символ створюється із заздалегідь визначеною метою – донести повідомлення до адресата. Але про здійснення взаємодії через актуалізацію потрібних символів ми можемо говорити у випадку, якщо у людини певним чином змінюється сприйняття і розуміння навколишнього світу, подій. Якщо ж політичний символ не набуває потрібного тлумачення, то інформація вважається не отриманою.

Російський дослідник О.В. Соколов доповнив, що будь-який знак - це згорнутий текст, схований у його значенні, а будь-який текст - елемент значеннєвого діалогу, дискурсу, що постійно ведеться в суспільстві й між суспільствами [4]. Політичні символи поєднують розрізнені події і факти в єдиний ланцюжок, створюють цілісну картину історико-політичних подій, допомагають вибудувати їх логічно та встановити причинно-наслідкові зв’язки.

Аналізуючи інформаційне навантаження політичної символіки, можна звернутися до тези Ю.М. Лотмана про існування двох способів збільшення інформації, якою володіє індивід або колектив: «Один - одержання ззовні, коли інформація виробляється десь на стороні й передається одержувачеві. Другий - будується інакше: ззовні отримується лише певна частина інформації, що відіграє роль збудника і викликає зростання інформації усередині свідомості одержувача» [3, с. 60]. Звідси і процес отримання інформації з політичного символу буде мати двоїстий характер. З одного боку, політична символіка створюється цілеспрямовано, технології її впровадження розробляються професіоналами, вона є детально продуманою, і в готовому вигляді подається «споживачу». Але з іншого – у свідомості людини символ може викликати неочікувані асоціації, аж до надання йому зовсім іншого змісту. Іноді символіка навмисно створюється без супроводу пояснень, з метою викликати вільне її наповнення особистістю власним смислом.

Отже, політичні символи є доволі складною інформаційною системою. Вони є засобом зберігання й поширення інформації, забезпечують історичну спадковість та логічність сприйняття політичних подій.

об'єктивного знання над інтересами та мотивами тих, або інших дослідників. Наукова істина у дослідженні, поясненні, аналізі та прогнозуванні державно-правових та суспільних явищ і процесів має стояти на першому плані.

Із зазначеного випливає принцип об’єктивності. Об'єктивність означає неупередженість, незалежність суджень від світоглядних та політичних уподобань дослідника. При цьому дослідник не повинен бути нейтральним. Він має право на обґрунтування позиції як власної, так і тієї соціальної групи, інтереси якої представляє. Об'єктивність дослідника заключається не в уникненні критичних суджень, характеристик стосовно моральних і світоглядних проблем, а в неупередженому відображенні всієї системи суперечностей, продиктованих зіткненням різноспрямованих інтересів соціальних верств. Крім того, дослідник не повинен уникати, ігнорувати знання, ідеї та факти, які йому відомі, але суперечать його поглядам.

Принцип об'єктивності споріднений з принципом системності. Принцип системності вимагає розмежування зовнішньої і внутрішньої сторін матеріальних систем, сутності та її проявів, виявлення багатьох сторін предмету, їх єдності, розкриття форми і змісту, елементів і структури, випадкового і необхідного та ін. Дослідження державотворення як системи дає цілісне уявлення про державу, право, діяльність суспільства щодо побудови держави, форми діяльності як традиції чи новаторства в їхньому розвитку, тощо.

Принцип комплексності у дослідженні державотворення актуалізує дослідження об’єкта не лише з позиції філософії, але, й інших соціогуманітарних наук, передусім — соціології, політології, права, історії, економіки. «Принцип комплексності, між іншим, дає можливість всебічно і глибоко з'ясувати існуючі глибинні відмінності одного типу держави і суспільства від іншого, точніше встановити їх специфіку, місце та роль у житті суспільства, зробити найбільш чітку класифікацію суспільно-державних явищ залежно від їх економічних, політичних, соціальних основ та інших суттєвих особливостей. Зокрема при дослідженні так званих традиційних суспільств та процесу модернізації» [2].

Пізнання історії державотворення показує, що цей процес є динамічним. Важливим методологічним принципом в даному контексті виступає принцип розвитку. Принцип розвитку можна вважати вихідною діалектичною ідеєю. Прийняття цієї ідеї дозволяє представити світ в постійному русі, побачити, що він знаходиться в розвитку, тобто зазнає якісні і кількісні зміни різної (прогресивної або регресивної) спрямованості.

Принцип розвитку тісно змикається з принципом історизму, згідно з вимогами якого держава і право мають розглядатись у закономірному русі, в тісному зв'язку з конкретно-історичними умовами їхнього існування. Принцип історизму вимагає виявлення характеру закономірностей, виникнення і розвитку держави і права, суспільства; закономірностей переходу від одного якісно визначеного ступеню їхнього розвитку до наступного; характеру

закономірностей трансформації елементів попереднього ступеня в наступний ступінь на новому етапі історичного розвитку[1].

Важливим принципом дослідження державотворення України є принцип діалектичної єдності соціальної теорії з практикою. Розкриваючи об'єктивну необхідність постійного оновлення соціальних знань, з іншого боку – вказуючи на надійні критерії перевірки їх істинності, зазначений принцип дозволяє вести новаторський пошук.

Підсумовуючи зазначимо, що для інтеграції всіх вищевказаних принципів автор обрав діяльнісний підхід, адже джерелом і умовою державотворення є соціально-конструктивна діяльність. Остання являє собою властиву людині активну форму відношення до об'єктивної реальності та включає: процес активної адаптації до середовища, який потребує відтворення усталених форм і способів діяльності; процес її освоєння, перетворення і пізнання, що передбачає взаємозв'язок репродуктивної і продуктивної діяльності. Новаторська державотворча діяльність, що підтвердила свою значимість (цінність) у ході тривалої апробації в соціальній практиці, утверджується в суспільстві як прийнята норма і регулярно відтворюється вже як традиція[3].

Література

1. Історія держави і права України: Навч. посіб. / П.П. Музиченко. — К.: Знання, 1999. — 661 с. — (Вища освіта XXI ст.)
2. Теорія держави і права. Академічний курс: Підруч. / О.В. Зайчук, А.П. Заєць, В.С. Журавський, О.Л. Копиленко, Н.М. Оніщенко. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 685 с.
3. Традиція як фактор саморозвитку суспільства: Автореф. дис... канд. філос. наук / О.С. Шейко; Запоріз держ. ун-т. — Запоріжжя, 2001. — 19 с.

Бойко Г.В.

к.психол.н., доцент кафедри соціальної філософії та управління
Запорізький національний університет

КОНСУЛЬТАТИВНА РОБОТА, СПРЯМОВАНА НА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ КЛІЄНТА

В сучасній Україні проблема безробіття стала повсякденною реальністю. Відповідно, питання ефективного пошуку роботи та працевлаштування є актуальним предметом наукових пошуків та важливим прикладним завданням. Важливим питанням залишається обґрунтування конкретних методів та прийомів психологічної підтримки, які дозволять сприяти ефективному пошуку роботи та працевлаштування тих, хто того потребує.

Спираючись на авторські емпіричні дослідження вирішення проблеми пошуку роботи та враховуючи етапність переживання періоду відсутності роботи, вважаємо ефективними наступні заходи щодо здійснення психологічної підтримки [1]. У ґрунті здійснення психологічної підтримки має бути діагностична робота, спрямована на збір об'єктивної інформації для виявлення специфіки переживання періоду відсутності роботи, індивідуальних

Мальована Ю.Г.

аспірантка кафедри політології
Запорізький національний університет

ІНФОРМАЦІЙНА ПРИРОДА ПОЛІТИЧНИХ СИМВОЛІВ

В сучасному світі безперечним є факт потреби людини в отриманні інформації. Таким чином забезпечується нормальне функціонування індивіда в суспільстві, спрямовується поведінка та встановлюється інформаційний зв'язок з іншими членами соціуму. Процес комунікації відбувається за допомогою інформаційного обміну. В політичній сфері саме суб'єкти самостійно формують склад інформації та пропонують її для отримання необмеженою кількістю осіб. Політики організують, скеровують й мотивують суспільну діяльність через створення, обробку та передачу інформації.

Проблемами інформаційної взаємодії в суспільстві займалися Г.Г. Ділігенський, В.З. Коган, А.Н. Кочергін, Ю.А. Шерковин, Л.А. Цимбал. Іншим напрямком наукових пошуків була розробка інформаційної складової символів, їх смислового навантаження, що найбільш повно відобразилося в роботах зарубіжних авторів П. Бергера, Г. Блумера, Л. Лукмана, Дж. Міда та Ф. де Соссюра. Серед вітчизняних дослідників, що займалися даною проблематикою, можна виділити М.Н. Грачова, В.П. Конецьку, Ю.М. Лотмана, О.В. Соколова, Л. Павлюка, Г.Г. Почепцова, О.І. Соловйова.

Доволі маловивченим є питання інформаційної взаємодії за допомогою політичних символів. Інформація, яка пов'язана з емоційними переживаннями, орієнтована на підсвідомість людини, сприймається та запам'ятовується краще. Політичний символ, таким чином, є своєрідним інструментом зберігання й передачі повідомлень, що відповідають вказаним характеристикам.

Інформація, в свою чергу, теж має ряд властивостей, які чітко виокремленні в роботах Л.А. Цимбала. Перша властивість - це властивість бути вмістом пам'яті. Автор підкреслює, що це є «можливість її відриву від об'єкта відображення й продовження свого незалежного руху». Друга властивість інформації – багатомірність, що розуміється не в просторовому змісті, а як якість, пов'язана із множинністю параметрів сприйняття й відображення інформації. Третьою властивістю інформації є її ієрархічність, тобто на більш високому рівні локальна інформація нижчого рівня стає незначущою [1]. В контексті аналізу інформаційного змісту політичних символів можна зазначити, що перша властивість підкреслює здатність символів генерувати нову інформацію при взаємодії один з одним, використовуючи вже відомі знання. Крім того, вона виявляє історичну та культурну спадковість між політичними символами як носіями інформації. Друга властивість визначає складність самої категорії «інформація». Інформація в даному смислі є системоутворюючою категорією, яка виступає регулятором соціальних процесів. І, нарешті, третя характеристика вказує на

поведінки, знань, норм, що відбувається на двох етапах. На етапі адаптації особистість засвоює універсальні категорії політичного світогляду, найбільш загальні предметно-об'єктні характеристики політичного життя, що складає фундамент інформаційного масиву, емоційно-оцінювального ставлення до політичних явищ і процесів, політичних лідерів і влади. Другий етап політичної соціалізації передбачає інтеріоризацію таких категорій політики, засвоєння і інструменталізація яких забезпечують суб'єктність політичної діяльності особи.

Динамізм сучасного політичного розвитку, як реакція і віддзеркалення переходу від індустріального до інформаційного суспільства, спричинив певні наслідки у процесі імплементації політичних знань, навичок та суспільного досвіду. Якщо західні країни майже безболісно, поступово здійснили модернізаційний перехід, то пострадянські країни, зокрема і Україна, були не сприйнятливі до інформаційних технологій. Песимістичні сценарії майбутнього України представляють її як сировинний додаток розвинутих західних країн, як об'єкт їх маніпуляцій у глобально-політичному позиціюванні.

Отже, динаміка розвитку проектно-технологічної організаційної культури сучасного суспільства актуалізувала необхідність професіоналізації діяльності суб'єктів в усіх сферах суспільного життя і, насамперед, політики, в царині якої розроблюються і впроваджуються рішення щодо стратегій подальшого розвитку. Професіоналізація політичної діяльності має співвідноситися з перспективами постіндустріального суспільного поступу, стратегіями програмування соціально-економічних і політичних перетворень в нашій країні. Вони передбачають зміну ідеалів споживацького суспільства на нові цінності престижу інтелектуальної сфери, духовну реформацію, утвердження цілераціональних і ціннісноraціональних моделей політичної діяльності. Якщо майбутні програми суспільного розвитку будуть базуватися на пролонгації цінностей і настанов, властивих попередньому рівню індустріальної культури, то наша країна буде приреченою на суспільну стагнацію, знаходячись у другому, а то й третьому ешелоні цивілізаційного розвитку.

Література

1. Никитин В.А. Организационные типы современной культуры: автореф. дисс. … д-ра культурологии: 24.00.01 / Рос. ин-т культурологии / Никитин Владимир Африканович. – Тольятти; М., 1998. – 49 с.
2. Мансуров В.А. Социология профессий. История, методология и практика / В.А.Мансуров, О.В.Юрченко // Социологические исследования. – 2009. – №8. – С. 36-46.
3. Алиева С.В. Моделирование социокультурной подготовки управленческих кадров / Алиева С.В., Гричашина Л.Ю // Социально-гуманитарные знания. – 2006. – №4. – С. 78-85.
4. Степин В.С. Эпоха перемен и сценарии будущего [Електронний ресурс] / В.С. Степин. – Режим доступу: http://svitk.ru/004_book_book/3b/800_stepin-epoha_peremen.php.

особливостей таких переживань. Адже таке переживання є різним у різних людей і, відповідно, психологічна підтримка ефективна, якщо враховує ці особливості. На початкових етапах переживання періоду відсутності роботи (для безробітних), як і для студентів, що завершують навчання у ВНЗ, коли поведінка характеризується активністю, налаштуванням на оптимістичний варіант вирішення проблеми працевлаштування, ефективними та «економічно виправданими» методами психологічної підтримки є групові методи. Насамперед, це груповий тренінг та групи взаємодопомоги. Ми цілком згодні із Р.М. Грановською, К. Рудестамом, Л.А. Петровською та ін., які вважають надзвичайно результативною саме групову тренінгову роботу. Це пов'язано з тим, що, наприклад, на думку Р.М. Грановської, нові відомості про себе, які людина отримує у груповому тренінгу глибоко укорінюються у її психіку, внаслідок того, що ці нові відомості емоційно пережиті. І таке емоційне переживання нових відомостей про себе стає поштовхом, який спонукає до переосмислення себе та свого ставлення до ситуації, виникнення та закріплення нових настанов, що визначають готовність до діяльності, спрямованої на працевлаштування. Саме група може допомогти людині відчути, що проблеми є у всіх, і виявити, що у інших ці проблеми можуть бути такими болючими як і в неї, і, навіть, ще більш гострими та складними. Тоді людина починає розуміти, що її складності можна подолати, і це їй "під силу", вона зможе знайти вихід із складного становища, прийняти рішення і ефективно діяти [2, 110].

Особливої уваги заслуговує індивідуальне консультування як метод психологічної підтримки тих, у кого переважають негативні емоційні стани у початковий період відсутності роботи, або тих, чий період відсутності роботи триває більше року. Індивідуальне консультування може використовуватися і як окрема форма роботи, так і як підготовка до участі у групових формах роботи.

Досвід здійснення консультативної роботи з питань ефективного працевлаштування дозволяє визначити основні заходи, що можуть бути реалізовані в процесі консультування для психологічної допомоги у вирішенні проблеми працевлаштування.

При організації консультативної роботи ми спирались на положення системної психотерапії, що передбачає 1) спрямованість консультативного процесу на вирішення проблеми; 2) пошук ресурсів у проблемі; 3) використання завдань-інтервенцій, спрямованих на активізацію настанови на працевлаштування [3].

В консультативній роботі вважаємо ефективним:

1) Визначення цінності роботи, як професійної діяльності, серед системи життєвих цінностей та пріоритетів клієнта. Аналіз найважливіших бажань, та аналіз того. яке місце серед них займає працевлаштування. Визначення тих бажань, які безпосередньо з роботою не пов'язані, але можуть бути здійснені лише при ефективному працевлаштуванні клієнта. Значення працевлаштування

для здійснення подальшого професійного зростання, формування та розвиток професійних планів. Розуміння працевлаштування як початкової умови для здійснення професійних планів. Переформулювання «мати» в «бути» за допомогою «навіщо?, що це змінить в мені» (мати роботу» в «бути професіоналом»). Визначення власних зусиль, що мають бути здійснені для того, щоб це реалізувати. Аналіз того, що може стати перешкодою для такої реалізації та визначення того, як ті перешкоди планує подолати клієнт.

2) Визначення клієнтом переваг, які він має в ситуації відсутності роботи (більше вільного часу, свободи, відсутність напруження пов'язаного з необхідністю встановлювати контакти в новому колективі, опановувати нові форми діяльності , тощо). Визначення клієнтом того, як він буде давати собі раду в ситуації наявності роботи, чим їх замінить, або зможе компенсувати відсутність таких переваг.

3) аналіз чинників самопрезентації клієнта в ситуації прийому на роботу через

– визначення клієнтом його позитивних якостей, що дозволяють ефективно впливати, справляти враження на інших людей, і на роботодавця в ситуації прийому на роботу, безпосередньо;

– визначення клієнтом його обмежень, через визначення риси, якості, яка може завадити справити позитивне враження на роботодавця. Цю рису було пропрацьовано з використанням класичної тріади вправ, що розроблено у системному підході.

а) Чим «найулюбленіша» неулюблена риса може бути корисна у ситуації працевлаштування, як її подати так, щоб вона з обмеження стала перевагою клієнта, як претендента на вакантну посаду, чим вона може допомогти справити позитивне враження на роботодавця;

б) «Винятки»: в яких ситуаціях міжособистісної взаємодії та риса не проявляється, і що робить клієнт для того, щоб вона не проявлялася;

в) «Диво»: створення уявної ситуації через поставку запитань клієнту для формування досвіду відсутності цієї риси: якщо станеться диво і не улюблена риса зникне, як буде почуватися клієнт, що він буде робити безпосередньо, хто з його оточення зауважить, що риса зникла, як відреагує, тощо.

4) Організація дня, основна частина якого зайнята пошуком роботи, Планування клієнтом розпорядку дня, конкретних дій, які мають бути реалізовані для пошуку роботи. Визначення того, що, на його думку, може перешкодити у реалізації наміченого клієнтом плану та визначення того, як це подолає клієнт для того, щоб досягти бажаного.

5) Формування мережі підтримки: аналіз оточення через складання переліку осіб (друзі, рідні, приятелі, сусіди, однокласники, одногрупники, тощо). Визначення з них ключових фігур і тієї підтримки, допомоги, яку вони можуть надати для вирішення проблеми працевлаштування (інформаційної, організаційної, поділитися досвідом щодо працевлаштування, дати пораду, зробити протекцію, тощо). Визначення власних зусиль клієнта, що мають бути

проектами та програмами стали провідною формою організації діяльності. Складна організація технологій призвела до необхідності поєднання професіоналізму та здатності активного включення у технологічні цикли. Як відзначають російські дослідниці С. Алієва і Л. Гричашина, відбувається створення нової моделі освітнього процесу, яка спрямована на зміщення фундаментальних настанов з формування «одномірного» функціонера-виконавця на формування цілісної особистості, здатної до самоорганізації. В межах нового типу організаційної культури створюються і нові підходи до формування професіонала, що базуються на вільному самовизначенні особистості, унікальності її життєвої траєкторії, рефлексивному відношенні до існуючих способів життєдіяльності, переході від функціонально-рольового існування до творчого [3].

У політичних науках трансформація організаційної культури позначилася у розгалуженні технологічних спеціалізацій – політичний технолог, політичний піармен, політичний маркетолог, політичний рекламіст, політичний менеджер тощо. Перехід до проектно-технологічного етапу супроводжується такими процесами. По-перше, визначаються зміни у професійному розподілі, у інформаційних типах впливу та у будові наукової картини світу відносно політичної сфери. По-друге, стрімке зростання наукового політичного знання, технологізація засобів політичного аналізу та політичної праксеології, спеціалізація у політичних науках надали поштовх до розвитку політичного консалтингу. По-третє, диференційованість і полікультурність політичної сфери визначають нелінійність розвитку сучасного суспільства і тому здійснюється використання системного та синергетичного підходів у соціальному проектуванні та програмуванні.

Формування сучасного проектно-технологічного типу культури висуває і нові якісні вимоги до розвитку особистості як суб'єкта політики. За концепцією В. Стьопіна культура – складноорганізований набір надбіологічних програм людської життєдіяльності, які структуруються у три одночасно існуючих рівні. Перший – реліктовий, як залишки минулих культур, які, однак, відтворюють деякі різновиди спілкування і поведінки людей. Другий – програми, котрі забезпечують виробництво життєво важливих для даного типу суспільства форм діяльності. Нарешті, третій рівень культурних феноменів, на якому розроблюються програми майбутніх форм, видів поведінки і діяльності, які відповідають майбутнім стадіям соціального розвитку. Як підкреслює В. Стьопін, «такі програми з'являються у результаті пошуку шляхів подолання соціальних протиріч; їх становлення закладає фундамент контурів нових типів і способів діяльності, а їх генерація виступає як результат і вираження творчої активності людини» [4].

Саме третій рівень культурних трансформацій висуває нові вимоги до політичної соціалізації особистості, як передумови професіоналізації політичної сфери діяльності. Соціалізація є засвоєнням цілісного образу політичного світу, своєрідної матриці різноманітних взірців політичної

«Ідеальний тип» професії, визначений російськими авторами на основі узагальнення наукового доробку інших дослідників, є своєрідною моделлю професійної компетентності, яка поступово формувалася протягом «професійного континууму». Вона надає можливості для характеристики потенціалу професіоналізації того чи іншого виду діяльності, його публічного образу і ступеню соціальної престижності залежно від історичного етапу оформлення професії. Застосовуючи цей підхід до політичної сфери суспільної діяльності, можна зазначити, що її професіоналізація відбулася досить суперечливо. З одного боку, політична діяльність виокремлювалася у специфічний вид професійної діяльності разом з виникненням держави як соціального інституту і системи централізованого управління; до того ж, необхідність таких людей, на яких покладали обов'язки політичного управління, була безсумнівною, адже це досить важлива, почесна, високоморальна справа в очах суспільства. З іншого боку, політичний рівень діяльності часто-густо зовсім не ґрунтується на об'єктивних наукових даних і взагалі протікає на несвідомому рівні, який, навіть, не доходить до раціональної і обґрунтованої оцінки подій. Більше того, у суспільній думці давно є укоріненою асоціація політичної діяльності з чимось «брудним», пов'язаним з насиллям, махінаціями, брехнею, лицемірством. Тобто етичне і цинічне розуміння політичної діяльності існують у протиборстві.

Тому формування «моделі» професії, її публічного образу, в якому робиться акцент на професійну етику і альтруїзм політиків, є в певному сенсі омріяними. Адже образ професії вибудовується на утвердженні власної компетентності, яка сприяє позитивному позиціюванню професії політика у суспільстві. Тому, на нашу думку, процес професіоналізації політичної діяльності ще триває. Знаковим етапом має бути закріплення даної професійної групи як гідної високого статусу в системі соціальної стратифікації суспільства через введення механізмів позитивних і негативних санкцій щодо даної професійної діяльності, суспільного контролю, «Професійного кодексу політика» тощо.

Професійний тип організаційної культури був провідним протягом кількох століть. Однак у другій половині XX ст. визначилися кардинальні протиріччя у розвитку професійної форми організації суспільства, що пов'язано зі стрімким зростанням наукового знання, технологізацією засобів виробництва, диференційованістю і полікультурністю сучасного суспільства.

Таким чином виникла необхідність розвитку іншого типу організаційної культури – проектно-технологічного. Наприкінці XX ст. створення і реалізація програм та проектів стало масовою практикою, більше того, відбувається формування концепції програмно-цільового управління соціально-економічними процесами, що відображує суттєві зміни в системі суспільних відносин, які мали місце у другій половині XX ст. Професійна культура за рахунок своєї теоретичної потужності породила способи масового виготовлення нових знакових форм для нових технологій. Технології поряд з

реалізовані для того, щоб така допомога та підтримка була отримана від тих людей (як їм повідомити про власне намагання знайти роботу, ту форму допомоги, яку хоче від них отримати клієнт, як віддячити за надану допомогу, тощо)

6) планування та реалізація конкретних кроків спрямованих на працевлаштування (складання резюме, телефонне спілкування з потенційними роботодавцями, досягнення домовленості про зустріч, підготовка до зустрічі з конкретним роботодавцем).

Підводячи підсумки, вважаємо необхідним підкреслити значущість консультування як індивідуальної форми психологічної підтримки клієнта у вирішенні різноманітних завдань, а саме стратегічних: сприяння усвідомлення себе як суб'єкта власного професійного шляху, визначення значення професійної діяльності серед інших життєвих цінностей, так і тактичних, таких як планування та реалізація конкретних кроків, спрямованих на ефективне працевлаштування.

Література

1. Бойко Г.В. Трансформація уявлення про себе і втрата роботи.- Запоріжжя: Тандем-У, 2005. – 180 с.
2. Грановская Р.М., Крижанская Ю.С. Творчество и преодоление стереотипов. — СПб.: OMS, 1994. — 192 с.
3. Фон Шліппе А., Швайцер Й. Системна психотерапія та консультування. Пер. З нім.. – Львів: ВНІЛ. – Класика, 2004. – 320 с.

Воронова Г.В.

к.філос.н, доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук

ДЕТУТ (Київ)

ЗВИЛІСТІ ШЛЯХИ ДО ДЕМОКРАТІЇ

В офіційних документах, монографіях і наукових статтях наших вітчизняних суспільствознавців незмінно говориться про те, що Україна обрала шлях демократичного розвитку. Однак поки що немає ясності про те, якого саме роду, виду, типу демократія формується і буде в подальшому розвиватися в нашій країні.

Невизначеність орієнтирів політичного розвитку суспільства доповнюється розмитістю орієнтирів соціальних, правових, духовних. Адже про свою орієнтацію на те, щоб будувати правову, соціальну державу не раз заявляли, заявляють і в подальшому, очевидно, будуть заявляти уряди і державні діячі найвищого рангу різних країн світу. Та інакше й бути не може, оскільки мова йде про основні сфери життя суспільства, якими, хочуть вони того чи ні, їм обов'язково приходиться займатись, прагнучи заполучити владу, агітуючи за себе, намагаючись представити свої програми у якості народних, а також перебуваючи при владі і рано чи пізно змушені в тій чи іншій спосіб тримати за це відповідь перед своїм народом. Інша справа, як вони це будуть

робити на практиці, чиї інтереси, яких соціальних груп і прошарків будуть брати для себе за основу, як вони будуть зорієнтовані на досягнення суспільної користі, якою, як ми вже раніше доводили, є користь окремої людини. [1, 81-85]

Як відомо, стаття 3 Основного Закону нашої країни проголошує: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [2, 4]. Здавалось би, що кожному з наших співгромадян немає чого боятися як за власне життя, так і за життя своїх близьких, здоров'я, безпеку та благополуччя. У країні, що проголосила незалежність, а тим більше «вільної від радянської окупації», як вважає дехто з політичних діячів, рівень їх забезпечення повинен бути вищим або ж, у всякому випадку, не нижчий, ніж він був до проголошення зазначеного акту. Насправді ж все виглядає дещо інакше.

Взяти хоча б рівень задоволення найперших життєвих потреб людини і, перш за все, такої з них як їжа. Звісно, що все пізнається у порівнянні. До того ж людині властиве почуття незадоволеності тим, що вона має. Їй практично завжди здається, що десь справи виглядають краще, ніж там, де вона живе. Представники старших поколінь українців добре пам'ятають, що у радянський період існувала думка, ніби-то радянська людина харчувалася набагато гірше американця, рівень життя якого вважався якоюсь недосяжною мрією. У зв'язку з цим хотілось би навести цікаві факти і роздуми, що містяться у монографії відомого російського суспільствознавця С. Кара-Мурзи «Опять вопросы вождям».

«У 1983-1985 роки, – пише С. Кара-Мурза, – радянська людина за добу вживала у середньому 93,8 г білка, а американець – 104,4 г. Різниця не така вже й велика. Американець зате з'їдав набагато більше жирів (162,2 г проти наших 99,2 г) – ну то й що ж у тому хорошого, окрім склерозу? Але ж вражає – у СРСР склалося стійке переконання, що ми недоїдаємо. Молока і молочних продуктів ми в середньому вживали 341 кг у рік на одну людину (у США – 260), але при опитуваннях 44% відповіли, що вживають їх недостатньо... І самий красномовний випадок – цукор. Його вживання становило в СРСР – 42,2 кг на рік на людину – було вищим за розумні медичні норми (у США – 28 кг), але 52% опитаних вважали, що їдять його занадто мало (а у Грузії незадоволених було навіть 67%)» [3, 75].

Наведені дані взагалі характеризували рівень харчування, який склався на той час в усіх республіках СРСР, в тому числі і середнього українця тієї пори, а по деяким покажчикам були навіть вищими за інших. Сьогодні ж середньостатистичний громадянин незалежної України, як свідчить статистика, вживає основних продуктів харчування (м'ясо, молоко, овочі, фрукти і т. ін.) у 1,5-4 рази менше раціональної норми. Про бідних же людей (яких у нашій країні лише за офіційними даними нараховується понад 13 млн. осіб, а реально за межею бідності перебувають 80% населення), їхній рівень харчування й говорити не слід. Він майже жебрацький. Цей фактор,

Література

1. Гаврилишин Б. Час глобалізації: сценарії для України і Росії — загрози і шанси / Богдан Гаврилишин // День – 2001. – №66.
2. Джангіров Д. Давос-2012: Китай як дзеркало капіталізму [Електронний ресурс] / Дмитро Джангіров. – Режим доступу: http://real-conomy.com.ua/publication/22/2383.html.

Лепська Н.В.
к.політ.н., викладач кафедри політології
Запорізький національний університет

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Еволюція суспільно-політичного ладу здійснювалася у руслі формування різних типів форм організації діяльності, які у сучасній літературі отримали назву організаційної культури. Так, В. Нікітін приводить такі історичні типи організаційної культури: традиційний, корпоративно-ремісничий, професійно-науковий та проектно-технологічний [1]. У межах кожного з них відбувалося усвідомлення, легітимація і інституціалізація комплексу формальних і неформальних правил, норм, настанов, повноважень тощо, які регулювали певні сфери суспільно-політичного життя і закріплювалися в системі політичних ролей і статусів.

Традиційна організаційна культура характерна для ранніх стадій розвитку людства, коли суспільство складалося з комунальних груп, принципом виокремлення яких було розрізнення «свій – чужий» та їх утримання міфом і ритуалом. Корпоративно-ремісничa культура має свої витоки у ранньому Середньовіччі, коли почав формуватися новий суспільний устрій з жорсткою ієрархією церкви та новими центрами організації суспільства – містами і університетами. У професійно-науковому типі організаційної культури базовою діяльністю, цементуючою різні професійні галузі, є наука як система знань і найважливіший інститут, який формує єдину картину світу, по відношенню до якої виокремлюються певні теорії і відповідні сфери професійної діяльності. Ядром професійно-наукової культури є наукові знання, а виробництво цих знань – пріоритетною сферою виробництва, котра визначає можливості інших видів і матеріального, і духовного виробництва.

Поряд з процесом професіоналізації, як реакції на потреби суспільства, відбувається і процес концептуалізації професійних видів діяльності, визначення тих атрибутів, які у сукупності дозволять тому чи іншому роду діяльності отримати високі соціальні позиції і статус «професії» з певним набором компетенцій. В. Мансуров і О. Юрченко виокремлюють три основних інтегративні характеристики, які формують «ідеальний тип» професії: професійні спеціальні знання і досвід; професійна етика: професійна автономія в прийнятті рішень [2, 36-46].

Але для нас, перш за все, цікавою видається можливість порівняти ті прогнози, що наводяться Б.Гаврилишиним як можливий сценарій розвитку подій для України, із сьогоднішніми реаліями. У 2001 р. як можливі тенденції прогнозувалися наступні варіанти:

– включення в процес глобалізації у співпраці з Росією і через Росію;

– коливання між Сходом і Заходом, не інтегруючись вповні не в одне і не в друге і залишаючись на маргінесі політичної та економічної реструктуризації світу і глобалізації;

– інтеграція в Європейський Союз паралельно з наближенням Росії до Європейського Союзу і більш симетричною (рівноправною) співпрацею з ним в економічній сфері.

На думку Б. Гаврилишина, перший варіант – це "кінець історії", це втрата своєї специфіки, другорядний статус, мовна, культурна, побутова асиміляція. Другий варіант – коливання між Сходом і Заходом – не на користь Україні та Росії. Для України – це ізоляція від здорових світових інтеграційних процесів. Її тягли б то сюди , то туди, що мало б для неї руйнуючий ефект. Вона стала б іграшкою для Сходу та Заходу. Тому єдино корисним для України є третій сценарій – інтеграція України в ЄС. Такий вибір України був би найкращим і для інтересів Росії: "Це є наш спільний шанс, бо Україна, прямуючи цим шляхом, зробила б важчим геополітичний, силовий вибір Росії. Силовий вибір виснажував би її замість того, щоб розбудовувати її на сучасне суспільство на своїх великих літературних традиціях, інтелектуальних силах, на природньому багатстві" [1, 389]. Здається, саме такий розвиток подій спостерігаємо ми сьогодні, незалежно від того, чи є він результатом свідомого обрання, чи інтуїтивно "намацаний" методом "проб та помилок".

Достатньо актуальною виглядає й оцінка інститутів глобалізації: "…виникли сильні протести проти Світової організації торгівлі.., проти Міжнародного Валютного Фонду, Світового банку.., проти Світового економічного форуму в Давосі з закидами, що в Давосі тисяча підприємців і 200 політиків неформально можуть вирішувати долю світу" [1, 389].

Не є секретом, що всесвітній економічний форум у Давосі січня 2012 р., від якого чекали рецептів подолання фінансової кризи, тільки підлив олії у вогонь, легалізувавши на рівні світових експертів терміни "криза капіталізму" і "класова боротьба".

Якщо "класова боротьба" воскресила привид Карла Маркса, то "криза капіталізму" стала основним лейтмотивом Давосу-2012. Причому порушив цю тему засновник і беззмінний – з 1971 року – президент форуму Клаус Шваб Мартін. В інтерв'ю німецькій Financial Time він заявив: "Можна впевнено сказати: нинішня капіталістична система абсолютно не вписується в модель сучасного світу" [2]. А солідний журнал Time провів в рамках форуму дискусію на вельми несподівану тему: "Чи зазнає капіталізм XX століття поразки в суспільстві XXI століття?" [2].

підсилений доведеною до кризового стану системою охорони здоров'я, є основною причиною різкого зростання смертності в країні, того грізного і сумного факту, що наше українське співтовариство щорічно зменшується приблизно на 400 тисяч співгромадян [4, 20].

Не можуть не турбувати й образи України як країни, держави, вітчизни, що формуються у масовій свідомості. Організатори моніторингового дослідження 2003 року, намагаючись виявити їх, запропонували респондентам перелік слів, якими можна було б коротко охарактеризувати стан нашого суспільства, попросивши їх вибрати ті, що найбільш точно характеризують їх власні уявлення. Як свідчать результати дослідження, «лідерами» по частоті вибору опинились такі слова-характеристики, як «бідність» (62,4%), «розруха» (47,7%), «тупик» (23,0%). На позитивному ж полюсі частіше за інших вибирались такі слова-характеристики, як «багатство» (5,5%), «перспектива» (5,3%) і «воля» (4,7%) [4, 345]. Тому достатньо прогнозованими були низький рівень політичної активності опитуваних, невизначеність і розпорошеність їх думок про вибір ними бажаного шляху подальшого розвитку України. Так, наприклад, змогли чітко визначитись, у якому напрямку слід було б здійснювати суспільні перетворення, всього 36,3% опитуваних. Серед них виявилось прибічників соціалізму – 25,7%, капіталістичного шляху розвитку – 10,6%. В той же час 22,3% респондентів не підтримали ані перший, ані другий шлях розвитку, 23,4% відповіли, що їм фактично однаково, який суспільний лад буде в Україні; 16,0% – все же не визначились і думки своєї з цього питання не мали.

Серед молоді, що прийняла участь у моніторинговому дослідженні, про свою більш-менш складену думку з цього питання заявили лише 25,7% опитуваних. 9% чітко висловились за соціалістичний шлях; 16,7% – за капіталістичний; 29,4% не підтримали ані перший, ані другий; 20,9% молодих людей, підтримавши обидва ці шляхи, виявили свою байдужість до вибору політичного шляху розвитку; 22,3% – не визначились із своїм вибором [4, 343-353].

Якщо зробити спробу знайти поняття, що найбільш точно, адекватно відбиває стан людини у сучасному українському суспільстві на етапі його трансформації, то ним, на наш погляд, скоріше за все повинна стати «боротьба за виживання».

Справді. Адже дійсно саме виживанням доводиться займатися майже 80% наших співгромадян, що перебувають за межею бідності. Ведучи боротьбу за виживання, їм, звичайно, нема коли та й нема для чого думати ані про перехід до нової, природньо більш складної форми діяльності, якою є життєдіяльність, а тим більше про розвиток останньої. Як кажуть, не до жиру, залишитись би живим.

Інакше кажучи, у нас є всі підстави робити висновок про підміну повноцінного життя людини боротьбою за виживання для переважної

більшості наших співгромадян у якості фактора, що стримує поступальний розвиток життєдіяльності людини в сучасній Україні.

Література

1. Воронова Г.В. Трансформація суспільства і поступальний розвиток життєдіяльності людини// Культурологічний вісник. Наук.-теоретич. щорічник Нижньої Наддніпрянщини. Вип. 18. – Запоріжжя: Просвіта, 2007. – С. 79-86.
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Україна, 1996. – 54 с.
3. Кара-Мурза С. Опять вопросы вождям. – К., 1998. – 493 с.
4. Дробноход Николай. Государственный лабиринт для украинского народа. Найдем ли выход?/ Зеркало недели. - №16/441, - 26 апреля 2003.

Галушко О.С.

к.філос.н., асистент кафедри філософії

Київський національний університет будівництва і архітектури

КОНСТРУКТИВІСТСЬКА ПАРАДИГМА У ПРОГНОЗУВАННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Дослідження майбутнього, як його визначають сьогодні провідні футурологи світу, – це трансдисциплінарний підхід до аналізу зразків змін у минулому, що базується на системній науці, визначення трендів і можливих результатів змін у сьогоденні й побудова альтернативних сценаріїв можливих майбутніх змін, щоб допомогти людям створити те майбутнє, яке вони бажають.

Загалом можна виділити три первинні елементи, які використовуються у прогнозуванні майбутнього: образ, сценарій, конструкт. Проведемо їхній порівняльний аналіз.

За мірою поєднання людських дій, мотивів, намірів. Якщо образ приймемо за 0, тоді сценарію можна привласнити відрізок (0;1), конструкту – 1.

Зі сказаного вище випливає, що конструкт виявляється найбільш діючим при формуванні семеотичної топології майбутнього. Сімеотична топологія майбутнього – це безперервна знаковість форм, уже наявних у намірі людини, але ще не викликаних на світло. По суті своєрідний масив упредметнених внутрішніх очікувань майбутнього.

Точка антиципація людини у подальшому точка антиципації – це внутрішнє очікування майбутньої події. Зрозуміло що в кожної людини таких точок буде нескінченна множина. Точки антиципації людини – це є формалізація, яка відображає існуючи характеристики об'єкта управління. Так як очікування майбутньої події ще не є реалізованими в топології існуючої реальності, тобто ще не є здійсненими – то вони є уявними.

І. Кант писав: «усякий приріст емпіричних знань і будь-яке просування сприйнять є не що інше, як розширення визначення внутрішнього почуття,

3. Бекешкіна І. Демократична субкультура: проблеми формування / І. Бекешкіна // Субкультурна варіативність українського соціуму /за ред. Н. Костенко, А. Ручки. –К.: Ін-т соціології НАН України, 2010. – С. 207-236.

Леощенко Д.І.

к.філос.н., завідуючий кафедри іноземної філології та соціально-гуманітарних дисциплін Нікопольський факультет ДВНЗ "ЗНУ"

УКРАЇНА В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Майже одинадцять років тому, а саме у квітні 2001 р., було опубліковано статтю члена Римського клубу та іноземного члена Національної академії наук України Богдана Гаврилишина "Час глобалізації: сценарії для України і Росії – загрози і шанси" [1]. На наш погляд, показовим є те, що у назві фігурує натяк ("загрози") на те, що глобалізація як явище може оцінюватись не тільки однозначно позитивно. Це тим більше заслуговує на увагу, що автором є член Римського клубу – організації, яка традиційно сприймається, практично, як адепт ідеї глобалізації.

Нагадаємо, що Римський клуб як неурядову міжнародну громадську організацію було засновано у 1968 р. з метою дослідження проблем глобального розвитку та залучення уваги світового співтовариства до глобальних проблем. Надалі з цією організацією тісно пов'язується як розвиток глобалізації як явища, так і розвиток глобалістики як науки. Цікавим є той факт, що серед численних концепції та моделі глобалізації, розроблених Римським клубом, є і концепція "дороговкази в майбутнє" вже згаданого Б.Гаврилишина (Х доповідь Римського клубу, 1980 р.). Тоді вказаний автор пов'язував подальший розвиток світової цивілізації з конвергенцією суспільних систем, пропонуючи модель майбутнього світового порядку, засновану на співіснуванні різних культур, релігій, способів життя, колегіальному керівництві та демократії.

Але 20-тирічний термін розвитку процесів глобалізації, здається, дещо скоректував рівень оптимізму Б.Гаврилишина, що, на наш погляд, свідчить тільки на користь його як вченого, що не намагається викривити об'єктивний стан справ на догоду компромісу із суб'єктивними уподобаннями. Абсолютно об'єктивним і беззаперечним виглядає висновок про те, що майбутні геоекономічні та геополітичні зміни співпадають з серйозними протестами проти сучасних форм глобалізації. Виявляється, що глобалізація не доводить до добробуту всіх, а радше до збільшення різниці між багатими та бідними як між країнами так і всередині країни.

Сучасними реаліями глобалізації є те, що багато країн в Азії і в Південній Америці, а особливо африканські країни, придушені іноземними боргами, низькими цінами на їхні експорти сировини, високими цінами на імпортні товари з розвинених країн [1].

характерною „роздробленістю політичної культури”, тобто наявністю відносно ізольованих одна від одної політичних субкультур. Причому, зазначає Г. Алмонд, політичні системи у країнах з другим типом політичної культури більш нестабільні й обтяжені загрозою встановлення диктатури.

Якісно інший підхід щодо трактування політичної культури сформувався у рамках інтерпретативних парадигм науки. Їхньою особливістю є пошук „смислів” політичного життя, виокремлення смислових аспектів політики. При цьому використовується широкий набір методичних прийомів – від різноманітних описів та аналізу фрагментів національної історії до вивчення зразків популярної культури. Під час визначення типів політичних культур підґрунтя диференціації будується на підставі уявлення про обмежену кількість „способів життя”, властивих тій чи іншій культурам[2].

Розглянуті теоретичні передумови й особливості формулювання сучасних підходів до вивчення політичної культури дозволяють побачити, яке змістове наповнення отримують окремі компоненти політичної культури в рамках основних дослідницьких парадигм, зрозуміти зміни, які відбуваються у політичній культурі в контексті соціальних процесів суспільства.

Основними складовими громадянської політичної культури є:

– визнання демократичного політичного режиму як найкращого для суспільства;

– політична участь: найбільш масовою формою є участь у виборах;

– громадянська активність (участь у громадських організаціях, яка дає змогу громадянам впливати на владу з метою захисту та обстоювання їхніх інтересів);

– визнання цінності прав і свобод громадян;

– визнання верховенства права, необхідності усім у своїх діях дотримуватися законів;

– толерантне ставлення до людей, відмінних за якимись якостями: національністю, релігією, мовою, політичними поглядами;

– повага до приватної власності, оскільки будь-яка політична змагальність у суспільстві можлива у суспільствах з ринковою економікою[3, с. 210-211].

Таким чином, громадянська політична культура, притаманна демократичним системам найбільшою мірою сприяє їх функціонуванню, закладає підґрунтя їх стабільності. Якщо ж політичні інститути не спираються на демократичну політичну культуру, то кризова ситуація може спрямувати державу на шлях до авторитаризму.

Література

1. Алмонд Г. Гражданская культура / Г. Алмонд, С. Верба // Полития. – 2010. - №2 (57). – С. 122-143; №3-4 (58-59). – С. 207-221.
2. Политическая социология. – М., 2000. – 342 с.

тобто просування вперед у часі, при цьому предмети можуть бути чим завгодно: явищами або чистими спогляданнями. Це просування вперед у часі визначає все й саме по собі нічим більше не визначається, тобто частки його дані тільки в часі й за допомогою синтезу часу, але не завчасно. (Тому всякий перехід у сприйнятті до чогось, що випливає з часу, є визначення часу за допомогою породження цього сприйняття, і так як час завжди й у всіх своїх частинах є величина, то цей перехід є породження сприйняття як величини через усі ступені, з яких жодна не є найменша, починаючи від нуля до певного ступеня величини. Звідси ясно, чому ми можемо a priori пізнати закон змін по їхній формі). Нам треба лише антиципіювати при цьому своє власне схоплювання, формальну умову якого у всякому разі можна пізнати a priori, тому що ця умова є в нас навіть до всякого даного явища [3, с. 208]».

В. Зубов зауважує, що «континуум одержав свою назву від дієслова стримувати (continere) або тримати разом [2, с. 333]». Що теж можна прийняти за так зване «схоплювання» І. Канта. Це зовсім не суперечить твердженню Кантора про континуум, як про зв'язану й досконалу множину точок. Звідси випливає, що доречно говорити не просто про точки уявної антиципації у людини, а про антиципований континуум людини.

Для опису цього континуума будемо використовувати новий опис уявностей отця П. Флоренського: «Нова інтерпретація уявностей полягає у відкритті оборотної сторони площини й приуроченні цій стороні – області уявних чисел [4, с. 25]».

Не варто сприймати роботу П. Флоренського як виключно математичні побудови. «Флоренський пішов у цьому напрямку далі: він не просто заклав основи « уявної геометрії», але й показав, як мова останньої може бути використана для вираження зв'язку між всесвітом, який дається нам ззовні – на основі почуттєвих вражень, і всесвіту, про який ми судимо зсередини – на підставі зверхпочуттєвої інтуїції [4, с. 69]».

Описана в «Уявностях у геометрії» топологічна модель просторово-тимчасового різноманіття є незавершеною й вимагає аналізу й доповнення у зв'язку з новітніми науковими відкриттями й гіпотезами. Однак і в такому стані вона демонструє двоїстий характер простору-часу.

Для нас у цьому плані цікавий перехід від уявності до дійсності й навпаки. От що із цього приводу зауважує сам Флоренський: «Але, маючи на увазі пропоноване тут тлумачення уявностей, ми наочно уявляємо собі, як, стягшись до нуля, тіло провалюється через поверхню – носительку відповідної координати, і вивертається через саме себе, – чому здобуває уявні характеристики. Виражаючись образно, а при конкретному розумінні простору й не образно, можна сказати, що простір ламається при швидкостях більших швидкості світла, подібно тому, як повітря ламається при русі тіл, зі швидкостями більшими швидкості звуку; і тоді наступають якісно нові умови існування простору, які характеризуються уявними параметрами. Але, як провал геометричної фігури означає зовсім не знищення її, а лише її перехід на

іншу сторону поверхні, і, отже, доступність істотам, що перебувають по той бік поверхні, так і уявність параметрів тіла повинна розумітися не як ознака ірреальністного, але – лише як свідчення про його перехід в іншу дійсність. Область уявностей реальна, збагненна, а мовою Данта називається Емпіреєм. Увесь простір ми можемо уявити собі подвійним, складеним з дійсних і зі співпадаючих з ними уявних гаусових координатних поверхонь, але перехід від поверхні дійсної до поверхні уявної можливий тільки через розлам простору й вивертання тіла через самого себе. Поки ми уявляємо собі засобом до цього процесу тільки збільшення швидкостей, може бути швидкостей якихось часток тіла, за граничну швидкість *c*; але в нас немає доказів неможливості яких-небудь інших засобів [4, с. 52-53]».

Антиципований континуум людини можна розглядати як вірус стосовно прогнозованої реальності. Будучи уявною величиною, антиципований континуум людини, вбудовується в загальну структуру реальності, тим самим конструюючи свою власну топологію майбутніх подій.

Література

1. Антипенко Л.Г. Послесловие. О воображаемой вселенной Павла Флоренского / Флоренский П.А. Мнимости в геометрии. Расширение области двухмерных образов геометрии (опыт нового истолкования мнимостей)// М.: «Лазурь», 1991. – С. 69-96.
2. Зубов В.П. Из истории мировой науки : избранные труды, 1921 – 1963 / В. П. Зубов. – СПб.: Алетейя : Изд-во СПбГУ, 2006. – 631 с.
3. Кант И. Сочинения. В 8-ми т. / Кант И. – М.: Чоро, 1994. – Т 3: Критика чистого разума. – 1994. – 741 с.
4. Флоренский П.А. Мнимости в геометрии. Расширение области двухмерных образов геометрии / П. А. Флоренский. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 72 с.

Ємельяненко Є.О.

к.філос.н., старший викладач кафедри філософії

Запорізький національний технічний університет

СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ГЛОБЛІЗАЦІЙНОГО ФЕНОМЕНУ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Як загальноцивілізаційний феномен глобалізація давно змінює картину сучасного світу: соціальний, економічний, екологічний, культурний простір, який протягом тисячоліть являв собою конгломерат розмаїтих національних держав, перетворюється на простір без кордонів. Цивілізаційні виклики, що виникають в цьому *можна вирішувати тільки при об'єднанні зусиль усієї світової спільноти*. В той же час, регіоналізація як спроба захиститися від негативних проявів глобалізації завжди постає як закономірна реакція. Регіоналізація дає можливість «закритися» і залишатися самодостатніми у випадку зовнішніх збурень, а також підвищити міру контролю [4]. Проте регіоналізацію можна розглядати не тільки як реакцію на глобалізацію, а й як логічне її продовження: зрощування національних господарств в єдиний

Кучера І.В.

к.і.н., доцент

Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Серед проблем, що постали перед Україною після проголошення незалежності і курсу на демократичні реформи, однією з найбільш складних виявилася проблема формування громадянської політичної культури, адже саме стан останньої суттєво впливає на становлення інститутів політичної системи і дає ключ до розуміння та прогнозування політичних процесів.

Концепт „політична культура" є одним із найбільш поширених і неоднозначних у сучасній політології та політичній соціології. Роздуми щодо специфіки політичних орієнтацій і політичної участі громадян у тих чи інших суспільствах стали основою для формування цілої низки підходів до структури, типології і характеристик політичної культури в різних політичних системах, країнах та цивілізаціях. Теоретичне обґрунтування й емпіричні показники громадянської політичної культури були розроблені в американській політології і політичній соціології у 1950-1970-х рр. Головні відмінності в існуючих підходах до інтерпретації й дослідження феномена політичної культури полягають у розумінні того, яке коло явищ охоплює політична культура в сфері політичного життя суспільства, соціальних груп і особистості. Одна група підходів, пов'язана із першими дослідженнями політичної культури, обмежує об'єкт вивчення виключно суб'єктивними компонентами – сукупністю установок соціальних суб'єктів щодо визначеної політичної системи. Широкий підхід включає в політичну культуру також особливості політичної поведінки людей. У межах даного підходу структура політичної культури не обмежується тільки моральними оцінками, а містить важливий поведінковий елемент, пов'язаний із свідомою участю громадян в обговоренні проектів державних документів, у референдумах та виборах суб'єктів законодавчої, виконавчої і судової влади; в діяльності різних державних та суспільно-політичних органів й організацій; у різних суспільно-політичних кампаніях і заходах, а також членство в політичних партіях, суспільно-політичних організаціях і рухах.

Найбільш яскравим прикладом розробки поведінкової концепції політичної культури є робота Г. Алмонда і С. Верби „Громадянська культура: політичні установки і демократія в п'яти державах", у якій в результаті компаративного дослідження, що мало на меті виявити ставлення населення до демократії у Великій Британії, Німеччині, Італії, США та Мексиці, вчені прийшли до висновку, що усталеній демократії найбільше відповідає громадянська політична культура[1]. Дослідники стверджують, що у країнах із демократичним режимом можливе співіснування двох типів політичної культури: англо-американської – однорідної, світської, ґрунтованої на єдиних базових цінностях лібералізму та демократії, і континентально-європейської з

реалізовують владні політичні відносини, цілковито взаємопов'язані, бо є одними й тими ж суспільними процесами.

2. Політичні інституції (держави, політичні об'єднання держав тощо) не можуть керувати утвореннями та розвитками всіх глобалізаційних процесів, бо завжди у суспільствах (навіть за тоталітарних режимів) знаходяться люди, які вміють і можуть віднайти й використати такі ресурси пов'язаностей між усіма людьми світу, якими не володіють ці інституції, наприклад, засоби обмінювання з людьми інших суспільств такою інформацією, яку політичні інституції розповсюджувати забороняють.

3. На розвитки глобалізаційних і, тому, владних політичних процесів значно впливають неполітичні „актори" (суб'єкти глобалізаційних процесів), бо в сучасних умовах розвитку людства ці актори володіють значними ресурсами пов'язаностей між усіма людьми світу та не всіма цими ресурсами можуть чи хочуть оволодіти актори політичні.

4. Якщо ресурси пов'язаностей між усіма людьми світу стають одночасно й ресурсами політичної влади, то та держава (чи об'єднання держав), яка володіє більшим обсягом (за значимістю, потенціалом) таких ресурсів, має й більший „приріст" політичної влади (також міжнародної) за рахунок розвитків глобалізаційних процесів. Завдяки збільшенням своїх впливів на розвитки глобалізаційних процесів політичні актори можуть збільшувати значимості своїх ролей у світі в умовах того світового порядку, який існує, а завдяки збільшенням своїх політичних впливів у світі політичні актори, своєю чергою, можуть збільшувати свої впливи на розвитки глобалізаційних процесів.

5. Через те, що між розвитками пізнання й освоєння людиною світу та розвитками глобалізаційних процесів існують тісні взаємозв'язки [3, С. 35], зменшувати темпи розвитків багатьох клопотів (проблем), спричинених (пов'язаних із) розвитками глобалізаційних процесів (аж до усунення цих клопотів), можна й політичними методами, наприклад, шляхом політичного об'єднáння держав (людей), маючи за мету здійснення ними єдиних (узгоджених, скоординованих тощо) взаємопов'язаних незалежних політик у сферах пізнання та освоєння світу.

Література

1. Ковалів І. І. Теорія параметрів розвитків глобалізаційних процесів у сфері міжнародної політики / І. І. Ковалів; Наук.-виробнич. Центр з інформаційних проблем територій Ін-ту приклад. проблем мех. і математ. НАН України. – Львів, 2008. – 65 с.: іл. – Бібліогр.: 11 назв. – Укр. – Деп. в ДНТБ України 24.06.08, № 69 – Ук 2008.
2. Ковалів І. І. Політичні процеси в контексті процесів глобалізаційних / І. І. Ковалів // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2006. – № 18. – С. 12-19.
3. Ковалів І. І. Генезиси глобалізаційних процесів / І. І. Ковалів // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2006. – № 17. – С. 31-41.

економічний організм, створюючи для процесу глобалізації міцний опорний фундамент.

В такому контексті постійно виникає дилема між доцільністю системного *єднання людства у глобальну світову спільноту та негативними наслідками глобалізації*, що, як відомо, проявляються у наростанні процесів соціокультурного відчуження, втраті національної ідентичності, смисложиттєвих компонент, розповсюдження споживацької свідомості тощо [2;3,с.2-3].

Дана проблема давно привертає увагу багатьох вчених і, відповідно, накладає суттєвий відбиток на методологічні підходи її дослідження.

Сучасні методологічні парадигми та концептуальні підходи, що інтерпретують явище глобалізації, бачать її як синтетичний феномен, певний універсалізований предмет дослідження. При цьому предметно-феноменальна сторона даного об'єкту аналізу визнається такою, що спотворює умови наукового дослідження [1-2]. Незважаючи на появу глобалістичної теорії, розуміння глобалізації не набуває системного характеру як на теоретичному рівні, так і на рівні опрацювання конкретних методологічних парадигм, адже міждисциплінарні дослідження та підходи до вивчення проблеми майже відсутні, а методи та результати загальної теорія систем, синергетики, інституціональної теорії тощо використовуються недостатньо [1].

Саме через це у вітчизняних та іноземних дослідженнях ще дуже мало робіт, де глобалізація досліджується *не як конгломерат різнорідних процесів, а як єдина система*, що функціонує за своїми специфічними системними законами, які принципово не редукуються до законів функціонування її структурних компонентів.

Спочатку глобалізаційний дискурс будувався та відзначався навколо понять «світове», «міжнародне», «інтернаціоналізація», що пояснюється його причетністю до теорії міжнародних відносин. Але згодом *ціла плеяда дослідників починає працювати з терміном «глобальне».* У середині 1960-х років В.Мур вводить у обіг поняття «глобальна соціологія», а М.Маклюен – термін «глобальне село». Лише згодом в середині 1980-х років, коли Р.Робертсон ввів та почав популяризувати поняття «глобалізація», власне, і виникає дискурс глобалізації [1,с.2-4].

Через масштабність змісту зазначеного феномену та великої кількості дослідників, що займаються його вивченням – єдине загальновизнане визначення поняття «глобалізація» не з'явилося, і навряд чи в близькому майбутньому воно сформується. Незважаючи на дискусію, що точиться вже багато років, різні дослідники вкладають у нього окремий сенс [2].

Переважна більшість науковців визнає глобалізацію провідною тенденцією сучасного суспільного розвитку. Вважається, що глобалізація поставила під сумнів традиційний розгляд суспільства переважно як продукту ендогенного розвитку. Однак у 80-90-х років XX ст. з'явились дослідження, які заперечили історичну унікальність глобалізації, правомочність самого терміну,

а також висновки про анахронічність традиційних понять для аналізу сучасних трансформаційних тенденцій [1].

Таким чином, будь-який науковець, що досліджує глобалізацію, опиняється в ситуації невизначеності, оскільки глобалізацію, з одного боку, інтерпретують як *ефемерний епіфеномен*, котрий не має самостійного онтологічного й пізнавального значення, а з іншого – як *самостійне емерджентне утворення*, що є незалежним джерелом причинності і постає як важливий стимул розвитку сучасного суспільства. Така амбівалентність в інтерпретації глобалізації полягає в відсутності згоди науковців щодо її часових рамок, яка, своєю чергою, відображає брак консенсусу в науковій спільноті відносно сутнісних ознак цього процесу [1-2]. Тож, подібними тенденціями описується сучасний стан наукової розробки проблеми глобалізації як домінантної тенденції розвитку світової спільноти.

Література

1. Крисенко О.В. Феномен глобалізації: концептуальні виміри, інституціональні структури та геоісторична динаміка: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» [Електронний ресурс] / О.В.Крисенко; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. – Х., 2005. – 17 с.
2. Лакуша Н.М. Проблема єдності людства та негативні прояви глобалізації з методологічної позиції Франкфуртської школи [Електронний ресурс] / Н.М.Лакуша. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_SV/Gileyasp/F30_doc.pdf
3. Льовкіна О.Г. Проблема відчуження в соціальній філософії Франкфуртської школи (спроба осмислення в контексті глобалістики): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» [Електронний ресурс] / О.Г. Льовкіна; АПН України. Ін-т вищої освіти. – К., 2003. – 16 с.
4. Ніколаєв Є. Об'єднуючий регіоналізм [Електронний ресурс] / Є.Ніколаєв. – Режим доступу: http://www.politik.org.ua/vid/mag3content.php3?m=1&n=29&c=453

Каприцын И.И.

к.филос.н., доцент кафедры социальной философии и управления
Запорожский национальный университет

ИСТОРИКО-ЭВОЛЮЦИОННЫЙ ПОДХОД К ПРОГНОЗИРОВАНИЮ РАЗВИТИЯ РЕЛИГИОЗНЫХ ФЕНОМЕНОВ

Начиная работу по прогнозированию развития религиозных феноменов, их динамики и направлений развития, целесообразно начать с прогнозирования трудностей которые ожидают нас на этом пути.

Во-первых, определённую сложность влияющую на адекватность умозрений представляет методологический европоцентризм – предрасположенность руководствоваться европейско-христианским представлением исторического процесса, склонность распространять его и на неевропейские культуры. Структурирование какого-либо процесса, выделение его стадий предполагает формализацию объективной реальности, описание её

Ковалів І.І.

асистент кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЄДНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Людина − істота політична. (Арістотель).
Людина − істота глобалізаційна (всесвітизаційна).

Глобалізаційні процеси я трактую як процеси посилень пов'язаностей між усіма людьми світу (у широких філософському та соціально-психологічному розуміннях поняття «пов'язаність між людьми») [1, С. 6], політичні – як процеси реалізації політичних відносин, а ресурси пов'язаностей між усіма людьми світу − як засоби (також і люди), що їх використовують чи можуть використати для посилення пов'язаностей між усіма людьми світу [2, С. 16]. Нерозпізнані (невиявлені, неідентифіковані) політичні процеси слід відносити до підмножини прихованих політичних процесів.

Основною причиною виникнень і розвитків соціальних (політичних, економічних, глобалізаційних тощо) процесів є дії й діяльності людей, як елементарних учасників глобалізаційних процесів, бо ці діяльності спричинюють як посилення пов'язаностей між усіма людьми світу, так і реалізації політичних владних відносин. Реалізації всіх владних політичних відносин безпосередньо чи опосередковано посилюють чи можуть призвести до посилення пов'язаностей між усіма людьми світу. Тому, всі ресурси політичної влади є одночасно й ресурсами пов'язаностей між усіма людьми світу. Через те, що посилення пов'язаностей між усіма людьми світу може відбуватися не лише завдяки реалізаціям владних політичних відносин, то всі ресурси політичної влади є складовою (підмножиною множини) ресурсів пов'язаностей між усіма людьми світу. У філософському розумінні ресурси глобалізаційних процесів (пов'язаностей між усіма людьми світу) та ресурси політичної влади − це загальне й окреме відповідно. Водночас стає зрозумілим, що поняття „глобалізаційні процеси" є „ієрархічно вищим", аніж поняття „політичні процеси" та в контексті глобалізаційних процесів поняття політичної влади (особливо влади міжнародної політичної) необхідно переосмислювати.

Люди розвивають як політичні, так і глобалізаційні процеси не стихійно. Вони розвивають ці процеси в тих напрямах, які відповідають діяльностям людей. Людству, наприклад, вже загрожувала небезпека „повної" глобалізації у сфері політики коли більшовики Росії, здобувши свого часу політичну владу, відразу розпочали здійснювати глобалізацію у цій сфері („світову революцію", перемогу комунізму в усьому світі тощо) задеклеровану ними раніше.

Висновки.

1. Усі ті політичні процеси, які реалізовують владні відносини, є одночасно і глобалізаційними, бо посилюють пов'язаності між усіма людьми світу. Всі владні політичні процеси й ті глобалізаційні процеси, які

політичної системи. За умови існування конфліктної політичної культури достатньо тривалий період можуть сформуватися політичні субкультури, суть яких - автономні цілісні утворення, які визначають особливий стиль політичного життя і мислення його конкретних носіїв. Аналіз політичних субкультур дозволяє розробляти ефективні практичні рекомендації щодо їх урахування при формуванні державної політики та основних напрямків розвитку суспільства. Але слід пам'ятати, що співіснування політичних субкультур може набувати конфліктного характеру й приймати загрожуючий єдності суспільства характер.

Теорія постматеріалістичної політичної культури Р. Інглхарта базується на сучасній переорієнтації цінностей від матеріалістичних до цінностей постмодерна. Цей період обумовлює значні зміни у характеристиці політичної культури і, відповідно, політичної системи:

– знижується повага до влади і політичних авторитетів;

– посилюється акцент на політичній участі не через політичні партії, а через більш автономні її види;

– посилення інтересу індивідів до самовираження;

– політичні конфлікти більш фокусуються біля проблем культури та якості життя.

Р. Інглхарт зауважує, що ці тенденції сприяють розвитку демократичної культури у напрямку більшої партисипаторності й орієнтованості на конкретні проблеми у демократичній політичній системі та можливості спалахів ксенофобії в умовах надто швидких змін та невпевненості у завтрашньому дні - у суспільствах з авторитарною політичною культурою.

Отже, політична культура - важливий чинник життєдіяльності суспільства і громадянина. Виконуючи важливі функції, вона значною мірою впливає на політичне життя суспільства. Успішне вирішення державотворчих завдань в Україні неможливе без формування громадянської політичної культури.

Особливість цього процесу в суспільствах перехідного типу пов'язана зі змінами як об'єктивних умов, так і соціальних пріоритетів, цінностей та орієнтацій. Трансформування світоглядних орієнтацій тривалий час перебуває в стані амбівалентності, руйнування попередніх світоглядних стереотипів і формування нової або реконструкції існуючої системи цінностей. За цих умов значно ускладнюється орієнтація громадян у політичному житті, у визначенні індивідуальних позицій до суспільних процесів.

Україна, трансформуючи економічні, соціальні, політичні, ідеологічні, культурні засади і структури, ще не завершила пошук нових альтернатив, внаслідок чого знаходиться в статусі перехідних, соціально блукаючих суспільств. Питання про те, з яких культурних форм і моделей складатимуться засади модернізації політичної системи, видається принциповим і суттєвим. Проект сучасних перетворень повинен враховувати детермінуючий вплив політичної культури на політичний процес, що є запорукою ефективності й наступності функціонування політичної системи сучасної України.

в ценностных категориях определённой социальной группы, таким образом преобразование её в реальность субъективную. Между тем, известно, что европейско-христианское понимание исторического процесса буддийской цивилизацией, к примеру, не разделяется.

Во-вторых, определённым препятствием адекватности прогноза является неоднозначное отношение к нему клириков: часто негативное по отношению к прогнозам развития собственной церкви, – что на субъективном уровне связано с тем, что духовенство так же подвержено действию общечеловеческих психологических механизмов препятствующих объективному прогнозированию (мыслительный презентизм, возрастная ностальгия, футурофобия и др.); на объективном уровне – исходит из соображений корпоративизма и отношения к религии как к вневременному явлению, непостигаемому человеческим умом. При этом, прогнозы имеющие форму предсказаний с лёгкостью делаются относительно иных религиозных и светских феноменов.

Эволюция (от латинского evolutio – развертывание), в широком смысле – синоним развития; процессы изменения (преимущественно необратимые) в природе и обществе; в узком смысле в понятие эволюция включают лишь постепенные изменения в отличие от революции (Современная энциклопедия, 2000). Эволюционизм – мыслимая модель используемая для анализа необратимых культурных изменений, представленных как преемственно-последовательный процесс от дифференциации к интеграции социальных систем.

Сравнительно с классической технологией прогнозирования, предполагающей экстраполяцию предыдущего опыта развития систем (применимой в области краткосрочных прогнозов), историко-эвоционистский подход рассматривает развитие системы как внутренне и внешне обусловленную, ориентированную на долгосрочную перспективу.

Базовыми принципами классического эволюционизма являются: психическое единство человека; направленность движения человеческого общества и культуры от простого к сложному; закономерность культурного развития; эволюционная форма культурной динамики – последовательное усложнение социокультурной жизни, сопровождающееся повышением уровня ее организации.

Три основных предпосылки историко-эволюционного подхода к пониманию личности в психологии могут быть экстраполированы на развитие любого сложного социально-культурного явления, в том числе и религии:

1. Эволюция любых развивающихся систем предполагает взаимодействие двух противоборствующих тенденций – тенденции к сохранению и тенденции к изменению данных систем.

2. В любой эволюционирующей системе функционируют избыточные неадаптивные элементы, относительно независимые от регулирующего

влияния различных форм контроля и обеспечивающие саморазвитие системы при непредвиденных изменениях условий ее существования.

3. Необходимым условием развития различного рода систем является наличие противоречия (конфликта или гармонического взаимодействия) между адаптивными формами активности этих систем, направленными на реализацию их родовой программы, и проявлениями активности элементов этих систем, несущих индивидуальную изменчивость [1, 32-37].

Что, в принципе, перекликается с идеями М. Вебера о соотношении харизматичных и рутинных периодов в развитии религиозных феноменов. Вместе с тем, систематизирующий, историко-эволюционный подход прогнозирования религиозных феноменов, позволяет определить прерывания, искажения исторического, эволюционного течения. Ретроспективное расследование причин и фигурантов трансформации эволюционного процесса, позволяют определить смысл «изъятий», к примеру, тридцати лет жизни Иисуса Христа из церковного предания и даже из апокрифов.

Таким образом, применение историко-эволюционного подхода к прогнозированию развития религиозных феноменов позволяет проследить ход и логику изменения нелинейных систем. Проявление лакун в русле эволюции религии может свидетельствовать о следах манипулятивных воздействий на восприятие феномена в разные периоды истории, что во избежание погрешностей в прогнозировании, вызывает необходимость дополнительных изысканий, выделения *эволюционной дефектологии* в отдельную область исследования.

Литература

1. Асмолов А. Г. Историко-эволюционный подход к пониманию личности: Проблемы и перспективы исследования / [Электронный ресурс] /А. Г. Асмолов. – Режим доступа:http://www.voppsy.ru/issues/1986/861/861028. htm

Ключник Р.М.

аспірант першого року навчання

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРОГНОЗУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ КРИЗ

Під політичною кризою розуміють тимчасове призупинення або припинення функціонування окремих елементів або інститутів політичної системи; значне поглиблення й загострення наявних політичних конфліктів, політичної напруженості. Слід зазначити, що кризи загрожують як авторитарним, так і демократичним режимам, а отже, прогнозування політичних криз має важливе значення для України як нової демократичної держави.

Поняття «прогноз» означає науково обґрунтоване судження про можливі стани того чи іншого явища в майбутньому, альтернативні шляхи і терміни їх реалізації. Будь-який прогноз у політичній сфері містить як науково-

суб’єктів політики, у функціонуванні і розвитку політичних інститутів і системи в цілому.

Формування громадянської політичної культури зумовлює успішне вирішення важливих державотворчих процесів.

Г. Алмонд, вивчаючи суспільство і його політичну сферу за допомогою системного підходу, прийшов до висновку, що політичні культури істотно впливають як на статику, так і на динаміку політичних систем. У своїх роботах дослідник (пізніше - разом з С.Вербою) запропонували тип громадянської політичної культури та вирішували проблему відповідності цього типу культури демократії, стабільному розвитку політичної системи. Громадянська культура, зазначили вони, перш за все, позначається лояльним ставленням до політичної системи й активною участю у політиці. Такий тип культури підтримує у політичній системі три баланси:

– поміж політичною участю та бездіяльністю громадян, їх впливом або його відсутністю на важливі політичні рішення;
– поміж владою та її відповідальністю;
– поміж загальною згодою та розбіжностями політичних еліт.

Ця теорія відіграла значну роль у розумінні механізмів функціонування політичної системи та суспільства в цілому.

Американський політолог Ч. Ендрейн вважав, що саме культурні цінності відіграють визначальну роль у «виробництві політик», у виробленні та втіленні у життя політичних рішень - головної функції політичної системи. На його думку, одним із структурних компонентів політичної системи є культурні цінності і саме вони визначають тип політичної системи.

Наприкінці 80-х - початку 90-х рр. почався другий етап розвитку теорії політичної культури, пов'язаний з модернізацією та демократичним транзитом багатьох країн світу. Генеральним напрямком розвитку теорії залишалась настанова, що політична культура - це суб’єктивний контекст політичного процесу, орієнтаційний рівень функціонування політичної системи.

Г. Алмонд, Дж. Пауелл та К. Стром запропонували структуру політичної культури нації, яка включає три ракурси орієнтації громадян. Перші серед них - ставлення до політичної системи. Орієнтації системного рівня відображують уявлення громадян та їх лідерів про цінності й організації, що скріплюють політичну систему. На погляд науковців, орієнтації рівня системи можуть бути досліджені через такі цінності, як національна гордість, національна ідентичність й легітимність політичної системи.

Досить цікавим у контексті впливу політичної культури на розвиток та механізм функціонування політичної системи є запропонований Алмондом та Вербою поділ політичних культур на консенсусні та конфліктні. У консенсусних політичних культурах має місце згода громадян щодо найважливіших проблем суспільства, шляхів їх вирішення та механізмів реалізації. В конфліктних політичних культурах консенсус відсутній й уявлення громадян полярно протилежні, особливо, щодо легітимності самої

Регіони федеративних держав (суб'єкти федерації) у порівнянні з регіонами унітарних держав мають більший ступінь політичної і економічної свободи: наділені рядом ознак державності, володіють частиною суверенітету (так званий „розділений" суверенітет), за Конституцією мають значно більше повноважень у внутрішній політиці, але також вони здобули деякі преференції у зовнішній політиці. Наприклад, землі Німеччини створили власні офіси в Брюсселі, які представляють саме регіональні інтереси. В унітарних державах ступінь централізації політичного й економічного життя досить високий, хоча є й винятки – унітарні регіоналізовані держави Великобританія, Іспанія, Італія розширюють повноваження власних регіонів у відповідь на їхні вимоги.

Практично всі регіони, які відчувають на собі потужний вплив економічного, культурного, політичного аспектів глобалізації, найчастіше не можуть їм протистояти і змушені пристосуватися. Регіони, які змогли успішно адаптуватися до глобалізації, формують злагоджену систему інститутів, в рамках яких державні, регіональні і приватні актори вирішують регіональні справи. Це можуть бути органи регіональної і місцевої влади, інноваційні центри, технологічні парки та інші. Такі регіони здатні отримати вигоди в умовах, які пропонує глобалізація – лібералізація економічних стосунків, вільний обмін інформацією тощо.

Отже, вплив глобалізації на регіональне життя є досить суперечливим. З одного боку, він несе певні загрози для втрати самобутності регіонів і можливість втручання у досить чутливу сферу регіональної культури і регіонального самопочуття. У той же час глобалізація, послаблюючи національні держави, створює сприятливі умови для регіоналізму, який розкриває широкі можливості для успішного регіонального розвитку.

Література

1. Бусыгина И. Sum ergo cogito. Политический мини-лексикон / И. Бусыгина, А. Захаров. – М. : Московская школа полит. исследований, 2006. – 240 с.
2. Декларація щодо регіоналізму в Європі // Калитчак Р. Г. Регіоналізм у європейських інтеграційних процесах. – К. : Знання, 2007. – С. 254-264.
3. Макарычев А. Федерализм и глобализм : европейские традиции, российские перспективы / А. Макарычев // Полис. – 1994. – № 5. – С. 152-155.

Кальцева С.І.
к.політ.н., доцент кафедри політології
Запорізький національний університет

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Політична культура суспільства є якісним критерієм його розвитку. Політична культура синтезує в собі політичну свідомість, діяльність і поведінку людей у сфері владних відносин. Багатогранність політичної культури виявляється в поведінці й діяльності як індивідів, так і колективних

пізнавальний зміст, так і певне ідеологічне навантаження; політичне прогнозування має дві основні функції: пізнавальну й ідеологічну. Можна виокремити такі стадії побудови прогнозу: постановка мети; одержання інформації; обробка інформації; оцінка й аналіз інформації; визначення перспектив і вірогідності реалізації прогнозу.

Як зазначає К. Ващенко, прогноз у сфері політики не стільки відіграє роль традиційного пророцтва, скільки є технологією, котра вказує, за яких умов і за допомогою яких засобів можна буде досягнути бажаного майбутнього [1, с. 168]. Ефективне прогнозування політичних криз можливе лише за умови постійного коригування прогнозів з урахуванням найновіших даних.

В. Ткачук виокремлює наступні об'єкти прогнозування політичних криз [2, с. 45].

– зміни співвідношення сил та загострення протиборства основних політичних сил, партій та рухів, що представляють їх інтереси, які завершуються трансформацією або зміною правлячої партії, розпадом одних партій, формуванням інших;

– криза політичного ладу, яка передує переходу влади до іншого класу або форми її реалізації (до демократії, монархії, тиранії тощо, до парламентської, президентської чи іншої форми правління);

– криза механізму здійснення влади, діяльності законодавчих, виконавчих, судових органів, які не здатні ефективно здійснювати свої функції;

– криза форми державного ладу (унітарного, федеративного, конфедеративного), загострення протиріч між основними його суб'єктами, що призводить до перебудови або розпаду сталої форми;

– невідповідність між застарілим законодавством і новими формами економічного та суспільного життя, втрати дієвості законів, посилення беззаконня, що завершується формуванням нової системи правових норм;

– зовнішньополітична криза, спричинена загостренням протиріч з іншими державами, що веде до конфронтації, а інколи й до війни.

Стосовно прогнозування міжнародних відносин К. Луценко виділяє три основні «методологічні презумпції»: невизначеність майбутнього, поняття біфуркації та принцип дискретності часу-простору [3, с. 174].

В.П. Горбатенко визначає основні принципи здійснення політичного прогнозування: гносеологічний, принцип випереджувальності подій, альтернативності, системності, синтетично-плюралістичний, синергетичний, принцип реактивності, рентабельності, безперервності, верифікації [4, с. 72 – 83]. Аналізуючи можливості прогнозування розвитку системи державного управління, вчений акцентує увагу на необхідності подолання системної кризи управління, характерної для суспільств перехідного типу.

Кризовий комплекс у системі державного управління становлять кризи участі, проникнення й розподілу. Кризу участі зумовлюють штучні перепони щодо включення до активного політичного життя нових груп, які заявляють

свої претензії на владу. Криза проникнення виявляється у нездатності влади втілювати у суспільну практику проголошені нею цілі й завдання. Криза розподілу пов'язана з можливостями правлячої влади у питанні забезпечення розподільної справедливості; іншими словами, загострення соціальних проблем є прямим наслідком хибної політики держави [4, с. 188].

Отже, можна зробити висновок, що криза є одним з найважливіших явищ світу політики, яка має бути об'єктом прогнозування. Своєчасне передбачення основних тенденцій розгортання кризових явищ дозволяє мінімізувати їх негативний вплив. Натомість їх ігнорування може призвести до катастрофічних наслідків, що загрожуватимуть самому існуванню даної політичної системи.

Література

1. Ващенко К. Основні форми і принципи дослідження політичного аналізу й прогнозу [Текст] / К. Ващенко // Політичний менеджмент. – 2007. – № 1. – С. 165 – 172.
2. Ткачук В. Політичне прогнозування в умовах модернізації політичної системи України [Текст] / В. Ткачук // Вісник Львівського університету. Серія Міжнародні відносини. – 2001. – Вип. 5. – С. 44 – 47.
3. Луценко К. Прогнозирование развития международных отношений [Текст] / К. Луценко // Свободная мысль. – 2006. – № 7 – 8. – С. 169 – 184.
4. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: Теорія, методологія, практика [Текст] / В.П. Горбатенко. – К.: Генеза, 2006. – 400 с.

Кудінов І.О.

к.філос.н., доцент, доцент кафедри соціології

Запорізький національний університет

КОМПЛІМЕНТ ЯК ФАКТОР УСПІШНОГО СПІЛКУВАННЯ

Спілкування як форма діяльності людини з його найрізноманітнішими особливостями й проявами привертає останнім часом все більше уваги вчених, політиків, представників сфери бізнесу. В умовах комерціалізації суспільного життя виникає потреба не лише у спілкуванні, а спілкуванні, що дає змогу учасникам взаємодії отримати від цього процесу певний зиск. Важливим аспектом успішного спілкування є ввічлива форма ведення розмов та дискусій, що є складовою гуманітарного виховання, а відтак і наслідком соціальних взаємин між співрозмовниками.

Нажаль, у теперішньому суспільстві толерантне та шанобливе ставлення більше не є звичним явищем, бо не існує точно встановленого етикету ввічливості чи точно сформульованих правил її застосування. Не зважаючи на це, в свідомості кожного українця залишився один з концептів ввічливого спілкування – комплімент. Нехтування останнім, як важливим аспектом комунікації, призводить до непорозуміння, зникнення взаємодовіри, і навіть до припинення спілкування як такого.

До сьогодні не сформувалося єдиної точки зору стосовно характеру впливу глобалізації на регіональний розвиток, тобто на процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших змін у регіонах. Існуючі погляди умовно можна поділити на дві групи. Перша позиція визнає, що глобалізація поступово призводить до гомогенізації світового простору, стирання кордонів, а, отже, й до заперечення існування відмінностей між територіями. З цієї позиції регіони неминуче „розчиняться" в уніфікованому просторі. Це, так би мовити, песимістичний сценарій, який розглядає регіональні співтовариства як пасивних учасників глобалізації. Друга позиція, навпаки, розглядає глобалізацію як фактор, який активізує регіональну самосвідомість, тому що за наявності тенденцій до гомогенізації світового простору регіони в якості протидії прагнуть заявити про свою культурну самобутність і зберегти власну ідентичність. Обидва погляди розглядають вплив глобалізації на регіональне життя досить однобічно і пов'язують його з певними загрозами для регіонів.

Глобалізація призводить до появи наднаціональних акторів – міжнародних організацій, що послаблює традиційну роль держав як єдиних учасників світової політики. Крім того, національні держави стають нездатними впоратися з великим комплексом внутрішніх проблем. У політичній сфері формується регіоналізм – стратегія регіональних еліт та/або ідеологія регіоналістських політичних партій, направлена на систематичне і послідовне розширення регіонами власної компетенції. Цей процес передбачає самоструктурування державного цілого, а також політичну, економічну і соціокультурну мобілізацію регіонів [1, 157]. Важливою базою для формування регіоналізму є регіональна ідентичність як відчуття причетності індивіда до регіонального співтовариства, яке викликане спільними економічними інтересами, соціальними орієнтаціями, культурними пріоритетами. Необхідно, щоб вимоги регіональних еліт були зрозумілими для жителів регіону, адже саме у цьому випадку еліти зможуть мобілізувати населення на підтримку ідей, що проявляється в оформленні регіональних політичних партій і рухів.

У відповідь на регіональні вимоги відбувається регіоналізація – передача повноважень від центрального на регіональний рівень. У країнах Європи відносини між національною і регіональною владою починають будуватися за принципом субсидіарності, який передбачає делегування в центр тільки залишкових повноважень, що стосуються обмеженого кола питань, вирішення яких неможливе на регіональному рівні [3, 153]. Однак невірно розуміти глобалізацію як основний фактор, що породжує регіоналізм і регіоналізацію, адже першочергово вони виступають проти уніфікації і жорсткої регламентації всіх сфер суспільного життя всередині держави, тобто є антиподами централізації, а глобалізація лише формує належні умови для їх розвитку.

Регіональні влади наполегливо добиваються розширення повноважень регіону аж до отримання права брати участь у міжнародних відносинах.

простого засобу підпорядкування суспільства владі актуалізує нове розуміння політики як інструмента гуманізації суспільства, його вдосконалення згідно з людськими критеріями. Дедалі розповсюдженішим є пояснення політики як науки і діяльності, метою яких є демократизація держави, її соціальне спрямування, оптимізація соціальних процесів, забезпечення стабільного громадянського миру. Такий підхід передбачає потребу етичного виміру державної діяльності, моральної експертизи політичних програм, застосування моральних критеріїв для оцінки практичної політики і політиків.

У надрах української політичної науки тільки-но розпочався процес первісного накопичення вартостей політичної етики з урахуванням як світового, так і власного досвіду політичного життя.

Отже, загальнопланетарною потребою людської цивілізації на початку третього тисячоліття є необхідність узгодженої, гуманістичної, морально відповідальної політики. Політика в її сучасній інтерпретації може і має бути дійовим чинником гуманізації суспільного життя. Саме в цьому полягає людиновимірний зміст політики, який має замінити традиційне уявлення про політику виключно як сферу владних відносин.

Література

1. Сутор Б. Малая политическая этика // Политическая и экономическая этика. - М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. - С.29-176.
2. International Programs [Електронний ресурс] / U.S. Census Bureau. - Режим доступу: http://www.census.gov/population/popclockworld.html.
3. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину від 04.04.1997 р. [Електронний ресурс] // Збірка договорів Ради Європи. – К.: Парламентське видавництво, 2000. – Ст.164. - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_334.

Горло Н.В.
к.і.н., доцент кафедри політології
Запорізький національний університет

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК

Глобалізація є загальноцивілізаційним процесом, що призводить до перетворення світу на єдиний простір, у якому відбувається вільне поширення інформації, капіталу, послуг. Під впливом глобалізації опинилися не тільки держави, але й субнаціональні актори – регіони. У суспільних науках під регіоном розуміється певна територія країни або кількох сусідніх країн з більш-менш однорідними природними умовами, характером розвитку виробничих сил, особливою соціальною інфраструктурою, своєрідністю соціально-політичних умов. У Декларації щодо регіоналізму в Європі регіон визначається як територіальне утворення, яке сформоване в законодавчому порядку на рівні, безпосередньо нижчому від загальнодержавного, та наділене політичним самоврядуванням [2, 257].

Особливої гостроти проблема компліменту набуває із наростанням у сучасних обставинах цивілізації усамітнення, індивідуалізму, постійних спроб маніпулювання людиною, її свідомістю і психічним станом в цілому, стереотипізацією людських взаємостосунків.

В останні роки в контексті освоєння мистецтва ділового спілкування комплімент став об’єктом пильних досліджень практичної психологій. З її точки зору комплімент є невід’ємною складовою довірчого спілкування. В нашому випадку комплімент визначається як усталений мовленнєвий акт щоденного спілкування або загальновживану стратегію ввічливості.

Будь-який акт компліменту складається з трьох компонентів: звернення, повідомлення та мотивації. Однак зазвичай композиція компліменту виявляється дво- або однокомпонентною. Під час безпосереднього спілкування (розмови), комплімент формулюється одиничним висловлюванням, що обумовлено спонтанністю і непідготовленістю розмовної мови. Найбільш часто вживаними формами компліменту є градація, гіпербола та порівняння.

Компліменти змушують комунікантів взаємодіяти згідно певним моделям поведінки. Комплімент має національно-культурні особливості. Представники різних націй роблять компліменти, керуючись різною метою. Так, наприклад, українці роблять комплімент для того, щоб викликати симпатію співрозмовника, привабити його до себе, а комплімент англійців часто носить етикетний характер.

Аналіз першоджерел з ділового етикету, мистецтва компліменту дозволяє виокремити умови за яких комплімент може стати фактором досягнення успіху в спілкуванні, особливо в діловій та приватній сфері, а саме:

По-перше, комплімент має бути природним. Говорити компліменти необхідно безкорисливо та щиро, без прояву лестощів, наявність який може свідчити про приховані задуми. Саме за такої умови компліменти можливо говорити навіть тим особам, до яких відправник не відчуває особистої симпатії. Адже інколи добре слово зможе принести більше користі, аніж замовчування про об’єктивні факти або позитивні риси отримувача компліменту.

По-друге, для отримання максимального ефекту, компліменти мають бути адресними і точними, адже спілкування завжди відбувається з конкретними особами в конкретних умовах та обставинах.

По-третє, вплив компліменту на людей визначається його стислістю та доречністю. Як говорять, «стислість – сестра таланту». З нею пов’язана доречність, адже у мистецтві компліменту завжди необхідно додержуватися «золотої середини», знати міру у висловлюванні своїх думок щодо об’єкта компліменту, намагатися піймати зручний момент, аніж угодити співрозмовнику.

Отже, комплімент як загальновживана стратегія ввічливості може бути фактором успішного спілкування за умов, що його природності, адресності, точності, стислості та доречності.

Масюк О.П.
к.філос.н., доцент кафедри соціальної філософії та управління
Запорізький національний університет

ВТРАТА ЧАСУ ЖИТТЯ ЯК ПЕРЕШКОДА У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Практично кожна людина має достатньо велику кількість нездійснених мрій, які надійно сховані у просторі майбутнього. Пасивність сучасної людини є відлунням національно-культурних традицій, апостеріорного негативу та темпоральних змін в суспільному просторі. Збільшення рівню «соціальної суєти» деструктивно впливає на активність змістовного наповнення персонального часу людини. Відтак, актуальним є пошук напрямків протидії спробам поховання найбільш важливих і значущих подій, вчинків, здобутків та почуттів людини у невизначеній перспективі.

Внутрішнє сприйняття часу та його відображення у формуванні людських очікувань досліджували Е. Фромм [2] та Е.Тоффлер [4]. Вплив навколишнього середовища на аналіз соціальної перспективи розкривали в своїх роботах Я. Цунетомо [3] та Ж. Нюссен [1]. Метою цієї наукової розвідки є виявлення основних чинників збільшення пасивності сприйняття людиною перспективності її існування в оточуючому суспільному просторі.

Втрата часу життя представляє собою диспропорцію взаємодії особистого та соціального часу, що призводить до викривлення таких перспективних орієнтирів людини, як мрія, надія та сподівання.

Соціальні традиції формують не тільки нормативні, а й часові рамки організації персонального життєвого простору. Так, Я. Цунетомо у книзі “Кодекс Бусідо” стверджує, що: «Відповідно до своєї природи люди поділяються на тих, чий розум швидкий, та на тих, кому потрібен час на те, щоб зібратися з думками та поміркувати. Якщо людина підходить до розгляду питання серйозно, не думаючи про власну користь та виконуючи чотири обітниці самураїв клану Набесіма, її відвідає дивна мудрість, незалежна від її чеснот та недоліків» [3, 22]. Визначення терміну виконання національно-культурних правил взаємодії стримує творчу складову людської природи, що обмежує потенціал сподівань.

Описуючи прискорення сучасного життя, Е.Тоффлер наводить рекламний образ людини, яка втрачає час: «Він несе портфель - “дипломат”, кидає погляд на годинник та виглядає як звичайний бізнесмен, що поспішає на ділову зустріч. Ззаду, між лопатками, в нього старчить великий ключ в формі метелика, на кшталт тих, якими заводять механічні іграшки» [2, 49]. В подібних умовах відбувається відстрочення людської активності за рахунок збільшення витрат на соціальний час та зменшення проміжку особистого життя.

Ж.Нюссен акцентує увагу на значенні негативного соціального досвіду в формуванні конструктивних очікувань майбутніх змін. Аналізуючи здобутки

тисячоліття з огляду на надзвичайну гостроту і складність глобальних проблем, з якими людство стикнулось вперше. Це проблеми виживання, збереження життя на Землі, безпеки, трансформації розвитку. До загальнопланетарних проблем дослідники сьогодні відносять проблеми вичерпання енергоресурсів, невідновність таких з них, як нафта, газ, вугілля; забруднення викидами виробництва навколишнього середовища, атмосфери та космосу; знищення біосфери, запустіння і деградацію ґрунтів; виснаження водних ресурсів (зникнення тисяч річок, знищення озер та морів); зростання населення Землі (за даними U. S. Census Bureau, на 1 січня 2012 р. населення планети складало 6 984 895 594 особи [2], за прогнозами, до 2050 р. воно збільшиться до 9,2 мільярдів); а також кризу моралі.

Чи не найголовнішими у цьому переліку є саме моральні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації, бо подальший поступ людства неможливий без урахування глобальних проблем розвитку моральності як окремої людини, так і людства в цілому. Моральні принципи людини є фактором творення дійсності. Мотиви, почуття, переконання спонукають людину до відповідальних вчинків, що є дуже важливим в умовах сучасної глобальної загальнопланетарної взаємної залежності.

Дійсність багатьох навіть високорозвинених країн красномовно свідчить про поширення у суспільстві таких антигуманних сил, як насильство, жорстокість, корупція, агресивність тощо. У взаємодії з іншими глобальними загрозами вони дають підставу твердити, що головна турбота людства на початку XXI ст. — вижити, зберегтися на Землі. Сучасна «стратегія виживання» передбачає як свою найважливішу складову нову «глобальну політику» і «загальнолюдську етику», які ґрунтуються на визнанні права людини на гідне життя як головний імператив цивілізації. Згідно із ст. 2 Конвенції про захист прав і гідності людини, прийнятої Радою Європи (4 квітня 1997 р.), «інтереси та благополуччя окремої людини превалюють над виключними інтересами усього суспільства...» [3]. Тому обов'язком і призначенням сучасної політики є подолання руйнівної дії кризових обставин, створення умов для нормального людського існування, використання накопиченого людством досвіду розв'язання соціально-економічних, політичних, духовних, етнонаціональних проблем.

Сучасна політична етика українського суспільства має три основних джерела: національне, що бере витоки з етнічно-історичного масиву народної культури; зовнішньо-інтернаціональне, пов’язане з ліберально-демократичним вибором українського суспільства й відповідною політичною етикою, що ґрунтується на основних цінностях лібералізму — свободі, приватній власності, конкуренції, народовладді, верховенстві закону, та тоталітарно-залишкове, що залишилося перехідному українському суспільству у спадок від минулих часів тоталітаризму і продовжує генерувати морально-етичні ідеали.

Для сучасного українського суспільства потреба у морально орієнтованій політиці стає життєво необхідною. Драматичний досвід зведення політики до

про який пише А.Етціоні, не існує, але заперечувати взаємний вплив, хоча б поверховий, також не можна.

Формування глобального суспільства відбувається поетапно. На думку О.Дугіна, починається формування глобального суспільства з посилення індивідуальної ідентичності в рамках національних держав. Це пов'язано з процесами демократизації і соціальної модернізації. Наступний етап – створення постнаціональної демократичної зверхдержави (як от ЄС). На третьому етапі, коли всі суспільства і держави досягнуть високого рівня демократизації, відбудеться об'єднання в єдину світову державу [3].

Таким чином, формування глобального суспільства процес тривалий і об'єктивний. Глобалізація і формування глобального суспільства взаємопов'язані процеси. Формування глобального суспільства супроводжується зміною ідентифікацій та цінностей. Це суспільство, як будь-яке, що формується, має багато проблем. Пошуки шляхів вирішення цих проблем є одним із найважливіших завдань сучасності.

Література

1. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций и преобразование мирового порядка /Новая постиндустриальная волна на Западе.Антология /под ред. Иноземцева В.И. – М.:Academia, 1996.– С.528-556.
2. Этциони Амитаи От империи к сообществу: новый подход к международным отношениям/пер. с англ. Под ред. В.Л.Иноземцева. – М.:Ладомир, 2004. – 384 с.
3. Дугин А. Социология глобального общества //Однако. – 2010. - № 21 (37). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: /http://www.odnako.org/magazine/material/show_8667/.

Вагіна О.М.

к.і.н, доцент кафедри політології

Запорізький національний університет

ГУМАНІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Якщо розглядати політику в сучасному етичному вимірі, то її можна визначити як діяльність, спрямовану на забезпечення спільного блага суспільства. На думку німецького вченого Б. Сутора, політику слід «розуміти і практикувати як загальне, комунікативне й одночасно сполучне врегулювання, що стосується всіх питань. Вона повинна являти собою постійний пошук компромісів у конкуренції інтересів» з метою збалансування потенціалів влади за допомогою угод, законів, інститутів [1, 42].

Сучасна політика має бути моральною, доброчинною в усіх її проявах. Цивілізоване суспільство визнає моральні норми й цінності за визначальні регулятори й орієнтири суспільного життя. І тому забезпечення цього правовими законодавчими засобами - важливе завдання політики. Таке розуміння призначення політики є вкрай актуальним на початку третього

дослідження дітей австралійських аборигенів Бочнером та Девідом, він пише: «Вплив раннього досвіду також може частково пояснити скорочення перспективи майбутнього, що звичайно відбувається у маргінальних соціальних прошарках нашого західного суспільства» [1, 380]. Виходячи з вказаного твердження, темпоральний нігілізм є не тільки показником рівня життя, а й одним з джерел фактичного краху соціальної перспективи.

Е.Фромм бачить причину пасивності людини у перенесенні сподівань на відстань невизначеного майбутнього. Він пише: «Цей вид пасивних очікувань міцно зв'язаний з поширеною формою надії, яку можна визначити як надія на час. Час та майбутнє стають центральними категоріями цього виду надії» [3, 29]. Перенесення вектору сподівань з власної персони на інших осіб, або на довгострокову перспективу збільшує їх пасивність. Відтак, найбільш активні сподівання знаходяться у координатах «Я та Зараз».

Підбиваючи підсумки цієї наукової розвідки зазначимо, що люди втрачають час та формують необґрунтовані очікування в наслідок зміни орієнтирів існування в суспільному просторі та системного поглиблення соціальних проблем. Регуляторний вплив авторитетних представників суспільства призводить до відмови від особистих пріоритетів на користь спільного майбутнього. Деструктивний тиск суспільного об'єднання впливає на заперечення будь-якої перспективи заради миттєвого задоволення персональних потреб. Наслідком диспропорції особистого та соціального в часовому просторі є утворення маргінальних прошарків населення, які живуть поза координатами минулого та майбутнього. Виходом з вказаної ситуації є стимулювання розвитку багатовекторності очікувань людини у вигляді реалізації особистих цілей в контексті гармонійного співіснування з іншими учасників суспільних відносин.

Література

1. Нюттен Ж. Мотивация, действие и перспектива будущего / Под ред. Д.А.Леонтьева. – М.: Смысл, 2004. – 608 с.
2. Тоффлер Э. Шок будущего: Пер. с англ. / Э. Тоффлер. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. —557 с.
3. Фромм Э. Революция надежды. Избавления от иллюзий. / Перевод с анг.; Предисловие П.С. Гуревича. – М.: Айрис-пресс, 2005 – 352 с.
4. Цунэтомо Я. Сокрытое в листве // Кодекс Бусидо. – М.: Эксмо, 2004. – С. 19-267.

Терешкун О.Ф.

к.політ.н., доцент кафедри філософії

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

НОВОЄВРОПЕЙСЬКА НАУКА, ТЕХНІКА І ЕКОНОМІКА ЯК ПРОЕКТИ ЛІБЕРАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ

Масштаб технічного діяння та впливу на природну і соціальну сфери в сучасну епоху свідчить, що докорінно змінились умови існування людини та

суспільства. Не тільки природа, а й суспільство, людина перетворились на об'єкти технічного маніпулювання, більше того, суспільство сьогодні постає як технічна і технологічна системи. Біосфера активно витісняється техносферою, яка тотально розгортається у просторі та часі. Не тільки техносфера, яка складається із технічних пристроїв і систем, але і характер соціальних, економічних, політичних процесів набули технічного характеру в силу застосуванням новітніх технологій управління, проектування, моделювання та конструювання.

Ліберальна стратегія передбачає не просто пошук «невидимих рук» (чи то історії у К. Маркса, чи то ринку у А. Сміта), але й їх створення. Тобто ліберальна стратегія передбачає соціальне конструювання технореальності, матеріалізацію теорії. У цьому значенні техногенна цивілізація є частиною ліберальної стратегії в межах ліберальної цивілізації, її породженням. Збільшуючись в обсязі, а також об'єктивуючись, техногенний світ з необхідністю перетворюється на окрему реальність – техносферу, з якою ми вимушені рахуватися і яка поглинає людину, підпорядковує її своїй логіці (див. М. Горкгаймера [2], Г. Маркузе [3], Ю. Габермаса [6], Е.Фромма [5] та ін.), робить своєю заручницею. У соціальних проектах з самого початку передбачався величезний вплив і значення науки і техніки на людину. Проте в проекти закладалося виключно позитивне значення науки, техніки і технології, проекти задумувалися як конституювання «світлого майбутнього». Прообразом усіх раціоналістичних утопічних проектів виступає ідеал справедливого суспільства, яке вперше осмислив Платон. Сюди слід віднести і всі ліберально-техногенні утопії (Т. Мора «Утопія», Т. Кампанелли «Місто Сонця», Ф. Бекона «Нова Атлантида», Д. Вераса «Історія севарамбов» та ін.).

Сьогодні доводиться констатувати, що ліберально-техногенне «світле майбутнє» здебільшого втратило яскравість барв внаслідок реалізації проектів новоєвропейської науки, техніки і економіки, які були породжені ліберальною стратегією й окреслені межами ліберальної цивілізації. Саме втрата віри у створення ідеального суспільства спричинило появу ліберально-техногенних антиутопій (О. Хакслі [7], Дж. Оруелла [4] та ін.).

Економіка в соціальних проектах займає значне місце, бо є точкою перетину стратегічно важливих ліній ліберальної стратегії. Економіка культивує соціальну взаємодію на основі «загальнолюдських цінностей» у їх заземленому втіленні. Ліберальна економіка в якості ринку передбачає той самий простір «невидимих рук», який шукає лібералізм. Екомічний простір претендує на роль міжкультурного простору, який повинен перерости в простір глобального ліберального суспільства. Російський філософ В. Беляєв, що займається проблемами антропологічних засад сучасної цивілізації, наполягає на визначенні економіки як «теорії про «реальність, якої ще немає» [1, с. 17]. Його точка зору полягає в ствердженні практичного співпадання економіки з політикою: «Політичні проекти, так само як економічні, – це перш

суспільством є тому, що Бог єдиний, Бог є творцем світу, а значить і світ ним створений теж єдиний. Поняття «глобальне суспільство» пов'язане з ідеєю єдності і рівності всіх людей перед Богом. Ідея єдності світу існувала і в часи політеїзму, зокрема в Стародавній Греції.

Поки що рано говорити про те, що процес формування глобального суспільства вже завершився, хоча воно почало формуватися задовго до появи самого цього поняття. Така ж сама залежність існує між поняттям «глобалізація» і процесом, який визначається цим поняттям.

На сучасному етапі процес формування глобального суспільства відбувається найбільш інтенсивно, ніж будь-коли. Ніколи раніше не існувало такої, як нині, системи комунікації, яка об'єднує всі країни і народи світу. Не включені в ці процеси хіба що племена, які живуть відособлено від решти світу. Але таких племен стає все менше.

Фактори, що впливали і нині впливають на формування глобального суспільства, наступні: колоніальні захоплення земель починаючи з часі Стародавнього Риму і закінчуючи XIX – XX ст.; месіанство (в широкому значенні як віра в справедливість певної ідеології і необхідність її поширення у всьому світі в ім'я загального добробуту та месіанські практики); міграційні потоки, які перетворюють навіть досить однорідні в етнічному плані країні в багатонаціональні; виникнення глобальних проблем, тобто таких проблем, які можуть бути вирішені тільки тоді, коли всі держави і народи об'єднають свої зусилля; культурний і науковий обмін, поширення демократичних цінностей, культурна інтеграція; розвиток сучасних інформаційних технологій. Подальше «розмивання» кордонів країн, поширення космополітизму, поява «громадян світу» також веде до формування глобального суспільства.

Особливостями глобального суспільства, що формується, є гетерогенність, фрагментарність. Тому конфлікти в цьому суспільстві породжені самою його природою. С. Хантінгтон вважає, що в новому світі самі великі, серйозні і небезпечні конфлікти будуть спалахувати між народами, що належать до різних культур. В той же час С. Хантінгтон не заперечує того, що культура змінюється [1, с.531-534]. Очевидно, глобальне суспільство потребує певної об'єднуючої ціннісної системи. Умови виживання змінюється, а значить повинна змінюватися і ціннісна система. Якою вона має бути? Вчені намагаються знайти відповідь на це питання.

На думку А.Етціоні, світ рухається до синтезу п'ятету Заходу до індивідуальних прав з повагою Сходу до соціальних зобов'язань; західної уваги до автономії особистості і східної турботи про суспільний порядок; правового і політичного егалітаризму Заходу і авторитаризму Сходу [2, с.21]. Однак, слід зауважити, що таке зближення не відбудеться швидко і цей процес зближення буде болісним. Адже існують реальні суперечності між двома світами (Заходом і Сходом), які дали підстави Хантінгтону говорити про конфлікт цивілізацій. Тому теорію А.Етціоні слід розглядати як своєрідну нормативну теорією, яка поки що не знаходить підтвердження. Хоча синтезу,

дистанцию между крайними политическими и идеологическими флангами, которая является подвижной, колеблющейся вправо или влево в зависимости от ситуации и различных факторов.

Партии, называющие себя центристскими, на практике тяготеют к правому или левому флангу, причем колебания могут быть в разные стороны по разным вопросам. Например, украинская партия или движение «Свобода» в экономических вопросах находится ближе к центру, а в вопросах языка, этнических прав и политической автономии сдвигается резко вправо. Народная партия или блок В. Литвина скорее же доказывает правоту В.И. Ленина по поводу центристской неопределенности. Внешене демократическая позиция этой партии и фракции в парламенте, их ситуационное голосование, непредскауемая поддержка других партий и фракций по разным вопросам выдают отсутствие собственной четкой позиции и каких-либо идеологических убеждений.

Можно сделать вывод о том, что при принятии принципиальных политических решений, а также в ситуациях кризиса, переходного периода и политического раскола политический центр либо невозможен, либо бессилен в своей политической неопределенности. Вряд ли приверженность демократическим ценностям можно считать этой политической определенностью, т.к. внешнюю поддержку демократии демонстрируют сегодня абсолютно все партии. А ожидания украинского электората новой центристской партии могут обернуться очередным разочарованием, а вновь образуемые партии будут сдвигатся вправо или влево, причем в украинских реалиях эти колебания будут значительными.

Кіндратець О.М.
д.політ.н., професор кафедри політології
Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Поняття «глобальне суспільство», як і поняття «глобалізація» широко стало використовуватися в другій половині XX ст. Ці поняття взаємопов'язані, вони відображають ті соціально-політичні, економічні процеси, які відбуваються нині. Часом глобальне суспільство називають глобальним/світовим громадянським суспільством. Глобальне суспільство визначають як суспільство, яке об'єднує в своєму складі все людство, всіх жителів планети.

Існують різні точки зору відносно того, чи сформувалося глобальне суспільство, чи воно тільки формується. Одні вчені вважають, що глобальне суспільство формується нині; інші, хоч і стверджують, що глобальне суспільство вже існує, але відмічають, що воно є «молодим», недавно сформованим. Нарешті третя точка зору – глобальне суспільство існувало з моменту виникнення людства. Дехто з вчених вважає, що глобальним

за все інженерні проекти. І в цьому значенні вони можуть мати теорію про реальність, «яку треба побудувати, але якої ще немає» [1, с. 17].

Поява проекту новоєвропейської науки і техніки в сучасному розумінні тісно пов'язана з логікою новоєвропейського лібералізму. Внутрішнім завданням ліберальної культури є побудова такої соціальності, в якій би боротьба ціннісних систем знайшла б своє вирішення. У деякому розумінні можна стверджувати, що лібералізм передбачає метакультурний проект. Всі можливі культури, субкультури, традиції, соціальні спільноти та індивіди, що мають свої системи цінностей, об'єднуються в єдину соціокультурну реальність, в якій головним принципом вважається мирне соціальне співіснування на основі приорітета мінімального рівня цінностей, які визнаються, приймаються всіма, а саме – загальнолюдських цінностей. При цьому всі інші ціннісні системи не зникають, просто вони набувають іншого, нижчого стосовно загальнолюдських цінностей статусу.

Саме сучасна наука є когнітивним ракурсом цього процесу. Просування новоєвропейської науки від досвіду (емпірії), точніше від земного досвіду, який технологічно виражений принципом експериментальності, виступає когнітивною стороною описаного ліберального проекту науки. Наука є одним із ракурсів вирішення ліберальної стратегії.

Метакультурний проект ставить перед лібералізмом стратегічне завдання створити міжціннісний простір, що управляється «невидимими руками», приводить у взаємодію велику кількість існуючих і відмінних ціннісних систем до певної конструктивності. Перед наукою стоїть завдання знайти реальність об'єктивних законів, які керували б різноманітною множиною прагнень, устремлінь. Для ліберального проекту науки і техніки потрібні не просто закони і закономірності, а такі, які б стояли по ту сторону ціннісних систем. Сучасна наука виростає з такого наміру. Не даремно в самій науці як такій експериментальне природознавство є символом наукової об'єктивності.

Отже, техногенна цивілізація виступає наслідком реалізації певної стратегії справедливості, а саме ліберальної стратегії, тому що тільки ліберальна стратегія передбачає побудову суспільства як ринкової машини, в якій навіть соціальна технологія передбачає граничну (крайню) математизацію. У свою чергу техногенність виступає способом побудови ліберальної цивілізації, способом її внутрішньої організації. Це перетворення ліберальності в техногенність починається з технології ринку, саме ринок є головним джерелом техногенності, все інше, зокрема, наука і техніка, є похідними від нього.

Литература

1. Беляев В.А. Технологии справедливости техногенного мира / В.А. Беляев. – М.: КРАСАНД, 2010. – 200 с.
2. Горкгаймера М. Критика інструментального розуму / М. Горкгаймер. – Київ: ППС-2002, 2006. – 282 с. («Сучасна гуманітарна бібліотека»).

3. Маркузе Г. Одномерный человек. Исследования идеологии Развитого Индустриального Общества / Г.Маркузе. [Пер. А.Юдина]. – М.: «REEL-book», 1994. – 368 с.
4. Оруэлл Дж. «1984» / Дж. Оруэлл. – Издательство: АСТ, АСТ Москва, Харвест, 2009. – 368 с.
5. Фромм Э. Революция надежды / Э. Фромм; пер. Суб'єкт англ. Т. Панфиловой. – М.: АСТ МОСКВА, 2006. – 283 с.
6. Хабермас Ю. Техника и наука как «идеология» / Ю.Хабермас [Пер. с нем. М.Л. Хорькова]. – М.: Праксис, 2007. – 208 с.
7. Хаксли О. О дивный новый мир / О.Хаксли. О дивный новый мир. – М.: Издательство: Азбука, 2006. – 256 с.

Скворець В.О.
к.філос.н., докторант кафедри соціальної філософії та управління
Запорізький національний університет

ЦИВІЛІЗАЦІЙНА ПРИРОДА НАРОДУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Протягом двох десятиліть незалежного розвитку України в ній проводився величезний експеримент соціальної інженерії, зміст якого складав перехід від планової одержавленої економіки до ринкової економіки, від однопартійної політичної системи до багатопартійної, від суспільства з високим ступенем соціальної захищеності громадян до суспільства, в якому більшість громадян почувається соціально незахищеною. Найважливішим результатом соціального експерименту в Україні є становище українського народу, який фахівці ООН на початку XXI ст. визнали «вимираючою нацією». Аналіз процесів соціальної деградації в сучасному українському суспільстві переконує, що системна криза нашого суспільства за своєю сутністю є цивілізаційною кризою. Визначальною мірою цивілізаційна криза України породжена ігноруванням у процесі реформ цивілізаційної природи українського народу.

Мета статті – аналіз цивілізаційної природи народу як визначального чинника розвитку українського суспільства.

Поняття «цивілізаційна природа» з'явилося в сучасній науковій літературі, що присвячена осмисленню специфіки соціокультурного або цивілізаційного розвитку таких феноменів як країна, край, регіон, народ. Близькими за змістом до поняття «цивілізаційна природа» постають поняття «соціокультурний світ», «соціокультурна природа», «цивілізаційна ідентичність». Зміст цих складних феноменів відображається в дослідженнях Р.О. Додонова [3], М.І. Михальченка [4], С.Б. Кримського і Ю.В. Павленка [5], В.І. Тарасевича [6], М.Ф. Юрія [7] та багатьох інших дослідників.

Розвиток кожної цивілізації характеризується певною специфікою уявлень про оточуючий світ, що склалися в суспільній свідомості певного народу або групи народів. М.В. Сухарєв розглядає цивілізацію як світоглядний фундамент, на якому відтворюється ідентичність певного народу або групи народів. Він зазначає, що «цивілізація – це цілісний комплекс уявлень суспільства про світ і своє місце в ньому, це колективна думка суспільства,

сохранении status-quo или таких реформах, которые не затрагивают основ капиталистического строя. Наконец, еще одним критерием стали демократические ценности и демократический режим, сдержанное отношение к которым долго сохранялось среди правых партий.

Крайне правый фланг по отношению к демократии заняли фашистские и радикально националистические партии, которые исказили понятие национальной идеи, открыто провозглашая национальную и этническую рознь. Крайне левый фланг заняли коммунистические партии, которые в национальном вопросе провозглашали принципы интернационализма, а в классовом вопросе заняли такую же непримиримую позицию к буржуазии (термин, принятый в коммунистической идеологии как уничижительный).

Наличие подобных крайностей, которые справедливо ассоциировались с опасной политикой и опасными политическими последствиями, привело к поиску центра, который способен снять эти крайности и сформировать умеренную демократическую политику. В Украине поиск и ожидание центристских партий стало основной политической потребностью. С ними связывается демократическое будущее страны и спасение от политического раскола. Однако известно и отрицательное отношение к центру, пренебрежительно названному «болотом». В.И. Ленин называл центристскую партию «болотом» за ее неопределенность и беспринципность.

В подобном отношении к центризму есть значительная доля правды. Например, центристская позиция в классовом споре XIX века выглядела как неуместная сдача позиций, предательство классовых интересов и принципиальная невозможность защищать классовые интересы в рамках неопределенной позиции. В условиях принятия важных политических решений возникают альтернативы, компромисс между которыми не всегда возможен, и если и достигается, то, как правило, со значительным сдвигом вправо или влево. Проведение комплекса реформ в Украине сопровождается ожесточенным столкновением власти и оппозиции и компромисс между ними не возникает не только по причине отсутствия демократической культуры у всех политических сил, но и по причине угрозы срыва реформ в случае серьезных уступок. Требования оппозиции настолько радикальны, что уступки ей могут обернуться сворачиванием реформ. Так уже бывало в нашей истории. Экономическая реформа в СССР в 60-е годы XX века не была доведена до конца не по причине поведения оппозиции, которой тогда еще просто не было, а по причине отступлений от задуманного самой властью.

Разумеется, культуру компромиссов отменять нельзя. Более того, автор данных тезисов считает лучшим определением демократии слова немецкого социал-демократа Э. Бернштейна - это школа компромиссов. Однако при достижении политического компромисса абсолютного равенства сторон не может быть никогда, и политическое решение обязательно будет смещено вправо или влево. Поэтому политический центризм логично определять по аналогии с определением полиархии американского ученого Р. Даля как некую

СЕКЦІЯ.
«ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ ТА СИТУАЦІЇ В ГЛОБАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ»

Николаева Т.Е.
к.филос.н., доцент, доцент кафедры политологии
Запорожский национальный университет

СУЩНОСТЬ ПОЛИТИЧЕСКОГО ЦЕНТРИЗМА

Понятие «центр» от латинского «centrum» (середина) применяется во многих теориях и дисциплинах. Например, в математике под центром понимается точка равноудаленная от всех других точек, расположенных по контуру круга. В гидромеханике центр - это точка приложения равнодействующих сил, которые воздействуют на тело. В географии центр - это точка с географическими координатами, вычисляемыми как средние по отношению к координатам других точек и территориальных подразделений. В политической географии под центром понимается административная единица, в которой концентрируются основные властные, управленческие, экономические, научные и другие функции.

Определение центра в политике может быть дано по аналогии с другими дисциплинами. Это средняя позиция между политическими и идеологическими полюсами или флангами. Политические и идеологические полюса обычно связывают с делением партий на праые и левые. Определение левых и правых партий может быть дано с учетом их исторической эволюции. В XIX веке под левыми партиями понимались те, которые отражали интересы эксплуатируемых классов и такими в XIX веке были социал-демократические партии. Под правыми партиями понимались те, которые защищали интересы господствующего класса и к ним относились все либеральные и консервативные партии, исторически сложившиеся в XVIII-XIX веках.

В XX веке понимание левого и правого фланга стало меняться. Одним из критериев этого изменения стала роль государства в экономических процессах. Правые партии, традиционно поддерживаемые предпринимателями и бизнесом, выступали за ослабление роли государства в экономике, а левые партии, напротив, за усиление этой роли. Западная социал-демократия при этом не претендовала на уничтожение частной собственности и частного бизнеса, не настаивала на повышении налога на капитал в пользу социальной политики. Коммунистические партии требовали полного уничтожения частной собственности и абсолютой роли государства в экономике.

Другим критерием стало отношение к социальным изменениям. Левые партии, особенно коммунистические настаивали на революционных путях изменения социально-политической действительности; правые партии - на

усвідомлюючий себе і конструюючий своє майбутнє дух народу або спільноти народів»[8, с. 90]. Є. Рашковський і В. Хорос здійснили вдалу спробу обґрунтувати співвідношення цивілізації і культури, виділили частину культури, яка забезпечує відтворення цивілізаційної ідентичності. «Якщо культура – це *все* поле інтелектуального і духовного пошуку, *весь* комплекс смислів, *цінностей*, що мають ходіння в тому або іншому суспільстві, то цивілізація – це «ущільнена», *кристалізована культура*, що осіла в деяких довгочасних цінностях, мисленевих парадигмах, що витримали тест на міцність, на тривалість, на деяку усередненість, а, значить, на широку передаваність у часі й просторі. Крім того, цивілізація складається не лише з цінностей, але й з *інститутів*, що підкреслює факт укоріненості відповідних елементів культурної спадщини в соціумі» [9, с. 37],

М.Ф. Юрій відводить культурі роль визначального чинника суспільного відтворення життя етнічних і етносоціальних організмів, засобу збереження народу і держави. «Всі таємниці людської діяльності, а відповідно і діяльності, що визначає історичний процес, відображені у змісті культури. Виникає необхідність розглянути культуру як специфічну сферу реальності, що має першорядне значення для розуміння механізмів історичної діяльності – від відтворюючої суспільство та державність до формуючої повсякденність. Культура є істинним багатством людини і людства. Вона виступає як організований досвід всієї попередньої історії, який містить програми реалізації людських здібностей, можливостей, основу, передумову і результати творчості, рефлексії людей, а відповідно і здатність критики цих програм. Сутність культури можна зрозуміти в єдності двох протилежних полюсів, що переходять один в одний, як постійний процес їх взаємного проникнення. З одного боку культура – це всезагальне багатство людства, невіддільне від нього як суб'єкта відтворення культури. Але з другого боку, вона завжди особистісна. Культура – внутрішнє багатство особистості, що складається на основі її відтворюючої діяльності. В історії збереглися лише ті культури, ті форми культури, ті культурні цінності, які спрямовують особистість на відтворення, збереження, інтеграцію суспільства. Якщо культура створює основи для збереження через діяльність людей соціальних відносин, що історично склалися, то вона зберігає й соціальну основу свого існування. Якщо ж культура цього забезпечити не може, то гине її масова соціальна база, гинуть соціальні інститути, які її зберігають, захищають від різних небезпек» [7, с. 9-10].

Аналіз соціокультурної природи України дав підстави для такого висновку: «цивілізаційна специфіка різних регіонів України пов'язується з особливостями їх ментальності, ціннісних установок, культурних традицій та історичних прагнень. … між окремими землями на теренах як основної частини України, так і її західних областей існують свої виразні відмінності, що містять глибоке історичне соціокультурне коріння» [5, с. 248]. М.І. Михальченко доводить: «Будь-яке суспільство повинне володіти

притаманними саме йому механізмами відтворення і збереження, щоб протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, викликам історії. … При цивілізаційному аналізі на авансцену виходять дослідження здатності людей (в будь-якій формі їх спільнот) підтримувати їх відтворювальні механізми, потенції на рівні вищому, ніж той критичний рубіж, що відділяє життя від смерті суспільства, його виживання від деградації. Якраз тут проявляється сутнісна, фундаментальна різниця між народами, спільнотами народів, котрі всупереч зовнішнім і внутрішнім небезпекам продовжують ефективне самовідтворення, і народами та суспільствами, які не змогли (втратили здатність) відтворювати себе як суб'єкт історії. Останні увійшли до чималого списку «покійних» народів і держав. Ефективність відтворювальної діяльності людства і конкретних суспільств визначається двома головними факторами: а) зовнішніми небезпеками, які можуть знищити потенції самовідтворення суспільства або стимулювати внутрішню його дезорганізацію; б) внутрішні небезпеки, які дезорганізують, підривають життєвість, знижують рівень творчих потенцій суспільства (громадянські війни, нецивілізовані форми боротьби за владу та національні ресурси, етнічні й релігійні конфлікти тощо). Саме існування суспільств і блоків залежить, зрештою, від здатності людей, які їх утворюють, зберігати потенціал відповідності своїх можливостей зростаючій складності зовнішніх і внутрішніх проблем, потенціал можливості відповісти реальним і потенційним загрозам, дезорієнтуючим інноваціям (наприклад, вестернізація є інноваційною загрозою традиційним суспільствам)» [4, с. 21].

На нашу думку, *цивілізаційна природа суспільства* являє собою органічну єдність соціальних форм і способів життєдіяльності людей, інституціональних матриць відтворення усіх сфер життя суспільства, які є продуктом власного цивілізаційного розвитку суспільства і утворюють засади його соціокультурної системи. Основними ознаками цивілізаційної природи суспільства виступають: 1) певні соціальні форми і способи життєдіяльності, що зумовлені природними та соціальними умовами існування; 2) інституціональні матриці відтворення усіх сфер життя суспільства; 3) народні традиції і культура, що ґрунтуються на історичному досвіді народу; 4) певний архетип, що являє собою структурні компоненти колективного несвідомого; 5) ментальність як основа формування культурно-історичного типу людини.

Цивілізаційна природа проявляється у формуванні життєустрою народу – системи забезпечення самовідтворення і розвитку етносоціального організму.

Неоліберальні реформи, що проводилися керівництвом незалежної України за порадами радників МВФ, США, країн Західної Європи, *повністю ігнорували цивілізаційну природу українського народу і тому призвели до масштабних деградаційних процесів у всіх сферах суспільного життя*. Основною жертвою реформ став процес відтворення людини. За оцінкою демографів, протягом 1991-2007 рр. чисельність населення України зменшилася на 5,5 млн. осіб. За прогнозними даними відділу економічних і соціальних досліджень ООН, до 2050 р. населення нашої країни становитиме

5. Гегель Г. Твори. У 14 т. Т. 3: Енциклопедія філософських наук. Частина третя. Філософія духу / Г. Гегель; переклад з нім. Б. Фохта. - М.: Держ. вид-во політ. літ., 1956. - 372 с. –
6. Гегель Г. Твори. У 14 т. Т. 4: Система наук. Частина перша. Феноменологія духу / Г. Гегель; переклад з нім. Г. Шпета. - М.: Вид-во соц.- ек. літ., 1959. - 488 с.
7. Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. т.11 - Донецьк: Український культурологічній центр. - 2006. - 252 с.
8. Кант І. Антропологія з прагматичної точки зору / / Кант І. Соч.: В 6-ти т. - М., 1966. - Т. 6. – 190 с.
9. Новітній філософський словник / Авт. кол. під заг. ред. В.І. Шинкарук Р-на-Д.: Фенікс, 2005 - 672с.
10. Новіков Б. Творчість і філософія / Б. Новіков. - К.: Вид-во при Київ. ун-ті, 1989. - 168 с.
11. Новий філософський словник / Авт. кол. під заг. ред. В.І. Шинкарук Р-на-Д.: Фенікс, 2005 – 566 с.
12. Платон. Твори: В 3-х т. - М., 1970. – 279 с.
13. Яголковскій С.Р. Когнітивна детермінація інноваційного мислення та креативності // Праці Міжнародних науково-технічних конференцій «Інтелектуальні системи» і «Інтелектуальні САПР». Наукове видання в 4-х томах. М.: Фізматліт, 2007. Т.3, с. 256-263.

з'являються [13, С. 260].Саме в цей час з'являються вчення, згідно з якими інтуїція є внутрішньою суттю будь-якого новатора (І. Фіхте). Пізніше, у XIXст., З.Фрейд цілком віднесе новаторство до сфери несвідомого, абсолютизує неповторність кожної новації і визнає непізнаванність і несумісність новаторської діяльності з раціональним пізнанням.

К. Маркс вже говорив о новаторстві, як о здатності перетворити світ, а не просто пізнати його. Новація набуває проксіологічний аспект [13, С. 262]. Російський філософ М. Бердяєв доводить, що невід'ємною особливістю творчого акту є свобода, під якою слід розуміти не вседозволеність, а позитивну новаторську силу особистості. У роботах англійського мислителя А.Бергсона, обґрунтовується, що творчий процес створення нового визначається напрацюваннями минулого, котрі впливають на наші бажання та прагнення [2, С. 35].

У сучасних дослідженнях понять «новація» та «інновація» (XX ст.) можна виділити дві тенденції: перша – це прагнення до конкретизації понять, виявлення структури, видів, механізмів і прийомів функціонування новацій (Е.Морен), друга – загальнофілософське осмислення нового (М.Мамардашвілі).

Деякі дослідники співвідносять новаторську діяльність з природою (М.Грищенко, В. Крисаченко, Я. Пономарьов). Існує точка зору, за якою «творчість» властива і неживій природі, і живій, – до виникнення людини, і людині, і суспільству, тобто творчість є новацією сама по собі.

Заслуговує на окрему увагу думка Е. Боно, котрий зауважив, що нові ідеї можуть з'явитися як на основі нових знань, так і без них [3, С. 25]. Досить ґрунтовною стосовно з'ясування проблеми творчості як новаторської діяльності є монографія Б. Новікова «Творчість і філософія». Він, як і А. Бергсон, стверджує, що лише на перший погляд може здатися ворожою новаторській діяльності сувора детермінованість[10, С. 58].

Протягом історії світової філософії сформовані щонайменше такі традиції розгляду новації: як даність (творче осяяння, наснага), як здійснення людської творчості – найвищої форми новаторства, що універсально усвідомлюється та іманентно притаманна усім рівням ієрархії буття. При цьому, необхідними умови будь-якої творчості – є свобода дій, розвинутість людської індивідуальності та її цінність.

Література

1. Бердяєв Н. Філософія творчості, культури і мистецтва. В 2 т. Т. 1. / Н. Бердяєв. - К.: Мистецтво, 1994. - 542 с.
2. Бергсон А. Творча еволюція / А. Бергсон: переклад В. Флерова. - М.: КАНОН-прес, 1998. – 168 с.
3. Боно Е. Народження нової ідеї: про нешаблонне мислення / Е. Боно; переклад з англ. О. Тихомирова. - М.: Прогрес, 1976. - 143 с.
4. Гегель Г. Твори. У 14 т. Т. 1: Енциклопедія філософських наук. Частина перша. Логіка / Г. Гегель; переклад з нім. Б. Столпнер. - М.: Держ. вид-во політ. літ., 1929. - 473 с.

близько 26 млн. осіб. Прогноз вітчизняних фахівців Інституту демографії і соціальних досліджень визначає, що в 2050 р. населення України становитиме 36,3 млн. осіб [10, с. 41].

Відтворення продуктивних сил в Україні 90-х рр. мало руйнівний характер. Чисельність зайнятих продуктивною працею зменшилася за 1990-2000 рр. з 24 млн. до 16,3 млн. чол. (на 32,1 %). Зруйновано більшість трудових колективів із сформованими за багато років складом працівників, організацією, традиціями. Знизився загальний культурно-технічний рівень працюючих через відплив багатьох професіоналів у комерцію, виїзд висококваліфікованих ІТП, техніків та робітників за кордон, через неясність перспективи. Погіршилося оснащення праці засобами виробництва. Загальне руйнування продуктивних сил відбиває падіння виробництва товарів і послуг: воно досягло в 1998-1999 рр. 47,7 % від рівня 1989 р. За 1990-1999 рр. ВВП впав на 60,6 % [11, с. 51-52].

Погіршилося становище соціальної сфери України внаслідок тривалого скорочення її ресурсного забезпечення. «Витрати зведеного бюджету з 1990 по 1998 рік зменшились із 78,2 млрд. дол. США до 12,4 млрд. дол. США, тобто у 6,3 раза, в тому числі на освіту – з 12 млрд. дол. США до 1,8 млрд. дол. (у 6,7 раза); на охорону здоров'я – з 7,9 млрд. дол. до 1,5 млрд. дол. (у 5,3 раза); на культуру – з 1,3 млрд. дол. до 0,1 млрд. дол. (у 13 разів) [12, с. 16,17]. З 1990 по 2001 рік кількість працівників, зайнятих в освіті, науці, культурі та мистецтві України скоротилося з 3,0 млн. осіб до 2.1 млн. осіб [13, с. 36].

С.Б. Кримський і Ю.В. Павленко відобразили зміст впливу глобалізації на розвиток сучасної України. Дослідники зазначають, що обраний Україною, «за вказівкою МВФ та інших «міжнародних» (фактично – західних) організацій, курс призвів до її системної деградації, яка охопила всі сфери життя від промислового і сільськогосподарського виробництва до охорони здоров'я, освіти, науки і культури, від галузей, що забезпечують життя суспільства, до сфер його біологічного і соціокультурного відтворення» [5, с. 255].

Успіх модернізації будь-якої країни можливий лише за умови опори на цивілізаційну природу власного народу. За оцінкою Ю. Павленка, «перспективи розвитку окремих регіонів великою мірою залежать від їх цивілізаційної природи. ... Адже, як обґрунтував Ю.М. Пахомов, у сучасному світі успіху досягають ті країни, що знайшли оптимальні форми поєднання власної традиційної соціокультурної системи з найновітнішими продуктивними досягненнями у науково-технологічній сфері. Прикладом є країни Далекого Сходу, але не лише вони. Водночас ті, що некритично сприймали рекомендації західних фінансових установ, насамперед МВФ, не адаптуючи їх до власних умов, зазнали краху. Невдахами виявляються передусім ті (зокрема, і Україна), хто не ставив собі за мету трансформувати західний досвід стосовно власної цивілізаційної специфіки. У випадках механічного перенесення західних принципів економічного життя на чужорідний ґрунт та ігнорування своїх традицій результатом ринкових реформ повсюдно була лише деградація» [14, с. 10]. *Діюча модель розвитку України несе в собі загрозу існуванню*

українського народу. Ю.М. Пахомов зазначає: «Теперішня деградаційна модель сама по собі є суттєвою перепоною на шляху технологічних інновацій, вона давно себе зжила, давно стала не тільки гальмом прогресу, але й головною загрозою для існування країни. Ця модель, будучи примітивною і низькотехнологічною, не тільки виштовхала колись успішну Україну на задвірки Європи (позаду тільки Молдова!); не тільки прирекла її на відставання від самої себе зразка 1990 р., але й зробила країну рекордсменом за глибиною входження в кризу» [1]. Ю.В. Павленко визнає, що «усвідомлення Україною своєї цивілізаційної ідентичності та місця у глобалізованому світі повинно сприяти виробленню нею оптимальної моделі соціально-економічного розвитку» [2, с. 118]. *Отже, вибір народом шляху соціально-економічного розвитку може бути вдалим лише за умови опори на власну цивілізаційну природу*.

Аналіз цивілізаційної природи українського народу дає підстави для таких висновків: 1) *Розвиток кожної цивілізації характеризується певною специфікою уявлень про оточуючий світ, що склалися в суспільній свідомості певного народу або групи народів*. 2) *Цивілізаційна природа суспільства* являє собою органічну єдність соціальних форм і способів життєдіяльності людей, інституціональних матриць відтворення усіх сфер життя суспільства, які є продуктом власного цивілізаційного розвитку суспільства і утворюють засади його соціокультурної системи. 3) *Неоліберальні реформи повністю ігнорували цивілізаційну природу українського народу і тому призвели до масштабних деградаційних процесів у всіх сферах суспільного життя*. 4) *Успіх модернізації будь-якої країни можливий лише за умови опори на цивілізаційну природу власного народу*. 5) *Вибір народом шляху соціально-економічного розвитку може бути вдалим лише за умови опори на власну цивілізаційну природу*.

Перспектива подальших досліджень проблеми полягає у виявленні шляхів оптимізації процесу модернізації України з опорою на цивілізаційну природу українського народу.

Література

1. Пахомов Ю. Про складнощі подолання рутини і передумови реалізації інновацій в Україні (криза і посткриза) / Ю. Пахомов // www.nbuv.gov.ua/portal/soc.../pakhomov.pdf
2. Павленко Ю. Глобалізація та цивілізаційні зрушення сьогодення / Ю.В. Павленко // Міжнародна економічна політика. – 2005. – Вип. 2 (№ 1). – С. 102-118.
3. Додонов Р.О. До питання про цивілізаційну ідентифікацію України / Р.О. Додонов // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. – Запоріжжя, 2004. – Вип. 13. – С. 82-88.
4. Михальченко М. Українська регіональна цивілізація / М. Михальченко // Політичний менеджмент. – 2003. – № 1. – С. 19-28.
5. Кримський С.Б., Павленко Ю.В. Цивілізаційний розвиток людства. – К.: Вид-во «Фенікс», 2007. – 316 с.
6. Тарасевич В. Ідеологічні доктрини: цивілізаційні аспекти і національний колорит / В. Тарасевич // Економіка України. – 2011. – № 3 (592). – С. 4-13.

виступає як «вільна гра уяви» [8, С. 110]. Цікавою, також, є точка зору Аристотеля, який починає розглядати постать новатора, стверджуючи, що «джерело творчості лежить в тому, хто створює, а не в тому, що створюється» [7, С. 210]. Пізніше, Ф. Ніцше, досліджуючи культуру Давньої Греції, констатував наявність в ній поряд із звичним для європейської раціоналістичної класики гармонійного начала, символізованого Аполлоном (порядок), також начала неспокійного, символізованого Діонісом (хаос) [7, С. 208].

У християнській філософії Середньовіччя спостерігалося декілька підходів до новаторства: один розумів Бога, як творця світу (Ф. Аквінський), інший – розглядав поняття «здатність і можливість зробити щось нове»[13, С. 254], як творчу активність великої кількості людей, яка призводить до виникнення новації (А. Августін). А. Блаженний зробив акцент не тільки на «управлінні» новаторською діяльністю людини Богом, а й на впливі на неї з боку релігійних інститутів.

Перший серйозний виклик уявленням про божественну детермінацію продуктивної діяльності людини був зроблений в період Відродження (Ф.Петрарка, Дж. Бокаччо, М. Монтень). Однією з найважливіших особливостей цього періоду те, що людина «звільняється» від Бога і починає творити нове самостійно. Саме в цей період розвитку філософської думки вперше, хоч і побічно, постає питання про відповідальність людини за результати новацій, а також про шляхи реалізації та корисного використання цих «плодів» в реальному житті.

Філософи Нового часу стверджували: здатність творити нове, мислити творчо – найважливіше в людині (Р. Декарт). Людина повинна відмовитися від традиції, відвернутися від авторитетів (Ф. Бекон), щоб знайти справжню культуру за допомогою свого розуму і досвіду (Т. Гоббс). На затвердження верховенства новації над традицією великий вплив зробили численні технічні винаходи тієї епохи. Також важливою в осмисленні новації є суперечка між філософами Нового часу з приводу нативізму, як вродженого знання (Д. Локк та Г. Лейбніц).

Значний внесок у розробку проблеми осмислення новаторства здійснили представники класичної німецької філософії. Так, І. Кант вважав здатність творити характерною рисою генія і протиставляв новаторську діяльність раціональній [8, С. 72]. Г. Гегель розглядав здатність створювати нове як діяльність, що створює світ, а саму діяльність — як самодіяльність, тобто процес, що виникає па ґрунті внутрішніх суперечностей [5, С. 12]. Для даної традиції було характерне розуміння предметності мислення («думка про думки» [6, С. 51]), розуміння того, що в процесі мислення здійснюється певний об'єктивний розвиток самого предмета пізнання. З позицій Л. Фейєрбаха творчість, здатність до новаторства може бути науково зрозумілою лише як процес саморозвитку особистості взагалі («духу» - Г. Гегель), але не як ізольований процес появи якихось нових знань, хоча, «по ходу справи», вони і

широко впроваджується на рівні соціально-політичних рішень у багатьох країнах, впливаючи на життя мільйонів.

Література

1. Социальные знания и социальные изменения / А.А. Мяделец, В.Б. Власова, Н.Н. Лебедева и др.; отв. ред. В.Г. Федотова. – М.: Институт философии РАН, 2001. – 315 с.
2. Сталий розвиток суспільства / А. Садовенко, В. Середа, Л. Масловська. – К: «Компанія ВАІТЕ», 2009. – 240 с.

Широбокова О.О.
аспірант кафедри соціології
Запорізький національний університет

ГЕНЕЗИС ОСМИСЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «НОВАЦІЯ»

Актуальність теми і постановка проблеми. Зміни у сучасному суспільстві дослідниками С. Переслегіним, С. Глаз'євим визначаються як формування інноваційно-когнітивного укладу суспільства [7, С. 36], актуалізується дослідження ролі та змісту «новацій» в ньому. Першим етапом цього є аналіз генезису поняття «новація».

Французьке «novation» походить від латинського «novatio» (оновлення,зміна) [9, С. 304]. Стародавній індоєвропейський корінь «nov», що зберігся в латинській, французькій та російській мовах, позначає щось, що раніше не існувало,а тепер з'явилося [11, С. 104]. В російській та українській мові «нове» зазвичай має позитивну оцінку. Отже, термін «новація» позначає нове і/або нововведення, яке, по-перше, робить відповідну систему істотно більш ефективною, і, по-друге, має позитивну оцінку. Найважливішою є частина «нове». Це - поняття, котре використовується для усвідомлення процесу розвитку і творчості. У залежності від контексту обговорюваних проблем, «нове» постає з різноманітних боків: нове як емерджентне, що не виводиться із наявного; нове як прояв потенційно закладеного; нове як згадка старого, того що було але у інших формах [9, С. 305]. Поняття«новаторство» виступає як характеристика суб'єкта діяльності. «Новаторська діяльність» - як цілепокладання та його здійснення, а «новатор» - як той, хто здійснює діяльність і має характеристики новаторства.

У перших філософських роботах з проблематики новацій акцент робився на вивчення джерел творчості, творчих процесів і творчої особистості, а питання впровадження та практичного використання нових ідей і оригінальних рішень практично не обговорювалися.

Філософи Стародавньої Греції розглядали новацію, як акт творіння Космосу [13, С. 25], як людську здібність (Платон) [12, С. 68] – цей підхід у майбутньому буде розвинений Августином Блаженним. А, з іншого боку – був закладений ігровий підхід осмислення цього поняття (Геракліт), який у майбутньому буде розвинений І. Кантом у теорії, де новаторська діяльність

7. Юрій М.Ф. Соціокультурний світ України / М.Ф. Юрій. – Видання 2-е. – К.: Кондор, 2008. – 738 с.
8. Сухарев М.В. Движение цивилизаций: Россия и Запад / М.В. Сухарев // Полис. – 2005. – № 1. – С. 72-93.
9. Рашковский Е.Б. Мировые цивилизации и современность / Е.Б. Рашковский, В.Г. Хорос // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 12. – С. 33-41. – С. 37.
10. Заков І. Компоненти сучасної демографічної кризи в Україні та їх вплив на трудовий потенціал // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 4. – С. 41-46.
11. Гош О. Визначальний фактор відродження продуктивних сил України // Економіка України. – 2003. – № 6. – С. 49-56.
12. Павловський М.А. Стратегія розвитку суспільства: Україна і світ (економіка, політологія, соціологія). – К.: Техніка, 2001. – 312 с.
13. Збітнєв Ю.І., Сенченко М.І. Біла книга України або Вашингтонський консенсус в дії. Наслідки економічних реформ 1991-2001 років. – К.: Вид дім «Княгиня Ольга», 2003. – 250 с.
14. Павленко Ю. Цивілізаційні аспекти глобальних протиріч у сучасному світі / Ю. Павленко // Освіта і управління. – 2004. – Т. 7. – № 2. – С. 9-17.

Скорик К.Ю.
здобувач кафедри соціальної філософії та управління
Запорізький національний університет

СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ В ФІЛОСОФІЇ КЛАСИЧНОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ

Традиції вивчення справедливості, закладені мислителями минулого, стали відправною точкою в принципово іншому розгляді проблем справедливості філософами класичного лібералізму по відношенню до античної та середньовічної традиції. Історична ретроспектива свідчить про те, що головною тенденцією розвитку соціально-філософської думки з питань трансформації категорії соціальної справедливості є суперництво двох парадигм – класичної та сучасної ліберальної. Антична парадигма соціальної філософії розуміє під справедливістю такий соціальний порядок, який орієнтований на отримання блага в ході спільного існування людей.

Як відомо, провідною думкою філософії класичного лібералізму став розгляд питань справедливості у першу чергу як необхідності забезпечення прав і свобод людини. Вищезазначена постановка проблеми була детально проаналізована в договірних концепціях Нового часу. Сутність і зміст основних принципів справедливості на високому теоретичному рівні досліджуються в працях Т. Гоббса, Дж. Локка і Ж.-Ж. Руссо.

В основі концепції Т. Гоббса лежить розуміння того, що справедливість починається із заснування держави. Факт природної рівності призводить до того, що люди, маючи однакові природні задатки, починають претендувати на володіння природними ресурсами, що веде до війни всіх проти всіх. Стан війни в описі Гоббса характеризується відсутністю справедливості, власності, чіткого розмежування майна. Всі перераховані обставини призводять до того, що індивіди починають шукати шляхи виходу з цього стану. Автор припустив,

що джерелом і початком справедливості є укладення суспільного договору між людьми з цілями припинення війни всіх проти всіх.

Таким чином, Гоббс формулює принцип патрімоніальної справедливості, що зрівнює підданих не в свободі, а в безправ'ї перед обличчям суверена. Вперше в історії політичної думки поняття блага замінюється поняттям права, якого не знала класика. Це надзвичайно важлива обставина: воно знаменує розрив між античним, етичним, і сучасним, правовим, дискурсом [2, 147-149].

Парадокс справедливого устрою суспільства полягає в тому, що незважаючи на те, що філософ відстоював невідчужувані права людини, він її повністю обмежив, зробивши саме суверена єдиним правомочним гарантом здійснення її прав.

Томас Гоббс визначає справедливість як незмінну волю давати кожній людині її власне. Виходячи з цього твердження автор підкреслює: «Там, де немає власного, тобто власності, немає справедливості, а там, де немає організованої примусової влади, тобто, де немає держави, немає власності, бо там всі мають право на все» [1, 110].

Інше трактування справедливості ми виявляємо в англійського філософа - Дж. Локка. Суть концепції зводиться до того, що єдино справедливим правлінням є правління не людини, а закону. Знімається фактор імпровізування указів суверена і його тотального панування. Це призводить до того, що справедливість в державі грунтується на правах, а влада обмежується вимогами громадської безпеки і загального блага. Дж. Локк обгрутовує необхідність переходу від абсолютної монархії до конституційної з метою збереження за індивідом сфери незалежного існування, тобто певної приватної свободи в діях.

Особливістю позиції Ж.-Ж. Руссо є акцентування уваги дослідника на питаннях незалежности індивіда. Саме незалежність, за Руссо, є основою людського існування. Єдиний шлях збереження індивідуальної свободи в рамках громадського порядку- це створення такої соціальної організації, в якій підпорядкування всім означало б одночасно непідкорення нікому, крім самого себе. Рішення цього завдання можливо здійснити в результаті утворення особливої політичної субстанції, яка виступає в якості єдиного джерела законів - загальної волі. Загальна воля розглядається як вираження духу громадянськості, притаманного кожному індивіду не як приватній особі, але як суб'єкту політики. Вона не знає поділу на приватне і суспільне, як це передбачала вся попередня договірна традиція. Відповідно, найбільш зримим проявом справедливості є загальна рівність прав, що встановлюється угодою [2, 150 - 154].

Підбиваючи підсумки нашої роботи, зазначимо, що генеза класичної ліберальної думки про феномен соціальної справедливості характеризує справедливість як захист невідчужуваних прав індивіда. Інакше кажучи, класична ліберальна думка ставить в кут свого зору ідею справедливості як захисту індивідуальної свободи.

(цілераціональність) замість класичного раціоналізму та універсальної віри в розум; вірою у матеріальний прогрес замість утвердження історизму, наступності і розумності історії; певним релятивізмом у вченні про істину, що почала розумітися як результат виконання певних процедур і правил [1, 8].

Некласичні ідеології мають нечітке ідейне ядро, синкретичну соціальну базу, спрямовану на вирішення ситуативних проблем, на відміну від стратегій ґрунтовних змін класичних ідеологій. Вони є вторинними по відношенню до класичних, будуючись із окремих складових своїх попередниць. Некласичні ідеології наукоємні та технологічні.

Некласичні ідеології «вбудовуються» у вже знайомі суспільству класичні, корегуючи образ майбутнього відповідно до проблем сьогодення. В той же час, за реакцією на усвідомлені суспільством проблеми часто стоїть поверхова оцінка соціальних процесів на догоду громадській думці та відсутність бачення за цими проявами сутності другого рівня.

Зміна некласичної раціональності до постнекласичної відображує подальший пошук адекватних підходів у формулюванні шляхів соціальних змін. Новий тип раціональності відображує поглиблення постмодерністської кризи віри в розум, заперечення готовності до жертв в ім’я прогресу, віру в свободу, багатоманітність, єдину реальність мови. Наука та істина, яку вона відкриває, набувають не метафізичного значення, як абсолютна цінність, а праксеологічного, в контексті вирішення практичних завдань. Істина розуміється не як відтворення об’єкта у знанні, а як характеристика способу діяльності з ним. Множинність цих способів і обґрунтовує плюралізм істин. Нова раціональність також надає значення повсякденності як межовій умові пізнання і практики, що вказує на небезпечні межі діяльності, та застерігає від її руйнування теоретичними чи практичними прагненнями переробити життя. Тому наука також стає сферою морального вибору і переживання, в ній зростає етичний компонент – уявлення про ненасильство, відповідальність, ризик, провину [1, 9-16].

У зв’язку з такими змінами у науковій раціональності відбувається подальша еволюція ідеологій. З’являються постнекласичних ідеологій. Їм притаманні плюралізм, етичність, відповідальність, практична спрямованість, що мають забезпечити побудову цілісного (холістичного) образу майбутнього. Постнекласичні ідеології, будучи ідеологіями знання, характеризуються центризмом знань як високоякісної влади у відкритому глобалізованому просторі інформаційної цивілізації.

Одним із яскравих прикладів постнеласичної ідеології є концепція сталого розвитку. Будучи розробленою науковцями, та заснованою на багатогалузевому знанні про тенденції і закономірності світового розвитку як цілісної соціо-еколого-економічної системи [2, 19-20], вона містить потужний ціннісний компонент, сформульований зокрема в тезі про необхідність підпорядкування завдань соціально-економічного розвитку меті суспільного прогресу та збереження природного середовища. Ця концепція завоюється і

студентів до участі в олімпіадах, конкурсах на кращу науково-дослідну роботу тощо.

Отже, така організація навчання, на нашу думку, найкраще стимулюватиме зовнішню і внутрішню мотивацію студента і виступить гарантом формування високого рівня професійних знань та навичок майбутнього конкурентоздатного фахівця.

Література

1. Актуальные вопросы совершенствования подготовки конкурентоспособных специалистов в новых социально-экономических условиях: Материалы IX Международной научно-методической конференции 18-20 сентября 2002 г. – Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2002 – 224 с.

Цапліна І.С.

ст. викладач кафедри соціальної філософії та управління

Запорізький національний університет

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК ПОСТНЕКЛАСИЧНА ІДЕОЛОГІЯ

В контексті цивілізаційних змін відбувається трансформація типів наукової раціональності від класичної через некласичну до постнекласичної. Ідеологія як теоретичній рівень суспільної свідомості, який визначає цінності і цілі суспільної діяльності соціального суб'єкта та мобілізує його для досягнення цих цілей, віддзеркалює ці зміни у своєму розвитку.

Простежується відповідність між рисами класичного типу раціональності та ознаками класичних ідеологій в індустріальних суспільствах. Ідеологія індустріальної епохи засновувалася на типовому для класичної науки переконанні про відповідність знань про світ самому світові, що визначало цінність наукової раціональності у судженнях. Для ідеології, як і для науки, було характерне переконання, що істина є єдиною серед хиб, але вона обов'язково їх подолає. Звідси настанова монополії на істину у створенні образу майбутнього. Образ майбутнього в діяльності щодо реалізації класичних ідеологій підпорядковує соціальну реальність ідеалу, корінним чином трансформуючи її. Тому під впливом і ліберальних, і комуністичних ідеологій як прикладів класичних відбуваються соціальні революції.

Зміна світогляду модерну на постмодерн в результаті посилення тенденцій глобалізації, формуванням інформаційного суспільства та розчарування у раціональних стратегіях досягнення кращого майбутнього, сформульованих у класичних ідеологіях, спричиняє формування некласичної раціональності. Постмодерн характеризується утвердженням свободи окремої людини в контексті плюралізму і заперечення авторитетів, пізнавального і ціннісного релятивізму, іронії, інтертекстуальності мислення. Пов'язаний з цим світоглядом некласичний тип раціональності характеризується поціновуванням особистої відповідальності і трудової етики замість гуманізму; апелюванням до позитивістської віри в науку і досяжність цілей

Література

1. Гоббс Т. Сочинения : в 2 т. / Т. Гоббс. - М. : Мысль, 1991. - Т. 2. - 735 с.
2. Канарш Г. Понятие справедливости в истории политической мысли (античная традиция и классический либерализм) // Философские науки – 2006. - № 2. – С. 142-155.

Хапілова В.П.

к.психол.н., доцент, доцент кафедри соціальноїфілософії та управління

Запорізький національний університет

ТЕХНОЛОГІЯ ТВОРЧОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВНЗ

У сучасних умовах суттєво підвищуються вимоги щодо професійної підготовки майбутніх фахівців. Проблема ця комплексна і має безліч аспектів.

Освіта у вищому навчальному закладі – це та сфера духовного життя студента, метою якої є конкурентоздатний майбутній фахівець з високим рівнем розвитку ідейного, розумового і морального потенціалу.

Актуальність впровадження нових методів контролю успішності підсилюється у зв'язку з переходом до багатоступеневої форми підготовки спеціалістів. Закордонний досвід застосування модульно-рейтингової системи контролю підтверджує можливість досягнення більш високого рівня підготовки фахівців при її використанні. Перш за все, нова система підвищує мотивацію студентів до навчання за рахунок постійного контролю їх знань та умінь, гласності і змагальності, а також до систематичного і неформального навчання. Виникає можливість диференціації студентів за їх інтелектуальними здібностями. Усувається зрівняльний підхід до оцінки роботи студентів. Навіть «відмінники» відрізняються один від одного, оскільки є широкий діапазон оцінок. Крім того, рейтинговий контроль забезпечує об'єктивність та гласну оцінку знань студента [1, с. 150]. В основі рейтингової системи, прийнятої в ЗНУ, використовується стобальна шкала. Така система також використовується і в інших ВНЗ України і за кордоном.

Мета, завдання, зміст, форми, методи і результати навчання – це ті системи, від яких безпосередньо залежать завершеність і зрілість психосоціального розвитку студента.

Існують різні види і форми навчальних занять у вищому навчальному закладі. Основними видами аудиторних занять є: лекції, семінари, практичні заняття, консультації, самостійна робота (поділяється на два види: аудиторну і позааудиторну).

Розглянемо деякі з них. *Лекції* являють собою монологічну форму навчання. Традиційними функціями лекції є: інформаційна, систематизуюча, пояснювальна. Передбачається, що викладач на лекції повідомляє нові знання в систематизованому вигляді, а також пояснює найскладніші питання курсу (теми), що вивчається. Лекції можуть також виконувати стимулюючу і розвивальну функції. Поряд із такими традиційними формами, як оглядова та інформаційна лекції варто вводити і такі новітні види, як проблемна лекція

(через проблемність питання, завдання, ситуації), бінарна (у формі діалогу студент-викладач), лекція із наперед запланованими помилками (контроль студентом запропонованої інформації), лекція-конференція (наперед поставлена проблема і надана тема доповідей) тощо.

Семінар у відмінності від лекції припускає участь студентів в обговоренні навчального матеріалу. Заняття мають відбуватися у формі дискусій. Семінарські заняття в навчальному процесі виконують такі функції: закріплення знань; розширення знань; розвиток умінь самостійної роботи; стимулювання інтелектуальної діяльності. Підготовка до семінарського заняття за першоджерелами (навчальними посібниками тощо) і виступ із повідомленням розширюють знання студентів з курсу (теми). Необхідність підготовки до таких занять розвиває уміння самостійного пошуку та переробки великої кількості інформації.

У процесі підготовки до *семінарських занять* студент може орієнтуватися на такі основні етапи:

1. *Вибір навчального посібника* (або інших матеріалів для підготовки).

Підручник є: по-перше, чинником інтелектуального, соціального і духовного розвитку особистості студента; по-друге, стимулом творчої самоактивності і самореалізації індивідуальності. Критеріями вибору навчального посібника можуть бути: систематизоване викладення відповідної теми з навчальної дисципліни. Варто звернути увагу на те, наскільки повно висвітлені питання з курсу, а також чи логічно і послідовно викладений матеріал теми. Разом з тим, важливим для студентів є стиль викладання матеріалу. Добре, якщо є контрольні запитання та завдання для перевірки засвоєння навчального матеріалу відповідної теми. Важливим моментом є наявність рекомендована літератури для подальшого розширення та поглиблення знань з теми, що вивчається, а також наявність різних завдань, ілюстрацій, сприятливих кращому розумінню у закріпленні потрібного матеріалу.

2. *Відбір матеріалу до теми семінарського заняття*. На цьому етапі краще обирати оптимальний (невеликий) об’єм інформації для засвоєння, але використовувати певний матеріал теми з різних джерел і визначити сутність явища чи процесу, який вивчається, що сформує у студентів цілісне уявлення і розуміння теми заняття та можливість використання цих знань на практиці.

3. *Складання конспекту*. На даному етапі важливо звернути увагу на такі питання: Які феномени, емпіричні факти, теорії, поняття, зв’язки, закономірності треба засвоїти з обраної теми? Які приклади, ілюстрації, демонстраційні матеріали можна використати під час відповіді на занятті? Заключним етапом підготовки до заняття є складання його конспекту, в якому звичайно відображаються відповіді на всі вищеперераховані питання. Для засвоєння матеріалу конспект краще писати (або друкувати) достатньо чіткими літерами, щоб він був зручним у використанні в будь-яких умовах навчального заняття.

Якщо підготовка до занять – важлива ланка, то їх організація є не менш важливим аспектом.

Поради студентам-першокурсникам, що допоможуть враховувати і контролювати процес навчальної діяльності: завчасно готуйте своє робоче місце до праці; продумайте для себе певний розпорядок дня; працюйте творчо, винахідливо, інтенсивно та вдумливо; вчіться визначати початок і кінець роботи; своєчасно і логічно змінюйте види занять; ставтеся бережливо до робочого часу, умійте планувати свою діяльність на близьку, середню та дальню перспективу; прогнозуйте та передбачайте витрати часу на отримання кінцевого результату; вчіться володіти собою, розвивайте силу волі, керуйте своєю діяльністю; виробляйте в себі систематичну готовність до навчальної діяльності.

Самостійна робота студентів включає: читання навчальних посібників, (першоджерел, монографій, періодичних видань тощо), підготовка до семінарських занять, рефератів, курсових і дипломних робіт, а також виконання певних видів завдань для отримання додаткових балів з предмета. Наприклад, видами завдань для отримання додаткових балів можуть бути: 1). Написання творчої роботи за актуальними темами і її захист. 2). Підготовка питань та завдань для обговорення та закріплення матеріалу до кожної теми окремо. 3). Підготовка та оформлення презентацій, схем, таблиць, графіків тощо розглянутих тем протягом семестру. 4). Підготовка тестів, опитувальників, методик, що дають можливість дослідити феномени, характеристики, явища тощо, які пов’язані з певним феноменом. 5). Розробка тестових завдань до тем курсу. 6). Пошук у комп’ютерних мережах додаткового навчального матеріалу до запропонованих тем із дисципліни. 7). Порівняльна характеристика вивчених явищ, процесів тощо.

Самостійна робота студентів набуває особливого значення за умов, коли студент усвідомлює смисл навчання; має чітко визначену мету навчання; розуміє життєве значення знань для людини, суспільства; здатен до самостійного мислення, самоорганізації, самоконтролю. Студент може засвоїти знання тільки за наявності власної активності.

Одними з основних принципів побудови вищої освіти вважають духовність і творчість. Завдання викладача вищого навчального закладу на сучасному етапі – надати навчальній діяльності творчого характеру. Найкращим засобом для реалізації комплексного підходу під час навчання у вищому навчальному закладі є використання технології творчості. За допомогою чого відбувається прямий вплив на емоційну, розумову, моральну і духовну сфери особистості студента. Важливим аспектом технології творчості з певної дисципліни є: по-перше, використання групових методів роботи (дискусії, тренінги тощо); по-друге, створення банку сценаріїв рольових і ділових ігор для студентів різних курсів; по-третє, створення комплексу проблемних завдань з урахуванням творчої спрямованості; по-четверте, розробка системи опитувальників, тестових завдань; по-четверте, мотивування